

T.C.
EGE ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

**RADULPHUS CADOMENSİS'İN GESTA TANCREĞI ADLI ESERİNDEKİ
TÜRKLERLE İLGİLİ KAYITLAR VE DEĞERLENDİRİLMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Yunus Emre ÇAKIR

Tarih Anabilim Dalı

Ortaçağ Tarihi Tezli Yüksek Lisans Programı

İZMİR

2024

T.C.
EGE ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

**RADULPHUS CADOMENSİS'İN GESTA TANCREĞI ADLI ESERİNDEKİ
TÜRKLERLE İLGİLİ KAYITLAR VE DEĞERLENDİRİLMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Yunus Emre ÇAKIR

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Mehmet ERSAN

Tarih Anabilim Dalı

Ortaçağ Tarihi Tezli Yüksek Lisans Programı

İzmir
2024

ETİK KURALLARA UYGUNLUK BEYANI

Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne sunduğum **Radulphus Cadomensis'in Gesta Tancredi Adlı Eserindeki Türklerle İlgili Kayıtlar ve Değerlendirilmesi** adlı yüksek lisans tezinin tarafımdan bilimsel, ahlak ve normlara uygun bir şekilde hazırladığımı, tezimde yararlandığım kaynakları kaynakçada ve dipnotlarda gösterdiğimi onurumla doğrularım.

Yunus Emre ÇAKIR

ÖNSÖZ

Birinci Haçlı Seferi'nin katılımcıları tarafından yazılan veya olayları sefere katılan kişilerden dinleme fırsatı bulan Latin müellifler arasında Radulphus Cadomensis'in *Gesta Tancredi*'si en az bilineni ve üzerinde en az kalem oynatılanıdır. Dönemin Latin kaynakların büyük bölümünün, Haçlı seferlerini meşrulaştırmamak ve Haçlı kuvvetlerinin cesaret ve kahramanlık öykülerini ön plana çıkarmak için kaleme alındıkları aşikardır. Ancak bu eserlerin her birinin Anadolu Türk Tarihi için oldukça değerli birer hazine oldukları da kesindir. Son yıllarda ülkemizde Latin kaynaklarının çevirileri ve bu kaynaklar üzerinde yapılan araştırmalar büyük bir ivme yakalamış olsa da günümüz itibariyle Radulphus Cadomensis'in *Gesta Tancredi*'si Türkçeye çevrilmediği için bakir bir konu olarak değerini korumaktadır. Eserin hem Türkçeye çevrilmemiş olması hem de çağdaş diğer Latin kaynaklarında yer almayan pek çok özgün bilgiyi bizlere aktarması tezimizin konusunun belirlenmesinde etkili olmuştur.

Çalışmamızı önemli kılan bir başka etken ise Radulphus Cadomensis'in hayatı ve eserinde kullandığı bilgilerin kaynağıdır. Müellifimiz, 1080 yılı civarında Normandia'nın Caen bölgesinde doğmuştur. Dönemin ünlü din adamlarından Chocques'li Arnoul'un öğrencisi olarak oldukça iyi bir din eğitimi almıştır. Aldığı bu eğitim sayesinde 1106 yılında Bohemund'un ordusunda rahiplik mevkilisine kadar yükselmiştir. Bohemund'un 1111 yılındaki ölümünden kısa bir süre önce de onun yanından ayrılıp Antakya'ya giderek Tankred'in hizmetine girmiştir. Müellifimiz, I. Haçlı Seferi'ne bizzat katılmamış da olsa hamisi olan Bohemund ve Tankred ile kurduğu yakın dostluk ve Antakya'da yaşadığı dönem içinde iletişime geçtiği kişiler, onun sefere katılan sıradan bir askerden çok daha fazla bilgi sahibi olmasını sağlamıştır. Bunun yanı sıra yakın dostu ve öğretmeni olan Kudüs Patriği Arnoul ile kurduğu ilişki sayesinde de birçok kaynağa ve bilgiye erişme fırsatı bulmuştur. Bu sayede eserinde anlattığı herhangi bir olayla ilgili farklı bilgiler edinmiş ve bu bilgileri kendi süzgecinden geçirdikten sonra uzun süredir planladığı eserini yazmaya başlamıştır. O, ayrıca komutası altında bulunduğu Bohemund ve Tankred'in baskısı altında kalmamak için eserini iki hamisi de öldükten sonra kaleme almayı uygun görmüştür. Bu durum müellifimizin eserini objektif bir bakış açısıyla yazma istediğini ortaya koymaktadır. Tüm bunların yanı sıra yaptığımız bu tez çalışması, bu değerli eseri dilimize

kazandırmanın yanı sıra Norman bir rahip olan yazarımızın Türklere ve Müslümanlara karşı bakış açısını da değerlendirerek literatüre yapacağı katkıdan dolayı önem arz etmektedir.

Tez çalışmamızda, orijinal nüshası Latince kaleme alınmış olan bu eserin, Bernard S. Bachrach ve David S. Bachrach tarafından İngilizceye neşredilmiş nüshasını kullanılmıştır. Eserin İngilizce nüshasının yanı sıra orijinal Latince nüshasından da faydalanıp, metnin aslını bozmadan dilimize en uygun şekilde kazandırmak hedeflenmiştir. Metni Türkçeye çevirmenin yanı sıra *Gesta Tancredi*'nin olay örgüsü içerisinde yer alan ancak Cadomensis'in değinmediği ya da yanlışlığı hadiseler de dipnotlar aracılığıyla ifade edilmiştir. Bunların yanı sıra Cadomensis'in aktardığı bilgiler ile dönem kaynaklarında yer alan bilgiler dipnotlarda tenkit edilerek metin zenginleştirilmeye çalışılmıştır.

İZMİR
2024

Yunus Emre ÇAKIR

ÖZET

RADULPHUS CADOMENSIS'İN GESTA TANKREDİ ADLI ESERİNDEKİ TÜRKLERLE İLGİLİ KAYITLAR VE DEĞERLENDİRİLMESİ

Radulphus Cadomensis'in *Gesta Tancredi* adlı eserindeki Türklerle ilgili kayıtların değerlendirilmesinin yapıldığı bu çalışma, Norman bir papazın bakış açısıyla Türkleri ve İslamiyet'i görmemizi sağlayacaktır. Birinci Haçlı Seferi ile ilgili yazılmış Latince kronikler arasında, en az bilinen ve üzerinde en az çalışılan bu eser, odak noktasına Tankred'in faaliyetlerini alarak 1096-1105 yılları arasında cereyan eden olayları anlatmaktadır. Biz de bu çalışmamızda Türklerle ilgili kayıtların yanı sıra, *Gesta Tancredi*'nin olay örgüsü içerisinde yer alan; Bizans-Norman ilişkileri, Tankred'in Kilikya Seferi, Haçlıların Antakya ve Kudüs kuşatmaları, Kudüs'ün alınmasının ardından Yakın Doğu'da oluşan tablo gibi dönemin son derece önemli konuları dipnotlar aracılığıyla analiz etmeye çalıştık. Bu dönemde gerçekleşen faaliyetlere İslâm kaynaklarında yeteri kadar yer verilmemesinden dolayı Radulphus Cadomensis'in *Gesta Tancredi* adlı eseri hem İslâm hem de Türk Tarihi'nde karanlık kalan bir dönemi aydınlatması açısından büyük önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Birinci Haçlı Seferi, Tankred, Normanlar, Türkler, Radulphus Cadomensis

ABSTRACT

Documents of the Turks in Radulphus Cadomensis's Gesta Tancredi and Evaluation of These Documents

This study, in which the documents about the Turks in Radulphus Cadomensis's work *Gesta Tancredi* is evaluated, will allow us to see from a Norman priest's perspective. This work, the least known and least studied among the Latin chronicles written about the First Crusade, describes the cases that took place between 1096 and 1105, especially the activities of Tancred. In this study, in addition to the documents about the Turks, includes the plot of *Gesta Tankredi*; we tried to evaluate, through footnotes, the most significant issues of the period, such as Byzantine-Norman relations, Tancred's Cilician Expedition, the sieges of Antioch and Jerusalem by the Crusaders, and the situation in the Near East after the capture of Jerusalem. *Gesta Tancredi* by Radulphus Cadomensis is of great importance in terms of illuminating a period that remains dark in both Islamic and Turkish History, since the events that took place during this period are not included enough in Islamic sources.

Keywords: First Crusade, Tancred, Normans, Turks, Radulphus Cadomensis

KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış olan kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda belirtilmiştir.

a.g.e	Adı Geçen Eser
a.g.m	Adı Geçen Makale
bkz.	bakınız
c.	cilt
çev.	Çeviren
DİA	Diyanet İslam Ansiklopedisi
ed.	Editör
haz.	hazırlayan
Hz.	Hazreti
ing. çev.	İngilizce'ye çeviren
İ.Ü	İstanbul Üniversitesi
Km.	Kilometre
Neşr., nşr.	neşreden
s.	sayfa
S.	Sayı
St	Saint
terc.	tercüme
TDV	Türkiye Diyanet Vakfı
TDVİA	Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
TİD	Tarih İncelemeleri Dergisi

TTK

Türk Tarih Kurumu

TV

Tarih Vakfı

yay.

Yayınlayan

vd.

ve diğçerleri

yy.

yüzyıl

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
KISALTMALAR	v
GİRİŞ	1
Haçlı Seferlerin Başlaması	1
Radulphus Cadomensis'in Hayatı	3
Gesta Tankredi	5
Radulphus Cadomensis'in Önsözü	9
Radulphus Cadomensis'in Gesta Tankredi Adlı Eserindeki Türklerle İlgili Kayıtlar ve Değerlendirilmesi	11
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	176
KAYNAKÇA	181
TEŞEKKÜR	185
ÖZGEÇMİŞ	186

GİRİŞ

Haçlı Seferlerin Başlaması

Selçuklu Sultanı Alparslan'ın, Malazgirt Savaşı'nda Roman Diogenes'i yenilgiye uğratması, Bizans İmparatorluğunda büyük bir korku yaratmıştı. Diogenes'in ardından imparatorluğun başına geçen çocuk yaştaki VII. Mikhail Dukas, Türk tehdidi karşısında ilk kez Avrupa'nın kapısını çalarak Papa VII. Gregorius'tan ücretli asker talep etti. Hristiyanlığın doğu sınırını korumakla görevli Bizans'ın Anadolu'daki Türk ilerleyişini durduramamasından endişe duyan Papa, bu talebi olumlu karşılamış olsa da Avrupa'nın içinde bulunduğu kargaşa ona fırsat vermedi. Malazgirt Savaşı'nın üzerinden kısa bir süre geçmesine rağmen Türk akınları Boğaziçi kıyılarına kadar dayanıp İmparatorluk Sarayının penceresinden görünür vaziyete gelmişti. Süleymanşah'ın Anadolu'daki faaliyetleri neticesinde de Hristiyanlık için son derece kutsal sayılan İznik şehri de Türklerin eline geçmişti. Anadolu'daki Türk hakimiyeti giderek yayılmaktaydı, İmparator Aleksios Komnenos da bu hâkimiyeti 1081 yılında Dragos Suyu anlaşmasıyla kabul etmek zorunda kalmıştı. Bu anlaşmadan 4 yıl sonra Süleyman Şah, İmparatorluk için son derece önemli bir kent olan Antakya'yı ele geçirdi. Bu durum Bizans'ın prestijini iyice etkilemiş oluyordu. 1086 yılında Süleymanşah'ın ölümüyle Bizans için oldukça olumsuzluk içeren bu tablo tesrine döndü, Türkler Anadolu'da bölünürken Bizans ise eski prestijini toparlama fırsatı bulmuştu. 1092 yılında Büyük Selçuklu sultanı Melikşah'ın ölümü, Büyük Selçuklu Devleti içinde otorite boşluğu yaratarak, hanedan mensupları arasında şiddetli taht mücadeleleri yaşanmasına sebebiyet vermişti. Bunun neticesinde de Türk ve İslâm dünyası büyük bir kargaşa meydana gelmişti¹.

İmparator Aleksios, İmparatorluğu eski kudretli günlerine döndürmeyi planlamaktaydı. Anadolu'ya güçlü ordularla yapacağı birkaç sefer ile bu bölgelerde Bizans hakimiyetini yeniden sağlayacağını düşünüyordu. Fakat Normanlarla giriştiği mücadele onu çok yıpratmıştı ve askeri bakımdan iyi bir durumda değildi. Aleksios da çareyi VII. Mikhail Dukas gibi Batı'da aradı ve 1089 yılında Papa II. Urbanus'a elçiler göndererek Batı ile uyumlu bir politika yürütmek istediğini belirtti. 1095 yılında ise Piacenza Konsili'ne elçiler yollayarak Türklerin Anadolu'dan atılmadığı sürece doğu sınırının emniyette olmadığını dile

¹ Işın Demirkent, *Haçlı Seferleri*, Dünya Yayıncılık, İstanbul, 1997, s.2-3; Steven Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, Türkçe çev, Fikret İşıltan, c. I, TTK, Ankara, 2019, s.77-78; Anna Komnena, *Alexiad*, Türkçe çev. Bilge Umar, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 1996. s.15-57,65; Süleymanşah'ın Anadolu'daki faaliyetleriyle ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Ali Sevim, *Anadolu Fatih Kutalmışoğlu Süleymanşah*, TTK, Ankara, 2018.

getirdiler. Papa Urbanus, teklifi büyük bir memnuniyetle karşıladı. Ancak böyle bir güç sadece ücretli askerlerle karşılanamazdı. Din faktörünü kullanmak gerekiyordu. Bu yüzden yapılacak bir çağrı, İsa uğruna ve din aşkına yapılmalıydı. Bu sayede Batı'nın aç köylülerini, kavgacı şövalyelerini ve şan, şöret ve toprak için her şeyi yapabilecek şövalyelerini Doğu'ya gönderebilecekti. Böyle de oldu².

Papa II. Urbanus, 1095 yılında, Clermont Konsili sırasında din adamlarından ve halktan oluşan büyük kalabalığa karşı Haçlı Seferi çağrısında bulundu. Doğu'daki din kardeşlerini Türklerin baskı ve zulmünden kurtaracak bu sefere katılmanın oldukça şerefli ve dini bir vazife olduğunu anlattı. Bu büyük bir hac yolculuğu olacaktı ve sefere katılanların günahları silinecekti. Sefere katılanların mal güvenliği ise kilise tarafından sağlanacaktı. Ağır sosyal ve ekonomik sorunlar içerisinde boğuşan Avrupa toplumuna bu sefere katılarak zengin Doğu'ya gidip orada güç, para ve toprak sahibi olacakları fikri aşılandı³. Papa II. Urbanus'un, 27 Kasım 1095'te Clermont Konsili'nde yaptığı çağrı ile Haçlı Seferleri başlamış oldu⁴. Toplantıda haçı ilk kabul eden Le Puy piskoposu Adehmar oldu. Ardında da pek çok insan yemin etmek için Papa'nın yanına koştu. Asiller arasında ise sefere katılacağını söyleyen ilk kişi Toulouse Kontu Raymond de St. Gilles oldu. Daha sonra da Fransa Kralı I. Philippe'nin kardeşi Hudue de Vermandois sefere katılacağını açıkladı. Aşağı Lorraine Dükü Godefroi Bouillon ve kardeşi Baudouin ise seferin en kalabalık ve en güçlü ordusunu teşkil ediyordu. Daha sonra ise Normandia dükü Robert ile eniştesi Champagne Kontu Etienne de Blois ve kuzeni Flandre Kontu II. Robert geliyordu. Güney İtalya'dan ise Norman reis Bohemund ve yeğeni Tankred katılmaktaydı. Sefer tarihi olarak Meryem'in göğe yükselişinin günü olan 15 Ağustos 1096 belirlendi. Ordunun bir kısmı Balkanlar üzerinden, diğer kısmı da Adriyatik üzerinden ilerleyerek 1096 yılının Kasım ayında İstanbul önlerinde toplanmaya başladılar⁵.

² Işın Demirkent, *Haçlı Seferleri*, s.4; Steven Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, s.80-82; David Nikole, *Birinci Haçlı Seferleri 1096-1099*, İş Bankası Yayınları, İstanbul ,2011, s.7; Georg Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, Türkçe çev. Fikret Işıltan, TTK, Ankara, 1999, s.333-334;

³ Steven Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, s.85-86; Haçlı Seferleri'nin doğuşu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz; Işın Demirkent, "Haçlı Seferleri Düşüncesinin Doğuşu ve Hedefleri", *İst. Üniv. Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, Prof. Dr. Hakkı Dursun Yıldız Hatıra Sayısı, 35 (1994), s.65-78; Işın Demirkent, *Haçlı Seferleri*, s.5-6.

⁴ Papanın Clermont Konsili'nde yaptığı çağrı hakkında bkz. J. Riley Simith, *The First Crusade and the Idea of Crusading*, Philadelphia, 1986, s.12 vd.

⁵ Steven Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, s.87-88; Işın Demirkent, *Haçlı Seferleri*, s.8-9.

Radulphus Cadomensis'in Hayatı

Birinci Haçlı Seferiyle ilgili yazılmış Latince kronikler arasında, Radulphus Cadomensis'in Gesta Tankredi'si en az bilinen ve üzerinde en az çalışılan kaynak olmuştur⁶. Üstelik, diğer kroniklerin birçoğunun yazarlarının aksine, Cadomensis'in hayatı ve geçmişi hakkında detaylı bilgiler de mevcuttur. Ailesi muhtemelen günümüz Fransa'sının kuzeybatısında yer alan Caen şehrinde ya da bu Norman şehrinin küçük bir kasabasında ikamet etmekteydi. Bunu, Cadomensis'in çocukluğunu önce bu şehirde geçirmesinden daha sonra da Kudüs patriği olacak olan Chocques'lu Arnoul'un öğretmen olarak görev yaptığı katedral okulunda eğitim almasından anlıyoruz. Cadomensis'in Arnoul'la bu şekilde başlayan ilişkisi ömür boyu sıkı bir bağlılıkla devam edecekti.

Cadomensis'in, Arnoul'un yönetimi altındaki öğrenim süreci en geç 1096 yılının başında sona ermiştir. Bunun sebebi ise Arnoul'un, Normandia Dükü Robert'in maiyetinde Haçlı Seferine katılmak üzere yola çıkacak olmasıdır⁷. Birinci Haçlı Seferi öncesinde Norman kilisesinde önemli bir figür olan Arnoul, Haçlı Seferi'nin başlangıcında ise oldukça önemli bir pozisyon olan Normandia Dükü Robert'in kişisel papazı olarak görev yapmaya başladı. Daha sonra da Le Puy Piskoposu Adehmar'ın 2 Ağustos 1098 yılındaki ölümünün ardından bu haç yolculuğunun manevi açıdan dini lideri konumuna yükseldi. Kudüs'ün alınmasıyla birlikte de bu şehre patrik olarak seçildi⁸. Cadomensis'in, Arnoul'un Haçlı Seferine katılmak için ayrılmasından önce akademik dini eğitimini tamamlamış olması pek mümkün değildir. Ancak onun 1106 yılına kadar rahiplik eğitimini tamamladığı kesindir. Çünkü o yıl, ordu vaizi olarak hizmet etmesi için Antakya'nın eski hükümdarı Bohemund'un maiyetine geçmiştir. Bu sebeple de Cadomensis, en geç 1106 yılında kilise kanununun rahiplik töreni için gerekli kıldığı 25 yaşına ulaşmıştır⁹. Cadomensis'in, Bohemund gibi yüksek statüsündeki bir kontun maiyetine girmesinde Arnoul'la olan ilişkisi mi, yoksa Cadomensis'in ailevi kökenini mi etkili olduğu bilinmemektedir. Her ne kadar Cadomensis'in anne ve babasının soyu hakkında

⁶ Susan Edgington, "The First Crusade: Reviewing the Evidence", in *The First Crusade: Origins and Impact*, ed. Jonathan Phillips (Manchester, 1997), 57–77.

⁷ Charles Homer Haskins, *Norman Institutions* (New York, 1918, repr. 1967), 74–75.

⁸ Arnoul, Kudüs Krallığına patrik olarak seçilen ilk kişi olması açısından önemlidir (1 Ağustos 1099). Ancak o yılın sonbaharında Pisa başpiskoposu Daimbert'in Kudüs'e gelip Bohemund'un desteğiyle birlikte Kudüs Patriği seçilince Arnoul'un kariyeri de düşüşe geçecekti. Daimbert'in Kudüs patriği olması ve Kudüs patriklerinin seçimi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. J. G. Rowe, "Pascal II and the Relation Among the Spiritual and Temporal Powers in the Kingdom of Jerusalem", *Speculum*, 32 (1957) 470–501. Bu konu hakkında Cadomensis de bilgi vermektedir.

⁹ Ralph of Caen, *The Gesta Tancredi: A History of the Normans on the First Crusade*, ing. çev. Bernard S. Bachrach ve David S. Bachrach, Ashgate Publishing, Hampshire, 2005.

kesin bir bilgi edinemesek de önemli bir din adamı olan Chocques'lu Arnoul'un, onu öğrencisi olarak yetiştirmesinden önemli bir aileden geldiği çıkarımını yapabilmekteyiz. Bohemund'un onu hizmetine alması da bu çıkarımları doğrulamaktadır.

Cadomensis'in, Bohemund'un maiyetine ordu vaizi olarak katıldıktan sonra, Bohemund'un Bizans'a karşı yürüttüğü birtakım faaliyetlerinde yanında olduğu anlaşılıyor. Ancak Bohemund'un kişisel papazı olup olmadığıyla ilgili kesin bir bilgi edinemiyoruz. Yine de Cadomensis eserinde, Bohemund ile yakın bir ilişki içerisinde olduğunu ve onun kendisine Haçlı Seferi ile ilgili önemli bilgiler verdiğini ima etmektedir. Ancak yine de Cadomensis'in, eserine güvenirlilik kazandırmak için bazı durumlarda Bohemund'dan bilgi aldığıyla ilgili bir hileye başvurmuş olabileceğini göz önünde bulundurmamak gerekmektedir.

Bohemund'un 1111 yılındaki ölümünden bir süre önce Cadomensis, Bohemund'un himayesinden ayrılarak Antakya prensi olarak hüküm süren Bohemund'un yeğeni Tankred'in hizmetine girmek için Antakya'ya gitmiştir. Cadomensis, Bohemund'un himayesinden Tankred'in hizmetine geçmesiyle ilgili konulara eserinde değinmemektedir. Cadomensis'in Bohemund'un hizmetinden neden ayrıldığını kesin olarak bilmesek de *Gesta Tankredi*'de her iki adama da bariz şekilde sadakat gösterdiğinden Bohemund ile arasında bir husumet bulunmadığını anlaşılmaktadır. Aynı şekilde de Tankred'in 12 Aralık 1112'deki ölümüne kadar, ona sadık bir destekçi ve yakın bir arkadaş olarak hizmet ettiğini anlıyoruz. En azından Cadomensis'in okuyucularına aktardıklarından ortaya çıkan tablo bu şekildedir. Cadomensis Hem Bohemund hem de Tankred ile olan iyi ilişkisi sebebiyle Haçlı Seferleri sırasında vuku bulmuş olaylarla ilgili olarak hem prenslerden hem de onların destekçilerinden bilgiler aldığını eserinde sık sık tekrarlamaktadır. Cadomensis, her iki lideri de tarih yazma hevesinden haberdar etmiş olacak ki iki lider de ona bu sefer ile ilgili hadiseleri aktarıp, istediği bilgilere erişebilme ayrıcalığı tanımışlardır. Ancak yine de Cadomensis onlara, en azından Tankred'e, eserini onların ölümünden sonra yazacağını bildirmiştir. Bunun sebebi de eserini onların himayesi altında yazdığında, gerçekliğinin sorgulanacak olmasından kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla da Cadomensis, *Gesta Tankredi*'yi, Tankred'in ölümünden sonra yazmaya başlamıştır¹⁰. Bu dönemde Arnoul'un Kudüs patriği olarak göreve başlaması sayesinde de Cadomensis kaynaklara daha kolay ulaşabilme fırsat bulmuştur. Patrik

¹⁰ R. Foreville, "Un šef de la premie' re croisade: Arnoul Malecouronne", *Bulletin Philologique et Historique du comité des travaux historiques et scientifiques* (1953–54), 377–90; Bernard S. Bachrach ve David S. Bachrach, *a.g.e.*, s.4.

Arnoul'un hem Cadomensis'e hem de Gesta'ya önemli bir ilgi gösterdiği anlaşılmaktadır. Bu durum da iki adam arasında oldukça olumlu bir ilişkiye işaret etmektedir. Cadomensis'in, Tankred'in faaliyetlerini anlattığı bu eserini, Arnoul'a ithaf ettiği göz önüne alacak olursak, *Gesta Tankredi* Arnoul'un Nisan 1118'deki ölümünden önce tamamlanmış olduğu çıkarımına varılmaktadır.

Cadomensis'in Caen katedral okulunda aldığı eğitim sayesinde hem İbranice Eski Ahit hem de Yeni Ahit'in Latince tercümesi üzerinde yoğun bir şekilde çalıştığını eserinde sık sık Yeni ve Eski Ahit'e atıf yapmasından anlayabiliyoruz. Ayrıca onun 7 Özgür Sanat üzerine de çalışmalar yaptığını bilmekteyiz¹¹. Tüm bunların yanı sıra Vergil, Ovid ve Horace gibi şairlere de sık sık atıf yapması, klasik edebiyat hakkında da geniş çaplı bilgiye sahip olduğunu anlamımıza yardımcı oluyor. Cadomensis'in tarih yazma hevesini ise Livy, Lucan ve Sallustius üzerine yaptığı okumalar sayesinde kazandığını söylersek de yanlış bir tespit olmayacağız. Çünkü eserinde geçen olaylar ile bu tarihçilerin anlatımları arasında sık sık benzetme yaptığını görüyoruz.

Gesta Tancredi

Radulphus Cadomensis, *Gesta Tancredi*'yi yazma amacını “*Prenslerin yaptıklarını doğru bir şekilde anlatmak*” olarak açıklamaktadır. Bu prenslerin Bohemund ve Tankred olduğuyla ilgili şüphe yoktur. Eserinin büyük bir bölümünü bu iki prensin özellikle de Tankred'in faaliyetlerine ayırmıştır. Tankred'in ikinci pozisyonlarda olduğu askeri hareketlerde başka prenslerin faaliyetlerine değinse bile bu konuyu fazla uzatmadan Tankred'e geri dönmeyi kendisine gaye edinmiştir. Örneğin 53. bölümde Dük Godefroi, Bohemund ve Blois Kontu Stephan'ın Antakya önlerindeki kahramanlarından bahsederken esas konuya dönmesi gerektiğini belirterek şunları aktarmaktadır: “*Ona yeteri kadar ihtimam göstermiş olsam da sadece marqiusun oğlunu anlatmak benim için yeterlidir. Zamanımı Antakya prensini anlatmakla geçirmek benim için uygun olan tek şey. Mevcut Gesta sayesinde, ona borcumu kolayca ödeyeceğim*”. Görüldüğü gibi Cadomensis'in ana odağını Tankred oluşturmaktadır. Onun üzerinde durduğu diğer bir nokta ise Birinci Haçlı Seferi'nin askeri faaliyetleridir. Her birisini kendisinin isimlendirdiği 157 bölümden oluşan ana metnin

¹¹ Cadomensis'in, hem Haçlı Seferleri hem de Norman edebiyat metinleri uzmanları tarafından olağanüstü derecede iyi bir eğitime sahip olduğu kaydedilmektedir. Bkz. Laetitia Boehm, “*Die 'Gesta Tancredi' des Radulf von Caen. Ein Beitrag zur Geschichtsschreibung der Normannen um 1100*”, *Historisches Jahrbuch*, 75 (1956), 47–72; H. Glaesener, “*Raoul de Caen historien et écrivain*”, *Revue d'histoire ecclésiastique*, 46 (1951), 5–21; Bernard S. Bachrach ve David S. Bachrach, *a.g.e.*, s.4.

134 bölümünü Birinci Haçlı Seferi ile ilgilidir. 15 Temmuz 1099'da Kudüs'ün ele geçirilmesinden 1105 yılına kadar olan yedi yıllık sürece sadece 23 bölüm ayırmıştır. Ancak Cadomensis'in eserinin eksik olduğunu da unutmamak gerekir.

Radulphus Cadomensis'in, Tankred'in kariyerine odaklandığı *Gesta Tankredi*'sini 5 bölümde incelemek Tankred'in faaliyetleri ve eserin gidişatı açısından daha yararlı olacaktır. Bu bölümlerden ilki Tankred'in Bohemund'un komutanı olarak hizmet ettiği dönemdir (1.-32. bölümler). Bu ilk dönem, 1 Temmuz 1097 Dorileon savaşına kadar devam eder. Cadomensis, esrine Tankred'in, Papa II. Urbanus'un silahlı hac çağrısına katılmak için Güney İtalya'daki hayatından vazgeçmesine neden olan askeri cesaret ve derin dindarlık gibi kişisel erdemlerini anlatarak başladığını görüyoruz. Cadomensis daha sonra Tankred'in, akrabası ve komutanı olan Bohemund'la doğrudan çatışmaya sokan çeşitli askeri ve ahlaki zorluklara verdiği tepkiyi ayrıntılı olarak ele almaktadır. Daha sonra ise Cadomensis, Tankred, Bohemund ve diğer Haçlı Seferi liderlerinin askeri destek ve kişisel zenginlik karşılığında İmparator Aleksios'a saygı gösterme kararına, Haçlı liderlerinin kendilerini imparatorun hizmetine sattıklarını ileri sürülerek bu duruma karşı olduğunu açık bir şekilde dile getirmektedir. Yine bu bölümde Tankred ile İmparator Aleksios arasında meydana gelen oldukça şiddetli bir tartışmaya geniş şekilde yer vermektedir.

Cadomensis'in anlatısının ikinci bölümü ise Tankred'in ana orduyu geride bırakarak Kilikya bölgelerindeki faaliyetlerinin anlatıldığı ve onun bağımsız bir komutan olarak hareket ettiği dönemdir (33-47. Bölümler). Cadomensis'e göre Tankred'in Haçlı ana kuvvetinden ayrılmasının sebebi, Antakya'ya varabilmek için sabit ikmal hatlarına mecbur bırakılan bir rota izlenmesidir. Bağımsız bir şekilde gerçekleştirdiği bu ilk sefer sırasında Tankred, Türklerin elinde bulunan Tarsus ve Misis de dahil olmak üzere birçok şehri başarıyla ele geçirmektedir. Ancak Tankred'in giriştiği bu ilk sefer sırasında onun tüm uğraşlarının, kendi prensliğini kurmaya çalışan ve sonunda bunu Urfa'da başaran Dük Godefroi'in küçük kardeşi ve Kudüs'ün gelecekteki kralı Baudouin tarafından defalarca baltalanmıştır. Bu bölümde Tankred ve Baudouin arasındaki mücadelenin yanı sıra Kilikya bölgesindeki Türkler ve Ermeniler arasında yaşanan hadiseler de değinilmektedir. Üçüncü bölümde ise Tankred, Antakya kuşatması sırasında yeniden Bohemund ve diğer Haçlı liderlerinden oluşan ana orduya dahil olmaktadır (48-96. Bölümler). Anlatının bu bölümünde Cadomensis'in, Tankred'i merkeze daha az taşıdığını, Bohemund'un ise ana karakter olarak ortaya çıktığını görmekteyiz. Dördüncü bölüm ise (96-138. Bölümler) Tankred'in, Bohemund'un Antakya'da

bulunduğu zamanlardaki bağımsız faaliyetlerini odaklanmaktadır. Ayrıca Kürboğa'nın Antakya önlerindeki mağlubiyeti, Bohemund'un Antakya'daki faaliyetleri, Maarratünnümân'da yaşanan yamyamlık olayı, Kutsal Mızrak hadisesi, Kudüs'ün zaptı ve Askalân muharebesi gibi Haçlı seferiyle ilgili son derece önemli konular da bu bölümde ele alınmaktadır. Son bölümde ise (139-157. Bölümler) Kudüs'ün fethinden sonra Tankred'in Kudüs Kralı Godefroi emrindeki faaliyetleri, Bohemund'un Türkler tarafından esir alınması, Harran savaşı, Bohemund'un Antakya'yı Tankred'e bırakarak Avrupa'ya dönmesi ve Tankred'in çektiği sıkıntılar anlatılmaktadır. Cadomensis, Gesta Tankredi'yi 157. Bölümdeki Lâzikiye kuşatması ile tamamladığını görmekteyiz.

Cadomensis, Tankred ve Bohemund ile kurduğu yakın ilişkiler sayesinde sıradan bir askere göre daha fazla bilgi edinebilmiştir. Antakya'da geçirdiği süre içerisinde pek çok görgü tanığından bilgiler alarak bunları da eserinde kullanmıştır. Tüm bunların yanı sıra yakın dostu ve öğretmeni olan Kudüs Patriği Arnoul da ona bilgi edinme ve kaynak bulma konusunda yardım etmiştir. Cadomensis eserini hem düz yazı hem de şiir biçiminde ele almıştır. Olayları şiirsel bir biçimde anlatarak metne heyecan ve canlılık katmak istediği anlaşılmaktadır. 157 bölümden 36'ısı şiir biçiminde yazılmıştır. Ancak şiirsel bir biçimde kaleme aldığı bölümlerde çoğu zaman dolaylı bir dil tercih ettiği için bu durum bazen anlam kargaşasına sebep olmuştur. Düzyazı olarak kaleme aldığı bölümlerde de ise çeşitli yöntemler kullanarak metni canlandırmayı planlamıştır. Örneğin 10. Bölümde Aleksios'un vaatleriyle baştan çıkan Bohemund hakkında şunları kaydetmiştir: “*Vaatler onun ruhunu ağırlaştırırken, ruhu süvarilere baskı yaparken ve süvariler de atını iterken Bohemund birkaç gün içinde İstanbul'a ulaştı.*”

Orijinal nüshası Latince kaleme alınmış ve henüz Türkçeye çevrilmemiş “*Gesta Tankredi*” adlı eseri, Bernard S. Bachrach ve David S. Bachrach'ın İngilizce neşrini kullanarak Türkçeye çevirmeye çalıştık. İngilizce çevirinin yanı sıra orijinal Latince nüshasından da faydalanıp, metnin aslını bozmayarak dilimize en uygun şekilde kazandırmayı hedefledik. Metni Türkçeye çevirmenin yanı sıra *Gesta Tankredi*'nin olay örgüsü içerisinde yer alan ancak Cadomensis'in değinmediği ya da yanılttığı hadiseleri de dipnotlar aracılığıyla ifade ettik. Bunların yanı sıra Cadomensis'in aktardığı bilgiler ile dönem kaynaklarında yer alan bilgileri dipnotlarda tenkit ederek metni zenginleştirmeye çalıştık.

Metinde, anlatımı kolaylaştırmak için yapılan kelime eklemeleri köşeli parantez [] ile işaretlerken, okuyucunun metni anlamasına yardımcı olacak ek bilgiler için parantez () kullandık. *Gesta Tankredi*'de yer alan kişi adları, muhtelif kaynaklarda farklı formlarda kullanıldığı için karışıklık yaratmaktadır. Biz bu çalışmamızda, böyle bir karışıklığa engel olabilmek için eserde yer alan isimleri, Işın Demirkent'in *Haçlı Seferleri* adlı eserinde yer alan Türkçe formlarında kullanmayı tercih ettik. Yer adlarında ise Cadomensis'in diline sadık kalarak metnin ruhunu yansıtmaya çalışıp, günümüz Türkçesinde kullanılan hallerini ise dipnotlarda belirttik. Ayrıca Cadomensis'in şiirsel bir şekilde kaleme aldığı bölümleri, metnin orijinal nüshasındaki şekliyle göstermeye çalışırken, kullandığı deyim, özlü söz ve ayetleri ise yine orijinal nüshada olduğu gibi metni ortalayarak gösterdik ancak küçük ölçü kullanmadık.

Radulphus Cadomensis'in Önsözü

Prenslerin yaptıklarını doğru bir şekilde anlatmak oldukça asil bir faaliyettir. Bunu yapmak, zamana bağlı olan her şeyi derinlemesine değerlendirmek, ölenleri kutlamak, yaşayanları eğlendirmek ve geçmiş bir yaşamı gelecek nesillere model olarak ortaya koymaktır. Geçmişte yaşananları yeniden hatırlamaktır. Bu faaliyet, zaferleri göstererek onları galiplere verir. Tembelliği ortadan kaldırır, dürüstlüğü aktarır, erdemleri sunar ve kalabalığı çeker. Bu nedenle yazılanları okumak ve okunması gerekenleri yazmak için büyük bir çaba sarf etmeliyiz. Böylece, eski şeyleri okuyup yenilerini yazarsak, antik çağ bizim, biz de gelecek kuşakların ihtiyaçlarını sonuna kadar karşılayabiliriz.

Bu konuları düşünürken sık sık aklıma o keyifli hac yolculuğunu, bize mirasımız olanı, yani Kudüs anamızı geri kazandıran o görkemli emeği getirdim. Bu hac, putperestliği söndürdü ve inancı yeniden canlandırdı. Gerçekten de birisinin, “işte oğullarınız, ey Kudüs, uzaktan geldiler ve kızlarınızı, yani Jaffa’yı ve yıkıma uğrayan diğer birçok yeri karanlıktan kurtardılar” diye bağırması hiç de saçma olmazdı. Bu şanlı göreve katılanlar adına, yani Bohemund Durazzo’yu kuşatırken ve kısa bir süre sonra Tankred Urfa’yı Türk kuşatmasından kurtarıırken onlar adına savaşmak bana yakışır. Bu adamların her ikisi de kaçan Türkleri ve yaklaşan Frankları her gün aklına getiriyordu. Bazen amansız düşmanlardan, bazen de ele geçirilen şehirlerden söz ediyorlardı: Gece hileyle ele geçirilen Antakya, gündüz ise silah zoruyla ele geçirilen Kudüs. İkisi de seslendi: “Ey babalar, tembellik bize ne kadara mal oldu? Eski peygamberlerin yazmak için arzuladıkları hangi zamanlardı? Bugün muhteşem icatları anlatıyorlar. Bugün İsa’nın ordusunun zaferlerini sessizce aktarıyorlar. Gerçekten de bunlar aşağılık ve dışkıyla kaplanması gereken bir sürü.” Normandia liderleri bunları açıkça söylüyorlardı ve neden bilmiyorum, sanki “seninle konuşuyoruz, sana güveniyoruz” dercesine gözlerini bana çeviriyorlardı. Böylece ikisini de özellikle de Tankred’i tanımaya başladım. Kimsenin daha nazik, daha cömert ya da çekici bir lordu yoktu. Bu çok güçlü adamın huzurundayken sessiz ruhum şu şekilde cevap verdi: “Yaşayan bir insan olarak aradığınızı, eğer ben hayatta kalırsam, siz gömüldükten sonra alacaksınız.” Yaşadığım süreç boyunca seni övmeyeceğim. Sen öldükten sonra ise seni öveceğim. Her şey tamamlandıktan sonra seni öveceğim. Zira bu olay Tankred’in övüldükten sonra sevinçle ayağa kalkması ve [benim] onu överken pohpohlama tuzağına düşmesi olmayacak. Sen öldüğünde ve

yaşayanlara bahşedilen hediyeler artık sana gelmediğinde, kıskançlar ve mırıldananlar susacak. Beni satıcı, seni de alıcı rolüne koyan dedikoducuların zehirli sesleri de kesilecek.”

İşte bu nedenle geciktiriyordum, hatta başka bir neden daha var. Becerilerime güvenmediğim için daha usta bir üsluba sahip birinin bu konuları ele alıp alamayacağını, Tankred’e daha bağlı birinin bu sürece devam edip edemeyeceğini görmek için bekliyordum. Ancak bazılarının bu konuyu ihmal ettiğini, bazılarının tembel olduğunu, bazılarının ise fısıldaştığını ve ne kadar korkunç olursa olsun bu son grubun hikâyenin anlatılmasını engellemeye çalıştığını gördüm. Ey babalar, hürmet nerede, özgürlük nerede, prenslerin ihtişamının daimî olarak karanlık yerleri aydınlattığı, suçluları akladığı ve umutsuz olanları zenginleştirdiği armağanlar nerede? Bu nedenle bana kalan bu yükü, buna layık olduğum için değil, layık olanlar onu değersiz olarak görerek küçümsedikleri için üstlendim. Gerçekten de artık kimseye bağlılığı olmayan birisinin buna devam etmesi gerektiğinden, bu kaba işi sonraki nesillere aktarmama izin verilebilir. Bugünün bana bıraktığı sade malzemeyi hayırsever gelecek kuşakların güzelleştireceğini tahmin ediyorum. Bu bakımdan ey okuyucu, bana senden af dilemek, sana da beni affetmek düşer. Şu an yetersiz olan bu dil ileride dolgun ve canlı hale gelecektir. Minerva (tarım), dedikleri gibi, uzun süren ihmal nedeniyle yozlaştı. Aslında Maro’nun çalışmaları bile zirveye ulaşmaya yetmediği için benim işe yaramaz dilim oldukça gevezelik ediyor¹². Kötü bir tarzım olduğunun farkındayım. Ben tamamen O’nun gücüne, yani sancağını taşıyan ve zaferlerini anlatmak istediğim Mesih’e güveniyorum. Bu nedenle, sayfalarındaki fazlalıkları kesecek, boşlukları dolduracak, karanlık noktaları aydınlatacak ve kuru kısımları sulayacak doktor olarak sizi, en bilgili olan patrik Arnoul’u seçiyorum. Tüm özgür sanatlarda bilgili olduğunuzu biliyoruz. Yaptığınız düzeltmeler ne olursa olsun, benim için çok hoş olacaktır. Çünkü sizin gençlik zamanlarınızda, ben bir çocuktum ve size bir öğretmen olarak sahiptim. Şimdi ise ben bir erkek oldum ve yaşlı bir adam olan sizi, düzelticim olarak seçtim.

¹² Maro, Vergilin aile adıdır. Cadomensis, eserin geri kalanında da Vergil’e sık sık atıflar yapacaktır.

Radulphus Cadomensis'in Gesta Tankredi Adlı Eserindeki Türklerle İlgili Kayıtlar ve Değerlendirilmesi

Bölüm 1

Tankred'in ailesi, asil karakteri ve kutsal savaşa hazırlanması

Tanınmış bir ailenin en şanlı soyundan olan Tankred, Marquis¹³ ve Emma adında olağanüstü ebeveynlere sahipti. Tankred, baba tarafından pek soylu sayılmazdı ancak, annesinin kardeşleri tarafından yüceltilmekteydi. Tankred'in anne tarafının ünü, yaşadıkları bölge sınırlarının ötesinde dahi bilinmekteydi. Bu ün, Tankred'in dayılarının askeri hünelerini anavatanları olan Normandia sınırlarının dışına çıkarmasından kaynaklanmaktaydı¹⁴. Guiscard'ın¹⁵ erdemini kim bilmezdi ki, kimin muzaffer bayrağı karşısında hem Yunan hem de Alman imparatorları aynı gün ürkü? O, Roma'dayken, onu Alman imparatorundan kurtardı¹⁶. Guiscard'ın oğlu Bohemund, Yunan krallığını fethettiğinde, Guiscard bu bölgeyi egemenliği altına aldı. Guiscard'ın on bir erkek kardeşi Campania, Apulia ve hatta Calabria'yı fethetti. Bu kardeşler arasında en büyük zaferi kazanan ve pagan Sicilya ona düştüğünde Guiscard'tan sonra [ailenin] ikincisi olan Roger'dan

¹³ Tankred, "İyi Marquis" olarak bilinen Odo'nun oğludur. Odo'nun hüküm sürdüğü bölge bilinmemektedir. Bkz. Bernard S. Bachrach ve David S. Bachrach, a.g.e., s. 21

¹⁴ Tankred'in annesi Emma, Tankred de Hauteville'nin kızıdır. Tankred de Hauteville, Norman topraklarında oldukça ün kazanmış bir şövalye idi. Tankred'in ilk eşi olan Muriella'dan beş oğlu dünyaya gelmişti ki bunlar: sırasıyla William (takma adı demir yumruk), Drogo, Humphrey, Geoffrey ve Serlo'dur. Ancak, ilk eşi ölünce Tankred de Hauteville ikinci bir evlilik yapmak zorunda kaldı. Bu eşinin adı ise Fressenda idi. Fressenda, Tankred'e tam yedi oğul verdi. Bunlar ise sırasıyla: Robert (Guiscard'da doğduğu için Robert de Guiscard olarak bilinir), Mauger, William, Aumbey, Humbert, Tankred ve en küçükleri Roger (Sicilya'yı Müslümanlardan alan ve ilk Sicilya Kontu unvanını alan)'dır. İşte İtalya, Sicilya ve Anadolu topraklarına kadar isimlerini duyuracak olan Norman liderleri, Tankred de Hauteville'nin ikinci eşinden doğan çocukları arasından çıkmışlardır. Bkz. Seyhun Şahin, "Norman İstilasının I. Haçlı Seferine Yansımaları (Antakya'nın İşgaline Kadar I. Bohemund ve Tankred'in Faaliyetleri)", Cappadocia Journal of History and Social Sciences, v. 1, 2013, s.43. Hauteville ailesi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Geoffrey Malaterra, The Deeds of Count Roger of Calabria and Sicily and of His Brother Duke Robert Guiscard, (Translated by Kenneth Baxter Wolf), Michigan University Press, 2008.

¹⁵ Robert de Guiscard (1015-1085), Tankred de Hauteville'nin oğullarından biridir. 16 Nisan 1071'de Bari'yi ele geçirerek İtalya'da yaklaşık 530 yıl sürmüş olan Bizans varlığına son vermiştir. 1072 yılı başlarında da kardeşi Roger ile beraber Sicilya'daki Arap hakimiyetine sonra vererek İtalya'da Norman Krallığı'nın temelini atmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Geoffrey Malaterra, The Deeds of Count Roger of Calabria and Sicily and of His Brother Duke Robert Guiscard; Fatih Şen, *Normanların Güney İtalya ve Sicilya'yı Fetihleri, 1059- 1130*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon, 2015.

¹⁶ Papa VII. Gregory'den bahsediyor. Haziran 1083'te Almanya İmparatoru IV. Henry, Bizans İmparatoru I. Aleksios Komnenos'un telkinleri doğrultusunda Roma'ya girince Papa VII. Gregory, destekçileriyle birlikte Tiber'in batı kıyısındaki bir kaleye sığınmak zorunda kaldı. Bu sırada Bizans ile mücadele halinde olan Robert Guiscard, durumu haber alınca Güney İtalya'daki kazanımlarını kaybetmek istemediği için ordusunun komutasını oğlu Bohemund'a bırakarak hemen İtalya'ya döndü. Kendisine yönelik isyanları kanlı bir şekilde bastırarak Papa VII. Gregory'i içinde bulunduğu durumdan kurtardı. Ancak, isyanlara karşı tutumu yüzünden Roma halkının nefretini kazanınca Papa VII. Gregory'i de yanına alarak Güney İtalya'ya dönmek zorunda kaldı. Bkz. Susan Wise Bauer, *Ortaçağ Dünyası*, Türkçe çev. Mehmet Morali, Alfa Yayınları, İstanbul, 2014, s.705-706.

özellikle bahsetmek gerekir. Ancak anlatacağım konuların önemi, daha fazla ertelememe izin vermiyor.

Şimdi Tankred'e geri dönüyorum. Baba tarafından gelen servet onu ahlaksızlığa sürüklemedi, anne tarafından akrabalarının gücü de onu kibirli kılmadı. Bir genç olarak, silah tatbiki ve davranışlarının ciddiyetinde büyüklerini geride bıraktı. Hem gençlere hem de yaşlılara hünerlerini daima gösterdi. Bu noktadan itibaren, Tanrı'nın emirlerine gayretli bir şekilde bağlı kalarak, Rabbin emirlerini bir araya getirmeye ve bir arada tutmaya çalıştı. Ayrıca, yaşlılarıyla olan ilişkilerinin izin verdiği ölçüde, öğrendiklerini uygulamaya koydu. Kendisine iftira atıldığında bile kimseyi küçük düşürmeye tenezzül etmedi. Kendisine yapılan düşmanca hareketleri, "Düşmana iftiraya uğramamak için katlanılır." demeye alışmıştı¹⁷. Kendisini övmeyi pek sevmezdi ancak onun hakkında konuşulması için doymak bilmez bir arzusu vardı. Dikkatli olmak için uykuyu, çabalamak yerine sakinliği, açlığın yerine tokluğu, çalışma yerine boş zamanı ve aslında ihtiyaç duyulan her şey için gereksiz olanları göz ardı etti. Bu genç adamın ruhunu harekete geçiren yalnızca övgünün ihtişamıydı, ama devamlı zafer peşinde koşarken, kendi kanını da düşmanın kanını da esirgemediği için sık sık kendisine acı çektirdi.

Bununla birlikte, zamanla ihtiyatlı ruhu, endişelerini arttırdı. Görünüşe göre askeri yaşamı Rabbin emirleriyle çelişiyordu. Rab, bir yanağa vurulduktan sonra diğerinin de sunulmasını emretmişti. Ancak seküler olmayan bir askeri yaşam, akrabasının kanının korunmasına bile izin vermiyordu. Rab, mintanını almak isteyen kaftanının verilmesi gerektiğini tembihlemişti¹⁸. Buna karşılık, askeri yaşamın gerekliliği, bu iki giysiye bir kez el konulduğunda, geri kalanının da alınmasını zorunlu kılmaktaydı. Bu iki ilke birbiriyle çelişti ve bilgelik dolu bu adamın cesareti baltalandı. Tabii onun uyumasına izin verilseydi... Ama Papa Urbanus, putperestlere karşı savaşmak için yola çıkan tüm Hristiyanların günahlarının bağışlanmasını sağladığında, sanki önceden uyuyan adamın yaşama gücü yeniden canlandı, güçleri uyandı, gözleri açıldı ve onun cesareti harekete geçti¹⁹.

¹⁷ Cadomensis'in burada neye atıf yaptığı belli değildir.

¹⁸ Bkz Matta 5:39-4, Fakat ben size şöyle diyorum: Kötülük yapana karşı koyma, sağ yanağına vurana öbür yanağını da çevir. Biri sana dava açıp mintanını almak isterse ona kaftanını da ver.

¹⁹ Papa II. Urban'ın 27 Kasım 1095 yılında Clermont'ta verdiği vaazda Doğu seferine katılanların elde edeceği manevi faydalara ilişkin vaatleri bu sefere katılımı son derece artırmıştır. Thomas Asbridge, Urban'ın başarısını, "Haçlı Seferi" tezini mevcut dinsel uygulamalar çerçevesine oturtarak en azından on birinci yüzyıl koşullarında savaşarak günahtan arınma arasında mantıklı bir bağlantı kurmak olduğuna dayandırmaktadır. 1095'te Latin Hristiyanlar, günahlar için öngörülen cezaların dua ve tövbe ederek ya da hacca giderek yerine getirilebileceği inancına sahipti. Clermont'taki vaazında Papa II. Urban, kabul gören böyle bir arınma ile Tanrı adına savaşmak

Daha önce, yukarıda belirtildiği gibi, ruhu bir yol ayrımındaydı. İki yoldan hangisini izlemeliydi: İncilleri mi yoksa evreni mi? Silah tecrübesi onu Mesih'in hizmetine çağırdı. İkili mücadele fırsatı bu adama güç verdi. Bu nedenle yola çıkma görevi belirlendikten sonra gerekli hazırlıkları hızla yaptı. Aslında, çocukluğundan beri mirasını başkalarına yönettirme âdeti olan bu adam için büyük bir çaba gerekmiyordu. Askeri teçhizatları, atları, katırları ve bu türden diğer malları silah arkadaşlarının sayısına yetecek miktarda temin etti²⁰.

Bölüm 2

Bohemund için övgü

O günlerde gençliği yukarıda anlatılan büyük bir kahraman vardı. Bu, babasının cesaretinin gayretli bir takipçisi olan, Guiscard soyadını taşıyan seçkin asker Robert'in oğlu Bohemund idi. Kudüs'ü kâfirlerin boyunduruğundan kurtarmak için dünyanın dört bir yanındaki prenslerin ruhlarını harekete geçiren aynı havariyelik vaazı onu da duygulandırdı²¹. Yönettiği bölge, Siponto'dan deniz üzerindeki Oriolo'ya kadar tüm kasaba ve şehirleri içeriyordu. Ayrıca tüm düzlükler ve dağlık alanlardaki insanlar da ona hizmet etti. Üstelik, Puglia'nın birçok şehir ve kasabası ile Calabria'nın dağlık bölgeleri de onu destekledi. Babasının emrinde hizmet ederken iki kez Yunan imparatoru Aleksios'u geri çekilmeye zorlamıştı. İlk kez Durazzo duvarlarının altındayken babasının huzurundaydı²².

Ancak ikincisi, babası Roma'ya döndüğünde ve babasının ordusunun komutanı olarak Larissa'da kaldığında meydana geldi²³. Bu galibiyet, tıpkı ilkinde olduğu gibi fatihin, denizi

gibi daha gözü pek bir kavramı birleştirerek, hangi sınıftan olursa olsun, şövalye ya da sıradan bir asker, zengin ya da fakir herkesi bu silahlı hac seferine katılmaya çağırıyordu. Tehlikeler ve acılarla dolu bu muazzam girişim katılanları Hristiyanlığın en önemli hac noktasına, Kudüs'ün kapılarına ulaştıracaktı. Böylece bu, olağanüstü kurtarıcı niteliğine sahip, ruhu tümüyle arındıracak, kusursuz bir kefaret olacaktı. Bkz. Thomas Asbridge, *The First Crusade; A New History*, The Free Press, Londra, 2004, s. 2; Thomas Asbridge, *Haçlı Seferleri*, Türkçe çev. Ekin Duru, Say Yayınları, İstanbul, 2014, s.56-57.

²⁰ Tankred'in ailesi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. R. L.Nicholson, *Tankred: A Study of his Career and Work*, Chicago 1940, s.3-9

²¹ Bohemund, Papa II. Urbanus'un Haçlı seferi davetine başlangıçta pek kulak asmamıştı. Ancak Amalfi kuşatması sırasında, Fransa'dan gelen kalabalık Haçlı ordularını gördüğünde bu seferin önemini idrak edebilmişti. Babası Robert'in ölümünden sonra Sicilya kontu olan amcası Roger ve kardeşi Roger Borsa ile mücadele halinde olan Bohemund, İtalya topraklarında istediğini elde edemeyeceğinin farkına vararak gözünü Doğu'ya çevirdi. Bkz. Steven Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, s.118-119.

²² Robert Guiscard ve Bohemund komutasındaki Norman kuvvetleri, 10 Ekim 1081 yılında I. Aleksios Komnenos komutasındaki Bizans kuvvetlerine Dıraç mevkiinde ağır bir mağlubiyet yaşattı. Geoffrey Malaterra, *a.g.e.*, s.157-158; Georg Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*.330.

²³ Robert Guiscard, İtalya'ya dönerken seferin komutasını oğlu Bohemund'a devretti. Hatırı sayılır bir Norman ordusuyla Bizans seferine devam eden Bohemund, I. Aleksios Komnenos'un üst üste iki saldırısını bertaraf ederek Bizans ordusunu geri çekilmeye zorladı. Ancak Aleksios Komnenos'un diplomatik hünerleri, Norman ordusunda baş gösteren salgın hastalıklar, erzak kıtlığı, balkanların sarp arazi yapısı ve tüm bunların yanı sıra

huzur içinde geçmesine izin vereceğinden ona çifte zafer getirdi. [Bohemund] Bu yeni seferde, daha önce misafir olarak davet ettikleri, hatta hediye vermeye layık gördükleri misafirlerine bile saldırma alışkanlığına sahip olan Yunanlıların pusularından korkuyordu. Bu çileden çıkararak insanlar ne istiyorlardı? Bu kadar sık yenilgiye uğrayan bu insanlar ne için mücadele ediyorlardı? Fatihleri onları mağlup ettikten sonra onlardan ne umabilirdi ki? Bu zavallı insanların üzerine ya yıkım yapılmalıydı ya da güçsüzlüklerinin farkına varıp mücadeleye kendileri son vermeliydiler. Bu endişeler Bohemund'un geçişini geciktirdi²⁴. Ayrılmadan önce de kimsenin kendi malını güçlendirmesini ve rastgele bir limandan ayrılmasını yasakladı²⁵.

Bohemund ile aynı arzuyla yanıp tutuşan Tankred'in bu haberi duyunca kaygısı hem azaldı hem de arttı. Kaygısı azaldı, çünkü güçlerini birleştirebileceklerini düşündü. Yiyecekten yoksun bu yollarda nasıl erzak temin edeceklerini düşündükçe de kaygılandı.

Bölüm 3

Tankred'in Bohemund ile anlaşması

Bohemund, birçok zengin ve gurur verici vaatlerde bulunduktan sonra Tankred, tıpkı kralın altındaki bir dük gibi, Bohemund'un komutan yardımcısı olarak savaşacağını kabul etti. Ancak bu pohpohlamaların ve zengin hediyelerin yanı sıra, diğer iki konu da onu teşvik etti: Aralarındaki yakın aile bağları ve [İtalya'dan Bizans topraklarına] geçişin zorluğu. Bu nedenlerden ilki, şarap paylaştıkları için birbirlerine duydukları sevgiye ve ikincisinin ise korkuya dayandığı açıktı. Eğer Tankred Bohemund'a itaat etmeseydi, kıskançlıkla suçlanabilirdi ve seferden çıkartılması reva görülürdü. Sonunda, Tanrı'ya armağanları ve duaları sayesinde güvenli bir yolculuk geçirdiler.

Robert Guiscard'tan da destek alınamamasının sonucu olarak Bohemund komutasındaki Norman ordusu Larissa önlerinde Aleksios tarafından mağlup edildi. Bohemund, bu ağır mağlubiyetin ardından İtalya'ya dönmek zorunda kaldı. Ayrıntılı bilgi için bkz. Ralph Bailey Yewdale, *Bohemund I, Prince of Antioch*, Princeton University Department of History and Politics, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Princeton, 1917. Ayrıca bk. Anna Komnena, *Alexiad*, Ayrıca bkz. Umut Başat, *Antakya Princepsi Bohemond'un Hayatı ve Faaliyetleri*, Selenge Yayınları, İstanbul, 2021.

²⁴ Burada kastedilen, Bohemund'un diğer Haçlılara katılmak için İstanbul'a doğru ilerlediği sırada Güney İtalya'dan Bizans İmparatorluğu tarafından yönetilen bölgelere geçişidir. Bernard S. Bachrach ve David S. Bachrach, a.g.e., s.23.

²⁵ Bohemund, yokluğunda topraklarında evlilik dışı çocuk yapılmasını ve Haçlı seferine giden herkesin aynı limandan birlikte hareket etmesini şart koştu. Bernard S. Bachrach ve David S. Bachrach, a.g.e., s.23.

Güç bakımından tüm ailesinin üzerinde olan bu muhafızlar bir araya geldikten sonra zayıf bir filoyla Epirus'a²⁶ doğru yola çıktılar. Cesaretini sergilemek Tankred'in rolüydü. Öncü birliklerde görev yaptığı sırada pusuya düştü, ordunun arka korumasında görev yaptığında ise haydutlara savaş açtı. [Orduya] öncülük de etse onu takip de etse her zaman hazırды, her zaman silahlıydı ve tehlikeye atılmaktan zevk alırdı. Diğerleri şaraba ya da uykuya gömülürken o, şiddetli kar yağışlarını ve dolu fırtınalarını kalkarıyla yumuşatmak için yol boyunca nöbet tuttu. Tankred, suları taşmış nehrin kıyısında, açlıktan zayıflamış yaşlı bir kadın buldu. Kadına hemen yemek verildi. Ona ayrıca kayık yerine at, kürek yerine atlı verildi. Tankred, kadına süvari olarak hizmet etmek için kendini özgürce sunduğunu söylüyor²⁷.

Bölüm 4

Tankred, birlikleriyle beraber Vardar Nehri'ni geçerek Yunanlıları yener

Bu kutsal insanlar, böylesine bir önderlik altında, mutlu bir şekilde Vardar denilen bir nehre götürüldü²⁸. Kamplarını orada kurduktan sonra günlerce oyalandılar. Taşan nehir ilerlemelerini engelledi ve tehditkâr düşmanlarla dolu karşı kıyı [Latinlerin] birçoğunu korkuttu²⁹. Nehri ilk geçenler veya ordunun arkasında kalanlar Türkopoller³⁰ ile yalnız savaşıcağı için korkuyorlardı. Ama Tankred, ordunun homurdandığını görünce kendi hayatını tehlikeye attı ve adamlarından sadece birkaçı ile nehri geçti. Adamları nehri geçmek zorunda

²⁶ Epir, Yunanistan'ın kuzeybatı kıyısında yer almaktadır.

²⁷ Radulphus Cadomensis, I. Haçlı Seferi'ne bizzat katılmamış olsa bile hamisi olan Bohemund ve Tankred ile kurduğu yakın dostluk ve Antakya'da yaşadığı dönem sırasında iletişime geçtiği kişiler sayesinde sefere katılmış sıradan bir askere göre daha fazla bilgi edinmiştir. Bu satırlarda aktardığı bilgilerin ise kendisine bizzat Tankred tarafından anlatıldığını açıkça vurgulamaktadır.

²⁸ 1097 yılının şubat ayı ortaları. Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, s.120.

²⁹ Bohemund önderliğindeki Normanlar, Bizans topraklarına girdikleri andan itibaren Peçenek ve Türkopollerden oluşan birlikler tarafından takip edildi. İmparator tarafından görevlendirilen bu birliklerin amacı Normanların hiçbir meskûn yerde üç günden fazla kalmalarına müsaade etmemek, ayrıca onların yağma akınlarını engelleyerek bölgenin asayişinin bozulmasının önüne geçmektir. Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, s.120; *Willermus Tyrensis'in Haçlı Kroniği I*, haz. Ergin Ayan, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2016, s. 95

³⁰ "Turkopouloi" (Türkoğlu), XI. yüzyılın sonlarından itibaren Bizans ordusunda görev yapan Hristiyanlaştırılmış, Türk paralı askerlerine verilen isimdir. Bu askerler XI. yüzyılın sonlarından başlayarak özellikle XIII. ve XIV. yüzyıllarda Bizans ve Doğulu Frenk kuvvetlerinde paralı askerlik yapan Turan kökenli olup Müslüman iken Hristiyanlaştırılmış Türklerin, Grek kadınlarla olan evliliklerinden doğan çocuklarıydı. Türkopoller, Karadeniz'in kuzeyinden geçerek Bizans'ın Balkanlardaki arazilerine gelen Peçenek, Uz ve Kuman Türklerinin soyundan değil, doğrudan Selçuklu Türklerinin soyundan gelmektedir. Selçuklu ve Türkmen kuvvetlerinin savaş taktiklerini uygulayan Türkopollerin, soydaşları gibi ok ve yay kullanma konusunda yetenekli olmaları, onları Bizans ordusunda önemli bir unsur haline getirmişti. Başka bir ifadeyle Türkopoller, Bizans ordusunda ok, yay ve kargı gibi silahlı kullanan hafif süvari birlikleriydi. Yusuf Ayönü, "Bizans Ordusunda Ücretli Türk Askerler (XI-XII. Yüzyıllar)", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, sayı. 25, s. 64, Aralık, 2009.

kalırken Tankred bunu isteyerek yaptı. Zorlandılar çünkü çok sayıda düşmanın, yetersiz filolarına saldırabileceğinden korkuyorlardı. Buna karşılık, Tankred, savaşmaya başladığında düşmanın kaçacağından endişeleniyordu. Cesaret zafer getirdi, ancak zaferin diğer ödülü olan ganimet olmadan [nehri] geçtiler. Nehri geçtiklerinde hem ganimet toplamak istedikleri için hem de başka bir korku sezdikleri için durdular.

Latin kuvvetlerinin küçüklüğü, pusu kuranların ise sayıca üstünlüğü netleştiğinde, Yunanlılar, Latinlerin kendilerinden habersiz olduklarını ve savaşmak yerine ganimet toplamaya geldiklerini düşündüler. Bu nedenle Yunanlılar saklandıkları yerlerden çıktılar ve korkunç bir ok atışı başlattılar. Oklar [havada] uçarken bir bulut, yere düşerken dolu, düştükleri yerde ise bir tahıl tarlası gibi görünüyordu. Ancak Yunanlılar, birçok saldırıda bulunmalarına rağmen Franklara erişemedi. Her türlü savaşa aşina olan Tankred, onlara çabucak, süratle ya da aniden değil, adım adım karşı koydu. Bir ok, bir mızrak atışıyla çarpıştığında diğerleri arkasına düşsün diye ileriye doğru yöneldi. Tankred birçok çarpışmaya girdiğinden bu tür savaşlarda ustalaşmıştı ve bu nedenle nasıl zafer kazanılacağını iyi biliyordu. Keza sağduyusu sayesinde adamlarının dizginlenmez ruhlarına hâkim olmayı başardı.

Düşman saldırılarına göğüs geren adamları, sabırlı bekleyişlerinin mükafatını aldılar. Dizginlerini gevşettiler, mahmuzlarını kullandılar ve mızraklarını salladılar. Bu gösteriyle moralleri sarsılan hafif silahlı Yunanlılar, hücumu dayanamadı. Mızraklılar hücum ederken, Yunanlıların bir zamanlar korunma aracı olan yayları artık bir yüke dönüşmüştü. Çünkü iş kılıçla savaşmaya gelince okçular değerlerini kaybetti. Kalkanları ve mızrakları olmayan Yunanlılar, pek çok yara aldılar ancak karşılık veremediler. Bu zavallı adamlar, herhangi bir arabolucu olmaksızın, kaçmak ya da ölmek zorunda kaldılar. Acınasıydılar. Ama hiç kimseye merhamet göstermedikleri gibi şimdi de kimsenin merhametine lâyık değillerdi. Bu zayıf insanlar ezildi ve onlara Frankların sayılarının azlığına dayanarak varsayımlarda bulunmamaları öğretildi. Aksine, yüz tanesinin bile birine eşit olmadığını öğrendiler.

Tankred kılıcıyla yolu açtı. Öldürmek istediği herkesi kesti. Ardında bıraktığı izler onu takip edenlerin işini kolaylaştırdı. Yarı ölü bedenler nehrin her iki kıyısını da orta büyüklükte bir kan oluğu oluşturdu. Kaçacak yer yoktu. Aksine, [Tankred'in adamları] sadece katilin yolunu takip edebilirlerdi. Katil buradaydı, oysa düşmanlarının kanından daha çok kendi kanını dökmüş gibi görünüyordu. Kanlar içindeki görünüşünden Tankred olduğu anlaşılıyordu ama yaptığı iş onun adına konuşuyordu. Aynı şekilde, genç arkadaşları da

düşmanı takip etmede ve her biri kendi yeteneklerine göre alanı kana bulayarak adam öldürmede onun liderliğini takip ediyorlardı.

Bölüm 5

Yunanlıların, Bohemund'un ordusunun henüz nehri geçmemiş olan kısmına saldırması

Tankred'i gönderdikten sonra nehrin karşı kıyısında hareketsiz kalan Bohemund'un ordusu, Yunanlıların geri çekildiğini görünce ilerlemeye başladı. Bazıları nehri yüzerek geçti, bazıları ise kürek çekmeyi öğrendikleri için kayıklarla karşıya geçtiler. Bu iki sanattan da habersiz olanlar ise kürek yerine atlarının kuyruğunu kullandılar. Böylece karşıya geçmeyi bekleyen yaklaşık 600 kişi dışındaki tüm bu kalabalık kısa bir süre içinde nehrin öteki tarafına geçmeyi başardı. Geride kalanlar ağır silahlı atlı birlikler veya ağır silahlı piyadeler değildi, yani düşmanın saflarına hücum edebilecek veya böyle bir hücumu püskürtebilecek olanlar değildi. Bunlar, yaşlılık veya hastalık nedeniyle zayıflamış ağır silahlı piyadeler dışında hafif silahlı bir kalabalıktı³¹. Daha sonra Latinlerin izini sürmek için gönderilen Yunanlılar, buraya rastladılar ve kurtların, çobanlarından ve köpeklerinden mahrum bırakılmış koyunları boğazladığı gibi kılıçlarını kana bulamak için kalan adamların üzerine hücum ettiler³².

Her iki kıyıda da bir yaygara ve yas vardı, her iki yerde de çığlıklar ya da iniltiler eksik değildi. Daha yakın kıyıdaki adamlar geride kalmalarından dolayı acı çekerken uzak kıyıdaki adamlar ise acele ettikleri için acı çekiyorlardı. Uzak kıyıdaki adamlar saldıramadıkları için utanmışlardı. Yakın kıyıdakiler için üzüntü daha da büyüktü çünkü kaçımları mümkün değildi. O sırada kaçan Yunanlıları yakından takip eden Tankred, peşinden gelenlerden acil bir mesaj aldı. Direnmenin bir yolu yoktu, yardım etmenin ise hiçbir yolu yoktu. Ağır silahlı birlikler nehrin bu tarafında, hafif silahlı birlikler ise diğer tarafındaydı. Dahası, Tankred'in adamları, sanki bozguna uğratılmış gibi etrafa dağılmıştı³³.

³¹ Nehrin batı yakasında kalan bu 600 kişilik grubun içerisinde Russignolo Kontu ve kardeşi de bulunmaktadır. *Anonim Haçlı Tarihi*, Türkçe çev. Ergin Ayan, Selenge Yayınları, İstanbul, 2013, s. 60; Anonim, *The Chanson D'Antioche: An Old-French Account of the First Crusade*, çev. Susan B. Edginton and Carol Sweetenham. Ashgate Publishing, Surrey 2011; Peter Tudebodus, *Bir Tamğın Kaleminden Birinci Haçlı Seferi: Kudüs'e Yolculuk*, Türkçe çev. Süleyman Genç, Kronik Kitap, İstanbul, 2019, s. 71; Peter, Tudebode, *Historia de Hierosolymitano Itinere*, nşr. John Hill ve Peters, Edward, The American Philosophical Society, Philadelphia 1974, s.26.

³² Runciman, Peçeneklerin taarruza geçme sebebini, nehri geçmekte ağır kalan kont Russignolo ve kardeşlerini acele ettirmek olduğunu söylemektedir. Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, s.120.

³³ Cadomensis burada, kaçan Bizans askerlerini takip etmek için saflarını bozan Tankred'in birlikleri arasındaki disiplini çöküşünden bahsetmektedir.

Bu meseleler, en dindar ve açık sözlü liderin dikkatine çabucak sunulduktan sonra, insanların arasında cesurca dolaştı. Avlanan ama yavrularını geride bırakan bir dişi aslan gibiydi. Böylece, gırtlığı endişeyle kurduğu için avını terk ederek kaçak avcıya doğru hareket etti.

Bölüm 6

Nehre atlayan Tankred, Yunanlıları kaçırmaya zorlar

Tankred bu nedenle nehre döndü ve bir tekneyi geri çevirerek girdi. Atının yerini bir kayık ve bir kürek aldı. Bir geminin hazırlanmasını ve ağır silahlı birliklerinin onu takip etmesini bekleyince, bu korkunç bir gecikme ve korkunun kabulü gibi görünecekti. Bu nedenle, daha önce belirtildiği gibi, lider nehre sanki bir tarlaymış gibi girdi. Sular bu olağanüstü adamın etrafında hızlı bir akıntıyla yükseldi. Buna rağmen kısa süre sonra zarar görmeden karşı kıyıya ulaşabildi. Askerleri de tekneleri kullanarak öncü lortlarının peşinden gittiler³⁴. Her iki kıyıdaki adamları da Tankred'in adını haykırıyorlardı, Tankred'in namından ve onun kendilerine doğru yaklaşmasından dehşete düşen Yunan piyadeleri, ölüm korkusuyla kıyıyı durdurdular. Böylece, alışık oldukları sığınaklarına doğru kaçtılar. Bozuk araziler üzerinden geçilmesi zor bölgelere yani mağlup olanlar için saklanacak bir yer gibi görünen ve fatihlerinin ise erişemeyeceği bir yerlere kaçtılar. Galip gelen, buna rağmen kana susamışçasına bozuk arazide takibe devam etti. Mağlup olanlardan hiçbiri, yakalanıp dizlerinin üzerinde merhamet dilemeyi gerekli görmedikçe geri dönmek istemedi.

Böylece öfke zayıfladı, hırs yatıştı ve tüm umutlar silahlardan ayaklarının hızına dönüştü. Yunanlılar en büyük teselliye yaylarını bir kenara fırlatmak, ok kılıflarını ve kalkanlarını atmak ve vücut zırhlarını çıkarmakta buldular. Sonuç olarak, işçiliği hem yolları hem de ayak basılmamış alanları zenginleştiren, büyük bir bedelle fidye edilen, emekle taşınan çok sayıda cilalı mal, muzaffer ellerin hiçbir bedel ödemedi ve mücadele etmeden onları ele geçirmesini bekledi. Ayrıca, Tankred'in adı duyulduğunda bu eşyaları alıp kaçan kalabalığın peşine düşecekler de yoktu. Söz konusu katliamdan sağ kalanlar, kargaşa halinde kaçanları düzensiz bir şekilde takip etti. Yükünden kurtulanlar yükü olanın, çıplak olanlar silahlıların ve serbest bırakılanlar yorgun düşenlerin peşine düştü. Birçoğu esir edildi. Bağları kopmuş olanlar, şimdi onları tutsak edenleri bağladılar. Bazıları kendilerinden çalınan malların peşine düştü. Diğerleri de hem kendi mallarını hem de yağmacılar tarafından atılan

³⁴ Tankred'in bu kahramanca hamlesinden Gesta ve Tudebodus da bahseder. Tankred nehre dalıp karşı kıyıya yüzmeye başlayınca iki bin askeri de onu örnek alarak peşinden gelmiştir. Anonim Haçlı Tarihi, s.60; Peter Tudebodus, s.71.

malların peşine düştü. Bazıları da kaybettikleri malları ararken, bir yandan da kazanç sağlamanın yollarını aradılar ve bulduklarını sakladılar. Bazıları da daha iyi bir şeyler toplayabilmek için fazlalıklarını yollara attılar. Ancak ister kendi malları olsun ister bir başkasının malları olsun, hiç kimse tam bir yük taşımadan kampa geri dönmedi.

Bölüm 7

Tankred'in zafer haberinin yayılması

Tankred, arkadaşlarının çektiği acıların intikamını alıp, ganimet elde ettikten ve lütufla kutsandıktan sonra herkesin nehri geçmesini emretti. En sonda o geldi. Aldığı övgü ne kadar da büyüktü! Herkesin kalbinde daha ne kadar yer alacaktı? Hem soylular hem de avamlar tarafından çok büyük saygı gördü. Muhakkak, herkesin görüşü ve ortalıkta dolaşan konuşma buydu: “Nerede ve hangi vakit, insan oğullarından kim sana denktir Tankred! Tembellikten, dinlenmekten ve korkudan bu kadar uzak olan kimdir? Kim kendini kibirden ve şehvetten bu kadar arındırabildi? Kim daha hızlı çağrılabilir, kimden daha kolay talepte bulunulabilir, gücendikten sonra kim daha kolay teselli edilebilir? Atalarınız hatırasından memnunlar, böyle bir halefin atası olmaktan memnunlar, bu Calabria talebesinden ve Normandia'nın bu soyundan memnunlar!”

“İhtişamınla dokunduğun kişiler mutludur. Ama cesaretinin duvar gibi durduğu bizler daha mutluyuz. Cesaretin bize saldıranlara karşı bir kalkan, bize saldıranlara karşı bir yay ve bir kılıçtır. Eğer tehlike bizden önce gelirse, sen devam et. Bizi takip ederse de sen geri de kal. Seni halkının kalesi olarak tutan Rab'be ne mutlu ve kolunun kuvvetiyle halkını koruyan sen ne mübareksin.” Herkes hem yürüyüş hem de kamp boyunca teşekkür etmek için bu muhteşem övgüyü sık sık tekrarladı.

Hatta Tankred'in huzurunda bile devam ettiler. Bu noktadan sonra, Tankred [kararlara] özgürce karışıyor ve daha rahat hareket ediyor gibi görünüyordu³⁵. Orduda onsuz olmak, orduda yalnız olmak gibiydi. Sonuç olarak, pek çok kişi daha önce gördükleri şeylerden daha büyük şeyler beklemeye başladı ve hem kendilerini hem de adamlarını O'nun

³⁵ Muharebenin gidişatını değiştirerek kendini kanıtlamış olan Tankred'in, daha özgüvenli bir şekilde hareket etmesi olağandır. İlk bağımsız teşebbüsünü ise, Bohemund'un İstanbul'a gitmek için ana ordudan ayrıldığı sırada ordunun işe sıkıntısını giderebilmek karargâhın yerini değiştirerek gerçekleştirmiştir. Gesta Francorum'da bu konuyla ilgili olarak şu satırlar yer almaktadır “Hristiyan ordusuyla birlikte geride kalan Tankred, hacıların gıda maddeleri satın aldıklarını görünce, yolu terk edip, insanları bolluk içinde yaşayabilecekleri bir yere götürme fikrine kapıldı. O, tek kelimeyle akla gelebilecek her çeşit yiyecek maddesinin bulunduğu bilinen bir vadiye çekildi.” Anonim Haçlı Tarihi, s.62.

komutasına devrettiler. Gençlerin cesaretini ve gücünü bir bedel karşılığında elde etti, liyakatiyle onları cezbetti ve örnek kişiliğiyle onları kazandı. O kadar varlıklıydı ki, onun için savaşılan hiç kimse yokluk içinde değildi. İhtiyacı olduğunda da zengin destekçilerinden borç isterdi. Daha sonra da bulduğu parayla yoksulların sefaletini giderirdi. Biri ödünç verilenin iadesini isterse, borç alacak başkalarını arardı. Ve böylece, savaş ve ganimet onu zenginleştirmiş olsa bile, tabiri caizse, başkaları adına dileniyor gibi görünürdü. Böylece bu ihtiyatlı adam, fakirlere karşı eli açık, alacaklılara karşı doğrucu ve böylece herkese cömert ve doğru sözlü olduğunu göstermiştir.

Bölüm 8

Bohemund ve Tankred'in İmparator Aleksios'a yaklaşması ve zaferlerin ilanı

Bu arada daha önce gönderilen bir elçi geri dönerek İmparator Aleksios'u bu veya buna benzer bir açıklamayla rahatsız eder:

“Guiscard'ın oğlu Bohemund, Adriyatik'i geçerek Makedonya'yı ele geçirdi. Bu adamın muhteşem gücünü sık sık deneyimlediniz. Bununla birlikte, onun bugünkü gücü eski zamanları bile geride bırakır, kartalın gücü serçeninkinden daha üstündür. Şimdi, kendisine Normandia'dan ağır silahlı atlı birlikler ve Lombardiya'dan piyadeler de temin etti. Zafer kazanmaya alışmış Normanlar ve sayılarını artıran Lombardlar, savaşa hazır durumdadır. Bu halkların ilki savaşçı olarak gelirken, ikincisi zorla askere alınmıştı. Her ikisi de savaşçıydı ama sadece iki grup vardı ve her birinde sadece birkaç adam vardı. Ayrıca, para kazanmak için gelmişlerdi ya da özgür iradelerinden ziyade kanunen yükümlüydüler. Savaştilar, ama zafer için hırslı değillerdi³⁶.”

“Şimdi ise aksine, tüm Galya ayaklandı ve Bohemund, tüm İtalya'nın desteğini aldıktan sonra geldi. Illyricum'dan³⁷ okyanusa kadar Alpler'in bu tarafından hiçbir bölge Bohemund için silahlanmayı reddetmedi. Ağır silahlı atlı askerler, okçular, sapancılar ve kendi büyük kuvveti, ordusunda savaşçı olmayan kalabalıklara hiç yer bırakmadı. Denizin bu yakasındaki ekmek, birliklerine yetersiz kaldı³⁸. Bu toprakların depolarından erzaklar ele geçirildi, hafif silahlı insanlar rahat bir yaşam sürmek yerine çalışmaya başladı, tabii ki de

³⁶ Bu paragrafta Robert Guiscard'ın Bizanslılara karşı yürüttüğü 1080-1085 seferine atıfta bulunularak, Norman ordusunun önceki seferden daha hazır ve istekli olduğuna değinilmektedir.

³⁷ Balkanlar'ın kuzeybatı kesiminde bir Roma eyaleti. Günümüzde Arnavutluk sınırları içinde yer almaktadır.

³⁸ Adriyatik Denizi'nden bahsediyor.

bolluğun da yerini yokluğa bıraktığını söylemeye gerek bile yok³⁹. Tüm birlikler, tüm savaşçılar, tüm zanaatkarlar, hepsi Guiscardian kampında bekliyor. Fenike aslanlarıyla aynı gaddarlığa sahip olan Guiscardianları, Tankred'i ve kardeşleri William ile Robert'i de ekleyin, Bohemund ile hem ortak ataları hem de savaş hevesleriyle akrabadırlar. Üstelik bu sefer geçmişte olduğu gibi hiçbirini zorlamadı. Bu kez Bohemund, tüm arzularının etkisi altında kaldıktan sonra buraya geldi. Ve bir niyet ve bir arzu ile bir araya getirilenler nadiren ayrılırlar⁴⁰.”

Bölüm 9

Aleksios'un Bohemund'a mektupları

Kurnaz imparator bu haber karşısında şaşkına döndükten sonra, kalbindeki ıstırabın bir sonucu olarak yüreğinde yeni entrikalar çevirdi⁴¹. Av mızrağıyla saldırmaya cesaret edemediği aslanları ağa dolamaya çalıştı. Bu nedenle, elçilere hileler yükledi ve onlar, [İstanbul'a] yaklaşan Bohemund'u karşılamaya aşağıdaki türden yumuşak sözler ile gittiler.

“Kral Aleksios'tan Bohemund'a selamlar. Savaş hevesini barbarlara karşı çevirerek mirasına yakışır bir görev üstlendiğin için gelişinin haberini babalık zevkiyle aldım. Gördüğüm kadarıyla Tanrı, Frankları böylesine büyük bir yoldaşla güçlendirmeyi taahhüt ederek bu girişime bir lütufta bulundu. Yaklaşımın, başlı başına arzularına bir yanıt vaat ediyor. Her ne kadar diğer konularda sessiz kalsam da Türklerin kahinleri, kendi halkları üzerindeki zaferinizle ilgili kehanette bulundular. Bu yüzden, acele edip, sizi benimle burada bekleyen liderlerin zaman kaybetmesine bir son vermende fayda var oğlum. Liderler, kodamanlar ve bütün halk seni özleyiyor.”

“Latin kahramanlar benimle birlikte ve onlara cömert hediyeler verildi. Ama seni onlardan çok daha iyi tanıdığım için geri de kalan sizler daha büyük armağanlar alacaksınız. Burada sizin için esvaplar, altınlar, atlar ve hazinenin kalan bütün zenginliği var. Başka yerde gördükleriniz burada toplananlarla kıyaslandığında bir hiç. Bir oğul gibi bana iyi ve sadık olmaya hazırsan, buradaki her şeyin de bir oğul gibi hazır olduğunu bilmelisin. Öyle bir altın pınarı bulacaksınız ki, ne kadar tüketmek istesenz de tükettiğiniz kadarı yeniden dolacak ve

³⁹ Hafif silahlı birlikler derken, orduda hizmet etmek üzere köylülerin toplanmasından bahsediyor.

⁴⁰ Cadomensis'in aktardığı bu elçi raporuna başka bir kaynaktan rastlanmamaktadır. Cadomensis'in, İmparator ile elçi arasında geçen ve yazılı olmayan böyle bir diyalogdan haberinin olması da pek mümkün değildir.

⁴¹ Cadomensis, Latince yürek anlamına gelen “*Corde*” kelimesini kullanmıştır.

defalarca tüketilebileceksiniz. Sadece birkaç adamla yetinerek daha hızlı bir tempo belirlerseniz, yolculuğunuzu daha kolay bitirilebilirsiniz. Diğer kuvvet ve komutanları geride bırakın, yol daha rahat olacak ve kim daha kıdemliyse onunla yol alın⁴².”

Bölüm 10

Aleksios’un vaatleriyle baştan çıkan Bohemund, ona biat etmek zorunda kalır

Aleksios tarafından kendi yeteneklerinin ötesinde yalanlar öğretilen elçiler İstanbul’dan ayrılarak Bohemund’un kampına geldiler ve orada bekletildikten sonra Norman lideriyle konuşmaya başladılar. Bu sözlerin yüzeysel tatlılığına kapılan Bohemund, yüzeyin altında gizlenmiş olan zehri hissedemedi. Ayrıca, uzun süredir karada ve denizde uğruna kanını akıttığı İstanbul’un zenginlikleri onu yoldan çıkardı. Yunanlılara karşı verdiği uzun mücadelelerde bunları elde edemediğinden, bu şeylerin kendisine bu kadar kolay sunulmasından memnundu. Böylece, önerildiği şekilde birkaç adamla ilerlemesini ve Tankred’in kalan büyük kuvvetle peşinden gelmesini kabul etti. Yaşananlar Marquis’in oğlunun kulağına hoş gelmiyordu. Çünkü o, atmacanın esareti, balığın ise oltayı reddetmesiyle aynı gayretle, Yunanlıların bilindik aldatmacası karşısında ürperdi. Tankred, kralın hediyelerini geri çevirdikten sonra, onun huzurundan kaçmanın bir yolunu buldu. Bohemund, kimi yanına almaya layık gördüğüne ve kimi geride bırakacağına karar verdikten sonra İpsala denilen bir kasabadan ayrıldı. Vaatler onun ruhuna ağırlaştırırken, ruhu süvarilere baskı yaparken ve süvariler de atını iterken Bohemund birkaç gün içinde İstanbul’a ulaştı. Aleksios’a getirilerek saygı olarak adlandırılan bir boyunduruğa maruz bırakıldı. Bu boyunduruğu kabul etmek zorunda kaldı. Ancak, kendisine Roma İmparatorluğu’nun o kadar büyük bir kısmı hediye edildi ki, uzunluğunu aşmak için on beş gün, enini geçmek için ise sekiz gün at sürmesi gerekiyordu⁴³. O sırada Tankred’e olanlarla ilgili haberler gecikmedi, ek not: “Takip edenleri de buna benzer bir hediye bekliyor. Ücreti düşük olanlara ise daha az ödül var.”

⁴² Cadomensis’in aktardığı bu bilgilerden, eserini kaleme almasından yaklaşık yirmi yıl kadar önce İmparator Aleksios tarafından Bohemund’a yazılmış mektuplara erişimi olduğunu anlaşılmaktadır.

⁴³ Oldukça ilginç olan bu bilgiye, eserlerini Norman bakış açısıyla kaleme almış olan Anonim Gesta Francorum ve Peter Tudebodus’da da rastlanmaktadır. Anonim Haçlı Tarihi, s. 64; Peter Tudebodus, s.76. Ancak imparatorun böylesine büyük ve stratejik bir araziye, on yıl kadar önce imparatorluğunu ele geçirmeye çalışan Bohemund’a vaat etmiş olması pek gerçekçi görünmemektedir.

Bölüm 11

Tankred, Bohemund'un durumuna gizlice homurdanıyor

Tankred olanları duyunca Bohemund için üzüldükten kendisi için ise ürktü. Çevresinde uzanan kesintisiz ateş hattını görünce, yakında kendisini de tehdit edeceğinden şüphe duymadı. Bu tehlikeyi nasıl önleyebileceğini, imparatoru hangi kurnazlıkla aldatabileceğini ve bu hain kralın yol açtığı ıstırapı hangi güçle cezalandırabileceğini düşünüp durdu. Yola çıkarken bir yanda adamları, diğer yanda imparatorun hileleri vardı, burada cesaret, orada ise güç; askerleri burada, zenginlik ise orada; burada kıtlık, orada ise bolluk vardı. Ne yapılabilirdi ki? Savaşmalı mı? Ama düşman daha güçlüydü. Uzlaşmak için çaba mı gösterilmeli? Ama düşman merhametsizdi. Geri mi çekilmeli? Ama deniz yolu kapalıydı.

Frank liderlerinin hediyelerle yozlaştırıldığını ve Bohemund'un da benzer şekilde tuzağa düşürüldüğünü görünce, kendisiyle mücadele etti ve bu meseleleri kalbinden geçirdi. “Ey kötü kader! Sadakat nerede? İhtiyat nerede? Ey insan kalbi! Bu ne hainlik ve ihtiyatsızlık! Zarar görmekten çekinmeyen bu bilgisiz adam, bir oğul olarak servet almak için çağrıldı ve babanın lütfuyla kucaklanmak üzere buradan ayrıldı. Krallığa gittiğinde ise bir boyundurukla karşılaştı. Daha yükseğe çıkabilmek için gitti ancak diğerlerinin arasına katılmak zorunda kaldı. Daha mütevazî hale getirildi. Elbette, düzenbazlıklardan habersizdi. Hileli sözlere inandı. Ama ona, sanki kalabalığın yükünden kurtulması daha uygunmuş gibi ordusunu geride bırakarak birkaç adamla devam etmesi emredildi. Elbette bu bile tek başına imparatorun sözlerinin kötülük kaynağından geldiğini anlamamız için yeterli olmalıydı. Zihin sapkın olmasaydı, tuzaklardan ve kapalı yollardan kaçınırdı⁴⁴.” Bununla birlikte, Bohemund'un sadece birkaç yoldaşı vardı. Ve liderliği altındakiler tamamen silahsız olmasalar bile hafif silahlıydı.

Ancak, yalnızca kendi büyük güçlerini saygı boyunduruğuna tabi tutmayı değil, aynı zamanda buna isyan edenleri de boyunduruk altına almayı uygun gören Galya liderlerine ne diyeceğim? Böyle insanlara acımalıydım ve hem acıma hem de utançtan yoksun olanlar için utanç duymalıydım. Bu işin sonunu görüyorum. Bu hazineleri kabul ettikten sonra ceza, yoksulluk ve ıstırap gelecekti. İnsanlar için acı olacak. Mevcut para bittiğinde, imparatorun

⁴⁴ Aeneis Destanı 2.54

vaatleri yenilenmeyecek. İnsanlar, haksızlıklara itildiklerini, yükleri kabule zorlandıklarını ve bu yüklerden kurtulamadıklarını gördüklerinde ıstırap çekecekler.

O zaman diyorum ki, çok acı çekilecek. Fakat hiçbir düzeltme yolu olmayan bu ıstırabın amacı nedir? Bu durum hangi şekilde düzeltilebilir? Yemin edildikten sonra bir yeminden vazgeçmek mümkün mü? Kendilerini yabancı bir iradeye tabi tutanların kendi kanunlarına göre yaşayabildikleri hiç oldu mu? Satın alınanların azat edildiği hiç oldu mu? Satın alan kişiye hizmet etmek mi daha doğru, yoksa ganimet olarak toplandıktan sonra satılık bir eşya olarak sergilenmek mi? Bu nedenle, bugünle yetinen ve gelecek kaygısı taşımayanların bu cezayı ödemesi yerinde olur.

Bölüm 12

Tankred, Aleksios ile tanışmaktan kaçınır

Bohemund'un durumunu, Aleksios'un planlarını ve Galya liderlerine dayatılan boyunduruktan yakınan Tankred, akıllıca davranarak, kaçmanın birinciyi rahatlatacağını, ikinciyi ise cezalandıracağını farkına vardı. Bu nedenle İstanbul'a yaklaştığında, diğerlerinin yaptığı gibi kralın yanına gitmedi. Ne önden trampetler gönderdi ne de borular çaldırttı. [Boğazı] gizlice geçti. Ağır silahlı bir şövalyenin teçhizatlarını çıkarttı ve bir piyade gibi giyindi. Gösterişsiz giysilere bürünerek kendini gizledi ve Aleksios'u kandırdı. Avrupa'yı bir tekneyle terk ettikten sonra kuzey rüzgârının hızla yelkenleri doldurmasıyla Asya'ya ulaştı⁴⁵. Guiscardian gemicilerini küreklere çağırdı ve gök mavisi Hellespont'tan⁴⁶ gemiyle geçti. Dümen istenen kıyıya sabitlendiğinden, hız ise acele edenlerin rotasını desteklediğinden dolayı herhangi bir gecikme olmadı. Asya kıyılarına ulaşan Marqius'un oğlu, artık daha güvende olduğu için kıyafetlerini ve adını geri aldı. Kont, böylece İznik'e giden liderler arasına katılabildi.

Bohemund, henüz Trakya kıyılarından ayrılmamıştı. Saint-Gilles Kontu Raymond'ın isteği üzerine gecikmişti. İkincisi yolculuğunu ertelemek ve kesintiye uğratmak zorunda kaldı, çünkü bahsi geçen kral, bu kontu, ondan daha önce gelenleri yükümlü tuttuğu aynı kuralları dayatmak istedi. Ancak kont, iyi huylu bir tavırla, kendi hayatı pahasına bile olsa bu koşulu

⁴⁵ Özgür bir ruha sahip olan Tankred, imparatora biat etmek istemediği için kuzeni Richard vom Prinzipat ile birlikte boğazı gizlice geçerek Boğaziçi sahilindeki Kadıköy'de kamp kurdular. Anonim Haçlı Tarihi, s. 66; Willermus Tyrensis, s.98,99.

⁴⁶ Çanakkale Boğazı.

reddettiğini söyledi⁴⁷. Aleksios, gözcülerinden Tankred'in gizlice karşıya geçtiğini öğrendiğinde, kandırıldığına sinirlendi ve orada bulunanlardan orada olmayana bakmalarını istedi. Tankred'in yanındakilerin hileleri yüzünden ondan kurnazca kaçtığını düşündü. Öfkesi sebebiyle düşmanlaşan gözleri özellikle Bohemund'a çevrildi. [Gözlerinden] yıldırımlar düşerken sert bir ses tonuyla tehditler savurdu. Bohemund, istese de istemese de Tankred'i krala saygılarını sunmak için getireceğine bunu yapana kadar da güvende olmayacağına ve buradan ayrılmayacağına dair yemin etti⁴⁸.

Bölüm 13

Tankred, Bohemund'a ulaklar gönderir

Bu olaylar devam ederken Tankred, Attropius ve Guarinus adında iki ağır silahlı atlı askeri İstanbul'a geri gönderdi. Geciktiği için Bohemund'a sitem eden bu ulaklar, Türk kuvvetlerinin yaklaştığını bildirdiler. O, acele etmedikçe umutları suya düşecek ve kesinlikle düşmana yenileceklerdi. Bu mesaj Aleksios'un haberi olmadan iletilemezdi. Bu nedenle ulaklar henüz Bohemund ile görüştürülmeden Aleksios'un huzuruna çıkartıldı. Sanki onun huzurunda olmaktan korkacakları için farklı şeyler söyleyebileceklerini düşünüyor gibiydi. Adamlara kime hizmet ettikleri, nereden geldikleri ve hangi amaçla gönderildikleri soruldu. Onlar da kendilerinden emin bir şekilde, Tankred tarafından Bohemund'u çağırarak için gönderilen Normanlar olduklarını söylediler. Kral, cesur ulakları korkutamayacağını görünce onları cezalandırmadan bıraktı çünkü onlara ceza vermenin kendisine bir faydası olmayacağını anladı.

⁴⁷ İmparator Aleksios, önceki yıllarda yaşadığı olaylardan dolayı Batılı asillerin asıl amacının kendilerine Doğu'da devletler kurmak olduğunu çok iyi biliyordu. Haçlı liderlerinin de aynı isteği taşıdığına inanıyor ve onların bu doğrultudaki davranışlarının Bizans için yaratacağı tehlikeyi önlemeye çalışıyordu. Haçlılara sefer boyunca işe temin edip yanlarına birlikler vereceğini taahhüt etti. Buna mukabil de Haçlı liderlerinden ve bütün şövalyelerden Batı âdetlerine uygun şekilde kendisine vasallık yemini etmelerini istiyordu. Buna göre Haçlılar Türklerden geri aldıkları eski devlet arazilerini Bizans'a teslim edecekler ve imparatorluk sınırları ötesinde kurulacak yeni Haçlı devletleri de imparatoru yüksek hâkimleri olarak tanıyacaktı. Işın Demirkent, *Haçlı Seferleri*, s.21. İmparator Aleksios, Toulouse Kontu Raymond dışındaki diğer Haçlı liderlerinden bu yemini kolaylıkla alabilmişti. Ancak Raymond hem yaşı hem de itibarı sebebiyle İmparatora vasallık yemini etmekten kaçındı. Nihayet, diğer Haçlı liderlerinin ısrarları sonucunda metni değiştirilmiş bir yemin vermeye razı oldu. Bu yemine göre o, imparatorun hayat ve şerefine hürmet etmeyi ve ne kendisi ne de adamları tarafından onun zararına hiçbir şey yapılmayacağını vadediyordu. Bkz. Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, s.126.

⁴⁸ Willermus Tyrensis ve Albertus Aquensis'de yer alan bilgilere göre İmparator Aleksios, Tankred'in gizlice boğazı geçtiğini öğrendiğinde oldukça sinirlenmiştir. Ancak kurnaz bir adam olan Aleksios, duygularını akıllıca gizlemiş ve Bohemund ile beraberindeki prenslere değerli hediyeler verip boğazın karşı kıyısına geçirerek İstanbul önündeki Haçlı tehlikesini savuşturmuştur. Willermus Tyrensis, s.99; Albert of Aachen, *Historia Ierosolimitana History of the Journey to Jerusalem*, İng. Çev, Susan B Edginton, Surrey: Ashgate Publishing, 2013, s.57.

Tankred olanları önce geri dönen habercilerden, daha sonra da onları takip eden Bohemund'dan öğrendiğinde bu haberleri o kadar kötü karşıladı ki, tartışmak ya da inanmak kolay değildi. Bu hastalık, kendi özenli uyanıklığını mahveden başkalarının tembelliği nedeniyle ortaya çıktı. Güçlü bir fırın bile onun öfkesinin alevlerini zapt edemezdi. Mevcut tartışma onu inlemeye yöneltti: “Ne yazık ki, ölümlülerin zihinleri geleceğe kördür! Kendilerini yok etmiş gibi göründükleri için, yeniden başlamak uygun olur. Sağduyu, düşmanca bir talihle karşılaştırıldığında boşunadır. Kaderin lehine olanlara karşı mücadele etmek anlamsızdır. Kendim için yeterince erzak hazırladığımı, hiçbir şeyin tembelliğe ve budalalığa bırakılmadığımı düşünüyordum. Serveti reddettim, tek başıma yola çıktım, muhafızları kandırdım ve tuzaklardan kaçtım. Başkalarının yapamadığını yaptım. Masumların bile yara almadan geçemediği tuzaklardan bir düşman olarak zarar görmeden geçmek ne büyük bir kahramanlıktı.”

“Krallıklarımı gönüllü sürgünde terk eden, bazıları düklükten diğerleri kraliyet soyundan gelen soylular gördüm. Bu barışçıl adamlar, kendilerine karşı olan korkunç yerlere ve barbar krallıklarına gelmişlerdi. Ne kara ne de deniz önlerinde durabildi. Aynı zamanda, üç biçimli Kimera'dan daha az zalim olmayan bir canavar olan bir rüzgâr yükseldi⁴⁹. Ne kapana kısılanları serbest bırakacak bir Pegasus, ne de şaşkına dönenleri alıp götürecektir başka birisi vardı⁵⁰. Hepsisi, ilahi bir mızrak tehdidi altındaymış gibi sınırı geçmeye, kendilerine emredilen her şeye yemin etmeye zorlandılar. Kendi deneyimime geri dönecek olursam, katı liyakat toplayıcısından, en katı intikamcıdan korktum. Bu nedenle, ne kadar uyanık olursam içimde o kadar büyük bir intikam ateşinin yanması, kurtulmuş olan benim için uygundu. Bu nedenle ordugahın klişelerini reddettim ve hatta diğerlerinin yaptığı gibi pes etmemek için kılık değiştirdim. Böylece, onların öfkesinin intikamını almakta özgür kalacaktım. Beni kırdığım prangalara geri götüren bir adam hakkında şikâyet etmekle ne kazanılır? Kendi boynunu bağlaması yetmedi, benimkini de bağlayacaktı. Ağzı belki benim talihimi kıskandığımı inkâr ediyor ama dudaklarından ettiği yeminin kıskançlığın kaynağından döküldüğü anlaşılıyor ve sonuç da bunu kanıtlıyor⁵¹.”

“Beni üzüntüye sürükleyen şey tembellik mi yoksa cehalet mi? Bu mesele de hâlâ bir soru işareti. Elbette ikisi de önemli ve ikisi de mutsuzluğumun üvey annesiydi. Ama

⁴⁹ Kimera, Yunan mitolojisinde tek bir vücutta çeşitli canlıların kimi uzuvlarına sahip, ağzından ateş püskürten bir yaratıktır. Genellikle, bir başı aslan, bir başı keçi, gövdesi aslan, kuyruğu ise yılan olarak tasvir edilir.

⁵⁰ Pegasus, Yunan mitolojisinde kanatlara sahip olan bir at olarak tasvir edilir.

⁵¹ Bu paragraftan Tankred'in, Aleksios'a itaat etmeyi küçük düşürücü bulduğu ve bu konuda da Bohemund'u açık bir şekilde suçladığı anlaşılmaktadır.

Bohemund, beni perişan eden bu olaya katılmaya zorlandığına dair yemin etti. Sanki bu sözlerle kıskançlığını gizleyebilecek, öfkemi dindirebilecek, bu eylemi mazur gösterebilecek ve kendini aklayabilecekmiş gibi. Bunları masumiyetini kanıtlamak için söyledi. Ama bu sözler ne onun gecikmesini masum kıldı ne de gecikmesi sırasında uyuklayanları suçlarından korudu. Gerçeği bilin ki, yeminimi tutacağım ve yalan yere yeminimin kefareti ödeyeceğim. Ve ben tehlikedeysen, bir başkasının yalan yere şahitliğini telafi edeceğim. Kaçtıktan sonra yenildim ama kendi dikkatsizliğimden değil aksine, bir başkasının zayıflığı tarafından, bir akrabasının kendini kurtarabilmesi için ele geçirildim. Hayatta kalırsam, bu mücadelenin galibi nefretimi ortaya çıkararak ve barışa da yer olmayacak. Yemin etmek istemediğim halde daha çok bir zorbanın şiddetiyle isteksizce bana dayatılan bir şeyi çiğnemeyi küçük bir mesele olarak görüyorum, özellikle bu sözün tutulması aleni bir skandal olacağından ve kınanmaya değer olduğundan...”

Bölüm 14

İznik kuşatması ve kuşatan liderlerin ilki: Godefroi de Bouillon

Marquius'un oğlu, şikâyet etmesi gereken meseleleri gözden geçirdikten sonra kısa bir süre dinlendi. Bu arada İznik'in kuşatma altında olduğunu ve kampların kurulduğunu belirtmek ve şehre saldıran prenslerin isimlerini, ailelerini ve icraatlarını hatırlatmamakta fayda var. Bunlar, yukarıda tartışılan övgü türlerinin dışında tutulmayacak ama aynı zamanda da yazarlar için daha fazla malzeme sunan türden adamlardı. Bunlar, başkasından bir şeyler öğrenmeyi reddedenlere bile savaşta talimat veren çok ünlü liderlerdi. Bu adamlar şunlardı: Bouillon'lu yaşlı Kont Eustace'in oğlu Dük Godefroi⁵². Godefroi, babasından dukalık unvanının saygınlığını ve Bouillon adını aldı. Bouillon, Lotharingia krallığında bir kasaba ve dayısı eski Dük Godefroi'in genç Godefroi'e bıraktığı yakındaki düklüğün başkentidir⁵³. Genç adamın asaleti hem dünyevi hem de ilahi birçok erdemle işaretlendi. Bunlar, fakirlere sadaka, zalimlere merhamet, alçakgönüllülük, hoşgörü, ciddiyet, adalet ve iffettir. Aslında dük, bir askerden çok bir keşişin niteliklerini sergilemekteydi. Ancak, dünyevi erdemler konusunda da oldukça deneyimli idi. Nasıl savaşılacağını, bir savaş hattının nasıl oluşturulacağını ve savaşlarda zafere ulaşmayı iyi biliyordu. Bir genç olarak, düşmanı öldürmeyi öğrenen ilk veya ilk kişilerden biriydi. Genç bir adam olarak daha yetenekli hale

⁵² Godefroi de Bouillon yaklaşık 1060 yılında Boulougne Kontu II. Eustace'in ikinci oğlu olarak doğmuştur.

⁵³ Kambur Godefroi olarak da bilinen Aşağı Lorraine dükü yaşlı Godefroi, Godefroi de Bouillon annesi Ida'nın kardeşiydi. Yaşlı Godefroi 1076 yılında ölmeye yakın, çocuğu olmadığı için varisi olarak yeğeni genç Godefroi'i seçmiştir.

geldi ve olgun bir adam olarak da pratiğinden asla vazgeçmedi. Böylece, bir savaşçı kontun ve dindar bir kontesin oğlu olarak, bir rakibi tarafından gözetlendiği zaman bile şu iltifatları hak ediyordu: “Savaş peşindeyken babası, Tanrı’ya ibadet ederken ise annesi”. Sayısız savaşçı, bu özellikleriyle damgasını vuran bu dükün yanında adı geçen şehrin surlarını kuşattı. O, oradaki ilk kişiydi.

Bölüm 15

Normandia Kontu Robert, Bohemund, Büyük Hugh, Blois Kontu Stephen, Flandre Kontu Robert, Saint-Gilles Kontu Raymond, seferin liderleri hakkında bir değerlendirme

Sonra Normandia Kontu Robert geldi⁵⁴, İngiltere fatihi Kral William’ın oğlu. Aile, zenginlik veya belagat bakımından dükten aşağı değildi hatta ondan üstündü. Sezar’la ilgili konularda onunla eşitti, ama Tanrı’yla ilgili konularda ondan daha aşağıdaydı. Dindarlığı ve cömertliği kesinlikle muhteşemdi. Ancak hiçbirinde ılımlı olmadığı için hayatın diğer tüm yönlerinde hata yaptı. Gerçeği söylemek gerekirse Normandia, onun merhametinin merhamet olmadığını anlamıştı. Hüküm sürerken ne insanı ne de Tanrı’yı esirgedi, bunun yerine yağma ve hırsızlığın dizginlerini serbest bıraktı. Kont olarak, kendi işlerine gösterdiği saygının aynısını katillerin ellerine, hırsızların boğazına ve zina edenlerin müstehcen arzularına da borçlu olduğuna hükmetti. Sonuç olarak, acil bir emir olmadıkça hiç kimse bağlı ve gözyaşları içinde konta getirilmedi. Bu nedenle, dediğim gibi, Normandia o sırada kötülük yapanlara karşı bir fren olmadığından ve hatta kötülük yapanların teşvik edilmesinden yakınıyordu. Ancak cömertliğin bu merhamet duygusunun küçük bir kız kardeşi olduğu da açıktır, bu nedenle her gümüş karşılığında bir atmaca veya köpek satın alınıyordu. Bu sırada kontun hazinesi de halk yağmalanarak destekleniyordu. Ancak bu olaylar kendi sınırları içinde gerçekleşti. Sınırlarının ötesine geçtiğinde, daha önce servetinin büyük bir kısmını harcadığı lüks yaşam tarzının büyük bir bölümünü ehliştirdi.

Üçüncü sırada ise Bohemund parıldıyordu. Onun soy kütüğünü tekrarlamak gereksiz, davranış ve kişiliğini tartışmak için erken. Bu oldukça doğrudur, çünkü yukarıdaki sayfalar ailesiyle ilgilidir ve aşağıdakiler, sanki tüm çalışma bir menteşe üzerinde dönüyormuş gibi hem talihini hem de talihsizliğini ele alacaktır. Fransa Kralı Philip’in kardeşi ve Henry’nin

⁵⁴ II. Robert, 1087-1106 yılları arasında Normandia düklüğü yapmıştır.

oğlu olan Büyük Hugh⁵⁵ dördüncü sırada yer alıyor. Ailesinde, lakabında ve dürüstlüğünde büyük olduğu gibi hem kendisinin hem de kral kardeşinin sağladığı askeri kuvvetler nedeniyle de büyük ve güçlüydü. Bununla birlikte, zenginliğinin genişliğinden, geniş birliklerinin mükemmelliğinden veya askeri zaferlerinin erdemlerinden ziyade kraliyet kanından dolayı daha saygıdeğeri⁵⁶.

Beşincisi kralların akrabasıydı. O, Galya kralının ve İngiliz kraliyet ailesinin büyük torunu olan Stephen adındaki Blois kontu⁵⁷. Cömertliği, neşeyi, cüretkarlığı ve vahşiliği yani yapılması gereken şeyleri doğru bir şekilde yapabilseydi liderlik için hiçbir şeyden yoksun olmadığını ve en yorulmak bilmeyen askerlerle dahi savaşabileceğini gösterecekti.

Onu takip eden Flandre Kontu Robert oldu⁵⁸ - Atlıların besleyicisi Flandre, atların bereketli yurdu Flandre, Ceres'in Flandre'si⁵⁹, bakire güzelliğiyle öne çıkan Flandre, Galya, İngiltere ve Danimarka soylularını hak eden Flandre - Daha önce bahsedilenlerle aile bağları olan bu kont, kılıç ve mızraktaki becerisi nedeniyle ordunun diğer tüm liderlerinden daha çok övüldü. Ancak liderlik rolü almaktan kaçındı. Sonuç olarak, bir asker olarak diğer liderlerden çok daha fazla ün kazandı ancak komuta almaktan kaçındığı için önemli bir lider olarak çok fazla ön plana çıkamadı.

Kuşatmada en son görünen Saint-Gilles Kontu Raymond oldu⁶⁰. O sonuncuydu diyorum, ama zenginlikte, güçte, bilgelikte ya da büyük askeri kuvvetinin muazzamlığında sonuncu değildi. Bunlardan dolayı, liderler arasında başlangıçtan ayırt edilmişti⁶¹. Ve çok geçmeden diğerlerinin parası tükendikçe onunki arttı ve zenginlikte de diğerlerinden önüne geçti. Ailesi çok tutumluydu, cömert değildi. Şan, şöhret yerine cimriliğe hizmet ettiler. Ailesi, başkalarının düştüğü duruma gelmekten korktu ve diğer Frankların aksine, servetini

⁵⁵ Vermandois Kontu Büyük Hugh (Hugo Magnus).

⁵⁶ Hugh'un babası Fransa Kralı I. Henry, 1031-1061, ağabeyi I. Philip ise 1060-1108 yılları arasında hüküm sürmüştür.

⁵⁷ Bloisli Stephen, Fatih William'ın kızı Adel ile evlidir. Adel'den olan oğlu Stephen, 1141-1154 yılları arasında İngiltere Kralı olarak hüküm sürmüştür.

⁵⁸ Flandre Kontu II. Robert. Babası Kont I. Robert'in 1093 yılındaki ölümü üzerine onun yerine geçmiştir.

⁵⁹ Ceres, Roma mitolojisinde anne sevgisinin ve büyüyen bitkilerin, özellikle de tahılların tanrıçası olarak bilinmektedir.

⁶⁰ Saint-Gilles kontu IV. Raymond (1043-1105), 1088'de Toulouse kontu olarak kardeşi William'ın yerine geçmiştir.

⁶¹ Birinci Haçlı Seferi'ne katılan ordular içerisinde en kalabalık ordu Provençaller, yani Saint-Gilles kontu Raymond liderliğindeki Güney Fransızlarıdır. Provençal ordusunun ve Kont Raymond'ın faaliyetleri en teferruatlı şekilde Raimundus Aguilers tarafından nakledilmiştir. Raimundus Aguilers, *Haçlılar Kudüs'te: Bir Papazın Gözünden İlk Haçlı Seferi*, Türkçe çev. Süleyman Genç, Yeditepe Yayınevi, İstanbul, 2019; Raymond D'Aguilers, *Historia Francorum Qui Ceperunt Iheruselem*, nşr. John Hugh Hill ve Laurita L. Hill The American Philosophical Society, Philadelphia 1968.

dağıtmak yerine artırmaya çalıştı. Böylece, önemli konularda bilge ve geleceği görebilen bu insanlar, ülkenin yoksul olmasına izin vermedi. O, adaleti işleyen, adaletsizliğin öcünü alan bir adamdı, korkaklara karşı kuzu, kibirlilere karşı ise aslandı.

Bölüm 16

Şehir kuşatılır; Türkleri ilk katleden Tankred, diğerlerini de kaçırdı

İznik⁶² kuşatıldığında, saldırıya uğradığında ve sonunda saldırganlar tarafından teslim olmaya zorlandığında, onu elde eden Galya, yardım eden Yunanistan ve bunu meydana getiren Tanrı oldu. En son gelen Kont Raymond, bahsettiğim gibi, doğu kapısının önüne kampını kurarken, burası diğerleri işgal edildikten sonra açık olan tek bölgeydi⁶³, işte bir Türk ordusu sanki yakındaki bir dağdan, bir geçitten iniyormuş gibi göründü, şehre bu kapıdan girmek niyetindeydi ve kuşatanları hızlı bir hücumla püskürtmeyi diliyorlardı. Bir uğultu yükseldi. Olay yerine en yakın olan kont, ilk direnişi gösteren oldu. Çok geçmeden diğer liderler de geldi. Bazıları zırhlıydı, diğerleri ise kısmen silahlıydı. Savaş tutkusu onları sürüklerken, aceleyle ileri atıldılar. Uzakta olan Tankred, kampının konumu ona ilk yarayı verme şansını engellediğinden, muharebe için yanan atının üzerinde oraya uçtu. Ama mesafe ne kadar uzağa götürürse götürsün, ruhu ona geri döndü, çünkü onun yokluğunda geri çekilmek veya saldırmak önce onlarda sonra bizde hem korkuya hem de umuda neden oldu. Tek bir adam olarak oldukça kalabalık olan bu asker bütün bir savaş hattı gibi görünüyordu. O, olay yerine koştuğunda, Türklerin boynu o noktada kırıldı. Tankred, İsa'nın askerlerinin moralini yükseltti ve düşmanı kadınlara dönüştürdü. Böylece Türkler, iradelerini kaybederek, peşlerinde Franklar ile geri çekilmek üzere dağlara yöneldiler⁶⁴.

⁶² İznik gölünün doğu kıyısında bulunan şehir, 4970 metre uzunluğunda, 11 metre yüksekliğindeki sur duvarları, 17 metre yüksekliğinde 144 tane kare ve yarım yuvarlak kule ile güçlendirilmiş olup savunma bakımından çok iyi bir durumda idi. Kuzeyde İstanbul Kapısı, doğuda Lefke Kapısı, güneyde Yenişehir Kapısı ve batıda Göl Kapısı olmak üzere dört büyük kapısı bulunmaktaydı. Bunların dışında, şehrin güneybatı köşesinde ikinci bir göl kapısı ile surların diğer taraflarından da içeri giriş çıkış sağlayan küçük kapılar bulunuyordu. Şehri savunan Türk garnizonu da oldukça kuvvetli idi. Işın Demirkent, *Türkiye Selçuklu Hükümdarı Sultan I. Kılıç Arslan*, TTK, Ankara, 2020, s.30.

⁶³ 6 Mayıs günü İznik önlerine gelen Haçlı orduları şehri derhal kuşatmaya aldılar. Godefroi de Bouillon kumandasındaki Lorraine'liler kuzey surlarının karşısında karargâh kurarken Tankred komutasındaki Normanlar ise doğu surlarının karşısına yerleştiler. Güney sur kesimi ise, bu iki ordunun gerisinden gelen kont Raymond komutasındaki Provençaller için ayrıldı. Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, s.136; Demirkent, *Haçlı seferleri*, s.29.

⁶⁴ Sultan I. Kılıçarslan, Malatya kuşatması sırasında kalabalık Haçlı kuvvetlerinin Anadolu'ya geçerek Palekanon'da toplandıklarını ve hedeflerinin İznik'i zapt etmek olduğunu bildiren bir haber aldı. Derhal kuşatmayı kaldıran I. Kılıçarslan, ordusunun bir kısmını önden gönderip kendisi de 30 günlük bir yürüyüşün ardından İznik önlerine vardı. Sultan şaşkıncu bir hamle yaparak kont Raymond'un bulunduğu güney surlarına ani bir saldırı düzenledi. Ancak Haçlıların sayıca üstünlüğü yüzünden kuşatmayı yaramadı ve gecenin

Cesaret, kont [Tankred], düşmanın kaçıışı ve geride kalma korkusuyla canlanan birlikler, kaçanları takip etmeye başladı. Eğer yakındaki dağın sığınağı kaçanları kabul etmeseydi, kısa bir süre sonra Latinlerin mızrak uçları barbar kanyla dolacaktı. Ayaklarına kanat ekleme özelliği olan ölüm korkusu tarafından ele geçirildikleri için, saldıırken kullandıkları yollardan uçarak yükseldiler. Tankred'in cesaretinin bir örneği olarak cehenneme gönderdiği bir ruh hariç.

Ancak birçoğu sırtlarında onur kırıcı yaralarla eve döndü⁶⁵. Hıristiyanlar ise kamplarına sevinçle döndüler. Bazılarının kanlı bıçakları, bazılarının ise kavisli bıçakları [ganimet olarak alındı]. Bazıları kırık mızraklar, bazıları ise körelmiş kılıçlar taşıyordu. Türklerin başı kalabalığa bir gösteri olarak sunuldu. Tankred, dili, yaşı, cinsiyeti, mesleği ne olursa olsun tüm ordu mensupları tarafından hem bir Türk kellesini ilk alan, hem de sayısız kalabalığın peşinden koşan biri olarak ünlendi. Bu, Tankred'in geleceğine dair bazı önseziler olduğu içindi. Yakından bakan herkes neler olacağını görebilir. Bu adama bu türden göksel işaretlerin verilmesi normaldi, çünkü o şimdi ya da daha doğrusu, savaşta en yılmaz olarak ilerlemek ve asla yenilmemek üzere çok uzun zaman önce seçilmişti.

Bölüm 17

Şehir teslim oldu: Aleksios'un önüne getirilen Tankred'in imparatora sözleri

Kuşatanların cesur faaliyetlerinin ardından kuşatılanlar, uzun zamandır bekledikleri yardımdan mahrum kalacaklarını anladılar. Aynı zamanda dehşete kapıldılar, çünkü Kont Raymond, duvarları kazmaya başlayan son kişi olarak, baltalanmış temelin daha da güçlü bir şekilde sarsılmasına neden oluyordu. Sonuç olarak, Türkler şehri bu şartla, yani daha önce elde ettikleri ganimetin kendilerine kalmasına izin verileceği taktirde teslim edeceklerdi. Bu durum her iki taraf için de kabul edilebilirdi ve bu nedenle imparatora bir mesaj göndererek şehirde garnizon kurması için bir birlik göndermesini istediler⁶⁶. Ancak imparator, bu mutlu

bastırmasıyla birlikte ordusunun daha fazla hırpalanmasına engel olabilmek için dağlara doğru geri çekilmeye ve İznik'i kaderine terk etmeye karar verdi. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. Işıltan, *Sultan I. Kılıç Arslan*, s.28-32.

⁶⁵ Gesta Francorum ve Peter Tudebodus, Türklerin bu savaşı kazanacağından çok emin olduklarını bu sebeple de yanlarında Haçlıları esir almak için ipler getirdiklerini aktarmaktadır. Anonim Haçlı Tarihi, s. 68, Peter Tudebodus, s.78.

⁶⁶ Bu konuda en tafsilatlı bilgiler Anna Kommena'nın Kroniğinde yer almaktadır. Anna, Kılıçarslan'dan yardım gelmeyeceğini anlayan Türk garnizonunun, Haçlıların şiddetli saldırılarından yılmıy düşükleri sırada İmparator'un komutanlarından Boutoumites, kaledekilere teslim olma önerisi ilettiğini kaydeder. Boutoumites'in, elindeki fermanla imparator, şehirdeki herkesin canını bağışladığını ilan ediyor, ayrıca para ödülleri ve sultanın ailesinin de onurlarına yaraşır şekilde muamele göreceklarının sözünü veriyordu. Böylece

haberden rahatsız oldu. Takviyeler gönderdi ve onları şahsen, yaygın olarak Aziz George'un kolu olarak adlandırılan körfeze kadar takip etti.

Şehirde garnizon kurulduktan sonra, yeminli bir bağlılık andı için Bohemund şehre geldi. Üstelik, söz verdiği gibi, Marqius'un oğlunu da yanında getirdi⁶⁷. Ancak bu biat, Aleksios'u teselliden çok korkuya sevk ettiğinden ve onu sevinçten çok karamsarlığa ittiğinden, hürmet edilecek bir figürden ziyade oldukça hiddetli biri gibi görünüyordu. Çünkü ilahi bir kehanet tarafından bilgilendirilen bu ihtiyatlı adam, önceden halledilmiş meselelerin sonuçlarından ziyade, gelecek olaylardan korkuyordu⁶⁸. Yunan krallığının gücü Kudüs'ü ele geçiremezdi. Bu büyük bölgenin Türklerden alınan şehirleri İsa'nın himayesine geri verilecekti. Ancak bu ele geçirilen şehirleri Yunanlılar gibi savunuculara teslim etmek uygun değildi. Bu tür bir korumaya muktedir olanlar yalnızca Franklardı. Yunanlıların ortak malı ve kralı olmak üzere iki efendiye hizmet etmek mümkün değildi.

Basiretli adam [Tankred] bu meseleleri zihninde çevirerek kralın kulaklarını benzer şikayetlerle doldurdu: “Kan akrabam Bohemund, senin gücün tarafından mecbur bırakıldı ey imparator, beni buraya geri dönmeye zorladı. Sözlerin, armağanların ve dostluğun beni bağlasaydı, dönüşüm için yollarda kıtlık olmazdı. Ancak bu diğer çabalar sonuçsuz kaldığında, senin huzurunda beni memnun etmeye çalışmak boş bir çabadır. Bu meseleleri göz önünde bulundurarak, gücünüzün ötesine geçmeye ve sizden kurtulmaya çalıştım. Ama kendi çabalarımla özgür kaldıktan sonra, şiddetin beni buraya istemeye istemeye geri getirdi. Sonuç olarak, bugün yapmak zorunda kaldığım her ne olursa olsun pişman olacağımı biliyor ve buna inanıyorsunuz. Bu konularda sizi uyardıktan sonra, aşağıdakilere de dikkatinizi çekmekte yarar var. İşte, böyle oldu ki, akrabamın yemin ettiği ittifakı bozdum. Anlaşmada da belirtildiği gibi Kudüs'e doğru yola çıkıp yardım sağlamanız ya da başarılarına kızdığınız için

Türk garnizonu öneriyi kabul ederek şehri Boutoumites'e teslim etmeye karar verdi. Anna Komnena, s. 328,329; Gesta Francorum ve Peter Tudebodus'da aktarılan bilgilere göre ise, Türkler, yardım gelmeyeceğini anlayınca, imparatora haber gönderip, kadınları, çocukları ve bütün mallarıyla gitmelerine izin verildiği takdirde şehri teslim edeceklerini bildirdiler. Bir aptal ve düzenbaz olan imparator, onlara güvence verdi ve onlar Frankların ve Haçlıların zararlarından koruyarak İstanbul'a nakletti. Anonim Haçlı Tarihi, s. 69; Peter Tudebodus, s.78,79.

⁶⁷ İmparator Aleksios, kendisine bağlılık yemini etmemiş olan kontların gelip ant içmelerini istediğinden, Boutoumites ile haber göndererek bağlılık yemini etmeden Antakya üzerine yürüyüşe geçmemelerini tembihledi. Gelip ant içtikleri takdirde de pek çok armağan alacaklarını bildirdi. Bohemund paradan ve armağanlardan söz edildiğini duyar duymaz imparatorun öğüdüne ilk uyan kişi oldu. Beraberindekileri de bu konuda teşvik etti. Anna Komnena, s. 331. İmparator'un Türklerle karşı davranışı ve gizli bir şekilde şehri teslim alması Haçlılar arasında memnuniyetsizliğe sebep olmuştur. İmparator da Haçlı liderlerini yanına çağırarak onlara sultanın hazinesinden değerli eşyalar hediye ederek hem bu durumu yatıştırmayı hem de kendisine henüz vasallık yemini etmemiş olan bazı Haçlı liderlerine de yemin ettirmeyi amaçlamıştır.

⁶⁸ Cadomensis'in burada “*ilahi kehanet (divino oraculo)*” ifadesini kullanması, muhtemelen eserine daha klasik bir bakış açısı kazandırmak için kurgulanmıştır.

talihsizliklerinde onlara yardım etmediğiniz için yakında maddi bir ihlalin gerçekleşeceği konusunda aramızda bir yasa var. Başkalarına verdiği sözü çiğneyen birine asla bir yeminle bağlı olmam. Bu nedenle, hükmetmek istiyorsanız, yardım etmeye çalışın ve Mesih'in ordusunun size ait olduğunu açıkça belirttiğinizde Tankred'in hizmetinden emin olabilirsiniz. Eğer ortak liderseniz, herkesin menfaati için size hizmet etmeyi reddetmeyeceğim. Bu kısa tartışma, bu konuların en önemlilerini ortaya koymaktadır. Sizin Franklara bağlılığınız ne kadarsa benim de Yunanlılara bağlılığımın o kadar olacağı görülecektir.”

Kalbinin derinliklerinden, basiret meskeninden ve hikmet yurdundan bu sözler çıktıktan sonra, halkın iyiliği için sadakatle şefaath eden bu ruh, kendi adına şefaath etmekten korkmadığı ve adaletten çekinmediği için her yerde övüldü. Galyalıları arasında büyük bir destek çığığı yükseldi ve Yunanlıların mırıltıları da ona hak ettiği lütfu göstermekten geri kalmadı.

Bölüm 18

Tankred, Aleksios'un çadırını isteyince imparator öfkelenir

Aleksios, parayı reddeden bu adamın zihniyetini ve onu diğerleri gibi altın zincirlerle bağlanamayacağını anladıktan sonra, onu nasıl hareket ettireceğini bilmediği için peşinden gitti. Ve böylece [Tankred'in] sözlerine katıldı. Sağ ellerini birleştirdiler. Ama içerideki, Marqius'un oğlu kızgındı ve yüzü şiddetli bir ışıkla, öfkeyle yandı. Diğer liderler bu anlaşmaları bir ayinle kutladıktan sonra Tankred kraldan bir talepte bulunmaya davet edildi, öyle ki isteğı ne olursa olsun reddedilmeyecekti. [Alexios] seyahat için gerekli olan veya aç gözlü bir ruhu rahatlatan altın, gümüş, mücevher, kumaş ve benzeri şeyleri isteyeceğini düşündü. Ancak bu maddiyatı görmezden gelen, kraliyet mükemmelliğinin bir yansıması olan bu ruh, bu yüklü şeyleri reddetti ve diğer liderlerin fazla külfetli olarak geri çevirdiği onuru arzuladı. İmparatorluk teçizatının sadece bir parçasının onu memnun edeceğini söyledi. Çünkü kralın hem sanatı hem de doğası gereğı muhteşem bir çadırı vardı. Bu çadır görenleri adeta büyülüyordu. Kuleli, atriyumu olan bir şehre benziyordu. Taşımak için ağır yüklü 20 deve gerekiyordu. Bir kalabalığı barındırabilirdi ve tepesi “Tıpkı Kıbrıs'ın çiçek açan güllerin üzerinde uçmaya alıştığı gibi” diğerlerinin üzerine yükseldi.⁶⁹

⁶⁹ Anna Kommena bu konuda oldukça teferruatlı bilgiler vermektedir. İmparator, Haçlı liderlerinden kendisine bağlılık yemini etmelerini istediğinde bu yemine tek karşı gelen bağımsız ruhlu Tankred olmuştur. Tankred, kendisinin sadece Bohemund'a bağlılıkla yükümlü olduğunu ve ölene kadarda böyle devam edeceğini belirtti.

Bu armağan, yüce gönüllü Guiscardian'ın hayal gücünü ele geçirdi ve onu kendisi için uygun bir hedef olarak belirledi. Şu anda gereksiz bir yükü ama gelecek için pek de imkânsız bir hayal değildi. Aleksios bunu öğrenince istekte bulunana tıpkı Delius'un⁷⁰ Phaeton'a sinirlendiği gibi şiddetle öfkeleni. Babasının dindarlığı onu engellemeseydi, düşmanca öfkesi vahşileşecekti. Phoebe oğlunun başına gelebilecek tehlike karşısında inledi ve Aleksios bu yüce ruha hayret etti⁷¹. Phoebe, oğlunu daha sağlıklı şeyler istemeye teşvik etti. Aleksios, isteneni reddetti ve gürledi: “Yani Marqius'un oğlu, kraliyet nişanını isterken kendini benimle mi kıyaslıyor? Sıradan şeyler onun gözünde alçaltıcıdır, dünyada eşi olmayan sarayımdan başka bir şeyi istemiyor. Bunu elde ettikten sonra başımdaki tacı almasına ne kaldı? Ancak ne içini dolduracak kadar tebaası ne konutlarının duvarlarına yetecek kadar yeterli askeri gücü var? Öyleyse neden muazzam boyutlarıyla muhteşem bir efendi için yeterli olabilecek kraliyet konutları ister? Peki bu istek karşılanırsa böyle bir yüke uygun katır, katırcı ve araç nerede bulunacak? Bir tür ilahi idareyle peşinden gelmesinden başka türlü ona sahip olamayacak. Kendini gizleyen eşek için kederin sebebinin aslanın postu olduğunu hatırlasın. Dehşet yaratmak için giydiği bu post yüzünden çiftçinin korkunç gazabına uğraması olağandı⁷². Bu örnek ile uyarıldı, benim adımın gölgesi altında cahilleri korkutmak istemesin çünkü sonunda Tankred'den başka bir şey olmadığı anlaşılacaktır. Bırakın kendi liyakatiyle ve kendi ayağıyla ölçülsün. Kendi çadırını edinsin ve bunu kazanma umudunu bıraksın. Ve eğer bu ret karşısında hâlâ kızgınsa, onun öfkesine şarap tortusu gibi tehditlerine de öfkesi gibi davranırım. Şimdi, onun bu katı hırsı, zihnini giderek daha belirgin ediyor. Sessizken filozof olduğunu düşünmüştüm, ağzını açtığına göre artık deli sayılmayı hak ediyor gibi görünüyor. Öyleyse, ne kadar hile, kurnazlık, öfke ya da hiddetin varsa Marqius'un oğlu, dök içini bana. Öfkeni hissediyorum ve seni bana düşman ya da dost olmaya layık görmüyorum⁷³.”

Aleksios bunları kısmen öfkeden, kısmen de kurnazlığından söylemişti. Kısmen korkusunu örtbas ediyor kısmen de gaddar safrasının mayalanmasını yumuşatıyordu. Ama Tankred, sanki mizahi bir pasajı taklit ediyormuş gibi bu sözlerin sonuncusuna her

Ancak orada bulunan kişilerin ısrarları sonucunda imparatorun eşi benzeri görülmemiş çadırını göstererek şöyle dedi: “Eğer sen, diğer kontların her birine verdiğin armağanları bana da verdikten sonra bir de bunu para ile doldurup verirsen, ben de sıraya girer ve bağlılık andı içerim”. Anna Kommena, s. 331.

⁷⁰ Yunan mitolojisinde güneşin, ateşin ve şiirin tanrısı olan Apollon'a atıfta bulunmaktadır.

⁷¹ Yunan mitolojisine göre karanlık ve gizemi temsil eden Phoebe bir Titan'dır, Gökyüzü ve Dünya'nın kızıdır.

⁷² Müellifimiz burada “Ezop masalları-Aslan postu giyen eşek” hikayesine atıfta bulunuyor.

⁷³ Anna Kommena, İmparatorun gösterdiği bu tepki ile ilgili bilgi vermez. Ancak Tankred'in sözleri karşısında Palaiologos'un sert tepki göstererek onu ittiğini ve aralarında tartışma çıktığını kaydeder. Daha sonra da Bohemund'un ve diğerlerinin araya girmesiyle yatışan Tankred, sarhoşça tavırlarından dolayı utanç duyarak üzerine düşen yemini ettiğinden bahseder. Anna Kommena, s. 331.

zamankinden daha istekli bir şekilde cevap verdi: “Seni düşmanım olmaya layık görüyorum, ama dostum değil...” Sonra ayrıldılar ve bir daha asla görüşmediler⁷⁴.

Bölüm 19

Tankred ve Bohemund kendilerini imparatorun ellerinden kurtarırlar

Tankred, teknesinin hazır olduğu kıyıya döndü. O [dönmek için] bir şans istemişti ve işte oradaydı. Sonra oyalanmadan karşıya geçti, çünkü geride kalmaktan daha kötü bir şey yoktu. Bohemund ise daha sonra ayrıldı. O beklemişti ve neredeyse bir kraliyet tuzağına düşüyordu. Ancak gizlice uyarıldı ve boyunduruk altına girmeden kurtuldu. Sonra kraliyet elçisi onları hemen takip etti ve ısrarla geri çağırdı. Ancak kabalık gördükleri, bağlarını kopardıkları ve fırtınalardan kurtuldukları için bir daha aynı fırtınaya maruz kalmak istemediler. Daha önce kovulan bir kimsenin yeniden davet edilmesi, kirli bir ameldir. Kendilerini çağıran Hirodes’in hainliğini duyunca, yüce kralın evine geri dönmediler⁷⁵. Daha önce de deneyimledikleri gibi geri dönmeleri kınanabilirdi. Ancak diğer iki örnek de ışığa dönenleri tekrar gölgelere girmekten alıkoymdu: Bunlardan ilki Sodom’daki kaosla ilgiliydi, diğeri ise Orpheus’un karısıydı⁷⁶. Birçok örnekle uyarıldıkları için bu işkenceciden uzak durdukları sürece tüm bu zulümden kaçınacaklarını düşündüler.

Bundan dolayı, gecikmeden etkilenen Latin liderler, can sıkıntısına son verdiler ve yük hayvanlarına kendileri ve binekleri için gerekli malzemeleri yüklediler. Gececekleri bölge kuraktı ve içinden geçenlere günlerce verimli alanlar sunmadı. Bu toprakların sınırları içinde, Türk kralı Süleyman⁷⁷, sınırı geçmeye niyetli olanlara karşı koymayı planlıyordu, böylece hazırlıklı olanlar haberi olmayanlara saldırarak, iyi doyurulmuş olanlar açlıktan ölenlere, hızlılar yük taşıyanlara ve güçlüler zayıflara saldıracaktı. Böylece, bu mümin insanlar sanki Tanrı’dan esinlenmiş gibi bu ekilmemiş çölde bol miktarda yiyecek taşımaya karar verdiler, bir bakıma bu yiyecekler kendi taşıyıcılarını yol boyunca destekleyecekti.

⁷⁴ Cadomensis’in, Tankred ile imparator arasında geçen bu olayla ilgili aktardıkları pek gerçekçi görünmemektedir.

⁷⁵ Bkz. Matta 2:12, “Sonra gördükleri bir düşte Hirodes’in yanına dönmemeleri için uyarılınca ülkelerine başka yoldan döndüler.”

⁷⁶ Bu kadınlardan ilki, Sodom şehrine dönüp baktıktan sonra bir tuz direğine dönüşen ve kötülüklerinden dolayı Tanrı tarafından yok edilen Lut’un karısıdır. Bkz, Yaratılış 19:26. İkinci kadın Orpheus’un karısı Eurydike’dır. Bkz. Vergil, Georgics, 4.491.

⁷⁷ Doğrusu Sultan I. Kılıç Arslan’dır. Dönem müelliflerinin bazıları da Kılıç Arslan yerine ‘*Solimannus*’ ismini kullandıkları görülmektedir. Gesta’da da ‘Süleyman’ın oğlu Süleyman’’ şeklinde kullanılmaktadır. Anonim Haçlı Tarihi, s. 75.

Bölüm 20

Hıristiyanların ordusu ikiye bölünür

Fakat bu kurak topraklardaki yolculuklarının son dan bir önceki gününde, kaygan talih iyiliğini Mesih'in destekçilerinden Muhammed'in destekçilerine çevirdi ve Tankred'in birliklerine gereğinden fazla cesaret verdi. Çünkü yine oldu, günlük ya da daha doğrusu gece yürüyüşleri sırasında alışkın oldukları gibi yol ikiye bölününce Mesih'in ordusu da aynı şekilde iki bölüme ayrıldı⁷⁸. Pek çok kişi bu hatanın bir karardan kaynaklandığını, yani geniş bir alana yayılmış insanların dar bir alanın sıkıştırılmış bir gruba göre daha fazla yiyecek tedarik edebileceğini düşündü. Böylece Norman kontu, Bohemund ve Tankred adamlarıyla birlikte, sanki anavatanlarının eşsiz ihtişamını yaymak için ortak bir düşünceyle kalabalıktan ayrıldılar. Ancak meydana gelen felaketi teselli etmek ve öfkeyi sınırlamak için açık bir çaba içindeki diğer [liderler], gidenlerden ayrılmanın gönüllü veya önceden planlanmış olmadığını, aksine tesadüfi ve öngörülemeyen olduğunu iddia ettiler. Bu görüş, şu argümanlarla güçlü bir şekilde desteklenmektedir: yukarıda bahsedilen liderler, alt tabakaya ait yükleri geride bırakmadılar, yanlarında yabancı askeri güçlerin varlığından rahatsızlık duymadılar ve gerilerinde kalan kendilerine ait malları koruyamadılar⁷⁹.

Bölüm 21

Latin ve Barbar ordularının karşılıklı bir saldırı için silahlanması

Norman sancaktarları, Türklere savaş haberini verince⁸⁰ – önde gitme geleneğini takip eden ateşli Tankred hem gören hem de görülen ilk kişi olma amacını gerçekleştirmiştir – her

⁷⁸ Lefke (Osmaneli) adını taşıyan bir köyde toplanan Haçlı liderleri, İkmal ve iâşe işlerini kolaylaştırmak için ordunun bir günlük mesafe ile birbirlerini takip edecek şekilde ikiye ayrılmasını kararlaştırdılar. Birinci grup İtalya ve kuzey Fransa Normanlarından, Flandre kontunun ve Etienne de Blois'nın birlikleri ile yolda klavuzluk edecek Bizanslılardan oluşuyordu. Bu grubu Bohemund kumanda etmekteydi. İkinci grup ise Raymond de Toulouse idaresindeki kuzey Fransızları ve Lorraine'lilerden oluşmaktaydı. Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, s.141; Demirkent, *Haçlı seferleri*, s.34. Anna Kommena, bu bölünmenin Bohemund'un isteği üzerine olduğu kaydetmektedir. Anna Kommena, s. 332.

⁷⁹ Eserini, Provençal bakış açısıyla kaleme alan Aguilers, Bohemund'un önden gitmesini patavatsızlık olarak niteleyerek, yaşanılacak felaketin sorumlusu olarak onu işaret etmiştir. Raimundus Aguilers, s.63. Aguilers'in bu tutumu ordunun büyük bir bölümünü oluşturan Provençaller'in ve Kont Raymond'ın düşüncesini de temsil etmektedir. Cadomensis'in de bu satırlardaki açıklamalarından Bohemund'u temize çıkarmaya çalıştığı anlaşılmaktadır.

⁸⁰ Sultan Kılıç Arslan, İznik önünden çekildikten sonra Haçlıları durdurabilmek için Anadolu'daki Türk kuvvetlerini toplayarak savaş hazırlığında bulunuyordu. Bu sırada Haçlıların Eskişehir'e doğru ilerlediğini haberini alan Kılıç Arslan hazırlıklarını henüz tamamlayamadan derhal porsuk vadisi yoluyla bölgeye geldi. 30 Haziran günü Eskişehir'in kuzeybatısındaki Sarısu ovasının alçak tepeleri ve yamaçlarına birliklerini yerleşti. Aynı gece birinci Haçlı ordusu da bu ovaya ulaşarak karargâh kurdu. Demirkent, *Haçlı seferleri*, s.34.

iki taraf da kuvvetlerini öyle bir şekilde konuşlandırdı ki kuvvetler arasında akan nehir, hızlı olanı daha yavaş olana doğru itmeye zorladı. Latin ve barbar orduları karşılıklı saldırıya başlayınca, öğleden sonra yerini alacakaranlığa bıraktı. Yaklaşan gecenin yarısı istirahatte, yarısı meşakkatle geçti. İmanlılar daha hızlıydı ve sabahın ilk saatinde kafirlerden önce, Türklerin pek de gayretli olmayan liderlerinin ilk kamplarını kurdukları yukarıda bahsi geçen nehrin kıyılarına vardılar. Bu noktada, [Hıristiyanlar arasında] ‘‘Düşmana bakın, düşmana bakın.’’ haykırışları tekrar tekrar yükseldi ve ardından saldırıya geçtiler. [Türk] okçuların hünerleri devreye girdi. Şimdi mızraklar deliyor, kılıçlar öldürüyordu, diyeceğim o ki öndeki gurup ortaya çekildi ortadaki gurup ise kendi güvenliğini sağlamak zorunda kaldı. Normanlar düşmanı geri çekilmeye zorladıkları sırada Müslümanlar kendi yoğun saflarından öyle bir güç almışlardı ki yakın zamanda kovalayanlar şimdi kaçmak zorundaydı⁸¹.

Bu arada, Normandia Kontu ve Bohemund, her biri kendisine ait olan iki ordu düzenlemişti ve şimdi kademeli olarak savaşa girdiler. Türkler mevzilerini koruyor, Hıristiyanlar da onlara karşı ilerliyordu. Yay kullanımı için alan yoktu, mızrak kullanımı içinse alan çok dardı. Kılıçlar ise her tarafta kullanılıyordu. Türkler, sayısız kalabalığı tarafından, bizim kuvvetlerimiz ise zırh, kalkan ve miğferler tarafında müdafaa ediliyordu. Her iki taraftan da çok kan döküldü ama barbarların daha çok kan dökülmüştü. Aralarındaki katliam durmadı, tıpkı birkaçı kesildiği halde geri dönen Hydra'nın⁸² kafaları gibi, sayısız diğerleri de onların yerini aldı.

Bölüm 22

Hristiyanlar geri çekilmek zorunda kalır ancak Normandia Kontu Robert onların ruhlarını yeniden toplarlar

Ancak [Hristiyanların] sadık lejyonu, aynı takviyelere sahip olmadan aynı kayıpları yaşadı. Böylece vuruldukça yaralanan, direnirken sarsılan, safları inceldikçe zayıflayan [lejyon] geri çekildi. Ve daha önce hiçbir yerde öğretilmeyen şey, o anda öğrenildi, kaçmak... Ey sefil savaş! Ey hüznü kaçış! Ey kayıp üstüne kayıp! Ey yara üstüne yara! Ağır silahlı atlı

⁸¹ Türk Ordusunun sayısı Gesta, Tudebus ve Fulcherius'ta üç yüz altmış bin, Aguilers'te yüz elli bin, Anna Komnena'nın eserinde ise seksen bin kişi olarak kaydedilmektedir. Anonim Haçlı Tarihi, s.73; Peter Tudebodus, s.71. Anna Komnena, s. 332; Raimundus Aguilers, s.64; Fucherus Carnotensis, *Kudüs Seferi (Kutsal Toprakları Kurtarmak)*, Türkçe çev. İlcan Bihter Barlas, IQ kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2009, s.69.

⁸² Hydra, Yunan mitolojisinde anlatılan çok başlı bir yaratıktır. Angolis antik şehrinde, Lerna bataklıklarında yaşayan Hydra, ölümden sonraki dünya ile insanların dünyası arasındaki kapının bekçiliğini yapmaktaydı. Nefesi bir insanı öldürecek kadar zehirli olan bu yaratığın kesilen her bir başının yerine iki tanesi çıkmaktaydı.

birliklerin kaçıışı, daha yavaş hareket eden piyadeleri ayaklar altına aldı ve piyadeler tarafından tutulan olağanüstü sıklıkta mızrak ormanı diğerlerinin kaçışını engelledi. Hristiyanların arkasından atılan oklar korkunç bir kıyıma sebep oldu. Ardından da mızraklarla vuruldular. Artık iki taraf da düşmanı yaylarıyla sürenlere ve mahmuzlarıyla sürülenlere aldırış etmiyordu. Kaçabilenler pek teselli bulamasalar da mevcut tek kampa sığındılar.

Sonunda, William'ın⁸³ kraliyet kanından olan biri, kendi soyunu ve bir savaşçı olduğu gerçeğini hatırladı⁸⁴. Miğferini çıkartıp “Normandia” diye bağırdı ve ardından geri çekilirken onu takip eden Bohemund'un dikkatini şu sözlerle çekti: “Hey Bohemund, neden kaçıyoruz? Puglia uzakta, Otranto uzakta. Herhangi bir Latin ülkesinin sınırları için umut bizden çok uzak. Burada durmalıyız, çünkü ya mağlupların şanlı cezasını ya da galiplerin tacını alacağız. Her iki şansın da şanlı olduğunu söylüyorum ama birincisi ikincisinden daha da mübarek çünkü bizi çok daha çabuk kutsayacak. Bu yüzden ileri gidin genç adamlarım, bırakın ölelim ve silahlarımızın altında kalalım.’

Bu şekilde uyarıldıktan sonra, genç adamların geri kalanı, kaçmaktan çok ölmeye hazır olan liderlerine katıldılar. Orada, mağarasındaki uzun bir uykudan uyanmış bir aslan gibi hazır duruyorlardı ve öfkeleri giderek artarken havlamalardan, işaretlerden, gürültülerden ve mızraklardan rahatsız olarak av mızraklarını hiddetle bekliyorlardı. Böylece aslanın öfkesi arttıkça, avcılarının liderinin hiddeti azalmaya başladı. Benzer şekilde, müminler güçlendikçe, kâfirler zayıfladı. Artık hiçbir şeyden korkmayanlara saldırmaya cesaret edemiyorlardı. Her iki taraf da yenilendi, bir taraf cesareti, diğer taraf korkusunu hatırladı.

Bölüm 23

Müminlerin büyük katliamı

Bu arada ordunun savaştan habersiz olan kısmına olup biteni haber vermek için bir haberci gönderildi. Ordunun acele etmesi için habercinin de acele etmesi gerekiyordu. Ancak düşman, kurtuluş arayışında olmayan başkalarını da yani mızrakçılarını cepheye gönderdi. Bu mızrakçılar, atlı birliklerimizi pas geçti ve çok sayıda bulunan ancak askeri yetenekleri olmayan daha düşük seviyedeki halka saldırdı. Ağır silahlı atlı birliklerin arkasına kazıklar yerleştiren bu sıradan insanlar, duvarlarının onları tehlikeden koruyacağını düşündü. Ama sonra, Türkler aniden üzerlerine hücum ettiler, önce oklarıyla, sonra kılıçlarıyla saldırdılar.

⁸³ İngiltere Fatih William.

⁸⁴ Normandia Kontu Robert'ten bahsediyor.

Umduklarının ötesinde ganimet elde eden Türkler savaşmadan zafere ulaştılar. Böylece Yaşlı adamlar öldürüldü ve gençler kaçırıldı. En sık ve en acımasızca olan şey ise kılıcın ergenlik çağındakiler ve kadınlar üzerinde hak iddia etmesiydi. Büyük miktardaki ganimet, en vahşi haydudu daha da vahşi hale getirdi. Briareus'un⁸⁵ elleri yağma için yetersiz kaldığında, katliama döndü ve böylece açgözlü ruhunu tatmin etti. Böylece, bu kadar kalabalık insandan yalnızca birkaçı yaralı ya da zincirlenmiş olarak hayatta kalabildi. Ne bundan önce ne de bundan sonra yaşanacak olayların hiçbirinde Yahudilere ait olmayan kılıçlar dışında bu kadar çok Latin kanı dökülmedi. Daha fazla ne söyleyebilirim? Öldürmekten, ancak öfkelerinden henüz tatmin olmamış olan muzafferler, mağlupları kampa kadar takip etti. Bu, ağır silahlı atlı birliklerimiz için gerçekten sefil bir manzaraydı, ancak cesaretlerini uyandıracak kadar sefil değildi. Çünkü düşman saldırırsa direneceklerdi aksi halde elde kalanlarla yetinip karşı saldırı düzenlemeyeceklerdi.

Bölüm 24

Tankred şiddetle direnir

Fakat Tankred, çadırları yıkmak için gelen düşmanla kampın karşı tarafından savaşıyordu. Düşman buradan daha kolay hasar verebilmek için gelmişti ancak sadece acı çektiler. Söylediğim gibi, bu düşmanlar, hızlı bir saldırı ile yerinden edildikten sonra cesur adam sadece birkaç adamla birçoğuna saldırdı ve tepeyi geri aldı. Bohemund, onun bu eylemi yapmasını istememişti ancak Tankred faaliyete geçince birkaç adam almasına izin verdi. Bohemund, bir tür sirk gösterisi içindeymiş gibi etrafımıza yayılmış olan düşman ordusunun bizi çevreleyerek ölümle tehdit etmelerini engellemek için emrindekilere sadece savunmada kalmaları yönünde talimat vermişti. Hristiyan liderinin ön görüşü sayesinde genç erkeklerin düzensiz bir şekilde savaşa girmesi engellenmiş oldu.

Bölüm 25

Tankred'in kardeşi William da yiğitçe savaşır. Düşmanları öldürürler

Marquius'un oğlu William, erkek kardeşi için korkmasına rağmen, kendisi için endişelenmiyordu. Ne Bohemund'un geri çekilme çağrısı ne de büyük düşman kuvvetinin gücü, onun kardeşine katılmak için yanan yüreğine engel olamadı. Ah, yaşamak için ölüme

⁸⁵ Yunan mitolojisine göre Gaia ve Uranüs'ün elli başlı yüz kollu oğullarından birisidir.

koşarken ne kadar zavallı ve mübarekti! Daha önce de belirtildiği gibi, tepeden kovulduktan sonra, kalabalık kılıçlarını daha önce deneyimlemiş oldukları kişilerden değil, yanlış bir şekilde takip edeceklerinden korktukları için geri çekildiler. Daha sonra, düşman birlikleri kimden ziyade kaç kişiden kaçtıklarını görünce sayılarını karşılaştırdığında, ruhları keskinleşmedi, aksine içlerinde bir acı büyüdü ve acıları da utanca dönüştü. Ve böylece, oklarını fırlattıktan sonra, kılıçlarını çekip daha cesurca saldırabilmek için hücumla geçtiler. Bunu bir savaş değil, bir ceza olarak gördüler. Bu, düşmana karşı bir mücadele değil, ölüm cezasına çarptırılanların infaz edilmesi idi.

Böylece sayısal olarak çok daha düşük olan bu güç, gerçekten müthiş bir kuvvet ve cüretkâr bir duvarla karşı karşıya geldi. Kral Süleyman'ın kendisi ve tüm kuvvetleri onlara saldırmış olsa bile, onları dağıtamazdı⁸⁶. Savaş başladı. Hıristiyanlar mızraklarını sallarken diğerleri de kılıçlarını kınından çıkardı. İlkinin göğüslerini korumak için zırhları vardı ve kalkanlarla da zırhlarına güç kattı. Diğerleri ise daha küçük, hilal şeklinde kalkanlara sahipti. İlk yukarıdan aşağıya doğru savaşırken, ikincisi ters yönde savaştı. Acı ve utanç karışımı ikincisini cesaretlendirirken, birincisi, sanki gözetleme kulesindeymiş gibi gözlerinin görebileceği kadar çok uyarıcı tarafından teşvik ediliyordu. Birinci grup için buldukları yer, silahlarının sağlamlığı ve gerçekten de az sayıda olmaları avantaj olurken diğerlerinin sayı avantajı zamanla dezavantaja dönüştü. İlerleyen bir Türk'e atılan mızrak onun attığıyla karşılaşıyordu. Yerdeki kişiler ve nesnelere üzerinde dengelerini sağlayamadıkları için düşmeleri daha kolay oldu. Bir adam vurulmuş ya da yere düşmüş, yuvarlanırken diğerlerini de benzer bir yıkıma zorladı. Ancak, böylesine büyük bir kalabalıkta, biri ölünce kısa süre içinde onun yerine başkaları geliyordu. Hıristiyan askerleri küçümseyerek öfke ve hiddet içinde ilerleyenler, İsa'nın küçük kuvvetine zarar veremediler ve tepeye ayak basmadan kayıplarıyla her yeri kapladılar. Mızraklarının uçları bizlere büyük hizmet verdi ayrıca kılıçları ve kalkanları tarafından desteklendiler. Ama sadece bir kılıç ne yapabiliirdi ki? Yani demek istediğim kılıcın doğasında var, yakındayken öldürmek, uzaktan yetersiz kalmak, yakındayken nüfuz etmek, uzaktayken ise sadece tehdit etmek. Nitelikleriyle ilgili bir tartışmayı birkaç kelimeyle sonuçlandırmak gerekirse, uzunluk işlevini belirler. Kılıç Tehdit etmek için kınından çıkarılabilir ama uzaktan asla zarar veremez.

Türk saldırısı, cesur bir şekilde kırıldıktan sonra, Türkler cüretkarlığın hiçbir fayda sağlamadığını fark ettiler ve artık yakın muharebe yapmamaya karar verdiler. Bunun yerine,

⁸⁶ Daha önce de belirtildiği gibi yazarımız Kılıç Arslan yerine 'Sollimannus' ismini kullanmaktadır.

bir kenara koydukları yaylarına geri döndüler⁸⁷. Ama eğer ilk başladıkları gibi diz dize, bilek bileğe ve kalkan kalkana savaşmaya devam etselerdi, bu alanda toplanan ölüm bu yüce gönüllü adamın hayatına yine de son verecekti⁸⁸. Sadece bir parça teselli eklenebilirdi, o da tüm savaşçı adamlarının aynı fırsata sahip olacağı.

Bölüm 26

William'ın öldürülmesi

Ancak yaylar tekrardan havaya kaldırılıp ok atışları yeniden başladığında kılıçların ulaşamadığı yerlere oklar ulaştı ve kılıçların bağışladığı kişiler bu sefer kurtulamadı. Öncesinde ağır bir yük olan zırhlar, miğferler ve kalkanlar, şimdi ölüm ve yaşam arasındaki ince çizgiyi belirliyordu. Zırhlarının yükünden kurtulmak isteyenlerin acı çekmesi kaçınılmaz bir sonuçtur. Türklerin gerilmiş yaylarından fırlatılan oklar derin yaralar açtı. Adamlarımız bu saldırılara bir yerden bir fırtınanın gelmesini ve bu devasa ok bulutunu dağıtmasını umarak göğüs gerdiler. Yoldaşların safları sıkıydı, düşman her yerdeydi ama hiçbir yerden yardım gelmiyordu.

Bu sırada yaralılar çığlık atıyordu. Bir adam elinden, diğeri gözünden, bazıları ayağından, bazıları da kafasından yaralandı. Pieatas!⁸⁹ Ey acı! Ey keder! Marquis'in oğlu diğerleri için adeta bir kalkandı. William'ın kendisi ise silah arkadaşlarıyla birlikte yaralandı. Yaralıların ıstırabını hissetti ve ölene kadar yaralarından dolayı acı çekti. Asil bedeni yere düştü⁹⁰. Arkadaşları onu aldı ve kampa geri taşıdı. Savaşın nedeni olan zavallı toprak parçası ise terk edildi. Ne düşünüyorsun ey Tankred böyle manzaralar görünce? Ne mırıldanıyorsun?⁹¹ Bu adam göğsünün etrafını üç kat tunçla güçlendirmişti, diğerleri ise kadınlar gibi gözyaşlarına boğuldu. Ağızlarından kadın çığlıkları çıkıyordu. Parmaklarıyla sakallarından, yanaklarından ve başlarından kıl kopartıyorlardı.

⁸⁷ Haçlı birliklerinin ağır zırhlı silahları Türk süvarilerinin alışık olmadığı türden teçhizatlarıdır. Bu sebeple de Türkler seferin bundan sonraki kısmında Haçlılar ile savaş meydanının da doğrudan muharebe etmektense genellikle vur kaç taktiğini tercih etmişlerdir.

⁸⁸ Tankred'in kardeşi William'dan bahsediyor

⁸⁹ Roma döneminde dindarlığın tanrısı olarak bilinmektedir. Cadomensis burada atalara ve tanrılara saygı anlamında kullanmıştır.

⁹⁰ Tyrensis, Türklerin başlattığı bu ok yağmurunda aralarında ünlü süvarilerin de olduğu iki bin kişinin öldüğünü kaydeder. Şimşek gibi düşmanın arasına dalan Tankred'in ise Bohemund sayesinde hayatta kaldığını belirtir. Willermus Tyrensis, s.132,133.

⁹¹ Aeneis Destanı 4. 408-9.

Sadık kahramanların çoğu bu ağıtta kararlıydı ve Marquis'in oğlu için yas tutuyorlardı. William'ın ölümü kadar Tankred'in göz yaşları için de yas tutuyorlardı. İşte o anlarda, Türklerin tepeyi geri almasından yalnızca birkaç dakika sonra yükselen toz, İsa'nın destekçilerinin oraya vardığının bir şahidiydi. Mahzun olanların ruhları yükselirken, az önce sevinenlerin ruhlar ise yere yığıldı. Adamlarımız büyük bir sevinçle “Tanrı istiyor⁹²” diye haykırdılar. Düşmanlar Ah! Vah! Diyerek inledi. Çünkü içlerindeki umut yerini korkuya bıraktı.

Bölüm 27

Büyük Hugh görünüyor⁹³

Destek birliklere liderlik eden kralların en soylu torunu olan Büyük Hugh, yaklaşık 300 miğferliyle birlikteydi. Savaşmaya hazır biri olarak değil, savaş bittikten sonra geri çekilenleri takip eden biri olarak düşmanın merkezine doğru koştu. Hızlı, korkusuz ve her taraftan korunaklı... Saldırıyor, vuruyor, kaçıyor, takip ediyor, bastırıyor, itiyor, bağırıyor, övünüyor, kükrüyor, haykırıyor, öfkeleniyor, yakıyor. Kral Süleyman⁹⁴, ona demirden bir kuvvet gönderdi. Sayı, güç, tehdit ve gaddarlık bakımından çok büyük, sayıları Gargara Dağları'nın eteklerindeki tahıl saplarından bile fazla. Gücü, Etna Dağı'nın çevresindeki duvarlara eşittir. Onun vahşeti ve tehdidi tüm dünyayı fethedebilir. Ağır darbeler indirmek ve onlara karşılık vermekten zevk alır. Burada çok sayıda mızrak ve yaya sahip muazzam ve neşeli bir grup görünüyordu. Adı ve hüneriyle işte büyük kont orada duruyordu. Hücumda eşitlerdi ancak sayılarda farklıydılar. [Franklar] savaşa hücum ediyor, [Türkler] Galyalıları engellemeye çalışıyorlardı. Kalkanlar kalkanlara, kılıçlar kılıçlara çarpıyor [düşman kuvvetinin] bir kısmı sağdan ve bir kısmı soldan bir daire oluşturuyordu. [Türkler] dört bir yandan ok atıyor. Cesur Galya, düşman kuvvetleri tarafından her taraftan kuşatılmıştı. [Franklar]

⁹² “*Deus vult-Tanrı İstiyor*” Birinci Haçlı Seferinin kararlaştırıldığı Clermont Konsili sırasında Papa II. Urban tarafından propaganda amacıyla kullanılan bu deyişin sefer sırasında bir slogan haline geldiği anlaşılmaktadır.

⁹³ Cadomensis, bu bölümden itibaren eserini manzum bir şekilde kaleme alarak şiirsel bir hava yaratmak istemiştir.

⁹⁴ I. Kılıçarslan.

hepsiyle yüzleşmek zorundaydı. Farkında olmadan bazen bu düşmana, bazen de diğer düşmana yönelirler. Büyük bir köpek sürüsüyle çevrili bir yaban domuzu gibiydiler, önce bir grubu dişleriyle tehdit ediyorlardı, sonra diğerlerinin iç organlarını boşaltıyorlardı daha sonra dişlerini arkadakilere gıcırdatıyorlar ve şimdi de öndekileri tehdit ediyorlardı. Büyük lider ve emrindeki genç adamlar hevesliydim ve sayısız kez dönüp durdular. [Hugh] hangi yöne doğru koştuysa, gittiği gibi öldürdü ve ölü düşmanları arkasında bırakmaya devam etti.

Bölüm 28

Hugh'un Türkleri kaçırması

Yeni bir düşman birliği yaklaşırken, kont katliamdan dolayı kanla kaplıydı ve savaştan yıpranmıştı. [Türkler] önden, arkadan, sağdan ve soldan saldırdılar. Kanları taze olduğu için, savaşmaktan bitap düşmüşlere hiç mühlet tanımadılar. Bu sayısız ordunun ne kadar büyük olduğunu belirlemenin hiçbir yolu yoktu ama düşman kaybettiğinden daha fazlaydı. Küçük komutasındaki ağır kayıplardan dolayı oldukça üzülen kont, geri çekilme sinyali verdi. Ancak korkunun tek işareti buydu. Diğer eylemleri zaferi çağırıyordu. Birine vuruyor, diğerini yere seriyor ve düşmanı kaçıyordu. Kılıcı kaçanların arkasındaydı ve onları ikiye bölüyordu. Atı ateşliydi ve sağ kolu alev alev yanıyordu. Düşmanlarını öldüren [Hugh] geri çekiliyordu. Ölümden kaçanlar ise [kontun] tehditkâr bakışlarıyla karşılaşınca umutsuzluğa düştü. Ardından kont korkmuş [düşmana] saldırdı, düşman ise kontun bu saldırısına direndi. [Hugh] hem kaçan hem de kovalayan olarak bir yandan çekiliyor diğer yandan da saldırıyordu.

Bölüm 29

Flandre Kontu Robert, Hugh ile birlikte Türkleri kaçırmaması

Bu sırada Mızrağından ve kılıcı korku veren Flandreli Robert, ani bir hücumla savaşa girince gecikmesinden doğacak kayıplar azaldı. En son nefes alan o olduğu için ilk kan döken olmak için yanıp tutuşuyordu⁹⁵. Kaçış yolunu kapatarak düşmanı sıkıştırdı. İlerlediği noktadan, [düşmanın] sıkı savaş hatlarının yaylarla dolu olduğunu gördü. İşte tehlike tam orada şiddetlendi ve haykırmaya başladı. Sonrasında Türkler konta doğru hücum ettiler ve kont da onlara karşı şiddetle direndi. Düşmanın sayısıyla kabiliyetleri eşit olan Flandre, oldukça hararetiydi. Yaya olarak kıyıma ve gürültüye doğru ilerledi. [Türk] okçularının savaş hattı dağıldı ve yaylar yerlere atıldı. Oklar parçalandı, yaylar çiğnendi. Küçük kalkanları ve göğüs zırhları [Frankların] kılıçları için keten iplik, onları taşıyan Türkler için ise korumadan ziyade yük gibiydi. Böylece, kuvvetli kont, Galyalıları arkadan saldıran [Türkleri] geri çekilmeye zorladı. Galyalıların ise düşman kuvvetlerini kesip, onları öldürmeleri için yeniden savaşa girmelerini sağladı.

Bölüm 30

Godefroi'in düşmana saldırması

Dük Godefroi kendini tamamen savaşa ve Tanrı'ya adanmış bir adamdı. Hektor'a şevk, kuvvet, irade ve ruh bakımından bağlıydı⁹⁶. Silah konusunda ustaydı ve bundan dolayı mutluydu. Ah şu savaş hatları, şu zırhlar, şu uzun kılıç... Sol tarafta ne kadar da güzel zırhlanmış. İşte bu dükün birliğiydi! Atlarının homurdanması, insanların hırlaması, işte Lotharingianların ihtişamı! Dük, Türk savaş hattını bastırdı ve onları kovaladı. Ancak ihtiyatlı bir beceri ya da mevkiinin müsait olması ona yardımcı olmadı. Çekingen insanları

⁹⁵ Müellifimiz burada, 1065 yılında doğan Robert'ın yaşına atıfta bulunuyor.

⁹⁶ Truva Prensi Hektor'dan bahsediyor.

bile cesurlara karşı kışkırtan bu sanat ona yardım etmedi. Daha ziyade, düşman kuvvetini, tüm bunlardan, yani beceri, mevki ve hileden yardım almasına rağmen, püskürttü.

Bölüm 31

Godefroi hücum edip, kaçanların peşinden giderken yakındaki bir dağın düşmana yardım etmesi

Dükün önünde bir sur duruyordu. Altındaki yol bu surdan arkadaki bir dağa kadar yükseliyordu. Yaylarından çok hilelere güvenen insanlar buraya kaçtı. Yalanlarından ve iğrenç hilelerinden habersiz olan dük, kaçanların surları savaş için kullanmak istediklerini düşünüyordu. Savaşın yönünü onlara çevirdi ve hızlı bir saldırıyla daha önce düşman kuvveti tarafından tutulan küçük tepeyi geri aldı. Daha sonra hem düşman hem de kendi adamları arasında büyük bir katliamla ovadan dağa kaçmak zorunda kalanlara karşı baskı yaptı. Gerçekten de hilelerle silahlanmış bu halk, kaçanların olduğu kadar kendilerini takip edenlerin de göğüs zırhlarını aynı şekilde delmişti⁹⁷. Hızlı bir atlı mızrağıyla saldırmadığı sürece [Türkler] ne kadar çok kaçarsa, o kadar çok korkunç darbe indiriyorlardı. Ancak sonuç, Türklerin kaçıışı Frankların zaferini gerektirdi. [Düşman] birliği dağa ulaştığında, zırh taşımadıkları için, peşlerinden koşan ve böylesine bir yük taşıyan adamlara göre daha kolayca kaçtılar. Uzakta sallanan mızrakları küçümseyerek, kolayca bükülebilen yaylarıyla ateş ediyorlardı. Amacına ulaşmak için sabırsızlanan dük, dağın eteğinde öfkeden kudurdu ve ardından ovaya döndü. Dağ düşmanı rahatsız ederse boş tarlalar ve surlar onları tekrar geri gelmeye teşvik edebilirdi. Bu olaylardan keyif alan düşman aşağıya indi ve yine hasar verdi. Hızlı atlarının ve yakındaki dağın korumasının yardımıyla oraya buraya koşup yaralar açıyorlardı. Tekrar tekrar takip eden dük, birçok

⁹⁷ Cadomensis burada şifreli bir şekilde Türklerin kaçarken ok atma taktiğine gönderme yapıyor. Ancak Türklerin ve Hıristiyan güçlerin kargaşa sırasında karışmasından dolayı okların bir kısmı onları takip edenlerin yanı sıra Türklerle de isabet ettiği anlaşılıyor.

kişiyi [gücün] kalbinden çıkardı ve kılıcıyla geri çekilen birçok kişiye zarar verdi. Bu dağ yüzünden hak edilen zaferleri hep gecikti. Mağluplara güvenli bir alan sağladı ve galiplerin sancaklarını gölgeledi. Sanki kuşlardan oluşan bir kalabalık, havada bir daire çizerek dalda oturan bir şahinin etrafında uçuyor ve çılgınlık atıyordu. Sonra, şans eseri küstah bir karga, çok yakından uçarak kibirli kuşu rahatsız eder, kuş şimdi öfkelenerek tüm gücüyle havadaki kalabalığa saldırır. Kalabalık sürü titreyen kanatlarıyla yuvasını arayarak kaçar. Aynı şekilde, ey hırsız, pençelerin avına doğru uzanırken, kayaların ve kulenin içindeki sığınaklar seni sımsıkı koruyordu. Ancak pençenizdeki tüyleri zafer işareti olarak taşıdığınızda sabit durduğunuz dalınızda acı çekeceksiniz. Kanatlarınızı ve gaganızı açarak, gözlerinizi parlatarak ve göğsünüze doğru çekerek, kaçan avınızın kaldırırsınız. Böylece oviden sürülen Türkler dağın içinde güvenli saklanma yerleri bulurken, öfkelenen dük bu konudan dolayı çok rahatsız oldu.

Bölüm 32

Büyük Hugh, Dük'e yardım ederek Kont Raymond ile birlikte dağı ele geçirir. Türkler ise dehşete yenik düşer

Ancak Büyük Hugh, düşmanların olmadığı bir yan yolu kullanarak dağa kolayca tırmandı. Çok geçmeden ne eğim ne de dik patika açığa çıkanları dizginleyemedi. Aksine, dizginleri gevşek olan hızlı atlar, geri çekilen Türkleri ovalarda ve engebeli bölgelerde de taşıyordu. Kont Raymond önce konta (Hugh), sonra da dük'e (Godefroi) koştı. Düşman birlikleri kaçıyordu ve Raymond, kendisine ve adamlarına karşı savaşıacak hiçbir düşmanın kalmayacağından korkuyordu. Kuvvetleri, piyadeleri, atlıları ve özel birlikleri, bu savaş liderine ve lejyon konuşlandırıcısına o kadar büyük bir kuvvet ve o kadar çok sayıda sancak sağladı ki, sanki herkes oradaydı ve kimse geride bırakmamıştı. Kendilerinden korkulmayacağı düşüncesiyle acele ederek dağınık hatlarla savaşa yöneldiler. Eğer bir fırtına İda'nın zincirlerini Sigean kıyısının derinliklerine taşımış olsaydı, İda'ya

yakın olan her şey sarsılırdı. Hem dağ hem de vadi Apollo'nun külleri altında kalmış olabilir. Işığı azalttığınızda daha çok miğfer ve askeriniz varmış gibi görünüyor. Durum böyleydi ve böyle sonuçlandı; benzer bir saldırı, aynı korku. Kont'un yoldaşlarından ve kendi askeri yandaşlarından oluşan kalabalıklar oradaydı. Kükremeleri Türklerin şaşkın kulaklarına çarptığında ve görüntüleri gözlerinde parladığında Türkler, tüm Avrupa'nın geride hiçbir dük, kont veya kral bırakmadan gelmiş olmasından korktular. İlk başta merakla durdular. Ancak çok geçmeden Raymond'un ön safları onlara dönüp onlara karşı geldiğinde ve kılıcı yaklaştığında Arap mızrağına, Türk de yayına güvenmez oldu. Artık ne at dizginlerini tanıyordu ne yol atı ne de kaçanlar gidecekleri yolu... Geriye kalan tek şey güvenlik umuduyla kaçmaktı. Bu nedenle Kilikyalılar Tarsus'a, Choatrialılar gökyüzüne değen ormanlarına, Suriyeliler Antakya'ya, Fenikeliler Sidon surlarına, Yakubiler Artah'a, Halepliler de Elam kulelerine doğru yöneldiler⁹⁸.

Bölüm 33

Düşmanı püskürten liderlerin Antakya'ya yönelmesi ve Tankred'in gösterdiği cesaret

Düşmanın dağıtılıp katledildiği, zenginlik ve mutluluk veren bu zaferden sonra, yol gezginleri yeniden çağırdı. Ancak yol şimdi daha güvenliydi. Bu durum orduyu da rahatlattı. Komutanlar, piyade birliklerini ekili ovalardan geçen daha uzun ama daha kolay bir yol üzerinden Antakya'ya doğru götürmeyi planladılar. Ancak Tankred, ormanlık alanların, dağların ve Kilikya nehirlerinin تنها yollarından ilerlemeyi seçti çünkü bu yollar şehre doğrudan ve daha hızlı bir yol sunuyordu⁹⁹. Ey emeği arzulayan, savaşın güvende

⁹⁸ Bunlar, Haçlıların kuzey ve batı Suriye ile Levant bölgelerinde temas kurduğu halkların isimleridir. Choatrialılar ise Karadeniz kıyısındaki Maeotica bataklıklarının yakınında yaşayan bir halktı. Bernard S. Bachrach ve David S. Bachrach, *a.g.e.*, s.56.

⁹⁹ Ana Haçlı ordusu Kayseri, Komana (Şar), Göksun ve Maraş üzerinden Antakya'ya ulaşma kararı alınca, Tankred Kayseri üzerinden yolun uzatılmasının sadece Bizanslılara fayda sağlayacak bir teklif olması sebebiyle itiraz etti. Esasen İtalya topraklarında parlak bir geleceği olmayan Tankred, kendisine doğuda bir devlet kurma arayışındaydı. Bunun için de en uygun yerin ahalisini Ermeniler ve Bizanslıların oluşturduğu Kilikya bölgesi olduğunu düşünüyordu. Tankred'in buradaki Ermeniler ile iletişim halinde olduğu anlaşılmaktadır. Mehmet Ersan, *Selçuklular Zamanında Anadolu'da Ermeniler*, TTK, Ankara, 2007, s.111; Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, s.151,152.

hissettiği, boş zamanın zor geldiği, güçlüklerin kolay olduğu ve alın teri olmayan hiçbir şeyin tatlı gelmediği muhteşem savaşçı! Hiç şaşmayan bu adama hayret ediyoruz! Asla korkmayan bu adam için endişeleniyoruz!

Yüce Papa! Ey Tankred, bu cüret delilik değil mi? Antakya'ya baskın yapacaksın ve sadece göğüs zırhlı 100 adamla mı gidiyorsun? Okçuların desen 200'ü zor bulur. Bunlarla Suriye'ye saldırabilecek misin? Çok az adamın var. Sayıca çoğalım! Düşmanın büyük ve size karşı birçok kılıç var. Düşman, senin sahip olduğundan daha büyük bir orduya sahip. Kasabalar ve şehirler, korumanız altına girebilmek için sizi bekliyor. Birkaçını komutanız altında tutacaksınız ve sizin komutanız altında yükselecekler, yani diyorum ki şehirlerin nüfuzu beş kat artacak böylece onları elde tutabilmek için çok sayıda adam gerekecek. Ayrıca, muhafız olarak anılırsanız, müdafaanızda başarısız olmamalısınız aksine herkes için koruma sağlamalısınız. Özellikle de Antakya şehri cephane dolu ve iyi silahlanmış birlikler tarafından korunuyor. [Antakyalılar] Savaş konusunda bilgili zaferlerinde ise kibirlidir. Ancak otoriteleri zayıfladı ve nasıl yöneteceklerini bilmiyorlar. Önemsiz bir iradenin gidişatını yumuşatmak ve bilge bir adamın yaşanılacak tehditler konusundaki tavsiyesine dikkat etmek gerekir.

Liderliğin ve askerliğin ne anlama geldiği konusunda uzman olan bir adam şunları söyledi: “Harekete geçmeden önce stok yapmak uygun olur. Bunu yaptıktan sonra, görev düzgün bir şekilde üstlenilmelidir.” Avamlar bile planlamanın lidere ve savaşmanın askere düştüğü bilir. Ancak çoğu zaman birinin görevi diğerine düşer ve tabi bunun tersi de olabilir. Her ikisinin de ihtişamı sizi onurlandırıyor. Ancak siz çok ihtiyatsızsınız çünkü şanı daha yükseklerde daha etkili bir şekilde bulacağınız halde daha azıyla yetinip gurur duyuyorsunuz. Gözü pek bir asker olarak anılmak için yanıp tutuşurken cesaretinizi gaddar bir şekilde sergiliyorsunuz. Sonuç olarak da öfkeniz de ihtiyatsız birisi olarak adlandırılıyorsunuz. Ve bu ucuz namı satın alırken canınızı bir kenara atıyorsunuz, emeğinizin meyvelerini kaybediyorsunuz, kıskançlık kazanıyor ve küçük düşüyorsunuz. Bu yüzden size yalvarıyorum. Lider pozisyonunuza geri dönün. Öğüt alın ve aldığımız öğüte göre askerlerinizi düzenleyin. Aksi takdirde, tehlike geldiğinde öğütten yoksun kalırsınız. Savaşa nasihat almış olarak girmeyi istemelisiniz, onsuz savaşa girmeyi deđil¹⁰⁰.

¹⁰⁰ Müellifimiz, yaşanılacak olayların ardından eserini kaleme aldığını için bu satırlarda Tankred'e bir yakınmada bulunuyor.

Bölüm 34

Tankred, Tarsus'u kuşatır ve bir pusu hazırlar

Tankred'in kulaklarına benzer ve hatta daha korkunç uyarılar gelmesine rağmen, sağır bir engerek gibi devam etti¹⁰¹. Sanki onu uyaracağını düşündüğü kişileri dışarıda tutuyor gibiydi. Bunun yerine, cennetin alevlerinden veya yakın zamanda doğum yapmış bir kaplandan daha hızlı bir şekilde önce Bitinya'yı ardından da Toros dağlarını ve Butroti vadisini¹⁰² geçerek Tarsus'u kuşattı¹⁰³. Bu, Ermenilerin teşvikiyle Türkler için infial, Rumlar için iftihar ve tüm dünya için şaşkınlık yarattı¹⁰⁴. Zira o sırada Türkler hüküm sürüyor, Rumlar itaat ediyor ve Ermeniler dağların sağladığı zor koşullar sayesinde hürriyetlerini korumaya çalışıyorlardı. Tankred şehri gördüğünde kulelerin yüksekliğine, duvarların uzunluğuna, evlerin ihtişamlı duruşuna hayret etti ve şehrin askeri gücünü tespit etmeye hazırlandı. Kontrol edilmesi gereken her şeyi gözden geçirdikten sonra bir hile planladı. Türkopollerden oluşan okçu birliğini ağır silahlı atlı birliklerimizin desteğiyle önden yollandı. [Kasaba halkının] sığırları serbest bırakıldıktan sonra hangi sırayla ve hangi yoldan gidecekleri onlara kusursuzca anlatıldı. Böylece askerlerimizin peşine düşecek olan düşman, pusuya düşmeden planı anlamayacaktı. Plan hazırlandı ve uygulamaya konuldu. Gönderilen yağmacılar surların dışındaki alanı yağmaladı. Yağmanın ardından emredildiği gibi sahte bir geri çekilme gerçekleştirdiler. Şehirdekiler, silahlı adamları ve sahip olduğu asıl gücü onların peşinden gönderdiler. Kapıları korumak için ise çok az adam bıraktılar. Kısa süre sonra, geri çekilenler güvenliğe kavuşurken onları takip edenler ise ölümle buluştular. Kaçanlar zafer kazanmış, onları takip edenler ise mağlup olmuşlardı. *Türkopoller planlanan noktaya ulaştığında, Tankred'in komutasındaki ağır silahlı atlı birlikler gizli mevzilerinden saldırıya geçti. Şehirden gelen kuvvet daha sonra döndü ve kaçtı*¹⁰⁵. Tankred kaçanlara doğru yaklaştı ve onlara defalarca vurarak [kendi adamlarından] daha hızlı bir şekilde takip etti. Bir ayna ile işaret verildikten sonra, ağır silahlı adamlarla dolu olan vadi, bu güçleri saklandıkları yerlerden çıkardı. İlk başta, mızraklar ortaya çıktı. Ve kısa süre sonra ormandan meşeler ve

¹⁰¹ Müellifimiz burada Zebur'a atıfta bulunuyor. Zebur 58:4-5: Kulakları tıkalı bir kobrayı andırırlar, Usta büyücülerin sesini duymak istemeyen bir kobrayı.

¹⁰² Bugünkü adıyla Gülek Boğazı.

¹⁰³ 15 Eylül tarihinde Tankred sadece 100 şövalye ve 200 piyade ile Haçlıların Ereğli'deki ordugahından ayrılarak doğrudan Tarsus önlerine gelmiştir. Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, s.152. Ali Sinan Bilgili, "Tarsus", TDVİA, c.40, TDV Yayınları, İstanbul, 2011, s. 111-114. Tankred'in Kilikya seferiyle ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Nicholson, *Tankred*, s.43 vd.

¹⁰⁴ Bu satırlardan anlaşılacağı üzere Tankred ana ordudan ayrılmadan önce Tarsus Ermenileriyle iletişim halindeydi.

¹⁰⁵ Çevirinin italik kısmı metnin Latince orijinal nüshasında kayıptır. Biz burada metnin iyileştirilmiş İngilizce çevirisinden faydalandık. Bernard S. Bachrach-David S. Bachrach, a.g.e., s.58.

dişbudak ağaçları yükseldi. Daha sonra miğferler ve kalkanlar da benzer şekilde ortaya çıktılar. Ve nihayet adamlar ve süvariler geldi. Güç, Kadmos'un tohumları gibi yükseldi¹⁰⁶. Gözü dönmüş Türkler onları gördüklerinde, adetleri olduğu gibi, geri çekildiler ve uçları demirden, kuyrukları tüylerle kaplı devasa bir ok yağmuru başlattılar.

Bölüm 35

Tankred düşmanlarını öldürür ve geri çekilmeye zorlar

Tankred, düşmanın kedilerine göre oldukça kalabalık olduğunu görünce [adamlarını cesaretlendirebilmek için] savaşa ilk giren kendisi oldu. Karşısına çıkan herkesi kılıcıyla ya deldi ya da parçalara ayırdı. Onun genç takipçileri de imandan yoksun değildi. Türkler onlara karşı koyamadı. Savaşın başında göğüslerine aldıkları yaralardan devamında ise sırtlarına aldıkları yaralardan dolayı öldüler¹⁰⁷. Bazıları kendilerini koruyacak kalkandan yoksundular. Birçoğunun ise göğüslerinde zırh bile yoktu. Hızla ilerleyen miğferlere, kalkanlara ve göğüs zırhlarına karşı koyamadılar. Kaçmayı başaranlar şehrin kapısından içeri girdiler. Askerler şehirden çıkarken yeterince geniş olan bu kapı şimdi ise çok dardı. Çünkü kafası karışmış, dehşete düşmüş, kızmış ve etrafı düşmanlarla çevrilmiş bu adamlar, arkalarında galiplerin kılıçlarıyla kapıya doğru koştular. Eğer sur muhafızları kayalardan oluşan bir dolu ile hasır kalkanları parçalamasaydı, halkımız ve düşman surlardan içeri beraber gireceklerdi. Bazıları şehre giriş hakkı kazanırken diğerleri püskürtüldü. Bizimkiler [düşmanın] ölü bedenlerinin yanından geçerken Mesih'e şükrettiler. Duvarların içinde hüznün, dışarıda ise neşe vardı. İçerideki umut korkuya dönüşmüştü. Dışarıda ise umut büyüyordu. Sonra gün sona erdi ve nasihat alınması gereken gece üzerlerine çöktü.

Bölüm 36

Tankred şehre saldırıyor

Güneş doğunca, Tankred kapıları kırmak, hendekleri doldurmak, merdivenleri kurmak ve kulelere tırmanmak için acele etti. Gece sanki bir yıl gibi sürmüştü. Uykusu yoktu. Çok

¹⁰⁶ Müellifimiz burada Kadmos mitine atıfta bulunur. Kadmos, Thebai şehrinin kurucusudur. Efsaneye göre Delphi kâhinleri, Kodmos'a bir sığırı izleyerek hayvanın ilk çöktüğü yere şehir kurması öğüdünü vermişlerdir. Sığırı izleyerek Thebai kentinin bulunduğu mevkie gelen Kodmos hikâyesinin devamında adamlarını yiyen bir ejderhayı öldürüp dişini toprağa gömünce 'Spartoi' (Ekilmiş Adamlar) adıyla silahlı adamlar ortaya çıkmıştır. Müellifimiz bu hikâye ile Tarsus şehri ve Tankred arasında bir bağ kurmaya çalışmış gibi görünüyor.

¹⁰⁷ Müellifimiz eserin çoğu bölümünde bu tarz cümleler kullandığını görüyoruz. Burada birliklerin önce göğüs göğüsse çarpıştığını ardından ise Türklerin geri çekilmeye başladığını ifade ediyor.

kısa bir süre uyudu ancak gözünü açıp kapadığı bu süre içerisinde, önsezileri Türkleri kaçırmaya zorladı. Herhangi bir desteğin geleceğinden umudu kesmişlerdi. Tankred ile yaptıkları savaşın görüntüsü, gecelerini dehşete düşürmüştü. Onun tehdidi herkesin gözünden ve zihninden gitmiyordu. Böylece güneşi beklemeden gölgelerin karanlığında şehri terk ettiler. Savaşı deneyimledikleri için gizlice yapılan planlarına daha çok güvendiler. Yunanlılar, duvarlardan gelen bir yaygara ile kaçıışı fark ettiler. [...] ¹⁰⁸. Şafak vakti şehir kuşatanlara açıldığında yerel halk, kurtarıcılarına teşekkür etmek için özgürleştirilmiş bir halk olarak ortaya çıktı. Kendi yurttaşlarının yönetimi altında can vermiş olan özgürlüğün düşman yönetimi altında geri dönmesi ne harika bir şey! Ey fethedilenlerin umutlarını kolayca geri veren asil fatih, işte Guiscardian soyundan gelen adam. Uysalları esirgemek ve kibirli olanları yenmek için şehre geldi ¹⁰⁹.

Bölüm 37

Tankred, Baudouin'in ¹¹⁰ beklenmedik gelişinden korkar. Baudouin'e övgü

Tarsuslular kendilerine barış, sükûnet ve özgürlük bahşeden Franklara hayran kalmışlardı. Ardından Tarsus halkı evlerine geri döndü ¹¹¹. Bu arada, zaferlerinin işareti olan sancak kulenin tepesinde dalgalanmaya başladı. Sonra birdenbire hem göze hem de kulağa hiç de hoş gelmeyen inanılmaz bir olay oldu. Bir gözcü, dağlardan silahlı bir gücün çıktığını ve tarlaların artık silahlı adamlarla dolduğunu haykırdı. Kargaşayı duyan Marqius'un oğlu heyecanlandı ve ağır silahlı birliklerini bir savaş hattı oluşturmaya çağırdı. Ve çok geçmeden atına binerek harekate öncülük etti. Marqius'un oğlu gibi adını duyurma arzusu Baudouin'i de ordunun büyük bölümünden ayırmış ve şans eseri [Tankred'in] yürüyüşünün izinden gitmişti ¹¹². Dük Godefroi ve kalabalık kuvvetinden birçok yoldaş aldığı [ağabeyi] Kont

¹⁰⁸ Buradaki metin olay akışına dayalı bir kurgu yapılamayacak kadar eksiktir. Elimizdeki Latince parçalar şu şekildedir: *Sed Tankredus paratas insidias autumans, frementes jamque . . . os post . . . milites coeracet, nemine minitante...*

¹⁰⁹ Aeneis Destanı 6.853

¹¹⁰ Boulougne'lu Baudouin (1058-1118), Bouillon'lu Godefroi'in küçük kardeşidir. Baudouin, 1098'de Urfa Haçlı Kontluğunu kuracak, Abisi Godefroi'in 1100 yılındaki ölümünden ardından ise 1100-1118 yılları arasında da Kudüs kralı olarak hüküm sürecektir.

¹¹¹ Selçuklu akınlarının, Van Gölü etrafında yaşayan Ermenilerin hayatını oldukça elverişsiz hale getirmesiyle bölgedeki Ermeniler Güney Doğu'ya doğru göç etmek zorunda kalmışlardır. Haçlılar Anadolu'ya geldikleri sırada güney Toroslarda birçok Ermeni devletçisi mevcuttur. Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, s.150.

¹¹² Baudouin de tıpkı Tankred gibi kendi memleketinde parlak bir geleceği olmadığı için kendisine doğuda şans aramaktadır. Uzun süredir Anadolu'daki Ermeniler ile ilgilenen Baudouin, İznik'te bulunduğu sırada Kogh Vasil'in kardeşi Bagrat adında bir Ermeni ile dostluk kurmuş ve onu kendi maiyeti altına almıştır. Bagrad ailevi ilişkileri sebebiyle yakın olduğu Fırat nehri kenarındaki Ermeni devletçiklerine Baudouin aracılığıyla yardım sağlamayı planlamaktaydı. Baudouin de bu yardım sayesinde kendisine fırsat yaratarak bir Ermeni devleti kurma isteğindedir. İki prens de Ana ordudan aynı anda ayrılmalarına rağmen Tankred, Ulukışla üzerinden Gülek

Eustace¹¹³ ile Eustace'in¹¹⁴ oğullarının üçüncüsüydü. Kuvvetlerinin başında Conan vardı¹¹⁵. Baudouin'in gücü, Dük Robert komutası altında bulunan Norman birlikleriyle de arttırılmıştı. Ayrıca, [Baudouin] genç olduğu için kendisi gibi maceracı gençler tarafından da desteklendi. Öyle ki silah hırsı olan herkes onu lider olarak seçti. Para konusunda cömert, savaş konusunda bilgili, karakter olarak alçakgönüllü, genel olarak da yüce gönüllü büyük bir adamdı. Tepeden tırnağına kadar uzun vücudunun biçimini gördükten sonra diyeceksiniz ki: "Bakın, tabiat kendi elleriyle bir askere yaratmış." Fakat Fransızların kraliyet اساسında dünyaya gelip Kudüs'ün kraliyet اساسı altında hayata veda ettiğini düşününce böylesine bir zarafetle ile süslenmiş olmasına şaşmamalı. Gerçekten de onun tavrı kral Şarlman'ın ve Davut'un tahtına oturacak ilahi bir karakter olarak doğduğunu açıkça gösteriyordu.

Doğumu Şarlman ölümü ise Davud tarafından aydınlatılan bu adam yasa ve liyakat gereği İskender'i bile geride bıraktı. Doğumu ve ölümü bu kadar şanlı olanın kılıcı körelmez. Asaletinin meşalesini yaktıktan sonra ana ordudan daha ateşli savaşçılar olarak tanıdığı kişileri yanına aldı. 500 ağır silahlı atlı birlik ve 2000 piyade askerinden oluşuyorlardı¹¹⁶. Dağlardan indiklerinde Marqius'un oğlu askerleri gördü ve onların yardım getirdiklerine inandı. Planlanmış bir pusu olduğuna dair hiçbir fikri yoktu. Böylece onlara önceki gün yaşanan savaşı ve zaferi anlattı, ganimetlerden bahsetti. Anlattıklarını onlara gösterdi, gösterdiklerini ise sundu. Daha sonra [...] ¹¹⁷ daha önce aldığı her şeyi, kendisinden sonra gelenlere eşit olarak paylaştırdı.

Bölüm 38

Baudouin'in Tankred'e yaptığı haksızlık

Ancak daha büyük kuvvetin lideri¹¹⁸, kalkanların ve silahların ya tek tek dağıtılmasının ya da tüm silahların daha güçlü birlikler yerine savaşan adamlara verilmesi fikrine itiraz ederek, düşmanın kaçışının, önlerindeki birliklerin kılıçlarından ziyade arkadan geleceklere karşı duydukları korkudan kaynaklandığını da sözlerine ekledi. Tankred onlara

boğazına gelirken Baudouin ise daha ağır birliğiyle beraber geçidin yukarısındaki Pozantı'ya ulaşan eski anayolu tercih etmiştir. Bu sebepten dolayı da Tankred'den üç gün sonra Tarsus'a varabilmiştir. Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, s.151,152,155; Tyrensis, s.141,153,154; Albert of Aachen, C.1 s.81-87.

¹¹³ Boulougne Kontu III. Euctace, Sefere Deniz yoluyla katılmıştır.

¹¹⁴ Boulougne Kontu II. Euctace

¹¹⁵ Montague kontu Conan.

¹¹⁶ Baudouin'in birliğinde 500 şövalye 2000 piyade bulunmaktadır. Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, s.152.

¹¹⁷ Buradaki metin olay akışına dayalı bir kurgu yapılamayacak kadar eksiktir.

¹¹⁸ Baudouin'i kast ediyor.

karşı cesurca savaşmıştı ancak sonuç Baudouin'e yarayacaktı. Ve böylece yoldaşı, Marqius'un oğlunun zar zor edindiği şeyi ondan aldı, tıpkı Telamonius'un kendisine verilmeyen Pelidae'nin silahlarını alması gibi¹¹⁹. Tankred kızdı, öfkeleni ve bu postları kendisine almadığına, bu balın ya da daha doğrusu toprağın derinliklerinden çektiği bu altın damarın nankör bir hırsız tarafından kendi hazinesi için ele geçirileceğine üzüldü¹²⁰. Bu sefil paylaşımından ne kazanç sağlayacaksınız? Gönüllüken hoş olan şey zorlandığında nahoş olur. [Tankred] istekli bir paylaşımıcıdan cezalandırılmış bir kurtarıcıya dönüşmüştü. Hatta zaferi bile elinden alınmıştı. Şimdi ne yapabiliirdi ki? Savaşacak mıydı? Ama düşman kendi vatandaşıydı. Saldıracak mıydı? Ama akacak olan kan Hristiyan kanıydı. Tarsus'ta mı kalacaktı? Ama bu şehirde hapis kalmak hiç iyi bir fikir değildi. Tarsus'a isyan mı gelmeliydi? Ama kardeşlerine karşı barbarların yanında savaşmak döneklilik olurdu. İşte bu yüzden mağlup olmak kötüydü ancak galip gelmek çok daha kötü oldu.

Bu nedenle, kötülüğün üstesinden gelinmesi gerekir: ama üstesinden gelmek çok daha kötü sonuçlar doğurabilir¹²¹.

Oturup bin bir yol içinden çıkar bir yol aradı, sonra mağlup olmamak için en hızlı yolu seçti.

Tıpkı atmacanın kartaldan, çitanın da aslandan çekinmesi gibi.

Tıpkı küçük olanın önemli olmasına rağmen yerini daha büyük olana bırakması gibi.

Marqius'un oğlu, Tarsus halkının yaşadığı köleliğin Latinlerin gelişiyle daha da kötüleştiğinden bahsediyor¹²². Yani diyorum ki aralarındaki rekabet yüzünden bu zengin ülke yoksullaşmasın diye daha büyük işler yapabilmek için Tarsus'tan çekip gitti.

¹¹⁹ Homeros, İlyada destanı, 7.181-312.

¹²⁰ Cadomensis, Vergil'e atfedilen bir dizeye atıfta bulunuyor: "Öyleyse, siz koyunlar yün taşımayın, bu yüzden siz arılar bal yapmayın." Bernard S. Bachrach-David S. Bachrach, a.g.e., s.62.

¹²¹ Lucan, *De Bello Civili*, 7.706, Radulfus Cadomensis, *Gesta Tankredi in Expeditione Hierosolymitanai RHC occ.*, III., S.683.

¹²² Buradan anlaşılacağı üzere eserindeki bazı olaylar Cadomensis'e bizzat Tankred tarafından anlatılmış.

Bölüm 39

Şehrin teslimini görüşmek üzere Tankred'e haberciler gönderilir

Şöhreti kendisinden daha önce yayıldığı için, Adanalılar bu büyük adam hakkındaki her şeyi önceden duymuşlardı: Hristiyan adını güçlü bir şekilde savunması, birçok kâfiri nasıl mağlup ettiği, kendisinden olana büyük merhameti, mağlup ve isyancılara karşı sertliği... Bu şehir, ilahiler ve enstrümanlar eşliğinde bu adamı şehir surlarının içine çağırmak için elçiler gönderdi. Mesih, halkına acıyarak boyunduruğu kısa süre önce kaldırmıştı. Şimdi, zulmedenlerin kovulmuş olmasına rağmen, Türklerin lideri, bir adam ya da daha doğrusu bir köpek hala zincirlerde tutuluyordu. Çarmıha gerilip gözlerinden bir okla vurulmadıkça öfkelerinin dindirilemeyeceğine, sarhoşluklarının da eğlendirilemeyeceğine inanıyorlardı. Bu nedenle, alçakgönüllülüğü gören ve kibirlileri uzak mesafeden tanıyan kişi¹²³, son kararı Tankred'le verebilmek için cezayı erteledi. Gerçekten de bu ilahi bir meseleydi:

Çünkü hiçbir kanun, ölüm sanatkârlarının kendi sanatlarıyla yargılanmasından daha adil olamaz.

Bölüm 40

Hikayesi aşağıda anlatılacak olan Ursinus'un faaliyetleri

Bu sırada şehrin hükümdarı, İsa'nın takipçisi ve bir Ermeni olan Ursinus idi¹²⁴. Yukarıda belirtildiği gibi, Marquius'un oğlunu çağırmak için haberciler gönderen oydu¹²⁵. Bu önemli misafirin gelişi üzerine onu bizzat yolda karşıladı, sağ elini ve imanını sundu. Ondan yalnızca kendisi için değil müttefikleri için de yardım talep etti. Yakınlarda bulunan ve alınması kolay olan Misis'i¹²⁶ ele geçirmesini ısrarla rica etti. [Bu] şehirden oldukça bol ganimetler elde edildi. Gerçekten de meyveler, dökülen tohumlardan yüz kat fazlaydı. Tüm halkın alkışları ve şarkılarıyla surlardan içeri girdi.

¹²³ Zebur 138:6: Alçak gönüllüleri gözetir. Küstahları uzaktan tanır.

¹²⁴ Hetum'un oğlu Oşin. Gülek Geçidi'nin batısında kalan dağlar Oşin'in hakimiyetinde bulunmaktaydı. Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, s.151.

¹²⁵ Willermus'a göre, Tankred, Türklerin Adana'dan çıkartıldığı haberini duyunca, şehrin hâkimi Oşin'e elçiler göndererek konaklama ve gıda maddeleri satın alabilmek için şehrin kapılarını açmasını istemiştir. Tyrensis, s.142.

¹²⁶ Misis, Ceyhan Nehri kenarında, tarihi ipek yolu üzerinde kurulmuş olan antik bir şehirdir. Işın Demirkent, “*Misis*”, TDVİA, c.30, TDV Yayınları, Ankara, 2020, s. 178-181.

Sonra¹²⁷, atlar tavlalara teslim edildiğinde, ziyafetlerle açlık dindirildiğinde ve tüm endişeler kovduğunda, Ursinus’a şehrinin şu anki durumu, nasıl hayatta kalabildiği ve bunun ne anlama geldiği soruldu. Eskiden halkım binlerce düşmanla çevrili olmalarına rağmen kendilerini korurlardı dedi. “Beni görüyorsun, eski özgürlüğü geri getirmek için gönderilen yeni bir şehir sakiniyim. Zira uzun bir süre Türk egemenliğinde tarlalar ve vadilerde sefil bir şekilde hizmet etsem de ben dağların sakiniydim. Özgürdüm, ama Hıristiyan halkının yaşadığı kölelik ve çektiği acılar onlar kadar beni de inletmişti. Bunlara uzun yıllar katlandı. Fakat sayısız başarısız teşebbüsün ardından, özgürlük yolu görünmüştü. Tarlalar mahsullerini geri verdi ve oraktan acı çeken toprağın yaprakları samana dönüştü. O günlerde çiftlikler, atlarının üzerinde mor giysiler içinde parıldayan ve soylular gibi bakanlar tarafından ekilirdi. - [Tankred] kısa bir süre önce kaçan Türkler arasında mor giyimli birçok adam görmüştü-yüklerle birlikte sık sık gelip gittikleri için nöbet tutmakta zorlanıyorlardı. Bu fırsattan bir istifade doğdu, bu istifadeden bir plan ve bu plandan bir cüret ve bu cüretten de bir özgürlük. Zira onlar gözden uzakta malları yüklerken, [Adanalı Hıristiyanlar] yük yerine adam ve silah yükleyeceklerdi. Böylece. Bu silahlar bir kez şehrin içine taşındığında, Türkleri öldürmek ya da şehirden kaçırmak kolay olacaktı.

Onlar planları tasarlarken, yaşadığım dağlarda bana bir haber geldi, neyin planlandığını anladığım anda sevinçle coştum ve onları harekete geçiren cennetin lütfunu geciktirmemeleri veya geri adım atmamaları konusunda uyardım ‘Siz’ dedim, ‘dönüşünüzü çabuklaştırın ve vagonları hazırlayın, ben de sizinle birlikte savaştıracak adamlar temin edeceğim.’ Onlar benim emirlerimi ben de sözlerimi yerine getirdim. Vagonlar vakit kaybetmeden askerlerle doldu. Şehrin içindeki garnizonu dışarıya çekerek içerideki adamlarımızın işini kolaylaştırabilmek için sahte bir baskın ayarladım. Olaylar tam da planlandığı gibi ilerledi. Çünkü peşimden dışarı çıktıklarında cephane taşıyan arabalar ihtiyatlı bir şekilde görevini yerine getirdiler. Surların içine giren silahlı adamlarımız kapıları sürgüleyip, muhafızları öldürerek yerlerini aldılar. Bütün bunlar gizlice yapıldı. Ardından sokaklara, evlere, kulelere yani her yere saldırdılar. Silahlı veya silahsız, yaya veya atlı, genç veya yaşlı buldukları her Türk’ün vay haline. Yaşı, güzelliği veya cinsiyeti ne olursa olsun kimse bağışlanmadı. İyi veya kötü hepsi kılıçtan geçirildi. Alınan yaralar ve çekilen çileler bir kerede cezalandırıldı. Yaşanılan bu kölelik çok sayıda ölüm getirdi.

¹²⁷ Müellifimiz, Tankred’in Misis hakimiyeti ile ilgili kısmı bir sonraki bölümde anlatacak. Şimdi Adana’da yaşanan hadiseleri anlatmaya devam ediyor.

Ancak Türklerden biri sağ kaldı. Bu, o kötü insanların prensinden başkası değildi. Çok ağır bir boyunluk ve prangayla bağlandı, türlü türlü işkencelerle acı eşiği arttırıldı. Kılıçlar, kafir kalabalığın hepsini katlettiğinde, borazanlar yükseldi ve surların üzerinden tüm bölgeyi neşeli sesleriyle inetti. Çünkü katliam sona erdiğinde neşeyle bize haber vermeleri emretmişim. Böylece, kulaklarıma neşeli melodiler gelince, ‘Arkadaşlarım, dönelim. Neşeli sesler duyuyorum, şehir bizi vatandaş olarak geri çağırıyor.’ Diye bağırdım. Ganimet peşinde olan çapulcular gibi davranarak düşmana arkamızı dönmüş kaçıyorduk. Ama sonra bizi çağırın borazanlara ve borulara doğru döndük ve ihtiyatla kaçtığımız kişilere cesaretle saldırdık. Bu küstah cüret karşısında hayrete düştüler ve bir an tereddüt ettiler. Daha sonra onlar da bize sırtlarını dönüp kaçmaya başladılar. Şehir daha da yakınlaştıkça onları daha da cesaretle takip ediyorduk. Olup bitenlerden habersiz olan düşman, borazanların, gümbürdeyen davulların ve böğürtülerin kendi destek araçları olduğunu düşündüler. Böylece biz umduğumuzdan daha büyük bir nimete kavuşurken düşman da korktuğundan daha büyük bir cezaya çarptırıldı. Duyulması harikulade olan bu ses, bizim için gerçek bir rehber, onlar için sahte bir avuntuydu. Her iki tarafı da surlara geri getirdi, bizi yönlendirdi onları kandırdı.

Surlarda Ermenileri gördüklerinde ve yanlış sesle yanıltıldıklarını anladıklarında, surların dışındaki mahallelere doğru kaçmaya başladılar. Ne yapacaklardı? Surlardan umut kesilmişti ve kılıçlar onları arkadan tehdit ediyordu. Ne dışarıda kalmak ne de içeriye girmek mümkün değildi. Ama aynı zamanda kaçacak ve savaşacak bir yer de yoktu. Hepsi kaçmaya çalıştı ama hiçbiri başarılı olamadı. Çünkü bu beklenmedik olay karşısında kafaları karışarak, bir şekilde kendi ayak izlerinden sıyrılıp yaşayabilmek için kaçtılar. Ama kısa süre sonra savaşmaktan başka çareleri kalmadığını anladılar. Gözleri vardı ama görmüyordu çünkü tanrının kilisesine saygısızlık etmişlerdi. Aynı şekilde elleri de zayıfladı, yaylarını ve kılıçlarını kullanamadılar. Aksine onların üzüntüsü de bizim gücümüze güç kattı.

Uzun lafın kisası bu şaşkın ve akılsız kalabalığa saldırdık ve kılıçlarımız tek bir canlı bırakmadı. Üstelik sağır kılıç, merhamet için defalarca tekrar edilen para tekliflerini bile duymadı. Bu andan itibaren, kafirlerin duada haykırdıkları Allahu ekber sesi şehirde duyulmaz oldu. Bunun yerini Mesih fetheder, yönetir ve emreder sesleri duyuldu.” Ursinus sözünü bitirdiğinde, Tankred “Tanrıya şükür” diye haykırdı.

Bölüm 41

Kasaba halkının Tankred'in etrafında toplanması

Gündüz geceye dönerken ve uyku onları günün zahmetinden alıp yarına gönderene kadar muhabbete devam ettiler. Misis'te yaşayanlar¹²⁸, Tankred'in parıldayan miğferiyle hızla Misis'i ele geçirmeye geldiğini öğrendiğinde Güneş, Sabah Yıldızı'nı henüz yıpratmamıştı. Bu şehri çok uzun süredir ellerinde tutan ve açgözlülükleri için kullanan Türkler, Tarsus fatihinin gücüyle yüzleşmek yerine sabaha karşı şehri terk etmeyi seçtiler¹²⁹. Güneşin doğmasıyla birlikte [Türklerin kaçtığını] öğrenen halk, Tankred ile bir antlaşma yaparak bu kurtarıcıya hizmet etmeyi arzuladılar. Böylece karşılıklı hoşgörü içerisinde şehir Tankred'i bir baba, Tankred ise şehri bir evlat olarak görerak itaat altına aldı.

Bölüm 42

Kampını [Misis] surlarının dışına kuran Baudouin geri çekilir ve barış ister. Barış ve [gıda temini için] pazar isteği Tankred tarafından kabul edilir

Bu arada, ganimetlerle yüklü, merhametsiz, özgürlüğünü kötüye kullanan ve kanunsuz kazanımlarının tadını çıkaran Kont Baudouin'in ordusu Tarsus'tan ayrıldı. [...].¹³⁰ [Baudouin'in] komutanı, Bölgede bulunan Fırat nehrinin sol kolu takip edilerek Urfa'nın, Sağ kolu takip edilerek ise Tel-Bâşr'in bulunabileceğini dikkatlice açıkladı. Ne yakın Suriye'de yer alan kasabalar ne de Mezopotamya denilen Fırat'ın ötesindeki bölgeler diğer hiçbir yer ile kıyaslanamazdı. Her ikisi de çok bereketli topraklara sahipti ve buradaki şehirler onun hizmetine girmekten gurur duyacaklardı. Gözcüler bu konuları Baudouin'e sık sık tekrarladı. O da bu durumdan takipçilerine bahsetti ve beraberindekilerle birlikte Tarsus'tan ayrıldılar. Şimdi Adana ve Misis yakınlarındaki nehirlerin her birini güçlükle geçerek kampını Tankred'in yakınlarına kurdu. Şehrin civarında bulunan köprülerin bakımı yapıldığı için geçiş sırasında zorlanmıştı ve bu durumdan dolayı kızgındı. [Tankred] düşmanca tutumundan dolayı [Baudouin'i] bir kardeş olarak adlandırmak İstemiyordu. Bu nedenle, Kont Baudouin kampını surların dışına kurdu ve şehirden barış istedi. Ayrıca, ihtiyaç duyulan erzakları zorla

¹²⁸ Misis şehrindeki Türklerden bahsediyor.

¹²⁹ Willermus ve Albertus Aquensis'de yer alan bilgilere göre Türklerle, Tankred arasında bir savaş yapılmış ve bu savaşın ardından Türkler şehri terk etmek zorunda kalmışlardır. Tyrensis, s.143; Albert of Aachen, C.1 s.81-84.

¹³⁰ Metnin bu bölümü de maalesef tamamlanamayacak şekilde deforme olmuş. "...comitis injurias abominans ad maj ... quos levibus quibusdam viderat occupatos..."

ele geçirmeye çalışmadı, aksine ücreti karşılığında talep etti. Çünkü Tankred'in yakın zamanda aldığı bir yara sebebiyle akli altüst olmuştu. Bu yaraya sebep olan kişiyi de bir nefret objesi olarak algılandığından haberdardı. Açıkçası, şehir kuleler aracılığıyla gayet iyi korunuyordu, bunun yanı sıra kalabalık bir nüfusa sahipti, Ayrıca teçhizat bakımından da gayet donanımlıydı. Zayıflığı bulunmayan bu şehir, bir hırsız için umut vermiyordu.

Ayrıca yukarıda adı geçen Kont Conan, ağır bir hastalık nedeniyle yatağına alınmak zorunda kalmıştı. Baudouin ne onu geride bırakarak ilerlemek ne de bu durumda yanına götürmek istiyordu. Ancak, istediği erzakları temin edemezse orada kalması da imkânsızdı. Bütün bu endişeler onu barış istemeye zorladı. Ne harika bir şey! Diğer kontlar tarafından bilinmeyen meseleler, Marcius'un oğlu için sıradan şeylerdi. Üç gün önceki kayıplara, yaralanmalara ve hakaretlere öfkelenen bu kişi, kendisinden istenen barışı kabul ettiğini açıkladı. Mutlu ya da kızgın olsun doğru yolu seçmekte asla tereddüt etmiyordu. Ondan af istemek için sadece söylemek yeterliydi. Bu nedenle, belirtildiği gibi Baudouin'e barış sözü verdikten sonra, tüccarların şiddete maruz kalmadıkça ticaret yapılabileceğini söyledi. Böylece şehirden kampa, kamptan şehre geldiler gittiler, alıp sattılar. Ağır silahlarla hafif silahlılar karıştı. Surların dışında zayıflık çekip, güneş tarafından yakılan kişiler, surların gölgesi altında bir an önce iyileşme ümidiyle kurtuldu. Ancak bu ateşkes sadece birkaç gün sürdü ve kurnaz ateş küllerden çıkarak alev çıkarmaya başladı.

Bölüm 43

Barış bozulur. Göğüs göğse muharebe

Bir gıda tezgahında patlak veren tartışmanın sonuçları prenlere kadar uzandı. Yaralanan kişinin durumu daha vahimdi, yaralayan kişi ise başına gelecek olan misillemeden korkuyordu. Farklı görüşler bu iki erkeği de aldatırken her biri diğerine dört kat daha büyük bir günah yükledi. Surların içinde tespit edilen [Baudouin'in] adamlarından hasta olanlar gözaltına alınırken, savaşabilecek durumda olanlar sopalarla dövüldü. Soylular zincire vurulurken sıradan adamlar ise sürüldü. Benzer bir akıbet, surların dışında kalan kasabalıların da başına geldi. Aynı şey, ağır silahlı atlı birlikler arasında da yaşadı, dışarıdakiler şehrin kapılarına saldırırken, içeridekiler ise saldırıya uğrayan kapıları açtı. Bu noktada iki taraf arasında hiçbir engel kalmamıştı. Aralarında, oraya buraya dikilmiş sancaklarla dolu bir savaş alanı vardı. Sonunda liderler, savaş için sıralanan adamların önlerinde durdular. İki de böyle bir savaşa girmekten çekiniyordu.

Baudouin, daha önce de belirtildiği gibi, çok sayıda adama sahipti ve sayıca üstündü. Böylece, daha küçük olan [Tankred'in] kuvvetini surların dışına çekebilmek için geri çekildi. Tankred'in çok daha az adamı vardı. Bu nedenle daha etkili bir savaş için kuleleri uzun mesafeli silahlarla destekledi. Ciritlerin avantajıyla savaştaki sayı dezavantajını ortadan kaldırmak istiyordu. Komutanların ikisi de savaş pozisyonuna geçti. İkisi de ilk saldıran olmak istemiyor, aksine diğeri tarafından saldırıya uğramak istiyordu. Bunun pek çok nedeni vardı ama en önemlisi ilk saldıran bunun utancını taşıyacak ve daha suçlu görünecekti. Ancak askeri gelenekte olduğu gibi bu bekleme sırasında her iki taraftan da birçok genç adam teke tek çatışmalara katıldı. İlk saldıran taraf yenildiği takdirde sonuçları daha ağır olabilirdi. Ancak, her iki tarafın da zaferleri ve kayıpları oldu. Her iki taraftan da adamlar düştü ve zaferler kazanıldı. Kimin kollarının daha üstün olduğunu bilemeyiz...

Bu dövüşlere katılanlar arasında Richard da vardı¹³¹. Ne ailesine ne de maneviyatına saygıda kusur etmezdi, dili ve mızrağıyla adamlarına baskı yapardı. Guiscard'ın yeğeni Kont William'ın oğluydu ve Syracuse'u kardeşi Tankred'e bırakmış, amcası Bohemund'un peşinden gitmiş ve Tankred'e katılmıştır¹³². O bir ileri bir geri atılırken, bir adamın yanından geçti ve bir mızrak darbesiyle adamı parçaladı. O sırada aldığı bir darbe ile de atından düştü. Düştükten sonra ne yapacaktı ki? Kılıcını çekti ve savurdu. Ama hızlı bir saldırı için arkadaşlarının desteğini geride bıraktığından kalabalık bir düşman grubu tarafından üzerine hücum edildi. Yalnız ve çok sayıda düşman tarafından saldırıya uğradı, yakalandı, sürüklendi ve silahlarına el koyularak esaret altına alındı. Aynı kader, her iki taraftan da birçok kişiyi vurdu. Ancak, bilgeliğe sahip olanlar için, bir düşmana karşı birlikte yola çıkanların birbirlerine düşmelerini delilik olarak görünüyordu. Zaten zayıf olan bir grubu daha da zayıflatmaktansa, barbarlara karşı güçlerini birleştirmeleri gerekiyordu.

Bölüm 44

Yeni bir barış

Bu konunun üzerinde itina ile duran bilge adamlar, savaşı barışla değiştirmeyi başardılar. Ancak yaşanan olaylar sebebiyle acılar çekmiş olan Marqius'un oğlunu ikna etmek zordu. Amcasının oğlu Richard'ın esir alınmasına oldukça öfkelenen Tankred onun geri dönmesiyle yumuşadı. Böylece aynı adam hem nefretin nedeni hem de barışın sebebi

¹³¹ Salerno'lu Richard olarak bilinen bu şövalye, Bohemund'un kuzenidir. Tankred tarafından 1104-1108 yılları arasında Urfa kontu olarak tayin edilmiştir.

¹³² Bu cümledeki ilk Tankred, Pren Richard'ın kardeşidir. Marqius'un oğlu Tankred ile karıştırılmamalıdır.

oldu. Aynı şekilde, yukarıda bahsi geçen ve hasta olan kont Conan, arkadaşlarına barışın gerekli olduğu tavsiyesinde bulundu. Esirler kendi tarafına geri döndü, kahramanlar kahramanlara, süvariler süvarilere, piyadeler piyadelere karşılık mübadele edildi. Kayıplar ve kazançlar, aynen başladıkları gibi, değişmeden sona erdi, öyle ki, sahip olan hala sahipti ve kaybeden ise kaybettiğiyle kalmıştı. [Liderler] artık bir arada kalmadılar. Baudouin yeni fetihler için ayrılırken Tankred ise biraz daha kaldı.

Ancak bu dinlenme tembellikle alakalı değildi. Kısacık bir soluklanmayı bile tembellik olarak gören Tankred, burada uzun süre dinlendi. Daha sonra Suriyelilerle karşılaşmak için yola çıktı. Kilikya'yı ele geçirmeyi çok istemişti ancak Suriye'yi ele geçirmeyi daha çok istiyordu. Ancak ayrılmadan önce Adana'da hapsedilen o iğrenç Türk'ü cezalandırdı ve Misis halkına prensten çok baba merhametiyle kanunlar uyguladı. Bu işleri hallettikten sonra İskenderun ile küçük Gaston kalesi¹³³ arasındaki dağlara tırmandı. Bu yol zordu ama Suriyelilere giden en kestirme yol da buydu. Dağların zirvesine tırmandığında, Antakya'nın tepelerini ve ovalarını, patikalarını ve ıssız bölgelerini, bataklıklarını ve kurak bölgelerini hem gözü hem de ruhuyla geçmeye karar verdi. Böylece, Sephchet, Spitachchet, Dommith, Commi, Suweidijeh ve Artah nehirlerinin, kasabalarının ve şehirlerinin bulunduğu tüm ovayı geçti¹³⁴.

Bölüm 45

Tankred, Artah'a gelir. Antakyalılar tarafından kuşatılan Baudouin'i kurtarır. Artah, düşman tarafından saldırıya uğrar

[Tankred] Artah'a geldiğinde, Türkleri şehirden kovduktan sonra Antakyalılar tarafından kuşatılmış olan Kont Baudouin'i buldu. Antakyalılar, Marqius'un oğlunun yaklaştığını görünce kuşatmayı apar topar kaldırarak oradan ayrıldılar. Bu tek adamı, büyük bir ordunun tüm liderlerinin gelişinin habercisi olduğunu düşünerek korkudan titremişlerdi. Ancak o, gücünün neredeyse yarısını Kilikya'da bırakmıştı, beraberinde her yüz birimden sadece ellisi bulunuyordu. Bu yeni misafir Artah'a geldi ancak icraatları kadar büyük bir konukseverlik ile karşılaşmadı. Şehre girmesi yasaklandı ve sadece duvarların dışındaki

¹³³ Bağras kalesi, Hatay'ın Belen ilçesinde bulunan, Helenistik dönemden kalma bir kaledir. Daha sonra bu kale Tapınak Şövalyelerinin karargâhı olarak kullanılacaktır. Yusuf Halaçoğlu, "BAĞRAS", TDVİA, c.4, TDV Yayınları, İstanbul, 1991, s. 450-451.

¹³⁴ Artah, günümüzde Reyhanlı sınırları içerisinde yer almaktadır. Sephchet, Spitachchet, Dommith, Commi, Suweidijeh bölgelerini ise tespit edemedik. Tankred, Misis'ten ayrıldıktan sonra İsos körfezi boyunca İskenderun'a doğru yürümüştür. Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, s.154.

alandan kalmasına izin verildi. Bunun şehri koruyacağı ve yeni bir kargaşayı önleyeceği düşünülüyordu. Son anlaşmazlığın altında yatan nedenlerin henüz ortadan kalkmadığı bir gerçektir. Ancak sebep ne olursa olsun, bir taraf tahkimatlı surların ardında kendisini korurken ve Tankred ise tehlikede idi.

Antakya, Latinlerin artan gücünün farkına vardı. Gönderdikleri küçük birliklerle Latinlerin gücünü test eden Antakyalılar daha kalabalık ve güçlü ikinci bir kuvveti de mağlup olması için gönderdi. Eğer yedi kere kuvvet göndermiş olsalar bile sonuç hep aynı olacaktı. Her türlü savaş aletini kullanmak isteyen, kendilerine ve silahlarına eşit derecede güvenen Antakyalılar, şimdi yeni hileler planladılar. Geceleri, genellikle Aziz Palladius'un çalıları olarak adlandırılanların yerin gölgelerinde saklandılar. Güneş doğunca ise Artah'ı tehdit etmek için beş atlı gönderdiler. Bu arada, savaş araçları çalıların arasında gizlenmeye devam ediyordu.

Bu noktada çobanların sürüleri koruduğu gibi sürüler de çobanlarını korudu. Şehir nöbetçisi, kapıda yalvaran çobanlarla ilgili uyarı verdi. Ortak şikayetleri Türkler ve Franklar arasındaki sürtüşme yüzünden acı çekmeleriydi. Tankred bunu duyunca dışarı çıktı ve şehrin etrafındaki düşmanı gördü. Dışarıdaki durumu inceleyen Tankred, kuşatanların cesaretinin kuşatılanlarla ilgili olduğunu fark etti. Bu görüşünü kanıtlamak için üç Türkopol gönderdi¹³⁵. Eğer düşman korkup geri çekilirse yalnız oldukları anlaşılacaktı. Savaşıkları taktirde ise arkalarında destek kuvvetlerin olduğu ortaya çıkacaktı. Bu beşli, üzerlerine gelen saldırganları görünce geri çekilmek yerine saldırıya geçtiler. Böylece Tankred takviye kuvvetlerin gizlendiğini netleştirdi ve savaşa hazırlandı, birliklerini savaş hatlarına yerleştirdi ve ilerledi.

Bölüm 46

Mars'ın Türklere desteği

Yaylarla donatılmış, devasa büyüklükteki düşman kuvveti, bizi görür görmez gölgeleri terk ederek açık alana çıktı. Mızrakçılarımızın her birine on belki de daha fazla okçu düşüyordu. Bu durumdan utandıkları için saklanmayı bıraktılar. Savaş başladığında mızraklar oldukça etkiliydi. Kesiyor ve derin yaralar açıyordu. Ancak zamanla tesiri azalmaya başladı. Zamanla deriyi, göğüs kafesini ve köprücük kemiğini delemeye hale geldi. Mızrak kuşanmış

¹³⁵ Türkopoller, İmparator Aleksios tarafından Haçlılara Anadolu'yu tarif etmeleri için görevlendirilmişlerdir. Ancak diğer Latin kroniklerinde Türkopollerin Anadolu'daki mücadelede yer aldığıyla ilgili kayıtlara rastlanmamaktadır.

bir süvari, ağır silahlı atlı bir askerden ziyade sopalı bir piyadeye dönüştü. Yaylar, çok daha ucuz olmalarına rağmen çok daha etkili yaralar açıyordu. Yaylar ile çok sık ok atılabiliyordu ve bu oklar genellikle derin yaralara neden oluyordu. Ayrıca okçular ancak savaşın sonuna doğru yaralanırlardı. Yakından, uzaktan, önden ve arkadan yani her yerden savaşa fayda sağlayabilirlerdi. Böylece onları kullananları asla hayal kırıklığına uğratmazlardı. Bu, bir taraf için bir teselli, diğer taraf için talihsizlikti. Liderler Baudouin ve Tankred birlikte savaşmalarına rağmen bölünmüş durumdaydılar. Bu şekilde perişan oldular ve surlara geri çekilmek zorunda kaldılar. Türkler ise şehrin önünde kamp kurup gece gündüz nöbetlerine devam ettiler.

Bölüm 47

Artah, Baudouin'e bırakılır

Ertesi gün, düşman Antakya'ya geri döndüğü için korku ortadan kalkmıştı ve güneş daha da parıldıyordu. Sonra Marqius'un oğluna şehirden ayrılması emredildi. O, her zaman olduğu gibi diğer mütteliklerine hiç güvenmiyordu. Barbican denilen dış duvardan çağırıldı ve şehirden kovuldu. Eustace'in oğlu [Baudouin], Artah'ın kontrolünü, Urfa'nın da bir süreliğine idaresi altına gireceği Baudouin'e devretti¹³⁶. Sonra o, diğer adamlar Airard ve Conan ile Urfa'ya doğru yola çıktı¹³⁷. Tankred, savaşın yolu insanın yolu olduğu için savaşta olmaktan daha güvenilir bir şey olmadığını farkındaydı. Böylece yakındaki dağları işgal etti ve küçük kuvveti ile büyük birliklere saldırdı. Bu dağlık ülkedeki barbarlar bu şanlı isim tarafından uyandırıldı. Bazıları kaçtı ve diğerleri onun gelmesini bekledi. Birçoğu korkmuyordu. Ortak bir inanç, bazıları Franklara bağladı. Sapkın olanları ise ayırdı. Bu nedenle, Mesih'i tanıyanlar, gelen Hıristiyanları kabul ettiler. Mesih'in adını bilmeyenler veya onu tanımayanlar ise Birecik ve Hersen¹³⁸ kasabalarından sürüldü.

İkamet yerini değiştirmiş olan Tankred, herhangi bir kayıp, saldırı ve mahkûmiyet yaşamadığı için bir sürgün olarak daha mutluydu. Zira düşman, her zamanki gibi pusu kurup, savaş hazırlıklarını çalılarının arkasında yaparken, [Tankred] katırlar dolusu ganimetlerini özel

¹³⁶ Baudouin de Bourg. Boulognelu Baudouin'in Kudüs kralı olmak üzere Urfa'dan ayrılmasının ardından 1100-1118 yılları arasında Urfa Kontu olmuştur.

¹³⁷ Baudouin'in, başından beridir hedeflediği devleti kurabilmek için Tankred'i Tarsus ve Adana şehirlerinden zorla çıkardıktan sonra küçük garnizonlar bırakarak bu şehirleri terk etmesiyle ilgili farklı görüşler mevcuttur. Bu konuda Runciman, Çukurova ikliminin zorluğuna atıfta bulununken Işın Demirkent ise Tarsus önlerinde yaşanan tatsız olayların Baudouin'in bölgedeki itibarının zedelenmesine bağlamaktadır. Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, s.155; Işın Demirkent, *Urfa Haçlı Kontluğu Tarihi*, C.I, TTK, Ankara, 2013, s.6.

¹³⁸ Günümüzdeki yeri tespit edilememiştir

bir gösteriyle sergiliyordu. [Daha sonra], Belnias denen kasabanın tarlalarını sulayan nehri gören yoldaşlardan bazıları ganimet kazanmak için acele edince yakalanıp esir alındılar. Burayı yakında ganimet olarak alabilecekken neden acele ettiniz? Yakında işkence göreceğinizi, bağlanacağınızı ve öldürüleceğinizi bildiğiniz halde neden öldürüyor, bağlayıp işkence ediyorsunuz? Sonuç olarak yenebilecekleri pusucular tarafından saldırıya uğradıklarında, köprüden güçlkle ayrılabilirdiler¹³⁹.

Bölüm 48

Antakya kuşatması ve bölgenin tasvir edilmesi

Bu saygıdeğer krallar ordusu, şehirlerden, komşu kasabalardan ve buradan akan Asi Nehri'nden¹⁴⁰ geçerek uzun zamandır arzu edilen Antakya'nın surlarının dışında kamp kurdu¹⁴¹. Biri güney-güneybatıda, diğeri kuzeyde olan ikiz dağlar, bu orta ovanın, [Antakya'nın bulunduğu yerin] kenarlarını daraltıyordu. Deniz batıdan ovaya dokunurdu. Denizden doğuya doğru gidildikçe dağlar genişler. Güneye doğru akan Asi bu dağı yıkardı. Ovadan denize doğru dolambaçlı bir yol çizdiği için, dağların arasından güney tarafına daha yakın bir yere uzanırdı. Ancak bu noktada, ortada bir patikadan başka hiçbir şey kalmayacak şekilde dağın gölgesine doğru şehir uzanırdı. Yamacın daralarak inmeye başladığı yer burasıydı, şehir burada kurulmuştu. Nehirler ve dağlar onun çevresi boyunca uzanıyordu. Şehir, zirvesine kadar uzanan surlar ve orada da bir kale inşa edilmiş olması nedeniyle hiç de misafirperver değildi. Şehrin önündeki durgun bir bataklık da çifte duvarları daha da güçlendiriyordu. Zeminin bu süngerimsi yapısı şehrin duvarlarını en sert kayalardan bile daha güçlü yapıyordu. Şehrin sadece yükselen güneşe maruz kalan ön tarafına yani şehrin alt

¹³⁹ Asi nehri üzerindeki Demir Köprü'de gerçekleşen bu savaş Gesta'da, çok sayıda Türkün yollarını kesmesi sonucu başladığını ve cesaretle savaştan Haçlıların, Türkleri yenerek büyük ganimet elde ettiğini şeklinde aktarılır. Anonim Haçlı Tarihi, s.73. Benzer bilgiler Aquensis'de de mevcuttur. Ona göre ise Haçlılar Antakya önlerine geldiklerinde köprüde 800 kadar Türk ile karşılaştılar. Adhemar'ın etkili konuşması ve Haçlı prenslerinin kahramanlıkları sayesinde Türkleri kısa sürede köprüden püskürtmeyi başardılar. Albert of Aachen, C.1, s.108-111.

¹⁴⁰ Asi Nehri, eserin Latince orijinal nüshasında Farfar ve Barbar olarak adlandırılır. Bu konu da Willermus Tyrensis şunları aktarır: "Sözü edilen bu köprünün bulunduğu nehir Asi nehridir ve mutad olarak buna Fer denir. Antakya'nın aşağısından geçer ve denize dökülür. Bazıları bunun Dımaşk'taki Farfar nehri olduğunu zannederler, fakat biz kesinlikle biliyoruz ki, Farfar ve Albana Lübnan'dan doğar ve Dımaşk yakınlarından geçip, doğuya dökülür. Fakat Asi nehri, Baalbek adını da taşıyan Heliopolis'ten doğar, Şeyzer ve Antakya üzerinden Akdeniz'e dökülür." Tyrensis, s.143.

¹⁴¹ Haçlı birliklerinin Anadolu'da izledikleri yol hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Ebru Altan, "Haçlı Ordularının Anadolu'da Geçtiği Yollar", Belleten, LXV/243 (2001).

kapısına bir yaklaşım mümkün görünüyordu. Üst kapıya ulaşmak mümkün değildi. Bu yıkık kayalıklara doğru çıkış sadece insan gözüyle mümkündü¹⁴².

Bölüm 49

Kuşatmacıların düzeni

Yakınlardaki bir tepe, Bohemund'un şartlarına uygundu. Bu kayalık alan, kapıdan çıkan yola kadar uzanıyor. Tankred ise şehre diğerlerinden daha yakındı. Bir ok atışı kadarlık mesafeye kampını kurdu. Norman kontları ile Tankred arasında ise Flanders kontları vardı. Öte yanda Blois'in adamları, Boulogne, Albemarle ve Mons'un adamları, Saint-Pol'un adamları ve Büyük Hugh'a hizmet eden adamlar da vardı. Onlarla nehir arasında bu sayfada belirttiğim sıraya göre kahramanların kampları vardı: Dük Godofroi, Le Puy piskoposu¹⁴³ ve Kont Raymond¹⁴⁴...

Kampların bu ilk düzeni, şehrin sadece dörtte birini kuşatırken diğer bölgeleri serbest bırakıyordu. Bu ilk yerleşim yeri, ovaya yakın olması nedeniyle elverişliydi ancak şehrin diğer kısımları nehirler, vadiler veya dağlar tarafından korunuyordu¹⁴⁵. Ancak günler geçtikçe

¹⁴² Bizans'ın doğudaki önemli şehirlerinden birisi olan Antakya 1085 yılının ocak ayında Süleymanşah tarafından fethedilmişti. Şehir Haçlı Seferi sırasında ise Haleb meliki Rıdvan'a bağlı olup şehrin valisi olan Yağısyan tarafından idare edilmekteydi. Bütün Hristiyanlar için çok değerli olan bu şehir Haçlıların Kudüs'ten sonra en vazgeçilmez hedefleri arasındaydı. Şehrin manevi değerinin yanı sıra, Kudüs'e giderken arkada bırakılmayacak kadar da önemliydi. 20 Ekim 1097 yılında Antakya önlerine gelen Haçlıların, 12 km uzunluğunda surlara ve 400 kuleye sahip olan bu muhteşem şehir hem hayranlığını çekmiş hem de şehri ele geçirebilmek için arzularını körüklemişti. Demirkent, *Haçlı seferleri*, s.29. Şehir ayrıca Haçlılar için hem dini hem de stratejik açıdan oldukça önemlidir. Robert the Monk, *Historia Iherosolimitana*, nşr. Carol Sweetenham, Ashgate Publishing, Surrey 2005, s.120. Bu önemin ve hayranlığın sonucu olarak da dönemin hemen hemen tüm kroniklerinde şehrin tasvirine yer verilmiştir. Bu konuda en ayrıntılı tasviri ise Tyrensis yapmaktadır. Tyrensis, şehri Roma'dan sonra üçüncü derecede rütbeye haiz bulurken bütün şehirlerin prensesi olarak niteler. Tyrensis, havariler zamanında burada ilk piskoposluk makamının kurulduğunu ve müminlerin burada toplanarak ilk defa Hristiyan adını aldıklarını aktararak şehrin manevi değerine de atıf yapmıştır. Willermus Tyrensis, s.167-168. Şehrin surlarını iki mil uzunluğunda olduğunu aktaran Aguilers, şehri tüm insanlık toplanıp kuşatsa bile surları, kuleleri ve metrisleriyle sebebiyle karşısında ödlerinin kopacağını kaydetmiştir. Raimundus Aguilers, s.68.

¹⁴³ Le Puy piskoposu Adhemar, 1095 yılında Papa II. Urban tarafından Haçlı seferinin ruhani lideri olarak görevlendirildi. Haçlı seferi sırasında Adhemar, liderler arasındaki barışın korunmasında çok önemli bir rol oynamıştır.

¹⁴⁴ Yağısyan, Haleb Meliki Rıdvan ve Seruç hâkimi Artukoğlu Sökmen ile Hims ve Dımaşk üzerine bir sefer tertip etmek üzereyken Haçlıların Antakya üzerine yürüdüğü haberini alarak süratle Antakya'ya döndü. Şehir oldukça müstahkemdi ve iâşe ile ilgili bir problemi de yoktu ancak asker sayısı bakımından zayıftı. Yağısyan bu yüzden çevredeki Müslüman beylere haber göndererek yardım talep etti. Ebru Altan, *Antakya Haçlı Prinkepsliği Tarihi*, TTK, Ankara, 2022, s.49-50. Bir yandan diplomatik ilişkilerini yürütürken diğer yandan da şehrin surlarını tahkim ederek şehre iâşe stoku yaptı. İbnü'l Esir, Yağısyan'ın Haçlıların geldiği haberini alınca Hristiyanlardan çekindiği için onları şehrin dışına çıkartarak şehrin etrafına da geniş bir hendek kazırdığını zikreder. İbnü'l-Esir, *İslâm Tarihi (el-Kâmiş fi't-Târih Tercümesi)*, c.10, Türkçe çev. Abdülkerim Özyayın, Türkiyat Matbaacılık, İstanbul, 1987, s. 229.

¹⁴⁵ Habibi Neccar Dağı eteklerine kurulan bu şehir savunma anlamında yer aldığı arazinin tüm avantajlarından faydalanmaktaydı. Tahkimatları şehrin doğal konumuna göre şekillenmişti. Adı Neccar Dağı ile Asi nehri

bazen düşman saldırılarının getirdiği zorunluluklar bazen de kendi hücum arzuları onları mevzi değiştirmeye zorluyordu. Nitekim Bohemund'un kampını kurduğu tepe, yaklaşması zor olsa da Türkler tarafından dağlarından anice inip, oklarla saldırmak için oldukça elverişliydi. Öldürmek için gelip sonra hafif silahlarıyla tekrar dağlara sığınmaktaydılar. Onları takip eden adamlar, [silahları ve zırhlarıyla] ağır yükleri olduğu için yukarı çıkmanın hiçbir yolunu bulamadılar. Bu saldırılara direnmek için Bohemund'un kayasının üzerindeki küçük tepe bir duvarla çevrildi ve savunması için Büyük Hugh'un adamlarına teslim edildi. Fakat ırmağın her iki yakasına da açılan iki kuzey kapısından çıkan Türkler ordumuza zarar vermeye devam etti. Dük Godefroi, bu iki kapının alt kısmına saldırarak çıkışlarını engellemeyi başardı. Ama ilk saldırıda Marquis Garnier'in kaybı onu çok üzdü¹⁴⁶. Kont Raymond ise Türklerin yakındaki köprüyü geçmeye alışık olduğu diğer kapıyı kapatma görevini üstlendi. Nehrin karşısındaki bu geniş alan karargâhlardan yoksun olduğu için Türklerle manevra yapabilecekleri önemli bir alan sağlıyordu. Bunun için nehre yüzen malzemeden yapılmış bir köprü yerleştirildi. Bir tekne katmanının üzerine yerleştirilmiş kirişlerden yapılan bu yapı, kontun nehri geçmesine ve yukarıda belirtilen kapıdan çıkışı engellemesine olanak tanıdı.

Bu yer kuşatana yardım etmenin yanı sıra kuşatmayı oldukça zorlaştırıyordu. Buradaki zemin, tepesinde yerel dilde *muhammariam* denilen taş bir tapınağın bulunduğu küçük bir tepede yükseliyordu¹⁴⁷. Bu yer, nehir kapısının karşısında olmasına rağmen yakınında olduğu için uygun bir yer olarak kabul edildi. Kont [Raymond] bu nedenle kampını güçlendirmek için eksik olan hendeği açtı. Bu hendek İki yönlü koruma sağladı. Daha sonra bu çıkıntının üzerine kendi içinde alçakgönüllü ama savunucularının cüretkarlığıyla gurur duyan bir duvar örüldü. Türkler ne kadar kısıtlanırsa, zarar vermelerinin de o kadar önüne geçiliyordu. Gerçekten de etrafımızda dolaşma yeteneklerinin kısıtlandığı kesindi. Ancak, zaman zaman, Türkler yine de öldürmek için bu kapıdan çıkarak etkili olmayı başardılar ve bu durum kuşatmanın devam edebilmesi için zorluk teşkil etti.

arasında konuşlanmış olan Antakya'nın surları dağın en yüksek yerinden başlayarak nehre kadar uzanıyordu. Bu durum şehrin her yönden kuşatılmasına engel teşkil ederken müdafilere ise büyük avantaj sağlamaktaydı. Aynı şekilde şehrin kuzey duvarları önünden kıvrılan Asi Nehri de doğal bir savunma yapısı meydana getirmekteydi. Bir yandan da nehir ve surlar arasındaki bataklık arazisi de kuşatmacılar için bir başka engeldi. Nehir üzerindeki iki köprü sayesinde de müdafiler şehrin erzak ihtiyacı ve ani saldırılar için çıkış yapabilmekteydi. Antakya surları birbirine eşit mesafedeki 400 kulenin eklenmesiyle de güçlendirilmişti. İç kale ise Habibi Neccar Dağı'nın zirvesine kurulmuş olup tüm araziye hâkim durumdaydı. Aydın Usta, *Haçlı Seferlerinde Kuşatma*, Yeditepe Yayınları, İstanbul, 2015, s.78; Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, s.164-165.

¹⁴⁶ Bu adam, 1123 yılında Kudüs naibi olarak görev yapan Eustace Garnier ile akraba olması muhtemeldir.

¹⁴⁷ Müellifimiz bir camiden bahsediyor.

Bölüm 50

Kuşatmanın zorluğu

Dağ ve nehrin doğal sınırları kuşatmayı zorlaştırıyordu. Bölgeye hâkim yerliler karşıya kolayca geçebilirken, bölgeye hakkında bilgisi olmayan yabancılar ise oldukça zorlanıyordu. Dahası, limana giden yolda sık sık Hıristiyan kanı döküyorlardı¹⁴⁸. Karargâhtan limana veya limandan karargâha sadece silahlı bir kuvvetle gitmek mümkündü ki bazen bu bile çare olmuyordu. Gerçekten de bu tek geçit, engellenen diğer tüm çıkışları oluşturuyordu. Tankred, daha sonraki olayların da göstereceği gibi, bu kötülüğe bir çare buldu. Surlara daha yakın olduğu için ateşli Türklerle ilk karşılaşan o oldu. Sonuç olarak, günlerini güneşin altında oruç tutarak, gecelerini ise çiy altında nöbet tutarak geçirdi. Bu savaşın tüm olaylarını bu noktaya kadar tek başına ölçülü bir şekilde deneyimlemişti. Bu adamın büyük çabalarıyla engellenen [şehirdeki] düşman, şimdi saldırılarını durdurdu ve surların arkasında saklanmaya başladı.

Ancak Tankred küstah bir cüretkârlıkla, bu boyun eğdirilmiş doğu cephesinden fethedilmemiş batı cephesine göz dikti. Orada, düşmana karşı bir savaş sırasında, üs olarak kullanabileceği, inşaatın henüz başlangıç aşamalarında da olsa bir duvar ve bir kale bulunduğunu söyledi. Ey övülme sevdası, ey cüret, ey küstahlık! Diğer durumlarda, Tankred'in kudretli birisi olduğunu söyleyebilirim ama burada aceleci davranıyorsun. Diğer durumlarda, ılımlı olduğunu da söyleyebilirim, ama burada inatçı davranıyorsun. Diğer durumlarda, yerin uygunluğu, gelecek yardım ümidi, zorlayıcı olaylar veya başka bir olası durum mazeretin olabilir. Ancak burada, her şey sizin aceleciliğiniz için gösteriyor. Yıkık duvarın yaşı, haydutların gücü, düşmanın yakınlığı, dostların uzaklığı ve Asi'nin sizi diğer taraftan gelebilecek her türlü yardımdan ayırması gibi diğer hususlar bunu açıkça ortaya koymaktadır. Ya Allah korusun, Türklerin ellerine düşersen? Yakalandığından arkadaşlarının haberi olmadan düşmanın midesine pişmiş olarak inerdiniz¹⁴⁹. Yine de kal, savaş, kuşat, bir kapıyı kuru ve diğerini hırpala. Önce sen saldırırsın sonra sırayla sana sana saldırırlar. Bütün batı, ne kadar büyük olursa olsun, doğuda savaşıyor, yalnız sen birkaç yoldaşında batıda savaşmak için diretiyorsun. Ancak bahsettiğim küçük tahkimat, pek çok kişinin içeri girmesine izin vermiyor sadece birkaç adam alabilecek kapasitede.

¹⁴⁸ Aziz Simeon Limanı

¹⁴⁹ Cadomensis'in burada aktardığı bilgi oldukça ilginçtir. Diğer dönem kaynaklarının hemen hemen hepsinde Haçlıların, Maarratünnumân kuşatmasında insan eti yediğine dair kayıtlar varken Türklerle ilgili böyle bir bilgiye rastlanmamaktadır.

Bölüm 51

Tankred, ganimet almak için yola çıkarken 700 Türk'ü öldürdü

Şimdi en başa dönelim. Çünkü Tankred, her gün erzak toplamak için dışarı çıkmaya alışmış şehir halkını pusuya düşürebilmek için planlarını gizlice gerçekleştirmeye çalışıyordu. Bu sebeple geceleyin kuşatma alanına geldi. Ama bilmediğim bir nedenden dolayı [şehir halkı] şüpheledi. İlk gün sadece birkaç kişiyi erzak toplamaya gönderdiler, böylece yeni bir pusu olup olmadığını öğrenebileceklerdi. Bunu görünce adamlarımız saklandı ve kimse yerinden ayrılmadı. [Antakyalılar] böylece herhangi bir silahlı saldırıya uğramadan surların içine güvenli bir şekilde geri döndüler. Ertesi gün biraz daha fazla adamlarla ve kaleden pek uzaklaşmadan yine dışarı çıktılar. Erzak toplayanların güvenli bir şekilde dışarı çıkıp geri dönebildiklerini görmek onları daha özgüvenli hale getirmişti. Tankred, çok yakında olan koyunları görünce aslanlarını güçlkle tutabildi. “Sadece bir kısa gün daha bekleyin cesur adamlarım. Yarın yanılmıyorsam çok daha zengin bir ödül ağımıza düşecek” dedi.

Öngörüsü gerçekleşti. Şimdi, iki günlük denemeler nedeniyle, üçüncü gün kendilerini daha güvende hissederek dışarı çıktılar. O ana kadar Frankların olası varlığı sebebiyle sadece yakın bölgeden yem toplayabilen bu insanlar şimdi Frankların yakınından geçtiler. Sonra gizlendiği yerden fırlayan Tankred ileri atıldı ve sağduyu ile gözü peklığın nasıl birleştirilebileceğini gösterdi. Aralarına hücum etti ve hepsini kılıcının ağzıyla yiyip bitirdi. Bu kadehlerin arasında otururken kılıcının dayandığı üç günlük susuzluktan bağırsakları daha da keskin bir şekilde yanmıştı.

Bu açıklama fazla uzun olmasın, [Türklerin] yaklaşık 700'ünü öldüren Tankred, zaferinin onda biri olarak, ölü adamlardan alınan 70 kelleyi Le Puy piskoposuna gönderdi. Piskopos, bu hediyeye iki kat sevinç duydu, birincisi arkadaşının zaferinden dolayı, ikincisi de böyle bir hediye verilmesiyle aldığı onur ve şandan dolayı. Böylece, o da katillerin kelleleri kadar galip gelene ödeme yaptı. O sırada Tankred, asker arkadaşlarına büyük bir borcu vardı ve kasasında hiçbir şey yoktu. Bu nedenle, büyük bir sevinç ve coşkuyla alınan bu para, lideri kısa sürede borcundan kurtardı. Paranın dağıtılması da bu askerlerin ihtiyaçlarını giderdi. Fakat tesadüfen, piskopos tarafından gönderilmeyen bir haberci, piskoposun gönderdiği adamdan önce [Tankred'in kampına] ulaştı. [Tankred] haberi duyunca henüz sahip olmadığı şeyleri onlara dağıttı. Kendisi borçlanırken kısa sürede başkalarını zenginleştirdi. Kendi kendine, “Askerlerim hazinemdir” dedi içinden. “İhtiyaç duyduğumda bana yardım

sağlayan insanlara emrediyorsam, bunları yapmak beni endişelendirmiyor. Onlar keselerine gümüş yüklüyorlar, ben ise onları dertle, cephaneyle, terle, depremle, doluyla ve yağmurla yüklüyorum.” Yaralar ya da hastalıklar nedeniyle, gündüzleri savaşarak ve geceleri nöbet tutarak yıprananlara nazikçe destek oluyordu. Kendi efendisine olan saygısı asla tembelliğe yol açmadı. Aksine, her zaman [cephede] sırasını aldı ve sadece bu değil, yukarıda belirtildiği gibi, başkalarının da sırasını aldı.

Bölüm 52

Tankred üç Türk’ü teke tek dövüşte şişler

Sık sık bu şekilde davranırken, bir keresinde yalnızca Achates eşliğinde devriye gezmeye başladı¹⁵⁰. Zırhını ve miğferini bir kenara bıraktıktan sonra, yalnızca bir kılıç kuşanmış olarak dışarı çıktı. Çocuğun elinde bir mızrak ve bir kalkan tutuyordu. Antakya’dan ayrılan üç silahlı Türk de devriye geziyordu. Her iki taraf da diğerinin varlığından habersizdi çünkü şehri kamptan ayıran kısa mesafe, pusu kurmaya yarayan çalılar, küçük tepeler ve vadilerle doluydu. Ama ikili görüldüğünde, diğer üçü kime saldırdıklarını bilmeden üzerlerine koştu. Ama ey zavallı adamlar kaçın kaçın derim. Castor’un Cyllarus’u¹⁵¹, Aşil’in mızrağı, Tyndeus’un cesareti¹⁵², Herkül’ün üç misli ve Ajax’ın yedi misli [boğa derisi kalkanı] hepsi bu dövüşçü adamın silahlarıydı. Tüm bu silahlara hücum edip onu uyandırmamak gerekirdi. Kaçmak mantıklı, beklemek aptallık, saldırmak ise delilik olurdu. Sizin için beklemek ve ölmek aynı şey. O yüzden acele edin ki mümkün olduğu kadar çabuk ölün. Hemen ölün ki Marquius’un oğlu sonsuza dek yaşayabilsin

Bu çılgın hücumu gören Tankred, mızrağını aldı ve her zaman olduğu gibi beraberindeki adamı büyüledi. Bir kalkan ve zırh genellikle koruma sağlar. Ancak bu başka bir saldırgana karşı mümkün olabilirdi. Tankred, herhangi bir zırhın başarılı olmasına fırsat vermedi. Saldırısı bir miğferi sarığa, bir kalkanı pelerine, bir zırhı ise gömleğe dönüştürdü. Ahşabı ketenmiş gibi, çeliği kenevirmiş gibi, bıçağı da yünmüş gibi savurdu. Ortadaki Türk, ilk saldırının öldüğünü görünce, sonuncuya yardım edebilmek için yavaşladı. Ey bahtsız adam! Bir zamanlar hızlı olanın önde başlamasını nasıl da kıskanırdın, şimdi ise arkada kalanın kutsanmış gecikmesini tercih ediyorsun. Ancak bunların hepsi nafiye. Hızlı olan da

¹⁵⁰ Achates, Aeneis’in sadık silah taşıyıcısıdır. Aeneis Destanı, 1.312

¹⁵¹ Cyllarus, Castor’un atıdır. Vergil, Georgics, 3.89

¹⁵² Tyndeus, Aeneis ve Periboa’nın oğluydu. Aeneis Destanı 6.479

yavaş olan da [Tankred'in] sağ eline düşecek. Öyle de oldu, hem kendisine doğru gelen adamı parçalara ayırdı hem de kaçan adamın sırtına bir darbe indirerek onu durdurdu.

Ama bunların hepsi boşuna. Hem hızlı hem de yavaş bir sağ ele düşecek. Gerçekten de biri¹⁵³ hem kendisine bakan adamı parçalara ayırarak hem de sırtına bir darbe ile diğerini yolundan alıkoyarak saldırır. Ancak beni asıl hayrete düşüren şey, bu övülmeyi hak eden değerli adamın, bu önemli siyah taşıyıcısının ağzını sessizlik yemini ile mühürlemesi olmuştur. Utanç mı, din mi, yoksa inanılmama korkusu mu? Sebebini bilmiyorum. Utanç olsaydı, bir saldırıda üç silahlı adamı öldürmeyi bir utanç meselesi olarak gören bu adamı onurlandırmak için ne yapılabilirdi ki? Eğer dinle ilgiliyse, balığın saban altında ortaya çıkmasının korkunç bir şey olduğunu söylüyorlar¹⁵⁴. Ancak övülmeyi bu kadar çok isteyen bir adamın bundan kaçması da doğal bulmuyorum. Ve son olarak, bu kadar çok zorluğun üstesinden gelen, pek çok zorlu noktadan geçen ve pek çok savaştan kurtulan bu en ünlü savaşçıya kolayca inanılırdı. Bilhassa da bu doğrudur çünkü savaşın etrafındaki alan tanık olarak kullanılacak silahlar içerir. Ama hepsinden önemlisi, onun sözüdür. Bundan daha güvenilir bir şey yoktur. Sessizliğin nedeni gizli kalsa da ölümlerin etkisi belli oldu. Ancak olaydan çok sonra, yeminli silah taşıyıcısının yemin süresi dolunca gerçekler açığa çıktı¹⁵⁵.

Bölüm 53

Bu uzun ve zorlu kuşatma sırasında Hıristiyanların gösterdiği sabır

Zaman beni, bir aradan sonra kuşatmaya geri dönmeye çağırıyor. Böylece çok ter dökenler küçük ödülleri alabiliyorlar. Neredeyse sekiz aylık bir gecikme sırasında, ordudaki birçok adam birçok zor görev üstlendi ve bu tüm büyük adamların çoğu için de geçerliydi. Ancak hepsi, en üst rütbeliler, ortadakiler ve en alttakiler, açlıktan, yerin hareketlerinden, selden, düşmanın saldırılarından ve göğün çeşitli tehditlerinden çok acı çektiler. Ayrıca birçok mucizeye ve vizyona da tanık oldular. Bunların birçoğu özel olarak gördü, bazıları ise herkesin görebilmesi için cennetten yansıtıldı. Her birini sıralarına, tavırlarına ve saygınlıklarına göre tanımlayacağım. Bu arada Tankred çok uzun süre sessiz kalacak ancak o sessizliğe asla layık değildir.

¹⁵³ Tankred'den bahsediyor.

¹⁵⁴ Cadomensis'in burada neye atıfta bulunduğu anlaşılmamaktadır.

¹⁵⁵ Metinde anlatılan hikâyeye farklı bir kaynaktan rastlanmamaktadır. Bu olaydan kuşatma sırasında kimseye bahsetmeyen Tankred, olaydan uzun yıllar sonra bu mücadeleyi müellifimize aktardığı anlaşılmaktadır.

Ancak gemimizin limana varabilmesi için büyük bir denizin fırtınalarından geçmesi gerekiyordu. Çünkü kılıcını çekip bir türkü ikiye bölen, bir yarısı şehre saldırırken diğer yarısı nehre atlayan Godefroi'in inanılmaz gücünü kim [sessizce geçiştirebilir]? Raymond'ın, Antakyalılar tarafından yapılan pek çok saldırıya karşı gösterdiği yalnız direnişine, hendeklere ve surlara yapılan saldırıları erkekçe geri püskürtmesine ya da çok uzaktaki ordunun yardımı olmadan köprüye saldırmasına kim saygı duymaz ki? Elbette, Flandre kontu Robert'in mızrağı da kaleme alınmayı hak ediyor. Kont, Antakya'yı her gün ölümlerle zenginleştirirken, kendisi de her gün bir at kaybıyla yoksullaşıyordu. Övülme arzusu bu kayıpları gizlemiş olsa da bu lider sokaklardan bir dilenci gibi geçtiği için hala elinde at kalabilmişti. Bir meyhanenin bekçisi de dahil olmak üzere herkes yetersiz de olsa ona bir at vermişlerdi¹⁵⁶.

Çoğu eşeğe binmiş ve yıpranmış yaklaşık 200 adamın, silahlı ve güçlü 15.00 atlıyı yenebilmesi görülmüş şey mi? Bu zafer, Godefroi ve Bohemund gibi lider olan Blois kontuna bahşedildi. Bu savaştan 700, belki de daha fazla kafa alındı. Bir gösteri, bir matem gösterisi olarak sergilenmek üzere Antakya'ya götürüldü. Her kafa, gözlerini ayıracak şekilde bir kazığa sabitlendi. Sizce bu, Blois'in kılıcına ne kadar şan getirdi¹⁵⁷?

Ama dediğim gibi, bunun gibi yüzlerce hadise var ancak başladığın yoldan sapmamam için esas konumuza geri dönmeliyiz. Normandia ve Flandre, liderlerini kutluyor... Batı'nın geri kalanı liderlerini kutluyor... Ona yeteri kadar ihtimam göstermiş olsam da bir marçiusun oğlunu anlatmak benim için yeterlidir. Zamanımı Antakya prensi ile geçirmek benim için uygun olan tek şey. Mevcut *Gesta* sayesinde borcumu kolayca ödeyeceğim. Ancak, suskunluğumun sebebi bu anlatılmaya değer hadiseler için herhangi bir ödül ödenmemesi. Bu sebeple bu uzun metni sınırlamaya çalışacağım ancak gelecek kuşaklar benim yazımı daha ayrıntılı bir tarzda açıklayabilecekler.

Bölüm 54

Kuşatmacıların çektiği sıkıntılar

Şehir üç tarafından kuşatıldı. Yakınlarında ne su ne de boşluk vardı. Bu rahatsızlıklar şehrin erkeklerini rahatlatıp kuşatılanları güvende tutarken, kuşatanlar dışarıda zorluk

¹⁵⁶ Cadomensis burada Flandre Kontu Robert'in, sefere büyük bir maiyetle birlikte çıktığına atıfta bulunuyor.

¹⁵⁷ Cadomensis, Blois kontu Stephen'in faaliyetlerine, diğer Haçlı vakanüvislerine nazaran çok daha fazla yer vermektedir.

çekiyordu. Ne zaman bir Frenk erzak arayışına çıksa, pusu ve sert saldırılarla karşılaşıyordu. Bütün bu halk, pek çok farklı ulustan binlerce insan, sığırdan ve tahıldan yoksundu. Suriye, Kilikya, Rodos, olağanüstü zengin Kıbrıs, bazı adalar ve bazı krallıklar orduya yardım etti. Bu çabaya Sakız Adası, Samos, Girit, Mitelen ve daha az ünlü sayısız ada katılmasına rağmen yardım yetersizdi. Üstelik, İmparator Aleksios'un habercisi¹⁵⁸ de insanları karadan ve denizden tahıl getirmeye çağırıyordu¹⁵⁹.

Kuşatma kışın başladı ve devam ettiği süre boyunca kış herkesi dehşete düşürdü. Bazen ani sağanaklarla bazen de kesintisiz devam eden yağışlar nedeniyle su taşkınları meydana geldi. Hem gökyüzünde hem de yeryüzünde büyük bir hareketlilik vardı, yer ve gök adeta birleşmişti. Peki ya fırtınalar ya da rüzgarların şiddeti hakkında ne söylemeliyim? Onlar eserken ne çadır ne de kulübe ayakta durabiliyordu. Sahiden de saray ya da kulenin bile ayakta kalması pek mümkün değildi. Soylular ve yoksullar tüm bu olaylara Tanrı sayesinde katlanabiliyorlardı. Kış her iki zümreye de acımadı. Köylüler, soylulardan daha zor hayat şartlarına alışkın olmalarına rağmen onlar için bile oldukça zorlayıcıydı.

Tüm bu fırtınalara açlık, açlığa da ölüm eşlik etti. Kamptaki ahırların sadece bazılarında on attan birisi hayatta kalabilmişti. Tüm demir ve çelik silahlar paslandı. Kalkanlar çivilerini ve deri kaplamalarını kaybetti. Tahtadan yapılmış çok az mızrak ve tabure sağlam kalabildi. Hiç kimsenin ahşap eşyası muntazam değildi, birçok insanın da hiç eşyası yoktu. Yayların kirişleri eksikti ve okların shaftları yoktu. Her yerde yokluk, felaket ve viranelik yaşanıyordu.

Bölüm 55

Hristiyanların olağanüstü imanı

Yüklerinin üzenine daha fazla yük bindikçe durum son derece zor ve üzücü bir hal alıyordu. Koç, Balık'ın yerine geçtiğinde, kış yerini ilkbahara bıraktığında, bitkiler Med ve

¹⁵⁸ İmparator Aleksios, Haçlı ordularına Anadolu'da yol göstermesi ve Türklerden boşalan şehirlerin kendisine teslimi için Bizanslı General Tatikios'u görevlendirmişti. Peter Tudebodus, s.71. Tatikios'un adına dönemin tüm kroniklerinde sıkça rastlanırken müellifimiz bu isme hiç değinmemiştir. Burada imparatorun habercisinden kastı kesin olmamakla birlikte Tatikios olma ihtimali yüksektir.

¹⁵⁹Dönemin tüm Latin kronikçileri, herhangi bir işin ters gitmesi durumunda İmparator Aleksios'u ihanetle suçlamaktadır. Özellikle Antakya kuşatması sırasında, Bohemund'un da başarılı propagandaları sayesinde İmparator, Haçlılara yardım etmeyen bir hain olarak görülmüştür. Cadomensis'in, erzak temini sırasındaki Bizans yardımını kabullenmesi son derece nadir ve önemli bir bilgidir.

Perslerin atlarına savaşa girmesi için yenilenmiş güç verdi¹⁶⁰. Türklerin sayıları şimdi hiç beklenmedik şekilde fazlaydı ve savaşa hazırlanmaya başladılar. Aynı gün şehre girebilecekleri veya kampa saldıracakları kadar yakındılar. Ancak söylentiler onları durdurdu durumu Hıristiyanlara bildirdi. Alışlageldiği gibi söylentiler yayıldı ve zaten önemli olan meseleleri daha da önemli hale getirdi¹⁶¹.

Böylece Latin liderler savaşa hazırlanmak için harekete geçtiler. Bu zor bir işti. Ölümüne doğru koşabilmek için yaşamdan tiksirmek gerekiyordu. Çünkü, bu büyük kalabalıktan, şehri kuşatan çok sayıda ağır silahlı süvariden, yola çıkmak için zar zor iki yüz atlı toplanabildi. Üstelik bunların da önemli bir kısmı at yerine eşeğe binmek zorunda kaldı. Adamlarımız böyle bir şeyden endişelenmedikleri için atlarını çok uzaklara yem bulabilmek için göndermişlerdi. Bu nedenle, bu küçük kuvvet, gözcülerden edindikleri bilgilere göre 15.000 kişi savaşmak için yola çıktı¹⁶². Ne cesaret ama! Bu her zaman konuşulması gereken bir mesele. Bu grupta lider olarak Godefroi, Bohemund ve Bloisli Stephen vardı. Asi nehri nedeniyle yerel dilde yanlış bir şekilde Demir Köprü olarak adlandırılan köprüye geldiklerinde düşmanı uzaktan gördüler¹⁶³. Oraya gelince korkmuş izlenimi vermeden, korku yaratmak için karşıya geçtiler. Bohemund öndeydi, Godefroi onu beraberinde Stephen ile takip etti.

Bölüm 56

Sadece birkaç kişinin düşmana saldırması ve onları kaçırması

Ovada, köprüünün tam karşısında küçük bir tepe vardı. Adamlarımız da yakınlarında bekliyordu. Türkler çok geniş olan o ovayı geçtiler. Adamlarımızı uzaktan gördüler ve bu kadar küçük bir grubun nasıl bir inançla [köprüyü] geçtiklerini merak ettiler. Bu cesaret,

¹⁶⁰ Büyük Selçuklu Devlet'inin merkezi İran olduğu için Bizans ve Latin kaynaklarının bazıları Türklerin, Pers soyundan geldiğiyle ilgili yanlış düşmektedirler.

¹⁶¹ Yağısıyan'ın çağrısıyla birlikte, Halep Meliki Rıdvân hemen bir ordu tertip etti. Arından da yanına Artuk oğlu Sökmen'i ve Hama Emiri olan kayınpederini de alarak Antakya'ya doğru hareket etti. Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, s.173; Ebru Altan, *Antakya Haçlı Prinkepsliği Tarihi*, s.59; Ali Sevim, “*Rıdvân b. Tutuş*, TDVİA, c.35, TDV Yayınları, İstanbul, 2008, s.49-50.

¹⁶² Tarafların sayısı ilgili kaynaklarda farklı bilgiler yer almaktadır. Peter Tudebodus, Türkerin sayısını 25,000 olarak ifade ederken, Willermus Tyrensis Antakya'ya yardıma gelen Türklerin sayısını 18.000 olarak aktarır. Kaynaklarda Türklerin sayısı ile ilgili çelişkili bilgiler olsa da Haçlıların 700 kişilik süvari birliğinden oluştuğu hakkında verilen bilgiler ortaktır. Bu konuda Raimundus ve Tyrensis, Haçlıların savaş sanatını kullanarak 700 kişilik birliği binlerce kişiymiş gibi gösterdiğini kaydeder. Peter Tudebodus, s.72; Willermus Tyrensis, s.196,196,197; Raimundus Aguilers, s.78.

¹⁶³ Metnin orijinal Latince nüshasında Asi nehri yerine *Farfar* ismi kullanılmaktadır. Nehrin üzerindeki köprü de *Ferrum* (demir) diye isimlendirilir. Cadomensis burada köprüünün demirden yapılmadığına atıfta bulunmak istiyor olabilir.

düşmanlar arasında büyük bir korku uyandırdı öyle ki az sayıdaki adamlarımız zihinlerinde büyük bir kalabalığa dönüştü. Türkler yaklaşınca durdular. Yukarıda bahsedilen ve birkaç adamı gösteren tepenin birçok kişiyi sakladığını düşünerek tedirgin oldular. İsa'nın destekçileri, mızraklarının her birine birer flama yapıştırarak sanki tepe olduğundan daha çok birlik saklıymuş gibi, bunu simüle ettiler. Ve adamlarımız fazla vakit kaybetmeden mızraklarını kaldırdı ve bir şahinin, dazlak sürüsüne saldırmasından beklenebilecek türden bir hücumla düşman kuvvetini dağıttı. Toz yükseldi, silahlar ve kalkanlar çınladı, toynaklar ezildi, gözler kör, kulaklar sağır oldu ve düşmanın yüreklerini hoplattılar. Çünkü düşmanları, göremedikleri ve aslında var olmayan binlerce Frank'tan korktular. Anlatması harika ancak inanması zor. Ama bu büyük kalabalık geri çekildi. Hıristiyan tarafında çok az kayıp vardı¹⁶⁴, bunların en önemlisi, ruhu bir kez alevlendiğinde, tek bir yoldaşıyla Pers ordusunun üzerine hücum etmeye cesaret eden Brittany kontu Conan'dı¹⁶⁵.

Uzun zaman sonra, köprünün yanındaki yol üzerinde olan mezarı bana gösterildi. Halkının dindarlığının izin verdiği ölçüde bir taş ve bir haçla süslenmişti. Zaferi ele geçiren Franklar, düşmanı kısa bir süre takip ettiler. Sayıca az olan atlarının aç ve bitkin olmalarından dolayı fazla takip edemediler. Zaferlerinin bir işareti olarak ölü askerlerden 700 kelleyi geri getirdiler¹⁶⁶. Ancak önce kont ve şehadetteki arkadaşları, durumun gerektirdiği gibi toprağa verildi. Ve yanlış hatırlamıyorsam, bu işler, Hıristiyanların karınlarına bakmaya alışık oldukları ve ertesi günü küle dönmeden önce et yemeye özen gösterdikleri o gün yapıldı¹⁶⁷.

Bölüm 57

Bu tarihi yazanın memleketi ve şehirde yaşanan açlık

Ertesi gece, batdakilerin görebileceği şekilde gökyüzüne konumlandırılmış korkunç bir kırmızılık belirdi. “Doğu savaşıyor” diye bağırdılar. Aynı işareti ben de gençliğimi

¹⁶⁴ Gesta, binlerce şövalye ve yayanın öldüğünü kaydetmektedir. Anonim Haçlı Tarihi, s.97.

¹⁶⁵ Brito olarak da adlandırılan Conan, Lamballe Kontu Geoffrey'in oğludur.

¹⁶⁶ Bu tarihlerde Fatımiler adına Haçlılarla anlaşmak isteyen bir elçilik heyeti Antakya önlerine gelerek, Kudüs'ü Türklerin elinden aldıklarını bu yüzden Haçlıların artık burayı zapt etmelerinin gereksiz olduğunu bildirdiler. Demirkent, *Haçlı seferleri*, s.40. Gesta ve Tudebodus, Türklerden yüz tanesinin kellesinin Mısırdan gelen Fatimi elçilik heyetinin önüne getirdiğini aktarırken Aquensis ise oldukça ilginç bir bilgi vererek kesik Türk kafalarının elçilik heyetinin eyerlerinde olduğunu kaydetmektedir. Raimundus'da yer alan bilgilere göre ise Fatimi elçilik heyeti bu olay karşısında İsa'ya methiyeler dizmiş ve dostane bir tavır takınacaklarına dair söz vermişlerdir. Anonim Haçlı Tarihi, s.95; Peter Tudebodus, s.105; Albert of Aachen, C.1, s.123; Raimundus Aguilers, s.82; Eymen Fuad Seyyid, “*FÂTİMÎLER*”, TDVİA, 12, TDV Yayınları, İstanbul, 1995, s. 228-237.

¹⁶⁷ Cadomensis burada alına küllerden haç çizilen Kül Çarşambasına atıfta bulunmaktadır. Gesta ve Tudebodus bu çarpışma 9 Şubat 1098 olduğu kaydederken, Tyrensis'de ise 7 Şubat olarak aktarılmaktadır. Anonim Haçlı Tarihi, s.95; Peter Tudebodus, s.103; Willermus Tyrensis, s. 197.

geçirdiğim Caen'deki babamın evinde gördüm. Henüz kayda değer hiçbir şey görmemiştim, Roma'yı bile. Antakya ise o zamanlar benim için sadece bir isimdi. Birçok insan bu vizyona hayret etti ve hepsi tek bir sesle bunun savaş ve kan olduğunu söyledi. Muzaffer adamlarımız geri döndüğünde, ele geçirdikleri kafaları kazığa yerleştirdiler ve sonra bu kazıkları düşmanın gözü önünde surların karşısındaki toprağa sırayla diktiler. Gözlerinin arasında yarım metrelik bir mesafe bulunan oldukça dikkat çekici bir kelle bulundu. Onu bir direğe sabitleyenler, duvarlardan aşağı bakan vatandaşlara bağırdılar, “Umudunuza bakın, tehditlerinize bakın, Franklara karşı çağrılan güce bakın, aynı kader sizleri de bekliyor. İçeride kapana kısıldınız, kaçma şansınız ortadan kalktı, tahılınız bitti, açlık başladı, yardım alacağınız bir yer kalmadı, her şey aleyhinize artık.”

Frankların yaptıklarını ve söylediklerini duyan şehir halkı korkuya kapıldı. Ancak daha önce yaptıkları gibi kapıyı açmadılar, bunun yerine açlıktan kıvranıp, korkudan feryat ettiler. Bütün baharı bu felaket halinde geçirdiler, ekmek kıtlıklarını hayvanlar gibi bahar mahsulleriyle, yani yapraklar ve bitkilerle giderdiler. Sonra Cassian, kuşatılmış şehrin komutanının adı¹⁶⁸, bir ferman çıkardı ve onu uygulamak için adamlar gönderdi. Vatandaşlardan kimde tahıl varsa, yarısını iç kaleye gönderecek, yaşamını sürdürebilecek kadarını da kendisine ayıracaktı. Haberi duyan vatandaşlar, bu duruma üzülmelerine rağmen yine de kabul etti. Tahıllarını paylaştılar, bir kısmını iç kaleye verdiler ve diğer kısmını da hayatlarını sürdürmek için sakladılar. Bu uygulama garnizonu desteklemeyi amaçladığı için üzüntüleri azaldı.

Bölüm 58

Pek çok lider kuşatmayı terk etti

Bu arada Blois kontu [Stephen] ve Norman kontu [Robert] sefil koşullardan bitap düştükleri içi kamptan ayrıldılar. Blois Kontu sağlığını yeniden kavuşabilmek için Tarsus'a giderken diğeri önce Kilikya'ya ardından da Lâzikiye'ye geçti. Bu sırada İngilizler, İmparator tarafında Lâzikiye'yi korumak için gönderilmişlerdi. Norman kontu da İngilizleri komuta altına alabilme umuduyla harekete geçti¹⁶⁹. Bu kentin sınırlarında dolaşan ve kenti tehdit eden bir ordu vardı. Bu tehdide karşı İngilizler, sözü edilen kenta sadık olarak güvende

¹⁶⁸ Müellifimiz burada Yağısıyan'dan bahsetmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Ebru Altan, “*Yağısıyan*”, TDVİA, c.43, TDV Yayınları, İstanbul, 2013, s. 177-179.

¹⁶⁹ Lâzikiye'ye imparator tarafından gönderilen bu birliklerin adı Vareg muhafızlarıdır. Bizans imparatorlarının, Danimarkalılar ve İngilizlerden oluşan bu muhafız birliklerini denizlerde kullandıkları bilinmektedir.

tutacaklardı. Bu bir sadakat meselesi olduğu için efendileri [Aleksios'a] sadık olan bu adamın emir altına girdiler. Norman boyunduruğundan daha önce çıkmışlardı ve şimdi kendilerini yeniden ona tabi kıldılar. Bu halkın hem sadakatini hem de armağanlarını deneyimlemişlerdi ve şimdi kolayca geri döndüler. Bu nedenle, Norman kontu Lâzikiye'ye girdi ve zamanını uyku ve tembellik içinde geçirdi. Ancak bu tamamen yararsız değildi, çünkü edindiği önemli miktarda malzemeyi ihtiyacı olanlara cömertçe verdi¹⁷⁰.

Şarap, tahıl ve çok sayıda sığırla dolu olan Kıbrıs, Lâzikiye'yi ve muhtaç durumdaki Hıristiyan hinterlandını bir üvey kız kardeş gibi tedarik ediyordu. Çünkü bu şehir, Suriye kıyısındaki hem Hıristiyan hem de Aleksios'a sadık olan tek şehirdi. Ancak kontun iâşe toplamak için gösterdiği bu çaba şehirde yaptığı aylaklıklar mazur göstermedi ve defalarca kampa geri çağırıldı. Üçüncü kez çağıldığında ise aforozla tehdit edildiği için isteksizce geri dönmek zorunda kaldı. Gezgin, Lâzikiye'nin kendisine yardım sağlama sorumluluğunda olmasına rağmen zor bir yolculuk geçirdi.

Bölüm 59

Kuşatmayı yürüten komutanların konuşlandırılması

Diğer liderler de yakındaki kasabaları işgal etti ve böylece yardım daha kolay sağlanmaya başladı. Büyük, kalabalık ve şarap bakımından zengin bir kasaba olan Sedium, dükün¹⁷¹ eline geçti¹⁷². Flanders kontu ise, Belnias, Bathemolin, Corsehel, Barsoldan ve diğer birçok kasabanın bulunduğu yakındaki vadiyi elinde tutuyordu.¹⁷³ Böylece günümüze kadar bu vadiye kont vadisi, Sedium'a ise dükün şehri denilmiştir. Hamah ve Hirem, Tankred'e kampa yakın diğer birçok üretken [kasaba] gibi hizmet etti. Yukarıda bahsettiğim gibi, ilk gelen oydu ve bu nedenle öncüydü. Erken gelişinin etkisi, "ilk gören, ilk yiyendir" şeklindeki yaygın ifadeyi doğrular. Çünkü bolluk içinde yaşayan bu adam, açlık geldiği zaman bile ev halkından hiçbirini sofrasından kovmazdı. Bunun yanı sıra, diğerleri tarafından dışlanan birçok kişiyi de sofrasına aldı ve destekledi. Doueir vadisi ise Bohemund'u besliyordu. Meyveleri, asmaları, ağaçları ve suyu bol olan bu vadi diğer vadiler arasında şanlı bir konuma sahip olduğu için kendisine verilen adı hak ediyordu. Bu nedenle, eski Yunanlılar

¹⁷⁰ Kont Robert'in Lâzikiye'ye gelmesinin en önemli sebeplerinden birisi Antakya'da bulunan Haçlı birliklerine gerekli iâşe yardımını sağlayabilmektir.

¹⁷¹ Aşşağı Lorraine dükü Godefroi de Boullion.

¹⁷² Sedium kasabasının günümüzdeki ismini tespit edilememektedir.

¹⁷³ Bathemolin, Corsehel ve Barsoldan kasabalarının günümüzdeki isimlerini tespit edilememektedir.

tarafından kullanılan, keyifli anlamına gelen Daphne adını hak etti¹⁷⁴. Diğer liderler, aradan geçen uzun zaman boyunca isimleri unutulmuş diğer kasabaları ellerinde tuttular. Ancak zaman, Rubea, Arka ve Besmedin kasabalarının Kont Raymond'a hizmet ettiğini unutmadı.

Bölüm 60

Ordudaki büyük açlık

Böylece liderler bölgeyi işgal etti. Daha az ünlü olan diğerleri de tıpkı büyük adamlar gibi, büyük bir yoksunluk içindeydiler. Ayrılmanın ya da kalmanın bir yolu yoktu, ölüm ve açlık, tüm insanları vurdu. Hem kuşatmanın uzun sürmesi hem de insan sayısının çokluğu, açlığı artırdı. Erzak aramak için dışarı çıkanların ölüm haberleri, Kuşatmacıların korkmasına sebep oluyordu. Liderler, bazen toplayıcılara yardım sağlıyorlardı. Ancak bazen liderler de yardıma ihtiyaç duyuyordu. Çünkü yukarıda sözü edilen güney kapısı her zaman pusu için hazırды. Çünkü yollardaki kuytu yerleri gözetleyen ve ardından da toplayıcıların üzerine saldıran askerleri çıkarmaktan asla vazgeçmiyordu. Ama şimdi daha da büyük bir sorun vardı, yani açlık. Açlık ağır bastı ve orduyu ölümü küçümseyen arı sürüleri gibi sağa sola dolaştırdı¹⁷⁵. Açlık neyi reddetmez? Ne kadar zorlar? Kimin mahcup izin verir? Kırmızı Guy ve Marangoz William'ın kaçmalarının nedeni buydu¹⁷⁶. Bunlar alelade adamlar değildi. Fransa kralının şövalyeleri arasında oldukça önemli bir konuma sahip adamlardı. Onlar ayrılmaya hazırlanırken, orada bulunan Bohemund söyle dedi “Güvende olmayı tercih

¹⁷⁴ Daphne, Antakya surlarının dışında bulunan Apollon'a adanmış ünlü bir kuyu ve tapınaktı. Roma döneminde, Daphne'deki bahçeler ve akan su, Antakya vatandaşları tarafından hoş bir inziva yeri olarak kullanılırdı.

¹⁷⁵ Haçlılar, 20 Ekim 1097 yılında Antakya önlerine geldiklerinde büyük bir sefalet ve yıkım içerisindeydiler. Haçlıların yaşadığı bu sıkıntılar, Antakya kuşatması sırasında da devam etti. Kuşatmanın başlarında çevreyi yağmalayarak kısa süre içerisinde talan eden bu devasa ordu, kış soğuklarının başlamasıyla büyük bir gıda kıtlığı içerisine girdiler. Ordugahtan uzaklaşarak Müslümanların ağırlıklı olarak yaşadıkları bölgelere gitmeye cesaret edemedikleri için açlıkla sınanan Haçlı birliklerine bir darbe de yaptıkları küçük ama etkili hücumlarla Türkler tarafından vurulmaktaydı. Bölgenin yerli halklarından Ermeni ve Süryaniler ise bu durumu fırsata çevirerek çevre illerden buldukları erzakları Haçlı karargahına getirerek çok yüksek fiyatlara satış yapmaktaydılar. Ancak Haçlı ordusunun büyük bölümü fakir hacılardan oluştuğu için bu eşyaları alacak maddi güce sahip değillerdi. Bu sebeple ordugahta pek çok kişi açlık yüzünden yaşamlarını yitirdi. Orduda çekilen açlık ve sefaletle ilgili en detaylı bilgileri kaydeden Gesta'nın bu konuda aktardıkları olayın vahametini anlamak açısından oldukça önemlidir. “Tanrı, günahkâr arzularımıza bu yokluk ve sefaletimize tahammülü için sabır versin! Tüm ordugâhta, atlarını iyi durumda tutmayı başaran bin şövalye bile bulunmuyordu” sözleriyle ordugâhın içinde bulunduğu durumu anlatırken ve yine o şu sözlerle “Türkler her taraftan bize acı çektirdikleri için, öyle kötü bir durumda kaldık ki, bizden hiçbirimiz ordugâhı terk etmeye cesaret gösteremedik. Bizleri bir yandan Türkler tehdit ederken, diğer yandan kıtlık hüküm sürmekteydi ve bize yardım edecek ve koruyabilecek hiç kimse yoktu. Şişmanlar çok fakirlerle beraber, Kıbrıs'a, Anadolu'ya veya dağlara kaçtılar. Biz bu canavar Türklerden korktuğumuz için denize inemedik ve bizi herhangi bir yere götürecek açık bir yol da yoktu” Gesta bu satırlarla Haçlıların Antakya kuşatması sırasında kuşatandan ziyade kuşatılan taraf olduklarını açıkça ifade etmektedir. Anonim Haçlı Tarihi, s.85-92.

¹⁷⁶ Trussellus olarak adlandırılan Guy the Red, Fransa kralının kahyası ya da kahyasıydı. Marangoz William, Melun ve Gâtinais'in vikontu ve Büyük Hugh'un akrabasıydı.

ederken bu ortak amacımızı hiç mi düşünmüyor musunuz? Sizler soylusunuz ve hedefe ulaşmamıza az kaldı. Çadırlarınız burada kalacak, adınız ve ailen izin ebediyete dek utanması için halka açık bir tuvalet olarak kullanılacak’’ Açlık, onları rezilliğe mahkûm etti. Güven içinde ama rezil bir halde kaldılar. Yukarıda bahsedildiği gibi Kilikya’da dinlenmeye çalışan Kont Stephen’ı takip ettiler. Ortak bir nesli ve ortak bir yaşam tarzını paylaşan bu adamların hepsi emekten nefret ediyor ve zevk peşinde koşuyorlardı. Onlar savaşçıydı. Ancak savaş içinde olsalar bile lükse alışmışlardı¹⁷⁷.

Bölüm 61

Provence erkeklerinin gelenekleri

Bu halkın kibirli bakışları ve vahşi bir ruhu vardır. Her daim silaha sarılmaya hazır, diğerlerinden daha müsrif ve servet toplamakta daha tembellerdir. Provençaller, gelenekleri, iradeleri, ibadet tarzları ve yiyecekleri bakımından bir tavuk ve bir ördek ne kadar farklıysa [Franklardan] o kadar farklılardır. Yaşam tarzlarında tutumludurlar, meseleleri araştırırken daha dikkatlidirler ve çok çalışmaya daha yatkındırlar. Ama gerçeği saklamam, onlar daha az savaşçılardır. Aşağılık bir şey olduğunu ve kadınlara bırakılması gerektiğini söyledikleri beden süslemesini reddederler. Ama atlarının ve katırlarının süslenmesine özen gösterirler. Bu açlık zamanındaki gayretleri, onlara savaşmaya istekli birçok halka göre daha rahat etmelerine sebep oldu. Ekmek kıtlığı olduğunda bitki köklerini yiyerek dayandılar. Kabukları reddetmediler ve toprağın içlerinde tahıl bulduklarında uzun demir aletlerle aldılar. Bu nedenle, erkekler hâlâ ‘‘Franklar savaşa, Provençaller yiyeceğe gider’’ şarkısını söylerler.

Açgözlülüklerinden yaptıkları bir şey vardı ki bu utanç vericiydi. Köpek etini tavşan, katır etini de keçi gibi başkalarına satarlardı. Ve eğer kimse görmeden besili bir ata ulaşmaları mümkün olursa, onu bağırsaklarından veya makatından yaralayarak hayvanı öldürürlerdi. Bu, sahtekarlıktan haberi olmayan herkes şaşkına dönerdi. Çünkü besili, hızlı, sağlam ve şen bir hayvanın hiçbir yara izi olmadan ölmesi hayret vericiydi. Hayvanı muayene edenler bu doğal

¹⁷⁷ Müellifimizin bu konuya yeterince değinmemesi oldukça ilginçtir. Her fırsatta Tankred’i öven Cadomensis’in, Marangoz Wilhelm ve Keşiş Pierre I’ Ermite’in Tankred tarafından yakalanarak Bohemund’a götürülmesinin atladığı görülüyor. Bohemund, karargahına getirilen Wilhelm’e: ‘‘Sen tüm Frank ordusu içindeki en acınası rezil! Sen tüm Galyalıları lekeleyen namussuz! Sen dünyaya gelecek olan tüm insanlar içindeki en iğrenç yaratık! Neden böyle terbiyesizce bir şey yaptın? Sanyorum tüm şövalyelere ve Hristiyanlara ihanet etmek istedin.’’ Diyerek onu oldukça sert bir şekilde azarlamıştır. Gesta, Wilhelm’in yemin ederek Bohemund’un öfkesinden kurtulduğunu ancak Tankred’dan çekindiği için ondan da bir söz istediğini kaydeder. Anonim Haçlı Tarihi, s.89,90. Ancak hem Cadomensis hem de Gesta, Wilhelm’in kaçışını açlık ve sefalet ile alakalı olduğunu aktarırken, Tyrensis ise bu kaçışı büyük bir orduyla Antakya’ya doğru gelen Kürboğa tehlikesinden kaynaklı olduğunu belirtir. Willermus Tyrensis, s. 239,240.

olmayan durumdan korktular ve ‘‘Mesafemizi koruyalım, bu canavara bir iblisin ruhu musallat oldu’’ diye bağırdılar. Gözlemciler konuştuktan sonra, ölüm sebebini bilenler hiçbir şeyden haberleri yokmuş gibi yaklaştılar. Hayvana dokunmanın yasaklanması üzerine, ‘‘Oruç tutmaktansa bu yemeği yerken ölmeyi tercih ederiz’’ dediler. Malı telef olanlar, buna sebep olanlara acıdı, ikincisi onlara gülerek karşılık verdi. Sonra bu halk bir karga sürüsü gibi kadvraya yaklaştı ve her biri ya kendi midesi için ya da pazar da satabilmek için kesilen parçaları aldılar¹⁷⁸.

Bölüm 62

Yağısıyan’ın bir Ermeni’ye karşı sertliği

Şimdi Mesih, destekçilerini taktir ederek ve onlara acıyarak, bu kutlu insanların ıstıraplarına son vermeye yöneldi. Güneşin tükettiği bu insanlara gölgeyi kavuşmaları için şehri açtı. Yağısıyan’ın, tahılını ikiye böldüğü kişiler arasında İsa’nın öğretilerini reddederek Müslümanların hatalarını takip eden zengin bir Ermeni de vardı. Geniş bir ailesi ve onları beslemeye yetecek kadar tahılı vardı. Ancak, kıtlık kötüleştiçe, bu Yağısıyan’a bildirildi ve daha önce acınası hayatları için bırakılan bu son kısım yeniden bölündü. Daha önceleri de evlerin ve ailelerin erzaklarına el konulmuştu. Ancak bunun bireysel bir durum olması yaşanan acıyı ikiye katladı.

Yaşamını idame ettirebileceği kadar olan bu erzaktan mahrum bırakıldığı için yaşlıydı ve aklını kaçırmıştı. Prensın ayaklarını öptü ve muhtaç duruma düşen çocuklarından alınan erzak için ona yalvardı. Kim bir gözyaşı ırmağından ve Aethere¹⁷⁹ çarpan bir çığlıktan etkilenmez ki? ‘‘Lütfen, sevgili çocuklarımla geleceği artık güvende değil, bu benim için büyük bir yara. Açlığın bana ait olanları tüketiyor, kalbin benimkine nüfus ediyor, açlığımı hissedemiyorum. Sadece işe yaramaz köleler için uygun olan bu ekmeğin bana ne faydası var? Bir baba, çocuklarının açlıktan kıvrandığını görmektense katledilmesini görmeyi tercih eder. Onlara mızrak çarpması, yıldırım düşmesi ya da denizde boğulması bile senin belirttiğin şekilde ölmelerini görmemden daha iyidir. Tek tesellim, senden öleceğim ve kılıç ya da ilmik beni sana katlanmaktan kurtaracak. Merhametli vatandaşlar olun, masumlar için şefaet edin,

¹⁷⁸ Müellifimiz, eserini Norman bakış açısıyla kaleme aldığı için Provençallere karşı bu tarz ifadeler kullanması son derece normaldir. Sefere tanıklık eden diğer Haçlı kaynaklarında da Normanlar ve Provençaller arasındaki gerilimler ve aleyhte söylemler ile sık sık karşılaşmaktadır.

¹⁷⁹ Yunan mitolojisindeki ilk tanrılardan olan Aethere, genellikle uzay, gökyüzü ve cennetin tanrısı olarak düşünülmektedir.

çünkü ailem henüz kıtlığın azabıyla işkence görmemişken, suçlu bir adam gibi cezalandırılarak öleceğim¹⁸⁰.

Bölüm 63

Şehrin ihanete uğraması

Acınacak halde ama yararsızca bu ağıtları döktükten sonra reddedildi, alay edildi ve gönderildi. Kuşatmanın başından itibaren kulelerden birinin gözetimi ona emanet edilmişti. [Hıristiyan] ordusundan uzakta, dağın üzerinde yer alan şehrin batı köşesinde bulunuyordu. Yağsıysan, iki kız kardeşin, iki erkek kardeşe emanet edildiği söylensin diye yakındaki aşağı kuleyi [Ermeni'nin] erkek kardeşine emanet etmişti¹⁸¹. Bu, dikkatsizce veya gelişigüzel yapılan bir olay değildi. Hıristiyan olan muhafızlar, ihtiyatlı bir şekilde Hıristiyanlardan uzağa yerleştirilmekteydi.

Fakat ilk kardeş azarlanıp, kendisine hakaretler edildiğini, kendisine kimsenin şefaah etmediğini ve kimsenin ona merhamet göstermediğini görünce, çıkar yol aradı. Yaralarının intikamını tüm şehre ihanet ederek alacaktı. Böylece, nöbetçiler uyurken, kulesine bağlı duvardan aşağıya salladığı ipten iki çocuğuyla birlikte indi. Uzun bir yürüyüşün ardından yorgun bir şekilde Bohemund'a ulaştı¹⁸².

¹⁸⁰ Bahsedilen kişi Firûzdur. Firûz, Yağsıyan idaresinde önemli mevkilere gelerek kale komutanlığı görevine kadar yükselmiştir. Kaynaklarda milliyeti hakkında farklı bilgiler mevcuttur. Bu konuda Gesta, Aguilers ve Tudebodus onun Türk bir olduğunu kaydederken, Carnotensis ise Ermeni dönmesi bir Türk olduğu ifade eder. Arap tarihçilerden Azimî ondan Ermeni asıllı “*Zerrâd Fîrûz*” olarak bahsederek, İbnü'l Kalânisî de Ermeni bir zırh ustası olduğunu söylemektedir. İbnü'l Esir'e göre ise Rûzbe adıyla tanınan bir zırh ustası olup bol miktarda mal ve ikta karşılığında Haçlılarla ihanet konusunda anlaşmıştır. Anonim Haçlı Tarihi, s.102,103; Peter Tudebodus, s.113; Raimundus Aguilers, s.89; Fulcherius Carnotensis, s.82; İbn Kalânisî, *Şam Tarihine Zeyl*, Türkçe çev. Onur Öztağ, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2015, s.3-4; Azimî Tarihi: Selçuklular Dönemiyle İlgili Bölümler (H.430-558 = 1038/38-1143/44), Türkçe çev. Ali Sevim, TTK, Ankara, 2006; İbnü'l-Esir, a.g.e., C.10, s.228. Cadomensis'in bu satırları, Firûz'un ileride yapacağı ihanetin sebebi ile ilgili detay vermesi açısından önemlidir.

¹⁸¹ Bu Ermeni kardeşlerin komuta ettiği iki kule, halk dilinde iki kız kardeş kulesi olarak bilinmektedir.

¹⁸² Bohemund ve Firûz'un ihanet pazarlıklarıyla ilgili olarak kaynaklarda çeşitli bilgiler mevcuttur. Gesta, Bohemund'un Firûz'a sık sık elçiler göndererek şehrin teslimi için ikna etmeye çalıştığını aktarır. Carnotensis ise bu ihaneti kutsal bir rüya ile ilişkilendirerek Mesih'in, Ermeni dönmesi bir Müslümanın rüyasına girerek “Şehri benim için Hristiyanlara geri ver, bunu sana emreden ben İsa'yım” dediğini kaydeder. Firûz ile ilgili daha detaylı bilgiler veren Anna ise hisar surlarının Bohemund'a düşen bölümünde bulunan bir Ermenin sürekli olarak burcun aşağısında bulunan Haçlılarla konuştuğunu, Bohemund'un ise ona hoş laflar ve çekici vaatlerle ihanete ikna ettiğini anlatır. Tyrensis ise Firûz ile Bohemund arasındaki dostluğun 7 aydır sürdüğünü belirterek ihanetin pazarlığıyla ilgili zaman veren tek kaynaktır. Anonim Haçlı Tarihi, s.102,103; Fulcherius Carnotensis, s.82; Anna Komnena, s.334; Tyrensis, s.211. Cadomensis ise bu durumu Norman Prensi Bohemund'un gösterdiği kahramanlıklar ile ilişkilendirip, Bohemund'u doğulu Hristiyanların efendisi olarak kaydederek Antakya üzerindeki hâkimiyetini meşrulaştırmaya çalışmaktadır. Firuz'un yaptığı ihanetle ilgili ayrıntılı bilgi

Doğu halkı onu diğerler prenslerin üzerinde görüyordu. Robert Guiscard'ın yanında savaştığı zamandan beri, Bohemund'un birçok savaştan edindiği şanlı şöhreti, insanları ürkütmüştü. O zamandan beri Asya'da ünlü olmuştu ve şimdi buradakilerin hepsi onu efendisi olarak kabul ediliyordu¹⁸³. Ermeni'ye neden geldiğini açıklaması emredildiğinde, şehre ihanet edeceğini söyledi ve gelmeleri için en uygun gün, saat ve yeri belirledi. Oğullarını kuşatmacılarla birlikte geride bıraktıktan kısa bir süre sonra, tek başına ipe geri döndü. İçinde öfke, cesaret, umut ve korku vardı.

Bölüm 64

Bohemund, konuyu Le Puy piskoposuna bildirir. Le Puy piskoposunun kodamanlara hitabı

Daha önce hiç böyle bir sevinç yaşamayan Bohemund, papanın kendi yerine orduyu yönetmesi için gönderdiği Le Puy piskoposuna gitti ve ona bu sırrı anlattı. Piskopos, bu konuyu gizli tutacağına ve bunu bir sır olarak saklayacağına dair söz verdi. Ardından derhal ordunun komutanlarını ve halk arasından önemli kişileri çağırıp, toplandıktan sonra onlara şöyle hitap etti:

“Kardeşlerim, içinde bulunduğumuz durum uzun ve sancılı geçiyor. Tanrı bize yukarıdan baksaydı, daha uzun ve daha zor bir süreç yaşayacaktık. Kuşatma makineleri yaptık ama bataklık onları engelledi. Duvarların altını oyduk ama püskürtüldük. Savaşıyoruz ama bir şey elde edemiyoruz. Lakin korkulacak tek bir şey var ki, o da [düşmanın] daha büyük ve daha kalabalık olacağı söylenen bu savaştır. 15,000 kişilik düşman kuvveti, şimdi 400,000'e yaklaşıyor. Düşmanın gücü büyümeye devam ederken, bizimki her geçen gün azalıyor. Yaşadıkları bu şehrin gücünü bir düşünün, üç tarafının dağlarla, dört tarafının da nehir ve bataklık çevrili olması onu geçilmez hale getiriyor. Duvarlarının genişliği dünyanın hiçbir yerindeki duvarlarla kıyaslanamaz. İçeride çeşmeler akıyor ve bizim getirdiğimiz tehlikenin üzerinden bir yıl geçmiş olmasına rağmen, yaşamlarını idame ettirebilmeleri için gerekli olan malzemeleri yeterli miktarda toplayabiliyorlar. Ey Antakya, farz et sen hiç var olmadın biz de sana hiç rastlamadık. Yolumuz Kudüs'tür. Antakya bizim için nedir? Ama ya buradan geri

için bkz. Zeynep Güngör, “Ermenilerin Haçlılara Yardımları: Antakya İki Kız Kardeş Kulesi Muhafızı Firuz Örneği (Haziran 1098)”, Ortaçağ Araştırmaları Dergisi, 2018/1(1), s.85-91.

¹⁸³ Doğudaki Hristiyanlardan bahsediyor.

çekilirsek, püskürtülerek ayrılırsak? İşte zaman hiçbir şey başaramamış olacağız ve umut edilecek hiçbir şey kalmayacak Diyorum ki, biz burayı terk etsel bile o bizi terk etmeyecek. Daimî yoldaşımız olacak. Demek istediğim şu, hasmımız yolları kapatacak, bize önden ve arkadan saldıracak. Başkalarına da direnme umudu verecek ancak ele geçirilirse bu durum diğerlerini dehşete düşürecek.

Ey duvarlar, siz hiç yükselmediniz! Keşke gözlerimizden ve kulaklarımızdan uzak kalsaydınız. Ancak biz liderler bilinçli olalım. Görüşelim, cesaret için bir ödül önerelim. Ödüllerin en büyüğünü duyduklarında adamlarımızın kalplerini heyecanlandıracağımızı umuyorum. Saul'un ne yaptığını düşünün, antik çağlardan örnekler alacağız. Kralın kızının vaadi ve babasının evinin özgürlüğü Davud'u uyandıran kadar, İbraniler arasında Golyat'a karşı çıkacak kimse yoktu¹⁸⁴. Birçoğu kendi aralarında açıkça şunları konuşuyor 'Kimin için çabalıyorum? Hangi sebeple acı çekiyorum? Neden bu yaraları aldım? Neden canımı Antakya'ya için feda edeyim? Kimin komuta ettiğini bilmediğim bazı nankörlerin gözyaşlarımla alay etmesine izin vermeyeceğim' Bu nedenle harekete geçmelisiniz, sizi harekete geçiren hükmetme hırsı olmamalı, çıktığımız bu yolculuğu tamamlanma isteği olmalı. Bu şehrin birine ödül olarak düşmesi şehrin bizi düşürmesinden daha iyi olacaktır. Zihnim daha iyi, daha etkili ve daha mükemmel olarak kabul edilebilecek hiçbir şeyi tasavvur edemiyor. Ey liderler, takdirinize bağlı olarak, bir şeyi söylemeyi unuttuysam ekleyin, çok söylediysem unuttun. Söylediklerim yanlışsa değiştirin. Eğer iyiyse, kabul edin.

Bölüm 65

Kentin komutası, onu alan kişiye vadelidir

Tüm konsey destekledi. Önce liderler, sonra liderlerin ardından gelenler, her biri rütbesine göre onay verdi. Kimse karşı çıkmadı. Herkes, kim olursa olsun, şehre ilk girenin şehrin komutasını olması konusunda hemfikirdi. Sonra Bohemund konuştu, "Bir yeminle bağlanan bir söz, sanki gelecek bir şekilde şimdiki zamana, umut da neşeye geçecekmiş gibi tamamlanmış olur. Ama yeminle bağlanmayan sözlerin değeri nedir? Kim bir sözle zengin olabilir? Bu meselenin halledilmesini istiyorsanız, söz verdiğiniz şeye yemin ederek kendinizi bağlayın."

¹⁸⁴ 1 Samuel 18:25

Bekleme olmadı, vazgeçme olmadı. Kendilerinden istenildiği gibi yemin ettiler. Onlardan daha büyük meseleler üzerine yemin etmelerini isteseydi, yardım umdukları için bunu yapmayı reddetmezlerdi. Böylece, kendinden daha da emin bir şekilde harekete geçen Bohemund, bazı liderlere planını açıkladı ve herkese saldırıya nasıl hazırlanacağını daha açık bir şekilde gösterdi. Onlara kesin bir başarı vaadiyle hazır bir plan sözü verdi. Ardından birbirleriyle vedalaştıktan sonra kendi bölgelerine dönerek halatları hazırlamaya başladılar. Ama [Bohemund], etrafta koşuşturanların yanı sıra tek başına, ödüle ulaşmanın peşindeydi. Acele ettiğini düşündü, yaklaşan gecenin gelişine hazırlandı, bu onun için metresini ya da iş gününün bitmesini bekleyen birinden daha yavaş geçiyordu¹⁸⁵.

Bölüm 66

Şehrin ihanete uğraması

Ve nihayet gece çöktüğünde, her şey sessizliğe gömülmüşken, Bohemund kendisine vaat edilen kuleye doğru hareket etti. Engebeli arazi, atların kullanılmasını engellediği için epey ter döktü. Bohemund, surlara yaklaşırken her şeyin güvenli olup olmadığını görmek için durumu araştıran ve gözden geçiren bir haberci gönderdi. Kutsal hain [Bohemund'un kampından] ayrılırken şunları demişti “geldiğiniz zaman, habercinizi kulemin eteğine gönderin lordum, duvarda gayretle nöbet tutacağım. Her şey yolundaysa, iki taş atacağım, tehlike varsa, bir taş.”

Durumun nasıl olduğunu öğrenmek için gönderilen gözcü, kuleye yaklaşırken görüldü. Tanındıktan sonra, her şeyin yolunda olduğu sinyalini aldı. Sonra döndü ve duyduklarını bildirdi. Böylece Bohemund duvara geldi ve dışarıda asılı bir halat buldu. Kendini ipe bağladı, Ermeni de onu yukarı çekti. Yeterince güçlü bir düğümle, zırhlı vücutları olan ve kılıçlarla kuşatılmış bu genç kuşlar halatlar boyunca yukarıya doğru uçtular. Bunlardan ilki

¹⁸⁵ Antakya önlerindeki zorlu kuşatma iki tarafı da oldukça yıpratmıştı. İlkin koşullarının elverişsizliği, çekilen kıtlık ve şehirden çıkan Türklerinin yaptıkları akınlarla oldukça yıpranan Haçlı ordusunda hemen hemen her gün firarlar yaşanıyordu. Muhasaranın uzaması ve Kürboğa tehlikesi ile iyice yıpranan Haçlıların sınırları oldukça gerilmişti. Üstelik İmparator Aleksios'un yardımından da umut kesilmişti. Antakya'nın hakimiyetini tek başına ele geçirmek isteyen Bohemund bu umutsuz ortamdan faydalanmayı bildi. Firûz ile görüşmelerini sıklaştırarak onun ihanetinden emin olduktan sonra Haçlı liderleri ile yaptıkları toplantıda şehre ilk girmesi ve imparatorun beklenen yardımın da gelmemesi halinde şehrin kendisine edilmesini teklif etti. Bu karara cılız da olsa tek itiraz Raymond'dan gelmişti. Ancak o da Kürboğa ve Antakya arasında kalmaktan korkmuş olacak ki teklifi kabul etmek zorunda kaldı. Anonim Haçlı Tarihi, s.102-105; Fulcherius Carnotensis, s.88,9; Anna Komnena, s.334,335; Raimundus Aguilers, s.88,89; Tyrensis, s.210-212; Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, s.175-179; Demirkent, *Haçlı seferleri*, s.41,42.

Chartres’li Gobel’di¹⁸⁶. Tıpkı bir kartalın yavrularını uçmaya çağırıp üzerlerinde çırpınması gibi, gençliğinden beri övgüden başka bir şey yiyip içmeyen bu soylu adam, yaşamak için övülmek istemiyor, övgü uğruna yaşamaya çalışıyordu. İlk başta sessiz kaldılar, çünkü sayılarının az olması düşmanlarının çokluğundan korkmak için iyi bir nedendi. Ancak şehrin içindeki sayıları arttıkça ruhları korkuyu kovdu ve tırmanışları sırasında kuş görünümüne sahip olanlar aslana dönüştü¹⁸⁷.

Bölüm 67

Şehir halkının katledilmesi

Saldırganlar kapılara koştu ve önlerine çıkan herkesi öldürdü. Kılıçlarıyla ilk karşılaşan, kulesine ilk saldırdıkları kişi, [şehre] girmelerine izin veren adamın kardeşiydi. Kardeşi, ne olacağını bilirse, kendisi ve yanındaki adamlar için bir tuzak hazırlayacağından korktuğu için onu bilgisiz bırakmıştı. Böylece, o ve muhafız arkadaşları ani kılıç darbeleriyle kesildiğinde, diğer kulelere ulaşan bir haykırış yükseldi. Muhafızlardan bazıları da kaçmayı başardı. Geri kalanlara gelirse, kuleler onların mezarları oldu ve bir zamanlar onlar tarafından korundukları gibi şimdi de onların mezarları tarafından korundu. Adamlarımız kapıya geldi. Batıdaki kapı, cıvataları çıkardıktan sonra Bohemund tarafından açıldı. Kuzeydeki diğer kapı Raymond tarafından açıldı. Bohemund, ulaşılmaz yollardan geçerek bu kapıya tırmanmıştı. Raymond ise bu kapıyı uzun süre kuşatmıştı. Kargaşayı duyduğunda, oraya varmak için hiç vakit kaybetmedi.

En büyük endişeleri ve korkuları, şehrin giren adamlarımıza saldırması, kapıların açılmaması ve yardımın dışarıda kalmasıydı. Fakat Mesih, kavmine merhametle baktı. Böylece, onlar şehre girince düşman kaçtı. Muhafızlar kapılarını terk ettikten sonra içeri girmek kolaydı. Dışarıda, güvenli bir şekilde bekleyenler, şehre girebilmek için koçları kullandılar. Gece Hıristiyanlara yardım etmişti. Şimdi, şafak sökerken gün, gecenin sevincini kısıkanıyordu. Güneş doğarken, Hıristiyanlar iç kaleye koşular, ele geçirilen şehri hırpaladılar ve saklanılan her yeri parçaladılar. Altınları, küçük çocukları, kadınları, genç kızları ve buldukları her şeyi ele geçirdiler. Direnen öldürüldü ve teslim olan kurtuldu. Ama şehir

¹⁸⁶ Raimundus Aguilers’e göre şehre giren ilk şövalye Fulger of Chartes’tir. Raimundus Aguilers, s.91.

¹⁸⁷ Gesta, Firüz’un, merdiven yardımıyla kulelere tırmanan adamları gördüğünde endişeye kapılıp Rumca “Micro Francos echome (Siz çok az Franksınız). Kahraman Bohemund nerede? Nerede o yenilmez savaşçı?” dediğini aktarmaktadır. Anonim Haçlı Tarihi, s.104.

halkından aceleyle kaçanlar ve her şeyi geride bırakanlar, dağa çıkmayı başardılar¹⁸⁸. Ancak ne baba yaralı oğlunu bekledi ne de oğul yaşlı babasını.

Bölüm 68

Antakya prensi Yağısıyan kaçarak kurtulmaya çalışır

Dağın tepesinde bulunan kale, pek çoğunu aldı ancak Hıristiyan kılıçlarının karşılaştığı ve bu yöne döndüğü birçok kişi, kaleden çıkarıldı. Bazıları ölümlerine koştu. Diğerleri ise dışarıda güvenlik sağlayan iç merdivenlerden duvarlara tırmandılar. Bazıları için bu ölüm, bazıları için yeni bir yaşam şansı anlamına geliyordu. Yukarıda belirtildiği gibi, şehrin bu tarafı kuşatılmamıştı ve bu da insanlara bir kaçış yolu sundu. Gerçekten de şehirden ayrılabilmek için bu alan bir fırsat olarak görülüyordu. Prens Yağısıyan, kafasından bir kılıçla, sırtından bir mızrakla ve bacağından bir okla yaralanmasına rağmen kaçmayı başardı. Gece, şafak, mahmuzları ve atı onun Riha kasabasına yaklaşmasını sağladı. Burada, atını bırakıp gölgelerde yatarken, yaklaşan günün ona işine yarayacak bir yolcu getireceğini ya da en azından gecenin gelişinin kaçışı için ona fırsatlar sunacağını umarak bir çalının altına saklandı. Bu umutla acınası ve yaralı bir halde, büyük bir susuzluk içinde, kulakları dik ve gözleri yola sabit bir şekilde oturuyordu.

Ey dünyanın şanı! Kim ondan daha şanssız? Dün, Suriye ve Fenike'nin efendisi, Antakya'nın prensi, Asur'un dehşet saçanı, tüm doğu krallarının en güçlüsü, Pers krallığını yöneten sultandan sonra gelen en güçlü kişiydi. Bu zavallı adam bu yükleri çekerken susuzluğu daha da arttı ve midesine işkence etti. Sonra suyla dolu bir amfora taşıyan bir çiftçi gördü. Kendisini tanıttı, yaklaştı ve su içti. Çiftçi, onun halini görüp yüzüne baktığında hem durumuna hem de aldığı yaralara hayret etti. “Ey beyim, sana karşı böyle bir şey yapmaya kim cüret edebildi, kime böyle bir şey yapmasına izin verdin?” dedi. Çünkü onu tanımıştı, çünkü insanların gözü her zaman kraliyet majestelerine odaklanmış olurdu. Bu nedenle şaşırılmıştı ve yaşanan son olaylardan hala habersizdi.

¹⁸⁸ Dağın en yüksek tepesinde bulunan kaleden bahsediyor.

Bölüm 69

Yağısıyan'ın çiftçi tarafından öldürülmesi

Sonra Yağısıyan, acınası durumundan dolayı merhamet gösteren kişiye güvendi. Çünkü şüphelendiğini belli ederse, o zaman bu güvensizlik yüzünden çiftçinin de bir düşman rolü üstleneceğinden korktu. “Antakya düştü. Franklar tutuyor. Gördüğün gibi, üç yarayla yerdeki bu deliğe zar zor ulaştım. Ama yalvarırım bunu kimseye belli etme. Mümkünse alacakaranlıkta kaçacağım. Eğer kaçarsam, mümkün olan en büyük ödülü sana vereceğim” dedi. Sıradan adamlar talihin peşinden koşarlar. Gülümsediğinde, sayısız arkadaşın olur. Ağladığında ise hepsi, yükü eşit olarak taşımak istemediği için fıçıyı tortulara kadar kuru bırakarak kaçarlar.

Böylesine hızlı bir düşüş karşısında şaşkına dönen çiftçi, kendinden geçmişti. Böylesine önemli bir anda ne yapılması gerektiğini düşünürken, şaşkınlıkla içten içe silkelendi. Onu acımaya sevk eden yaralara bakarak iki şey düşündü, bunu yapmanın ne kadar kolay olacağı ve elde edeceği faydaları... Onu öldürürse kraliyet kıyafetleri, atı ve Frankların minnettarlığı sayesinde hemen bir ödül edinecekti. Düşmanını öldürerek kazanacağı İsa'nın dostluğu, bunlardan bile önemliydi. Dahası, böyle bir prensin öldürülmesi onun için sonsuz bir övgü olurdu, böylesine bir övgü için birçok kişi ölüme sürüklenmişti. Bu düşünceler asil duygulara sahip olmayan çiftçinin aklına yabancıydı. Böylece, neyin yararlı olacağını düşündü. Yorgun, kanlar içinde, yarı ölü, yalnız ve silahsız birine baktı. Hayatından geriye kalanları söndürmenin kolay olacağına karar verdi. Daha söylenecek ne var. Dürüstlükten habersiz, dindarlığı bir kenara bırakan hizmetkar, efendiyi yüksek bir sopayla dövdü ve bu şekilde alınan ganimeti büyük vaatlere tercih ederek beynini dağıttı.

Bölüm 70

Tankred, bu ani saldırıdan haberi olmadığı için yakınıyor

Bu arada, olup bitenlerden habersiz olan Tankred, rutin bir şekilde, şehirden uzakta, sakinlerine bir çıkış ve dönüş yolu sağlayan yollarda nöbet tutuyordu. Kaçarken yakaladığı insanlardan ne olduğunu öğrenince, “yazık bana, yazık” diye inledi. “Böyle tarifsiz bir neşenin ortasında acı çeken tek kişi benim. Bazılarının ben uyurken uğraşması, bazılarının ben horlarken keşif yapması ne ayıp. Ey Bohemund! planlarını başkalarıyla paylaştın ama benden sakladın. Ey kanımın akrabası, akrabaya böyle mi davranacaksın? Eğer orada

olsaydım, böyle bir eylemde başrolü üstlenmekten geri kalmayacağımı bildiğin halde beni yok saydın. Biliyorsun ki ben orada olsaydım, duvarı ilk aşan, ipi ilk tutan, tepeyi ilk geçen ve ilk öldüren ben olurum. Gücüm, yaşıım ve belki de amacın bunu sana inkâr etse de sen benim ihtişamıma kıskanç bir bakış attın. Her kim olursa olsun, yüceliğin ilk meyvelerini Rabbimiz Tanrı'ya sunan kişi ne mutlu. Ama yola çıkalım, yoldaşlarım. İlk dalgayı kaçırdık ama en azından sonrasını takip edeceğiz. Çünkü sizi yoksul beni de ihtişamdan yoksun bırakan, bu fırsatı da elimden almayacak. Tüm insanların kalplerini düzelten ve onların eylemlerini anlayan kişi Kendisi yargılayacak ve haklı çıkaracaktır.” Bu şekilde konuştuktan sonra Antakya'ya geldi ve neşelendi. Yas tutanlarla ağlamış olan, şimdi sevinenlerle seviniyordu. Ortak mutluluk, bu asil yürekten üzüntüyü sildi. Ancak, ordunun kampı korumak için geride bıraktığı o kısmı, borazanların sesini duyduktan sonra Bohemund ile birlikte şehre girdiğinden, ortak duyguya biraz özel bir neşe eklendi. Efendilerinin yokluğunda onun için seçkin bir konut hazırlamışlardı. Ve şimdi bütün yöneticiler, cennetin haklı öfkesi ya da talihin kıskançlığı yüzünden utanç verici bir şekilde dışlanmış olan Blois kontu hariç, içeri girmişlerdi.

Bölüm 71

Mucizevi bir olay

Bu sırada, eşi benzeri görülmeyen, beklenmedik bir olay oldu, öyle ki ne geçmişte ne de şimdi bu türden bir mucizeye kimse şahit olmadı. Bohemund tarafından yemeğe çağrılan kontlar onunla oturdular, Flandre kontu sağında, Boulogne kontu (Eustace) solundaydı. O sırada sarayda çok sayıda insan vardı, bazıları uyuyor, bazıları çalışıyordu, bu yüzden liderler yemek için bir araya geldiklerinde ortam kalabalıktı. Yemek onları sessizleştirdi. Ama bir zamanlar bilge bir adamın dediği gibi içki onları konuşkan yaptı. Yemekten sonra Bohemund sağ elinde bir bıçak salladı. Flandre kontu, “Bu sallanma ne için? Bunu açık bir huzursuzluk işareti olarak görüyorum, ancak bugün endişe zamanı, değil, neşe zamanı.”

“Sahiden de öyle’ diye yanıtladı Bohemund, “sevgili kontum, bu başka bir şey. Senin varlığın beni endişelendirmiyor. Bu bıçağı sallarken bir oyun hazırlıyorum. Buradaki mum diğerlerinden daha büyük, önlerindeki çubukta diğerlerinden daha büyük bir mum yanıyordu ve ben onu tek bir kesikle ikiye böleceğim.”

Bu kontlara aptalca geldi ve yanıt verecek herhangi bir şey bulamadılar. Bu nedenle, Flandre kontu dedi ki, “Böbürlendiğiniz şeyi yapın ve ben de size gücünüzün bir işareti olarak deri yeleğimi vereceğim. Ama başarısız olursanız sizinkini bana vereceksiniz.”

Anlaştılar ve çok geçmeden Bohemund, kılıcını çekerek mumu kesti. Sağ taraftan dilimleyerek, bir mumu kolayca ikiye ayırdı. Dikkat çekici olan, yanmaya devam etmesiydi. Düşen üst kısım yanmaya devam ediyordu, ayakta kalan alt kısım, tek bir alev gelmeden kendi kendine alevler içinde kaldı. Etrafta duranlar şaşkına döndü. Eylemi yapan kişi bile olanlar karşısında şaşırıldı.

Olayın haberi insanlar arasında yayıldı ve her yerden içeri akın ettiler. Onlar da şaşkına dönmüşlerdi ve meraklarını sadece izleyerek tatmin edemiyorlardı. Orada durmuş, aniden yanan ışığın aniden sönmesini hayretle izlediler. Bu bir hüznün habercisiydi. Eğer balmumu ve alev yakın birlikteliklerinde kalmayı başarmış ve birlikte yok olmuş olsalardı, zamanın sonuna kadar sürecektir uzun bir soy ve ardıllık vaat edilecekti. Ama yanan bu küçük ateş ortadan kaybolduğu için, kâhinler gelecek nesiller için umut vaat ettiler, ama aynı zamanda sonlarının da çabuk olacağını söylediler.

Yeryüzünün kaderini ancak bu kadar belirleyecek derler ve daha fazla var olmalarına izin vermeyecekler.

Genç Bohemund’un ölümüyle ilgili başka şeylerde eklediler¹⁸⁹. Mucizenin acayıplığı kontun yeleğini kaybetmesini de engelledi. Ama şimdi zenginlik ve yoksulluk prens ve kontu sırasıyla çevreledi.

¹⁸⁹ 1111-1128 yılları arasında Antakya’yı yöneten genç Bohemund, Danişmend Gazi’nin oğlu Gümüştekin tarafından Misis yakınlarında pusuya düşürülerek öldürülmüştür. Ardından da başı kesilip gümüş bir kutuya konularak halifeye gönderilmiştir. Steven Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, Türkçe çev, Fikret Işıltan, c. II, TTK, Ankara, 2019, s.150. Danişmendlilerle ilgili ayrıntılı bilgi için, Muharrem Kesik, *Danişmendliler (1085-1078)*, Bilge Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2017.

Bölüm 72

Şehir ele geçirildikten sonra Hristiyanların sayısız kafir tarafından kuşatılması

O gün sevinçli bir gündü ama ertesi gün kederliydi. Pers sultanın komutanı Kürboğa, 400.000 atlı askeriyle oradaydı. Şehri kuşattı ve içeridekileri ölümle ve kölelikle tehdit etti. Haberi duyan Blois kontu, ölüme mahkûm edilen arkadaşlarına katılmak yerine aceleyle kaçtı. Yunanistan'a dönerek 100.000 Yunanlı ile Frankların yardımına koşan İmparator Aleksios ile Likya'nın Cuthai kentinde bir araya geldi¹⁹⁰. Yanında Bohemund'un kardeşi Guy ve yaklaşık 10.000 silahlı adama komuta eden bazı Frank soyluları da vardı.

İmparator, Stephen'dan kuşatma altındaki Franklar ve onları kuşatan Perslerle ilgili söylentiyi duyduğunda yardım sağlamayı düşündü. Ancak onu teşvik etmesi gereken kişi tarafından cesareti kırılınca bundan vazgeçti. Perslerin sayısıyla ilgili bir soruyu yanıtlayan Stephen, "Efendim, ordunuz onlara yemek olarak verilseydi, her birine yetersiz bir porsiyondan fazlasını sağlamaya yetmezdi" dedi. Bu haber karşısında dehşete düşen imparator, Yunanistan'a kaçarak yolu üzerindeki kasabaları, kırları ve evleri ateşle yakıp yıktı. Hatta kendisinden sonra gelen düşmana yardım etmesinler diye halkı da beraberinde götürdü. Guy, İsa'nın kuşatılmış destekçilerine yardım götürmek istedi. Ancak Yunan desteğinden mahrum bırakıldığı için bu gerçekleşmedi¹⁹¹.

Bölüm 73

Kuşatılanların çektiği büyük açlık¹⁹²

Düşman kuvvetleri tarafından kuşatılan Franklar, surlara kapatılmış, Perslerin oklarına maruz kalmış ve açlıktan işkence görmüşlerdir. Sonuncusu çok zor bir şeydi ama umutları daha

¹⁹⁰ Likya, Anadolu'nun Teke Yarımadası'nı kapsayan antik bir bölge.

¹⁹¹ Antakya'yı ele geçirdikten sonra Kürboğa tehlikesi ile karşı karşıya kalan Haçlıların tek umudu imparator Aleksios'tan gelecek bir yardımdı. Ancak bu sayede bu tehlikeden kurtulabileceklerini düşünmekteydiler. Ordusu ile İstanbul'dan ayrılan Aleksios Batı Anadolu'da tekrar hakimiyet sağladıktan sonra haziran ortalarında Akşehir'e gelerek karargahını kurdu. Buradan hareketle Antakya'ya yardım götürme planları yaparken Blois kontu Stephen ve Guillaume, imparatorun karargahına gelerek Antakya'nın alındığını ancak Haçlıların şehirde sıkışıp kaldığını şimdi ise onların Türkler tarafından öldürülmüş olabileceklerini düşündüğünü söyleyip imparatorun bir an önce ordusuyla birlikte geri dönmesi gerektiğini belirtti. Böylece imparator Antakya'ya yardım götürmekten vazgeçerek ordusuyla geri çekildi. Anna Komnena, s.340,342; Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, s.183; Anonim Haçlı Tarihi, s.125,126.

¹⁹² Müellifimiz bu satırları manzum hikâye şeklinde kaleme almıştır. Şiirsel bir anlatım ile hikâyeye coşku vermek istediği anlaşılmaktadır.

güçlüydü. Acı için dinlenmeye ihtiyaç yoktu. İşte o dağdan ok yağdı¹⁹³ oradaki ovadan da [düşman] geldi. Duvar ve su onları hapsetti. Dağ onlara hiçbir şey sunmadı. Dağ geçidi ise düşmana erişim sundu. Gündüz savaş getirdi, gecenin gölgesi de öyle. Türkler yüksekleri, Latinler ise derinlikleri savundu. Birkaç mızrak sayısız oka karşı mücadele etti. Mücadele dengesizdi: sayılar, güç, konum, silah, hiçbirisi eşit değildi. Frankların morali dışında hepsi Türklerin lehineydi. Maneviyatlarının verdiği destekle tüm üzüntüleri uzaklaştırıp diğer bütün olumsuzlukların üstesinden geldiler. Düşmanın bu çabasını nasıl önleyebileceklerini düşünüp gözlerine hafif bir uykuyu nasıl sunabileceklerini tartıştılar.

Bölüm 74

Direnirler ve siper inşa ederler

Yontma taş, kaya, çekül, usta, halat, kap ve sapan hazırladılar. Her şey hazırlandıktan sonra inşaata gece başladılar. Bu iyi bir şeydi çünkü gündüzden nefret ediyorlardı. Geceleri çalışılır gün olunca ok atışı başlardı. Mızrakları [Türlere] karşı koyarken, iş devam ederdi. Mızraklar geri çekilince iş dururdu. Böylece, değişen kaderin ortasında Türklerin yükseklerden inmesine engel olan bir duvar inşa edildi. Ateş yakmak için odun toplamak gerektiğinde, bunun için oraya 16 ok atın. Hiçbiri sadağındaki okları boşaltmadan gitmez. Bu nedenle, [Hıristiyanlar] bir miktar uyku kazanır, ancak bu uyku hiç rahat olmazdı. Part okları şimdi yoğun bir şekilde Franklara çarpmaya başlar. Şimdi endişelerini başka bir mücadeleye yönelttiler. Halkımız hep gözyaşı, kaygı, acı, açlık, soğuk ve sıcakla karşı karşıya kaldı. Ama gece uyuyabildikleri için mutlu olmayı başardılar. Karınları boş olsa da.

¹⁹³ Dağın en yüksek tepesinde bulunan kaleye atıfta bulunmakta.

Bölüm 75

Onlar uyurken düşman saldırır

İnsanlar horlarken, duvarlar muhafızlardan yoksun kaldı. Çünkü yaygın olarak söylendiği gibi, iyi horlayan kötü hizmet eder. Sarayları korumakla görevli muhafız sokaklarda haykırdı, “uyanın, uyanın, yalvarırım. Düşman burada, kuleye tırmandı, şimdi şehri ele geçiriyor. Neden hala hiçbir şey olmamış gibi uyuyorsunuz. Acele edin ve kendinizi kurtarın.” O bağırırken, Trakya kayalarının yükü altındaki İsmarus ve Rodos’a ayağa kalkmaları emredilmiş gibi insanlar onun feryatlarıyla uyandılar¹⁹⁴. Aynı çılgınlarla harekete geçen komutanlar, gizlenme yeri olan evlerin yakılmasını emretti¹⁹⁵.

Bölüm 76

Robert, askerlerin ortaya çıkması için şehri yakar

Bu görevi Flandreli Robert’in yerine getirmesine karar verildi. Çalışkan adam, tembel ve görevlerini yerine getirmekte ağır olan adamları harekete geçirdi. Küçük halk tembellik ederken büyükler helak olmasın diye aşağıdaki plana karar verildi. Böylece Robert, şehri ateşle harap edip, kasaba halkını kurtarır. Provence, gölgelerde tembel olan ama alevlerin sarmasıyla hızlı hareket eden kişiler göndermişti¹⁹⁶. Bu halk dağın alt tarafındaydı ama eteğinde değildi. Dağın eteklerindeki insanlar büyük avlulu evlere sahipti, çünkü [Antakya’nın] kapıları bir kez açıldığında, ilk girenler arasında bu şekilde paylaşım yapıldı. Prens Raymond’ın sarayı da buradaydı. Burada yaşayanların bir kısmı sessizce dinlenirken diğer kısmı ise kibirli davranıyordu. Ama Vulcan onların büyük evlerini harap edince kendilerine gelerek ayağa kalktılar¹⁹⁷. Üşengeç olan bu insanlar

¹⁹⁴ Burada askerlerin ağır hareket ettiklerini ima ediyor.

¹⁹⁵ Gesta, Tudebodus ve Tyrensis’te emri veren komutanın Bohemund olduğu aktarılmaktadır. Açlıktan ve Türklerin korkusundan evlerinde kalan Haçlılara çok hiddetlenen Bohemund, şehrin bir bölümünün yakılmasını emreder. Anonim Haçlı Tarihi, s.120; Peter Tudebodus, s.134; Tyrensis, s.253,254.

¹⁹⁶ Norman kökenli olan müellifimiz daha önce yaptığı gibi burada da Provençal halkı küçük görmektedir.

¹⁹⁷ Yunan mitolojisine göre ateşin ve yanardağların tanrısıdır.

miskinlik yaptıkları için tövbeler ettiler. Bazıları büyük kalkanlarıyla bazıları da dokuma keçeleriyle duvarlara koştular ve böylece kaybı kayıplarıyla azalttılar. Ortak şer yerini bireysel [üzüntülere] bıraktı. ‘‘Hüzün, kederin ilacıdır’’ sözü doğrulandı.

Bölüm 77

Ateş, kiliseleri ve sarayları yakıyor

Ne yazık ki, yangın başladıktan sonra büyüdükçe büyüdü. Öldürücü ateşin evleri kül etmesinin ardından kiliseler de yakıldı¹⁹⁸. Bunlar, Yunan ressamaları, Arap kuyumcuları, İrlandalı ve İngiliz heykeltıraşları hayrete düşüren kiliselerdi. Bu dekor ne harika bir malzemeyle kaplanmıştı! Paros taşından yapılmış sıra sıra sütunlar vardı. Kaldırımın şekli şeffaf bir deniz gibiydi gibiydi, bir kristal gibiydi. Kokulu yapı malzemeleri Lübnan sedirlerindendi ve kirişler gökyüzü kazıyan ormanlardan alındı. Mermer Atlas’tan, cam Tyre’den¹⁹⁹, altın Kıbrıs’tan ve demir İngiltere’deni. Antakya fırınlarında tuğla pişse de tapınakların Kıbrıs’tan gönderilen kurşunla kaplandığını söylüyorlardı. [Kiliselerin] biri Tanrı’nın annesine, diğeri ise Yakup’a adanmıştı, ancak bunun kılıçla öldürülen mi yoksa bir kirişe bağlanarak kilisenin çatısından atılan mı olup olmadığı belli değildir.²⁰⁰ Bunlar değerli eserlerdi, alevler tarafından tüketilen güzel anıtlardı²⁰¹.

Bölüm 78

Surlar kurtarılır ancak düşmanın saldırıları devam eder

Ancak surlar böylesine büyük bir mücadeleyle korunmasına rağmen düşman, saldırılarına devam ederek muhafızların açığını aradı.

¹⁹⁸ Gesta, Bohemund’un St. Petrus, Kutsal Maria ve diğer kiliseler için çok endişeli ve üzüntülü olduğunu aktarır. Abartılı bir ifadeyle yaklaşık iki bin kilise ve evin yandığını ifade eder. Anonim Haçlı Tarihi, s.121.

¹⁹⁹ Sur kenti.

²⁰⁰ Burada adı geçen Yakup adlı iki aziz, Hirodes Agrippa tarafından başı kesilen Büyük Aziz ve Kudüs’teki tapınağın çatısından atılarak şehit edildiği varsayılan Küçük Aziz Yakup’tur.

²⁰¹ Çağdaş kroniklerde yer alan Antakya’nın tasviri ile ilgili bilgiler genellikle şehrin muhasara gücü ilgiliyken Ralp’in aktardığı bilgiler şehir mimarisinin esnettiği ve kalitesiyle ilgili olması açısından önemlidir.

Gece, pusuya karşı koruma görevi gördü. Gündüz ise korkulması gereken şeyden kaçındı. Kayalıklardaki yükseklikten aşağı bölgelere bakan [Türkler] kimin horladığını, kimin nöbet tuttuğunu, hangi bölgelerin korumasız, hangi bölgelerin temkinli olduğunu gördüler. Geceleri güneydoğuya bakan duvarları koruyan Almanlar, gündüz ise uyuyorlardı. Türkler, yükseklerden aşağı baktıklarında bu durumu fark ettiler ve bu noktada onlara saldırmaya karar verdiler. Merdivenler hazırlayıp duvardaki bu noktaya doğru gizlice ilerlediler. Hiçbir bir muhalefetle karşılaşmadan gizlice yukarı çıktılar. Orada ölü gibi yatan zavallı muhafızlar uykularından uyandılar.

Artık birçok yay ve kılıç kulelere tırmanıyordu. Böyle bir duruma bir süredir surlarda rastlanmamıştı. Alarm verildi, şehir silkelendi ve sonunda halk harekete geçti. [Hıristiyanlardan oluşan] kalabalık, Türklerin kendilerine bu kadar yaklaştığını görünce afalladı. Bazıları kılıçlarını çekti, bazıları ise şok içinde kaçtı. Kılıcını çekenler vurdu, kaçanlar ise vuruldu. İsa'nın yandaşları Perslerin ele geçirdiği surlara doğru ilerlediler. Elinde merdiveni veya ipi olan [Türk] ne şanslıydı. Şanssız olanlar ise çekilmiş kılıçlar karşısında kaçarak aşağıya atladı²⁰². Sonunda, harekete geçen Almanlar ileri atıldı ve hücum etti. Kalabalık Latin grupları, söylemesi utanç verici, ancak bunu Yunanların da doğruluyor “Almanlar boktur” diye bağırarak sokaklarda yürüdüler

Bölüm 79

Artan açlık, kuşatma altındaki bazı soyluları şehri terk etmeye zorladı.

Talih, Mesih'i ya da Mesih'in destekçilerini yaralamaktan vazgeçmedi. Fortune'un gayretleri saldırı sırasında boşa çıktı. Duvarlardaki saldırısı başarısız olan Fortune, kendisi için bir iniş ve

²⁰² Tyrensis, alacakaranlık vaktinde otuz kişinin İki Kız Kardeş Kulesinin yakınındaki bir kuleye gizlice tırmandığından ve bu teşebbüsün tesadüf eseri fark edildiğinden bahseder. Tyrensis, s.246

kaçış hazırladı.²⁰³ Ama hiçbir zaman niyetinden vazgeçmedi. Şimdi sağdan ve soldan saldırdı ve “Eğer üstesinden gelemesem Acheron’u uyandırırım²⁰⁴” dedi²⁰⁵. Zor günlerde ve zorlu gecelerde acı çeken Mesih’in destekçileri, herhangi bir düşmandan daha acımasız olan açlık tarafından perişan edildiler. Onları üzdü, parçaladı, tüketti, acı çektirdi ve onlara saldırdı. Dün acımasızdı bugün daha da acımaz geçti. Yarın ve ertesi gün yiyecekler tükendikçe daha da zor olacaktı. Böylesine bir yokluk, günlük zorluklar ve yardımın geleceğine dair umudun tükenmesi sonucunda bazı birlikler kaçma fikrini düşündüler. Savaşa meyilli, değerli ve asil bir gruptu. Bu zamana kadar yaptıkları övgüye layık şeylerdi. Bunlar William ve kardeşleri Albert ve Ivo’ydu, üçü de Maisnil soyadına sahipti. Aralarında Tourraine’den Fontenella’lı Cadomensis da vardı. Ne yazık ki, bu kardeşleri gönderen Normandia’ydı. Normanlar her yerde zafer kazandılar ve şanlarını tüm dünyaya gösterdiler. Bu halk İngilizlere, Sicilyalılara, Yunanlılara, Kampanyalılara ve Apulialılara galip geldi. Maine, Calabria, Afrika ve Japix halkı onlara hizmet etti²⁰⁶. Ah bu utanç böyle bir soydan gelmemeli! Endişelerini başkalarına da anlatmışlardı, böylece birçok yetenekli arkadaş onlara katıldı. Ama Tanrı ve Arnoul²⁰⁷, ayrılmaya hazırlananları çağırdı ve onları bu utanç verici durumdan vazgeçirmeye çalıştı. Ancak Allah’ı, vatanını ve kendilerini unutan bu gençler, böylesi bir rezilliğe yol açan bu utanç verici yolda ısrar etti ve bu yoldan geri dönmediler. Akıllarınca, tüm arkadaşları öldürüldüğü için düşmandan kaçmaları iyi bir plandı. Bu nedenle halatları duvardan indirdiler ve gece boyunca kaçtılar. Bu gece firarı, güneş doğduğunda fark edildi. Kısa süre sonra, kimsenin gelecek nesiller için utançlarının bir anıtı olan halatlar kaldırmaya cesaret edemeyeceğine dair bir ferman yayınlandı.

²⁰³ Fortune, Yunan mitolojisine göre şans tanrıçasıdır.

²⁰⁴ Acheron, Antik mitolojide yer altı dünyasındaki bir nehirdir. Acı nehri, cehennem nehri olarak bilinmektedir

²⁰⁵ Aeneis Destanı 7.312.

²⁰⁶ Japix’in neresi olduğunu tespit edilememektedir.

²⁰⁷ Bu kişi, müellifimizin Caen’de öğretmeni olan Chocques’li Arnoul.

Bölüm 80

Kuşatılanların yediği sağlıksız yiyecekler

Rüzgârın cürüflara çarptığı yerde geriye saf tahıl kalır. Ateşle test edilen altın topraktan arınır. Açlıktan, sefaletten ve uykusuzluktan sarsılan bu korkusuz halk, yaşayabilmek için ölüme koşar. Sedum, baldıran otu, kara otu, kuzukulağı, kısrak ve midye gibi zehirli yiyecekler yediler. Bu acı çeken insanlar yaşayabilmek için yemek yerken öldüler. Eski ayakkabı tabanları ve bir yerden buldukları her ne ise bir tencereye atıp, ateş ve su ile kaynatıldılar. Bu şekilde yemekler yaptılar. Kaderin kıskançlıkla baktığı bu kişiler hastalığa ve ölüme terk edildi. Düklerin, kontların ve kralların soylu çocukları, iyi yaşama alışık oldukları için bu kötü koşulların baskısıyla çevrildiler. Açlıktan korkuyorlardı ve bitki köklerinde zar zor yetecek kadar su vardı. Bir yerde dizanteri bir yerde vebanın neden olduğu ateş vardı. Teselli yoktu ve baktığımız her yerde ölüm vardı²⁰⁸.

Bölüm 81

Münzevi Pierre'nin aracılığıyla Perslerden düello istenir

Çıkar bir yol aradılar, düşündüler, incelediler, dönüp durdular. Hangi yolla, hangi akıl veya sanatla ölümün geri çevrilebileceğini ve kaçan hayatın geri gelebileceğini düşündüler. Gece gündüz bu konu üzerinde konuştular. Bir karar varıldıktan sonra, adı Kürboğa olan

²⁰⁸ Kürboğa'nın kuşatması sırasında Antakya'da bulunan ve Türklerin şiddetli saldırılarıyla bizzat yüzleşen Gesta, yaşadıkları korkuyu ve inanılmaz bir boyuta ulaşan gıda kıtlığını şu kelimeleriyle ifade etmekteydi: "İç Kalede bulunanlar Türkler gece gündüz bizimle savaştılar, ok atıldılar ve bizleri yaraladılar. Diğerleri ise şehrin her tarafını kuşattılar, öyle ki hiç birisi içeriye veya dışarıya çıkamıyordu, sadece geceleri gizlice bunu yapabiliyorlardı. Böylece biz sayısız kalabalıkta olan bu kâfirler karşısında kuşatıldık ve baskı altında tutulduk. Allah'ın bu kâfir düşmanları Antakya şehrinde bizi öyle sıkı çevirdiler ki, bizden çoğu açlıktan öldü, çünkü bir somun bir Bizans altını tutuyordu ve şarabın fiyatını tarif bile edemem. Bizimkiler atların ve eşeklerin etini yiyip birbirlerine de sattılar; bir tavuk on beş solidus, bir yumurta iki ve bir ceviz bir dinardı. Her şey çok pahalıydı" Anonim Haçlı Tarihi, s.120-121. Bu konuya değinen bir diğer müellifimiz ise Raimundus ise "Yiyecek o kadar kıtlamıştı ki dilsiz bir at kellesi iki yahut üç solidus, keçi bağırsağı beş solidus, bir tavuk ise sekiz ile dokuz solidusa satılıyor. Kısık ateşte kaynatılmış at ve sığır derilerini, önemsenmeyen yenilebilir şeyleri toplayıp pişirip öyle fahiş fiyatlara satıyorlardı ki iki solidusa yenilebilecek hiçbir şey yoktu. Şövalyelerin büyük bölümü atlarını öldürmeyi reddetseler de hayvanlarının kanlarıyla hayata tutunuyorlardı" Raimundus Aguilers, s.108. Tyrensis de Kürboğa kuşatması sırasında yaşanan kıtlık hakkında benzer bilgiler vermektedir. Cesaret ve asaletini herkese kanıtlamış olan soyluların bile yarı ölü bacaklarıyla sadaka için sokaklarda dilendiklerini, bu zamana kadar hiçbir ordunun böylesine büyük bir kıtlık ve sıkıntı çekmediğini aktarmaktadır. Tyrensis, s.245.

Pers satrapına elçiler göndermeye karar verdiler. Aralarında Münzevi Pierre'in de bulunduğu beş adam göndermelerinden bahsediyorum²⁰⁹.

Pierre'in teni koyuydu, ruhu sertti. Ayakları çıplaktı, boyu kısaydı ve yüzü inceydi. Atı küçük bir eşeğe benziyordu ve küçük bir eşeğe uygun eyer takmıştı. Yıpranmış bir tunik onu bir keşiş gibi örtmüştü. Tirana yaklaşırken bu şekilde giyinmişti.

Giysilerini, yüzünü ve başka şeyleri de gören Persler, bu zavallının kendisini prensin ayaklarının önüne atarak, iki büküm şekilde barış isteyeceğini düşündüler. Ama bu böyle olmadı kafirler! Olmadı! Bilakis, rüzgârın savurduğu toz gibi, reddedildiniz. Böylece Pierre ayağa kalktı, dimdik durdu ve şöyle dedi: "İsa'nın hacıları olan Galya'nın soyluları kutsal mezarı ararlar ve bu şehri ellerinde tuttukları için hiçbir şeyden korkmazlar. Buradaki birlikleri havarilerin lideri Petrus komuta ediyor²¹⁰. Lütfuyla burayı destekliyor ve hizmetkar arkadaşlarının yanında olmasından mutlu. Petrus'un halkının sınırlarına girdiniz ve Mesih'in yandaşlarını ablukaya aldınız. Mesih ve Petrus adına, bu sınırlardan bir an önce ayrılmanızı emrediyorum. Ve eğer adalet ararsanız, Pers krallığı adil, doğru bir şey isterse, koşup silahlansınlar ve on, altı, hatta üç kişi toplansınlar ve Mesih'in destekçilerinden eşit sayıda onlarla karşılaşsınlar²¹¹. Antakya, Zaferi kazanan halkın olsun. Yenilen halk ise Antakya'dan ayrılınsın. Ve eğer bu ağır terimler sizi rahatsız ediyorsa, bunları da dinleyin. Önerdiğimiz şey daha da külfetli olabilir. Yarın sabah güneşi doğduğunda, hiç şüpheniz olmasın, biliniz ki, savaş size gelecektir. Bunlar, Latin halkının size söylenmesini emrettiği sözlerdir²¹²."

²⁰⁹ Keşiş Pierre'in yanında Arapça ve Farsçayı iyi bilen, akıllı, dikkatli ve tanınmış bir adam olan Kont Herluin de bulunmaktadır. Tyrensis, s.257; Peter Tudebodus, s.140; Anonim Haçlı Tarihi, s.127.

²¹⁰ Hıristiyan geleneğine göre Antakya'daki kilise Havari Petrus tarafından kurulmuştur.

²¹¹ Carnotensis ve Tyrensis'te de bezer ifadeler yer almaktadır. Keşiş Pierre, on, yirmi ya da yüz şövalye arasında bir düello yapılmalı ve galip gelen taraf şehri alması yönünde bir teklif sundu. Böylece binlerce kişinin ölmesi engellenmiş olacaktı. Fulcherius Carnotensis, s.87; Tyrensis, s.258

²¹² Çağdaş kroniklerde, Keşiş Pierre'nin Kürboğa'yı Hristiyanlığa davet etmesi gibi çeşitli rivayetler olsa da bunların uydurulmuş olma ihtimali çok yüksektir. Peter Tudebodus; s.140,141; Anonim Haçlı Tarihi, s.127.

Bu konuda en mantıklı ve güvenilir olan müellifimizin de aktarmış olduğu düello teklifidir.

Bölüm 82

Perslerin tepkisi

Pierre, Persler bu kelimeyi söylerken komutanlar aralarında güldüler ve sonra sıradan insanlar da aynısını yaptı. Sanki pahalı elbiseler giymiş gibi konuşan zavallı adamla alay ettiler. Sonra liderleri kibirli bir şekilde cevap verdi ‘‘Perslerin krallığını harap eden bu yabancı ulus Tanrı Muhammed’i ve ondan sonra ikinci olan Sultani da gücendirdiler. Siz yağmalamaya gönderildiniz. Ben ise ganimetimi buldum, yıkacağım o duvarların içindeler. Cesetlerinizi köpeklere ve aslanlara yedireceğim. Bunlar benim sözlerim git Latinlere söyle. Petrus ya da İsa ne için umurumda olsun? Benim için Petrus veya Mesih nedir? Hiçbiri benim için önemli değil. Beni güldürüyorlar, ikisi de beni güldürüyor’’

Bu soluksuzca edilen tehditleri dinleyen Pierre, yoldaşlarına döndü ve liderin vahşetini konuştuğu sırayla anlattı. Ardından da Galya’nın cesur yürekleri savaşa hazırlandı. Ama bir deri bir kemik olan bedenleri açlıktan tükeniyordu.

Bölüm 83

İnancın müritleri bir saldırı planlar

Köprüyü ve nehri çevreleyen kuzey kapısının yanındaki surun altındaki açık alanda toplandılar. Bu kutsal halk bu noktadan ilerleyecekti. Düşmana karşı kimin önde gideceğini ve ondan sonra kimlerin sancak taşıyacağı kararlaştırıldı. Ardından da süvarilerin, mızraklıların ve okçuların hangi savaş düzenine göre hareket edeceği belirlendi. Ayrıca atlıların ve piyadelerin düşmanı sabit mi yoksa hücum ederek mi karşılayacakları da kararlaştırıldı. Hepsi kendi saflarında toplandıktan sonra güneş doğdu ve savaş zamanı geldi.

[Bunun öncesinde] kuzey rüzgârı esti ve gecenin üçte biri kaldı, Arnoul'un adamı, ani bir girişle eliyle salona vurdu ve “ayağa kalk harekete geç, çabuk kalk. Hangi burcu veya kutup yıldızını bekliyorsun? İşte, zafer gökyüzünde parlıyor. Yıldızlara bak. Ey Arnoul, geride olanlar öne geçmiş, öndekiler ise gerilemiş. Ayağa kalk ve liderleri savaş için toparla. Eğer bir tehlike varsa, ben bunun teminatıyım. Karım, annem, babam ve oğlumla birlikte yakılmaya veya çarmıha gerilmeye hazırım.” Çünkü annesi, babası, karısı ve oğlu onunla birlikteydi. Bu adama çocukluğundan beri yıldızların sırası, nelerin habercisi olduğu, bir kuyruklu yıldızın krallıkları nasıl değiştirdiği konularında eğitilmişti. Orion²¹³ bir savaş işaretidir ve yıldızların mevcut konfigürasyonu savaşın nasıl geçeceği hakkında bilgi verir. Çok bilgili bir adam olan Arnoul da dahil olmak üzere birçok kişiye bu sanatla ilgili malumat vermişti. Arnoul'a, savaşın ikiz yıldızlarının, olacaklar hakkında nasıl bilgi verdiğini göstermişti. İlki İsa'nın yandaşlarının kaderini, ikincisi ise Türklerin kaderini gösteriyordu. Birincisi Frankların sevinciydi, ikincisi ise Türklerin sonunu gösteriyordu.

Bölüm 84

Düşmana Saldırdılar

Bu nedenle Arnoul'un keskin kulakları ve gözleri, efendisinin dilinden ve parmaklarından öğrendiği gibi yıldızların işaretlerini algılayınca, aceleyle komutanlara koştu ve onları silah altına aldı. Onlara feleğin döndüğünü çünkü yeni ve hayırlı hadiselerin aktarıldığını bildirdi. Bu arada gece yerini gündüze bırakmıştı. Bu nedenle, kapılar açıldıktan sonra, açlıktan ölmek üzere olan bu insanlar savaş için kuşanmış bir halde yürüyüşe geçtiler. Ey canlandırıcı ruh, işte şimdi sana ihtiyacı olanlara güç vermen

²¹³ Takım yıldızı

gerekıyor. Seni arzulayan ozana, birinci sırada kim var, ikinci sırada kim var ve geri kalan satırlar nasıl sıralanmış öğret²¹⁴.

Bölüm 85

Düşmana yapılan saldırıda liderlerin düzeni

En önde, Frankları şehirden çıkaran Büyük Hugh vardı. Asil tavrıyla birliklerinin önünde parıldıyordu. Onu, Norman Robert'ın sancakları takip etti. Bu adamların her ikisi de diğerlerinden daha kalabalıktı ve yalnızca onlar kralların çocuklarıydı. Hugh'un ailesi daha ünlüydü, Robert'in ise başka üstün yetenekleri vardı. Bu savaşta lider konumunda bulunmaları tesadüf değildi. Üçüncü sırada yer alan Godefroi kendi gücündeki bir kalabalığa önderlik ediyordu. Bunlar arasında Lotharigialılar ve Almanlar da vardı. Savaş sıralamasında dördüncü, Tankred idi. Silah kullanımında olağanüstüydü ama birliği pek büyük değildi. Beşinci sırada ise gücü ve birliklerinin büyüklüğü bakımından üstün olan Guiscard'ın oğlunun değerli sancağı parladı. Sancak kumaş parçasından yapılmış kısmen hac şekildeydi.

Raymond onu büyük bir gürültüyle altıncı sırada takip etti. O, Türklere karşı savaşacak olan yoldaşlarına katılmak için değil, savaşanlara destek olmak için buradaydı. Her yönü gözetleyecek ve birliklerini, genç adamlar öldürüldükten sonra dağılmak üzere olanlara gönderecekti. Saldırıda yer almaktansa savaşı sağlama almak ve bir duvar olmak için oradaydı. Flandre Kontu şehri yönetmeye bırakıldı²¹⁵. Kapılara komuta etti ve silahlı adamlarıyla surları taçlandırdı. Duvarlar ciritli, yaylı, sopalı, mızraklı, kılıçlı ve yanan meşalelere sahip adamlarla örtülüydü. Robert, sık sık ek birlikler gönderdi. Herhangi bir saldırı tehdidinin veya korkusunun olduğu her

²¹⁴ Haçlı ordularının, Kürboğa'yı mağlup etmeden önce Pierre Bartholomaeus'a görünen bir vizyon sayesinde buldukları ve onların inancını yenileyerek büyük moral kazanmalarına sebep olan Kutsal Mızrak hadisesine Cadomensis ilerleyen bölümlerde değinecektir.

²¹⁵ Willermus Tyrensis tehlikeli ve ağır bir hastalık geçiren Toulouse Kont'u Raymond'ın iki yüz kadar silahlı kuvvetle şehirde kalarak iç kaleden yapılacak saldırılara karşı güvenliği sağladığını kaydetmektedir. Willermus Tyrensis, s.262,263. Carnotensis, hastalık detayına yer vermese de Kont Raymond'ın şehri korumak için orduya katılmadığını belirtir. Fulcherius Carnotensis, s.90.

yerde harekete geçti, böylece düşmanın içeri girebilmesi için hiçbir boşluk yaratılmayacaktı. Şimdi bir liderin sesiyle emirler veriyor, bir askerin kılıcıyla öldürüyordu. [Kaleden] inen Türklere engel oluyordu. Büyük savunucuları olarak idare ediyor büyük kaleyi tek başına savunuyordu²¹⁶.

Bölüm 86

Dehşet Persleri istila eder

İlk sancaktarın Galya bayrağını kaldırması sırasında Pers satrapının satranç oynadığı bilinmektedir. Frankların savaşa gittiği haberi geldiğinde dahi prens hiçbir harekette bulunmadı ve oyunu eskisi gibi oynamaya devam etti²¹⁷. Büyük Kont Robert'in sancaklarının yaklaştığının duyduğunda bile kıpırdamadı²¹⁸. Ne küstahlık! Üçüncü sıra öne çıktığında büyük bir hareketlilik yaşandı. Nihayet, halkımızdan bazılarını esir olarak tutan [Kürboğa] onları yanına çağırarak bunların kimin sancakları olduğunu ve ne anlama geldiğini sordu. Bunların ne anlama geldiğini ve kime ait olduklarını duydu. “Bu Robert’a ait, bu Godefroi’e, şu da Hugh’a. Bu soyluluk anlamına gelir bu ise şehri savunan büyük güç. Peki, söyle dövüşecek misin yoksa dövüşmeyi bildiğini inkâr mı edeceksin?” Onlar konuşurken Tankred ve Bohemund’un sancakları ve Raymond komutasındaki yedek kuvvetin sancakları belirdi. Kürboğa, Hıristiyanların topyekûn silahlandığını ve hızla savaşa hazırlandığını görünce ürktü. Sonra aniden, bir tercüman çağırdı ve daha önce kendisine teklif edilen ancak kendisinin reddettiği koşulların aynısını Hıristiyanlara teklif

²¹⁶Orduların diziliş sıralamalarıyla ilgili kaynaklarda farklı bilgiler bulunmaktadır. Gesta, 6 grup halinde şehirden çıkıldığını kaydederken, Willermus 12 birlik halinde çıkıldığını belirtip sıralamaya detaylı şekilde yer vermektedir. Raimundus ise preslerin sekiz saf oluşturduğunu ancak bu birliklerin içinden beş birliğin daha çıktığını böylece safaşa on üç saf halinde katıldıklarını aktarır. Raimundus Aguilers, s.116; Carnotensis ise Haçlıların şehirden 3 grup halinde çıktıklarını aktarmaktadır. Fulcherius Carnotensis, s.89.

²¹⁷ Bu hadiseden Carnotensis ve Raimundus Aguilers de bahsetmektedir. Fulcherius Carnotensis, s.89; Raimundus Aguilers, s.114.

²¹⁸ Haçlı birliklerinin şehirden çıktığını gören Vessâb b. Mahmud, efendisine dönerek derhal saldırıya geçilmesi konusunda ısrar etti Kürboğa ise eğer zamanından önce taarruz edilecek olunursa Haçlıların sadece öncü kuvvetlerini yok edeceğini düşündüğünden bekleyip tüm Haçlı birliklerini tek hamlede ortadan kaldırmayı düşündü. Böylece şehir kuşatmaya daha fazla devam edemeyecekti. Fulcherius Carnotensis, s.90,91; Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, s.190; Thomas Asbridge, *Haçlı Seferleri*, s.100.

etti. Ancak reddedildi²¹⁹. Daha sonra hiç vakit kaybetmeden Asurlular, Persler, Partlar, Libyalılar, Elamlılar, Fenikeliler, Araplar, Hintliler, Suriyeliler, Medler ve diğer birçok milletten oluşan adamları oklarını ve yaylarını hazırladılar. Hepsini yazmak uzun süreceğinden kaydetmeyeceğiz.

Bölüm 87

Aynı konu üzerine

Hıristiyan birlikleri dağların arasından geçti. Türklerde arasında sanki 100.000 saldırgan varmış gibi büyük bir hiddet vardı. Türkler, avda bir geyiği engellemeye çalışan bir avcı gibi Hıristiyanların arkasından cirit atıyorlardı. Bohemund bronz bir duvar gibi onlara karşı koyuyordu. Sırtını yoldaşlarına, yüzünü ise düşmana çevirdi. Sonuç olarak, Tanrı uğruna yapılan bu savaş çatallandı ve resimdeki iki başlı ejderha gibi iki yüzü olduğu ortaya çıktı. Orada ve burada bir adam İsa'nın mübarek kanı için kanını döktü. Ölen düşmanlardan akan kan da oldukça tatmin ediciydi. İşte sebat, işte şehitliğin sebatı! Tüm dünyanın görkemi olan İsa'nın atletleri, sağ ellerinizle intikam alın, siz birkaç kişi, yüzlerce düşmana karşı... Kılıçlarınızı kullanın, artık yabancı otlarla dolu olan bu toprağın, bu tarlanın, bu meyvelerin sizi yıllarca beslemesine izin verin.

Savaşın diğer tarafında Bohemund yalnızdı ve insani yardımdan umudu da yoktu. Umudunu cennetin gücüne bağlamıştı. Adamlarına güvenerek ve Mesih'in yardımıyla desteklenerek, yol gösteren asil haçla, kendinden olmayanlara saldırdı. Bu işaretler parlıyordu²²⁰: Düşman için bir dehşet, Mesih'in askerlerinin umudu, bir duvar, bir görkem, bir ihtişam. Kalabalığın sonuncusu olmayan, daha ziyade son derece sert, cesur ve savaşçı Bohemund'un yüksek ruhlu öğrencisi ve yeğeni olan ağır silahlı bir atlı asker söz konusu işareti taşıyordu. Bu, dünya çapında ünlü Gerard'ın oğlu Robert'tı.

²¹⁹ Haçlı kuvvetlerini görünce paniğe kapılan Kürboğa, Haçlılara haber göndererek dün ondan istedikleri her şeyi vermeye hazır olduğunu ilettiler. Ancak Haçlılar bu teklifi kabul etmediler. Fulcherius Carnotensis, s.89.

²²⁰ Haç işaretlerinden bahsediyor.

Hem eliyle hem de diliyle, yani zihni ve bedeniyle, Mesih'e hizmet etmeye meyilliydi ve en çok da dostunun kardeşi olarak hizmet etmeye yani Bohemund'a olan birlikteliğine bağlıydı. Yoldaşlarına destek vererek ve saldıran düşmana hakaret ederek Türk hatlarını defalarca aştı. Robert Türklerin arasındaydı ve Bohemund da onun yanındaydı. Birincisi düşman arasında kaldı, ikincisi de yerini korudu

Bölüm 88

Dehşete kapılan Türkler kaçıyor

Haçı gören Persler gözlerini kaybetti. Onun parlaklığı karşısında titrediler, sarsıldılar ve ürperdiler. Hiçbir mızrak atıcısı ya da okçu görevini yerine getiremezdi²²¹. “Ahehe”ler “Heu Heu”ya dönüştü²²². Böylece onlar sığır, Franklar ise gayretli aslan olduklarını gösterdiler. Birincisi kaçmayı ölüme tercih ederken, ikincisi ise yaşamı övgüye tercih etti. Düşman dağa tırmanamadığından nehir boyunca kaçtılar. Galipler oradaydı ve iki savaş hattı da diğer askerlerin mevzilerine gelinceye kadar onları doğramayı asla bırakmadılar. Yenilenler, yenilmek üzere olanlarla karşılaştılar. Galip gelenler ise zafere ulaşmak üzere olan muzafferlerle karşılaştılar.

Artık savaş iki cephede olmuyordu. Ve zafer daha kesindi. Bir taraf umudunu yeniden kazanırken, korku diğer tarafın silahlarını ağırlaştırdı. Savaşın gidişatı artık bazılarını savaşmaya, bazılarını da kaçmaya mecbur bıraktı. Buradaki insan sayısı kıyıdaki kum tanelerinden daha fazlaydı. Ancak atların azlığı, Latinlerin geri çekilmeye yönelik baskısını sınırladı ve İsa'nın destekçileri için bir engel oluşturdu. Bu Türkler için bir avantajdı. Kurnaz bir plan yaptılar. Ancak ustalık ve hile, onsuz hiçbir şeyin, hiçbir eylemin mümkün olmadığı Mesih'e karşı hiçbir işe yaramazdı.

²²¹Cadomensis, burada Gesta Francorum'da da bahsedilen ilginç bir hadiseyi kastediyor olabilir. Gesta, Türk kuvvetlerinin kendilerini çevirdiği sırada dağdan aşağıya doğru beyaz atların üzerinde bütün sancakları da beyaz olan sayısız birlik görüldüğünü aktarmaktadır. Bu birliğin başında ise Hristiyan askerlerin koruyucusu olarak bilinen St. Georg, St. Mercurius ve St. Demetrius bulunmaktadır. Anonim Haçlı Tarihi, s.129.

²²² Metnin Latince nüshasında “Ahehe” “Heu Heu” şeklinde geçmektedir. Cadomensis burada, savaş öncesinde Türklerin rakiplerini ürktük için çıkardığı seslerden bahsetmektedir.

Bölüm 89

İki cephede savaş

Doğu Rüzgârı, komşuları olan Persleri desteklemek için Nebati krallığından savaşa geldi. Atları, yayları ve sadakları mağlup etti. Mızraklarını fırlatanlara karşı geri fırlattı. Saldırganlara yönelik saldırılar geri çevrildi. Frenk kılıcı, Doğu Rüzgârının mızraklarına karşı güçlkle dayanabiliyordu. Artık durgun olan Batı Rüzgârı, Aeolian mağarasında tembellik ediyordu²²³. Cadiz'den Pirene karlarına, geçilmez patikalara, Alpler'e, boğazlara, Sidra Körfezi'ne, Scylla ve Charybdis'e²²⁴ kadar uzanan yol boyunca Frankların sadık bir yoldaşı olmuştu. Artık onlara ihanet etti. Francia Doğu'da savaşırken Batı Rüzgârı ona hiçbir yardım yapmadı. Bunu fark eden Persler, silahlarla savaşamayacakları için alevlere dönüştüler²²⁵.

Sanki geceymiş gibi duman ve karanlıkla İsa'nın destekçilerinin gözlerini kapatmaya çalıştılar. Kamışları, sazları, ince dalları ve Doğu Rüzgârının ateşe verebileceği her şeyi yaktılar. Doğu Rüzgârı öfkeli bir amaçla deve dikenlerinden, geri kalan çalılıklardan ve dikenlerden [Hristiyan] falankslara karşı duman bulutları gönderdi. Bakın! Güneşli gün, karanlık gölgelere dönüşüyor. Güçlüleri zayıflatırken, zayıfları rahatlatıyor. Kılıçlar gölgede, oklar ışıktta savaşıyor. Köstebekler vaşaklara karşı savaşa giriyor. Böylece savaşın sonucu Doğu'nun öfkesi karşısında tereddütte düşüyor. Batı Rüzgârı çağrıldıktan sonra neden gecikti! Yardımımıza koşun Batı Rüzgârı, kalkın tembeller. Doğu Rüzgârı Türkler adına esiyor, siz de bizim için ayağa kalkın.

²²³ Aeolian adaları, Sicilyanın kuzeyinde bulunmaktadır.

²²⁴ Scylla ve Charybdis, Yunan mitolojisinde Sicilya ve İtalya arasında yaşadığına inanılan iki canavardır.

²²⁵ Kürboğa, Frankları durdurabilmek için Türk savaş hattı önündeki kuru otları ve çalılıarı ateşe vermiştir. Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, s.191. Gesta ise bunun bir haberleşme yöntemi olduğunu belirterek, Türklerin kaybedeceklerini anladıkları zaman ordugahtakilerin kaçabilmesi için otları ateşe verdiğini kaydeder. Anonim Haçlı Tarihi, s.130,131.

Bölüm 90

Hristiyanların zaferi

Bu kargaşa sırasında Tanrı mazlumlara merhamet etti ve hazinesini bize açtı. Doğu rüzgarını vuran ve mağlup olanı mahzenlerine geri dönmeye zorlayan Kuzeybatı rüzgarını gönderdi. Batı hapishanesinden kurtulan Kuzey Rüzgârı, kendi dumanlarıyla Türklerin gözlerine eziyet etmeye başladı. Kuzey rüzgârı emirleri yerine getirmekte gecikmedi, esmesini engelleyen her şeyi sarstı ve parçaladı. Şimdi savaşa girdi ama silahlar ve adamlarla değil. Öyle şiddetli vurdu ki atları korkuttu, çadırları havaya uçurdu. Dağlar, vadiler, tarlalar ve ormanlar ürperdi ve titredi. Bakın Doğu rüzgârı kaçıyor ve siz ise kendi dumanınıza yenik düşüyorsunuz. Onların kendi sahtekarlıkları sanki adaletin kanunu gereğiymiş gibi Perslerinizin üzerine çöktü. Daha sonra Türklerin gözleri kapalı, Frankların gözleri açıkken savaş gerçekleşti ve bir anda durum tersine döndü, zafere yakın olan mağlup oldu, kaybeden ise galip geldi. İlki kaçtı, ikincisi ise onu kaçırttı. Baal (İslam) koşuştururken, Alfa (Mesih) eziyordu²²⁶.

Perslerin hızlı atları hem tembel hem de cesurdu. Franklara karşı savaşırken yavaş, sıska, endişeli ve hastaydılar. Ancak kaçma konusunda oldukça cesurlardı²²⁷. Düşman sayısızdı, bizim tarafımızda ise sadece 600 kişi vardı. Persler tehlikeye girdiğinde, onları izleyen ama henüz savaşa girmemiş olanlar da kaçmaya başladı²²⁸. Hızlı olan

²²⁶ Urfalı Mateos, bu yangında 300.000 Müslümanın ateşle mahvedildiğini olarak kaydeder. Bu sayı abartılı da olsa yangının şiddeti ile ilgili fikir vermektedir. *Urfalı Mateos Vakayı-nâmesi (952-1136) ve Papaz Grigor'un Zeyli (1136-1162)*, Türkçe Çev, Hrant D. Andresyan, TTK, Ankara, 2019, s.198.

²²⁷ Anna Komnena, Haçlıların, saldırısı karşısında Türklerin büyük bir dehşete kapıldıklarını, daha iki ordu birbirine girmeden kaçmaya başladığını aktarmaktadır. Anna Komnena, s. 342. İbnü'l-Esir ise Müslümanların kılıç ya da mızrak çekmeden, tek bir ok bile atmadan geri çekildiklerini bu durumu gören Haçlıların da Türklerin hile yaptığını düşündüğünü kaydeder. İbnü'l-Esir, s.231. İbnü'l Adîm'e göre ise bu geri çekilmenin sebebinin Dudak ve Rıdvan arasındaki çekişmeye bağlar. İbnü'l Adîm, s.92. Azimî de bu yenilgiyi "Zaafiyet bakımından en aşağı derecede olan Franklar, kuvvet bakımından en yüksek derecede bulunan Müslümanlara saldırdılar. Müslümanlar birbirlerine karşı olan düşmanca niyetleri sebebiyle kaybettiler" sözleriyle açıklamaktadır. Azimî Tarihi, s.31.

²²⁸ Bu mağlubiyetin en büyük sebeplerinden birisi Müslüman ordusu içerisindeki kargaşadır. Antakya kuşatması uzadıkça Kürboğa'nın durumu da kötüye gitmeye başlamıştı. Halep meliki Rıdvan, söz verdiği halde kuşatmaya katılmamıştı. Dimaşk meliki Dudak ise Fatımilerin Filistin'e saldırma ihtimaline karşı bir an önce Dimaşk'a

veya hızlı bir atı yakalamış olan ateş gibiydi. Geri çekildikten sonra çıkışı olmayan yollarda kayboldular. Ancak atları yavaş olanlar ve yavaş koşanlar ya kesiliyor ya köle yapılıyor ya da köle olarak satılmak için esir alınıyordu. Hristiyanlar, ölümün ortasında bir gencin ayakkabı tabanını bulduklarını hatırladılar²²⁹; bu ayakkabı, güneşi veya yağmuru uzaklaştırmak için de kullanılabilirdi²³⁰. Batı yoluna devam ederken Doğu, kaçanlara acıdı. Geri kalan eserler, taslar, bardaklar, masalar, su kapları, tripodlar, tahtirevanlar, banyo küvetleri, kazanlar, tencereler, fiçiler, çadırlar, pelerinler, gömlekler, hepsi saf altından veya altınla süslenmişti ve şimdi bunların tamamı galip gelene aitti. Halk yoksulluktan sonra zengin oldu²³¹. İlk başta oturup Türk lezzetlerini ve satrap için hazırlanan yemekleri iştahla yediler. Sonra ele geçirilen mor [kumaş] konusunda aralarında çekişme çıktı²³².

Bölüm 91

Tankred'in mağlup olan düşmanı takip edip onları olağanüstü şekilde katletmesi

Tankred'in cesareti övgüyü yiyip bitirdi. Zenginliği reddeden bir yoksul gibi, yemeği reddeden bir oruçlu gibi, dinlenmeyi reddeden bir işçi gibi, şöhretten başka hiçbir şeye arzu duymadan, Asi nehrinin ikiye bölündüğü noktadan bir yol buldu. Onun olabileceği daha uygun bir yer yoktu. Sadece birkaç silahlı arkadaşıyla kalabalığın peşine

dönmek istiyordu. Hims ve Membic emirleri arasında da geçimsizlik vardı. Ayrıca ordu içerisindeki Türkler ile Araplar da anlaşmazlık halindeydiler. Kürboğa ise otoritesini devam ettirebilmek için sert davranmak zorunda kalıyor, bu da beylerin, hiç hoşuna gitmiyordu. Tüm bunların yanı sıra Kürboğa'nın Haçlılara karşı elde edeceği olası bir zaferin bölgedeki otoritesini arttıracığı ihtimali melikler arasında huzursuzluk yaratıyordu. Sonuç olarak Haçlı ordularının ani bir kararla şehirden çıkarak hücum etmeleri Müslümanlar arasında bir panik yarattı ve başta Dimişik emiri Dudak olmak üzere Artukoğullarından Sökmen ve diğer emirler utanç verici bir şekilde savaş meydanını terk ettiler. Böylece Türk ordusu dağılarak Ortadoğu'nun kaderini etkileyecek korkunç bir mağlubiyet almış oldu. İbnü'l Esir, a.g.e., s.231; İbnü'l Adîm, s.92-93. Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, s.191; Demirkent, *Haçlı seferleri*, s.45.

²²⁹ Bu satırlardan müellifimizin savaşa bizzat katılmış kişilerden duyduklarını kaleme aldığı anlaşılmalıdır.

²³⁰ Müellifimizin neye atıfta bulunmak istediği anlaşılmamaktadır.

²³¹ Tyrensis, kaçan Türklerden büyük ganimet elde ettiklerini, dün fakir ve aç olanların hatta dilenenlerin bu zaferin ardından zengin olduklarını aktarmaktadır. Tyrensis, s.271-272. Albertus ise Kürboğa'nın kaçarken arkasında tıpkı bir kasabaya benzeyen çok büyük bir çadır bıraktığını, bu çadırın içinde iki bin kişinin rahatlıkla yaşayabileceğini kaydeder. Albert of Aachen, C.1 s.151-152. Anna ise elde edilen ganimetin o kadar boldu ki Antakya'ya taşımak için otuz günün anca yettiğini söyler. Anna Komnena, s.342.

²³² Haçlıların bu zaferi 28 Haziran 1098'de gerçekleşti.

düştü. Partlar, Persler, Hintliler ve Muhammed'i destekleyen tüm halkların adamlarıyla savaştı. Koyunların arasında bir panter gibiydi. Guiscard'lı onları katletti. Mahmuzlarıyla ve dizginleriyle atını koşturdu. Korkunç haykırırlarla ve inanılmaz bir çabayla adamlarına cesaret verdi. Hızla hareket eden savaş hattı silahlı düşmanla çarpıştı. Türkler, ölümden kaçınmak için, ağır yük taşıyan bineklerinin boyunlarını ve işe yaramaz kışlarını dürttüler ve parçaladılar.

Atlarının üzerlerinden atılmaları da uzun sürmedi. Yaylarını ve sadaklarını bir kenara atıp kaçtılar. Tankred yeşil dünyayı kana buladı. Tankred hendekleri ölenlerin yığınlarıyla doldurdu. Birçoğu aldıkları yaralar nedeniyle ölürken birçoğu yara bile almadan öldü²³³. Yaralanmaktan korkan bu kalabalık ondan kaçtı. Düşmanlardan bir kısmı dizginleri ve eyerleri bırakıp saklanmak umuduyla dikenli çalılırların altına gizlendiler. Atlar bazılarını toynaklarıyla çiğneyerek bağırsaklarını çıkardı. Bu arada, yürüyerek kaçmaya çalışan diğerrleri de ölümlle karşılaştı. Cesaretleri ya da ruhları pes ettiğinde ayakları da başarısız oldu. Çoğunluk ise nehrin kendilerini kurtaracağını düşündü. Ancak nehre girdiklerinde, kendilerine yardım edeceğini umdukları dalgalar yüzünden telef oldular. Bir at ve binicisi suyun üstünden görülebilen küçük bir tepeye vardı. Kıyıya yaklaştıklarında çamur kendisini aşağıya çekti. Bu nedenle sadak, zırh ve zırhla donatılmış olanlar cehenneme doğru inerken diğerrleri de ürperdi²³⁴. Plüton'un kendisi hatta karısı bile yakalanmaktan korktu ve kaçtı²³⁵. Ancak kader bazı Türklere sığa ulaşmayı nasip etti. Bunlardan bir kısmı sudan çıktı, bir kısmı ise suyun içinde kaldı. Ancak bu şekilde kaçmaya çalışanlar bile başarılı olamadı. Tankred, geçtiği Lyncestrian Nehri'nin sığılıklarını hatırlayarak onları takip etti²³⁶. Harenc'in kalesi görüldüğünde, onlara engebeli ve alışılmadık zeminde taze ve hevesli bir şekilde yaklaştı. Burası doğa ve mimari açıdan iyi bir şekilde

²³³ Geri çekilirken Asi Nehrinde boğulanlardan bahsediyor.

²³⁴ Anna, Asi Nehrinde çok sayıda Türkün boğulduğunu hatta ölümlerin arkadan gelenler tarafından köprü olarak kullandığını kaydeder. Anna Komnena, s.342.

²³⁵ Plüton, Antik mitoloji de yer altı dünyasının hükümdarıdır. Bu satırlarda şiirsel bir anlatıma yer vermek isteyen müellifimiz eserini renklendirmek için bu tarz cümleler kurmaktadır.

²³⁶ Bosna-Hersek'te yer alan Trebişniça nehrinden bahsediyor.

güçlendirilmişti. Kendisine karşı sürüler halinde dizilen Türk yaylarından hiç korkmuyordu. Bu kule güçlü bir askeri güç tarafından destekleniyordu. Uzun süredir kapalı olan kapılarını şimdi açtı. Genç adamlardan oluşan bir kalabalık yaklaşan lordun yanına koştu. “Bana yeni atlar verin” diye bağırdı. Böylece bir anda silahlar, adamlar ve atlar bir belirdi²³⁷.

Bölüm 92

Aynı konuyla ilgili

Hama ve El-Hammam surlarının altındaki Artah üzerindeki çimenlik ova, nehrin bölünmüş yatağıyla çevriliydi. Geçmişte gezginleri dışarıda bırakıyordu ve insanların dolambaçlı bir tur atmak zorunda kalmalarının nedeni buydu. Bu elverişsiz bölgeyi dağdan bir çift köprü ayırıyordu. Bu engebeli arazinin karşısındaki tek bir kapı yolcuları kabul ediyordu²³⁸. Kendini güvende sanan Pers kuvvetleri artık iki köprü arasına konuşlandırılmıştı. Adamlar sanki uzun bir yorgunluk döneminden sonra kaçışa ara vermiş gibi davranıyorlardı. Yorgun oldukları için savaştan kaçabileceklerini sanıyorlardı. Ancak Tankred oradaydı, yanında atlar, silahlar ve adamlar da vardı. Savaş yeniden başladı. Birbirlerini görünce kovalayanlar “ne güzel” diye bağıırken, kaçan Türkler kendi aralarında “ne yazık” diye inledi. Antakya surlarının altındaki katliam oldukça büyüktü. Yeni kuvvetlerin katıldığı buradaki katliam ise daha büyüktü. Her iki tarafın da aldığı yaralardan dolayı ağıtlar yükseliyordu. Yer yer kahkahalar duyuldu ama bu ortak bir tepki değildi. Bir taraf çok güldü, diğer taraf çok ağladı. Hızla kaçan Türkler ağlarken, savaş arayan Normanlar gülüyordu. Normanlar onları keserken, Türkler ise ölüyordu. Yaklaşan Norman mızrakları ve köprüünün dar düzlüğü Türkleri kaçmasını engelledi. Dehşet, kaçmak için harcadıkları emek ve zayıflayan güçleri kendilerini savunmalarını engelliyordu. Çok

²³⁷ Bahsedilen kule, Aziz Georgius kapısının karşısına, şehrin giriş çıkışlarını kontrol etmek için yapılan ve Tankred tarafından idare edilen Tankred Kulesidir. Anonim Haçlı Tarihi, s.100; Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, s.175,191.

²³⁸ Demir Köprü ve Aziz Georgius kapısından bahsediyor.

sayıda yaradan kan akıyordu. Perslerin neredeyse her uzvu yaralanmıştı. Denedikleri her şey sefalete dönüştü. Ne savaşılabildiler ne de kaçabildiler. Her ikisini de deneyen Türkler sonuçtan hiç de memnun olmadılar. Böylece aslan ve panterin saldırdığı koyun sürüsü gibi telef oldular.

Bölüm 93

Artah Kalesi teslim oluyor

Kaçış ve [nehirin] dalgaları düşmanın bu büyük kalabalığından yalnızca birkaçını kurtardı. Bazıları öldürülürken, Hıristiyanlar daha fazlasını öldürmek için arayışlarına devam ettiler. Kale (Artah) şimdiye kadar Türklerin elinde kalmış ve savaşa iyi hazırlanmıştı. Dediğim gibi, sanki bu insan işi değil de ilahi bir işmiş gibi, bu zamana kadar zapt edilememişti. Neptün'ün Bergama'sı veya Apollon'un Truva'sı, hangisini seçerseniz seçin, diğer tüm yerler onlar için ne kadar aşağıdaysa, burası için de o kadar aşağıda kalırdı²³⁹. Bununla birlikte, arkadaşlarının ölümleriyle dehşete düşen, kendilerine güvenemeyen ve aynı derecede umuttan yoksun olan genç savunucular, tüm kaçış yollarını ve mukavemet düşüncelerini bitirdiler. Bu nedenle, ayrılmaya karar verdiler. Türklerin ilahi güç tarafından yenilmesinden sonra ne Franklarla ne de cennetin silahlarıyla hiçbir ilgileri olmadığını söylediler.

[Raymond'ın esir alınan] halkı ya şiddetli bir açlıkla zorlanmış ya da sahte bir arzuyla büyülenmiş, Mesih'ten vazgeçmiş ve Muhammed'in takipçileri olmuştu. Aynı duvarlar hem Türk'e dönüşmüş bu adamları hem de Türkleri koruyordu. Bunlara, Mesih'in taraftarlarının liderinin kim olduğu ve kimin daha güvenilir olduğu, kaleyi ve kendilerini kime teslim edebilecekleri ve kiminle güvende olacakları soruldu. Esirler onları Raymond'a güvenmeye teşvik etti. "O en güvenilir kont" dediler, "ve en güçlüsü. Kendinizi ona

²³⁹ Antik mitolojiye göre Bergama'nın surlarına Neptün'ün, Truva'nın surlarının inşasına ise Apollon'un yardım ettiğine inanılmaktaydı.

adarsanız korkmanıza gerek yok.” Neden bunu daha fazla geciktirelim? Bu konuyu birkaç sözle bitirmek uygun olur. Bunu kabul ettiler, Hıristiyanları çağırdılar, kapıları açtılar, kaleden çıktılar ve Hıristiyanlar içeri girdi.

Bölüm 94

Ölmek üzere olan Le Puy piskoposunun son sözleri

Bu arada, Le Puy piskoposu [Adehmar] ölünce²⁴⁰, Petrus’u [Antakya’da] besleyen bazilika içine taşınarak dinlenmeye bırakıldı. Ancak ölmek üzereyken piskopos, yaptıklarının hatırlanması ve kurtuluş yolunu göstermek için diğerlerini yanına çağırdı ve şu şekilde konuştu. “Ey yoldaşlar, Tanrı hala beni aydınlatıyorken, sizin için şevkle çalışmaktan asla vazgeçmeyeceğim. Sizleri özenli bir şekilde emziren anne gibi yetiştirdim, öğrettim, uyardım ve teşvik ettim. Ölümcül olanı yırtıp attım ve yaşam tohumlarını saçtım. Bana verilen görevleri önemsedim ve yerine getirdim. Şimdi gidiyorum, artık yaşamımın sonu geldi. Papa Urbanus, beni size bir öğretme vaizi olarak atadı. Ve şimdi bu adamı, aynı sıfatla size taktim ediyorum.” Bu görevde rakipsiz olan Arnoul’u takdim etti. “İşte” dedi, “İnandığım sevgili oğlum. Kulaklarınızı ona çevirin. Sen oğlum, babanın uyarılarına dikkat et. İlahi delillerin tohumlarını geniş çapta yayın. Ücretsiz olarak aldığınız tohumu ücretsiz olarak dağıtın. Günahkarları geri çağırın ve doğru davranan tahtlıları övün. Görevinizi yerine getirin ve kendinizi Mesih’in bir hizmetkarı olarak gösterin. Size verilen görevleri şevk ve dürüstlikle yerine getirin. Hiç kimsenin sizi haksız bir yöne çevirmek için hediyeler sunmasına izin vermeyin. Ve kısa hayatımda kısa ve öz konuşayım, mütevazı, ölçülü, ihtiyatlı, alçakgönüllü, dindar ve huzurlu olun.”

²⁴⁰ Adehmar, 1 Ağustos 1098’de ölmüştür. Fulcherius Carnotensis, s.91. Temmuz ayı içerisinde Antakya’da, ne olduğu tam olarak bilinmeyen şiddetli salgın hastalık meydana gelmiştir. Bu hastalık ağır savaş koşulları sırasında sık sık meydana gelebilen Tifus salgını olması muhtemeldir. Bu salgının şöhretli ilk kurbanı ise Le Puy Piskoposu Adehmar olmuştur. Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, s.194.

Bölüm 95

Onun Kitabesi

İşte bunları öğütledi ve kısa bir süre sonra aklının, gücünün ve sesinin değer verdiği kişiye yani İsa'ya göçüp gitti. O büyük değerlere sahip bir adamdı ve her yerde şerefe layık bir insandı. Bu yazıtı layık bir adam, hatta daha büyük bir yazıtı... ‘‘Burada Musa'nın öğretisinde, gayretinde, alışkanlığında ve makamında en parlak takipçisi gömülü yatıyor. Musa halkının lideriydi ve bu da halkının lideriydi. İkisi de Mesih'in liderleriydi ve ikisi de gökte doğmuştu. Her ikisi de adaletin ve öğretinin peşindeydi. Her ikisi de Tanrı'nın sesi ve halkı ile arasındaki aracıydı. Musa'nın yolculuğunun sebebi Kenan ülkesiydi. Onun yolculuğunun nedeni de Kenan ülkesiydi²⁴¹. Musa'ya bu toprakları görme yeteneği verilmiş, ancak bu topraklara ulaşma yeteneği bahşedilmemişti²⁴². Bu adamın da oraya ulaşmasına izin verilmedi. Uzun oruçlar Musa'yı Tanrı'yla barıştırmıştı. Tanrı bu adamı da uzun süren açlık nedeniyle kutsadı. Tanrı'nın kendisi Musa'yı seçmişti ve Papa Urbanus da bu adamı seçti ancak o, Tanrı'nın emrini yerine getiriyordu ve bu nedenle ikisini de Tanrı gönderdi²⁴³.

Bölüm 96

Tankred, Normandia ve Provençe kontlarıyla birlikte Marra'yı kuşatır

Şehir alındıktan sonra galipler zengin olmuş, yenilenler ise öldürülmüştü. Birinci grup, tevazudan dolayı yıldızlara yükseltilirken diğerleri, lüks ve sarhoşluklarından dolayı Cehenneme battı. Antakya prensliğini devralan Bohemund, orada hüküm sürmeye devam

²⁴¹ Bkz. Deuteronomy 34:1–4.

²⁴² Kenan ülkesi günümüzde, İsrail, Filistin, Lübnan, Ürdün ve Suriye'nin sınırlarını kapsayan bölgedir. Haçlı Seferlerinin de amacı başta Kudüs'ün de içinde bulunduğu bu kutsal toprakları ele geçirmek olduğundan müellifimiz burada Hz. Musa ile kader birliği yaptıklarına ve onun yapamadığını başarmayı amaçladıklarına değinmektedir.

²⁴³ Müellifimizin burada Adehmar'ı, bir peygamber ile eşit tuttuğu görülmektedir.

etti²⁴⁴. Tankred, yolculuğunun kesintiye uğrayan sıkıntısını yeniledi. Dağlarda, vadilerde, tarlalarda ve kasabalarda soğuğu, sıcağı, açlığı ve susuzluğu yaşadı. Tempe-Thessala kendi güzelliğini reddetti. Hama Heliconia'yı, Harence yeşilliklerini, Barysan bağlarını ve Hersen mısır tarlalarını reddetti. Bunlara ek olarak, çok sayıda başka kasaba ve her biri başkalarına ait eserleri kendi eserlerine tercih etti. Ancak markinin oğlu, başka bir Julius [Sezar], hala yapılacak bir şey varsa, hiçbir şeyin yapılmadığına inanarak, yolculuğunun nedeninin Kudüs olduğunu ve Antakya uğruna değil de Antakya'yı geçmek için hac yolculuğuna çıktığını hatırladı. Bu nedenle, savaş arayan Normandia ve Provençal kontlarına katıldı. Onlarla kalabalık ve zengin Maarratünnümân şehrine gitti²⁴⁵.

Marra halkı hazırlıklıydı. Bunu, Antakya'nın ele geçirilmesinden korktukları için mi, yoksa kuşatmaya katılan Frankların çokluğundan mı, ya da kendi halklarından gelen raporlar aracılığıyla Antakya konusunda uyarılmış olduklarından mı yaptıkları bilmiyorum. Belki de tüm bu yollarla uyarıldıkları için şehirlerini gıdayla doldurdular ve kırsal bölgeyi tamamen boşalttılar böylece kendilerini kuşatmak üzere olan orduya hiçbir şey bırakmadılar. Hatta su eksikliğinin düşmanların ilerleyişini geri püskürtebileceğini düşünerek surların dışındaki su kuyularını bile kuruttular. Ancak çarımha gerildikten sonra bile asla pes etmeyen ve Allah rızası için bedenlerini duaya teslim eden İsa'nın taraftarları, şehrin kuşatılmasıyla sanki bir ziyafete davet edilmiş gibi sevindiler. Bazıları kuşatma makineleri kurarken, diğerleri onları kuranları koruyordu. Bazıları taş atarak duvarları vururken, bazıları da duvarları sarsmak için kullandıkları taşları omuzlarında taşıyordu.

Bazılarının tahıl elde etme umuduyla koşuştururken, bazılarının ise geri dönerken yük altında inlediğini görebilirsiniz. Bazıları kuyuları eski kullanımlarına kavuştururken, bazıları da yenilerinin inşasına girişti. Birçoğu cennetin çağlayanlarından bir şey umuyordu ve gökten akacak suyu tutacak kaplar hazırladı. [Tanrı] Onların arzularını hoş gören, onların emeklerini

²⁴⁴ Antakya'nın Kürboğa tehlikesinden kurtulmasının ardından şehrin kimin hakimiyetinde kalacağı sıkıntılı bir süreci beraberinde getirdi. Bohemund şehrin bir ihanetle alınmasında etkili olduğundan dolayı şehirde hak iddia ediyordu. Ancak İmparatora ettikleri yemin bu hakimiyeti tereddütte bırakıyordu. Bohemund, imparatorun kendilerine yardıma gelmediğini savunarak şehir üzerindeki hakkını meşrulaştırmak isterken, Bohemund'a derin bir kıskançlık hisseden Raymond ise bu duruma karşı çıkıyordu. Bu konular tartışılırken seferin asıl amacı olan Kudüs'e doğru hareketin gecikmesi ordu içerisinde derin bir huzursuzluk yarattı. Liderler arası yapılan toplantıda Raymond seferin gecikmesinin dolayı askerlerinin asileşmesinden çekinerek, Bohemund'un yürüyüşün devamında yer alması şartıyla kararı kabul edebileceğini söyledi. Bohemund da kutsal mezar yolculuğunu akibete uğratmayacağına dair yemin etti. Anonim Haçlı Tarihi, s.137-138; Albert of C.1, s.176 vd; Raimundus Aguilers, s.128-129; Peter Tudebodus, s.151-153 Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, s.191 vd.

²⁴⁵ Haçlı ordusu, Maarratünnümân şehrine 27 Kasım 1098 tarihinde saldırdı. Bu şehir, Kudüs yolu üzerinde stratejik bir öneme sahiptir. Demirkent, *Haçlı seferleri*, s.46; Işın Demirkent, "Maarratnu'mân", TDVİA, c.27, TDV Yayınları, Ankara, 2011, s.247-276.

ve acılarını tek görendi. Kendisine iman edenleri yalnız bırakmadı. Gökten gönderilen yağmur herkese yetti. Nitekim daha sonra yağın yağmur fazla geldi ve daha önce yağmur yağmasını isteyenler artık durmasını arzuları. Kuyuların bakımını yapanlar yaptıkları işin boşa gitmesinden yakınıyordu.

Bölüm 97

Müminlerin kamplarında yaşanan korkunç kıtlık

Bu sel, kampa getirilen tüm tahılların çürümesine neden olarak korkunç bir açlığı da beraberinde getirdi. Hiçbir yerden de başka bir gıda temin edilemediği için zafer ertelendi. Ekmek bulmak zorlandı ve açlık arttı. Bu utancı yaşayanlardan işittiklerimi ve öğrendiklerimi kaydetmekten utanıyorum. Çünkü yiyecek kıtlığı sebebiyle insan eti yemek zorunda kaldıklarını söylediler. Hristiyan olmayan yetişkinleri çömeleklere koyularak pişirilirken, bebekler ise şişlere takılarak kızartıldı. Hristiyanlar onları yerken vahşi hayvanlara, insanları kızartan köpeklere benziyorlardı. Şehrin ele geçirilmesinin gecikmesi durumunda, dışarıdan tahıl gelmez ve Hristiyan olmayanlar da tükenirse bu durumda kendi uzuvlarını bile yiyebileceklerini anlattılar²⁴⁶.

Bölüm 98

Tankred ve Raymond arasındaki anlaşmazlık

Bütün bunlar olurken, Tankred'in adamları ve Raymond'ın adamları arasında bir tartışma çıktı ve kısa süre sonra bu tartışma adamlardan lortlara sıçradı. Tankred'in inancı Hristiyanların kanını dökmesini yasakladığından, duygularını güçlkle dizginleyebildi ancak Provençalleri katlederek öfkelerini yatıştırmaktan kendini alıkoyamadı. Guiscard'ı tüm

²⁴⁶ Maarratnumân'da gerçekleşen yamyamlık hadisesiyle ilgili neredeyse tüm çağdaş kaynaklarda benzer bilgilere rastlanmaktadır. Bu konuda bizzat kuşatmaya katılmış olan Gesta'nın yazarının aktardıkları son derece önemlidir. "Orada kaldığımız süre içerisinde, belki uzun süre kaldığımız belki de surların dışında ganimet bulamadıkları için bizlerden bazıları ihtiyaçlarını karşılayamadılar ve aç kaldılar. Bazıları bağırsaklarda Bizans altını bulma ümidiyle, ölümlerin vücutlarını yardılar ve bazıları da ölü etini kesip, parçalayarak pişirdiler". Anonim Haçlı Tarihi, s.142. Yamyamlık hadiseslerinin yabancıları olduğu kadar Haçlıları da tiksindirdiğini belirten Raimundus ise şunları aktarmaktadır: "Yiyecek eksikliği artık öyle şiddetli bir hâl almıştı ki Hristiyanlar, iki-üç hafta önce bataklığa attıkları çürümüş pek çok Sarazen cesedini afiyetle yediler." Raimundus Aguilers, s.142. Peter Tudebodus ise yoksul olanların putperest cesetlerini yararak altın aradıklarını kaydederken bazılarının da çektikleri büyük açlık yüzünden cesetlerin etlerini keserek pişirip yediklerini kaydettirmektedir. Liderler, bu durumu fark ettiklerinde cesetlerin şehir dışına çıkartılarak yakılması emrini vermiştir. Peter Tudebodus, s.158. Benzer hadisleri kaydeden Carnotensis ise olaya açıklıktan ziyade psikolojik açıdan yaklaşarak, yaşanan bu vahşice eylemi kuşatma sırasında Haçlıların çektiği eziyete bağlamaktadır. O'na göre; kuşatma sırasında şiddetli açlığın neden olduğu cinnetle Müslümanların kalçalarından kesilen et parçaları pişirilmiş, hatta yeteri kadar kızarmamış etler bile çiğ bir şekilde yenilmiştir. Fulcherius Carnotensis, s.96.

dünyada ünlü yapan [savaş] sanatına yöneldi. Kale muhafızlarının bu anlaşmazlıktan haberi olmadığını bildiği için hiç vakit kaybetmeden Antakya'ya geldi. Yoldan geçerken askerlerine kılıçlarını nasıl gizlice ve kederli bir şekilde tutmaları gerektiğini öğretti. Sonra, pelerinler içerisinde, o ve arkadaşları kaleye yaklaştı ve muhafızlara seslendi. Kapılar açıldı ve barış taklidi yapanlar huzur içinde içeri alındı. Birbiri ardına girdiler. Sayıları savaş için yeterli olunca, birdenbire silahlarını çıkarıp niyetlerini belli ettiler. Raymond'ın askerleri dışarı atıldı ve yara bere içinde ona geri gönderildi²⁴⁷.

Böylece Tankred, elinden geldiğince intikam aldı, daha güçlü olana karşı daha zekiydi. Ayrıca kopan başı vücuda geri getirdi, yani Truva'yı Bohemund'un Illium'una geri verdi. Çünkü o ana kadar Bohemund ne zaman kaleye baksa, tam egemenlik sağlayamadığı için eksik hissediyordu. Kendisinin bir prens olarak görmediğini, bunun yerine Raymond'ı Antakya'daki meslektaşısı olarak adlandırdığını söylüyordu. Bu sıkıntı rüyalarında bile işkence haline geliyor ve onu uyutmuyordu. Doğrusu, Raymond'ın iç kale üzerindeki kontrolüne duyduğu nefret ve şehir üzerindeki kontrolünden aldığı mutluluk, kale ile şehrin geri kalanı arasındaki bu sınırdaki birbirine çarptı. Bohemund'un konumu düzeldikten sonra [sefere] daha fazla dahil oldu. O, yanında büyük bir kuvvet ile Marra'ya dönen Tankred'e katıldı. Raymond, her ikisine de keder vermişti ve şimdi kendilerini düşmanın gücüne karşı muhteşem bir şekilde hazırlıyorlardı²⁴⁸.

Bölüm 99

Anlaşmazlığın kökeni

Bu noktada, bir nehrin akışına bile daha fazla şaşırduğumuz bu nefretin nedenine dönmek yerinde olacaktır. Antakya hâlâ Galya prenslerine direnirken, Bohemund'un adamları ile Raymond'ın adamları arasında kaos çıkmıştı. Her iki taraftan da adamlar tahıl toplamaya gönderildi. Buldukları erzak onları çatışmaya sürükledi. Tahıl yaşanan çatışmayla bölündü ve her iki taraf da ürküp, yaralandı. Daha sonra her iki grup da aldıkları yaralarla birlikte evlerine döndüler. Liderler kendi adamlarının akıttığı kandan dolayı üzüldüler. Benzer bir

²⁴⁷ Raymond, Antakya'dan ayrılırken Guillaume Ermingar komutasındaki bir birliği Antakya'da bırakmıştır. Maarratnumân'ın ele geçirilmesinin ardından Haçlı ordusu Raymond önderliğinde Kudüs'e ilerlerken Bohemund ise Antakya'ya dönerek şehrin hakimiyetini ele geçirmiştir. Raymond tarafından şehirde bırakılan Ermingar ise Bohemund ve Normanlarla baş edemeyerek şehri terk edip, Raymond'ın peşinden gitmiştir. Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, s.201.

²⁴⁸ Normanlar ve Provençaller arasında yaşanan bu tip çekişmelere Haçlı kroniklerinde çok sık rastlanılmaktadır. Cadomensis, bu satırlarıyla hem Toulouse'lu Raymond'ın hem de Marra şehrindeki Müslümanların düşman olduğuna değinerek bu mücadelenin şiddetini açık bir şekilde aktarmıştır.

üzüntü de yaralıların intikam ateşiyle tutuşmasından kaynaklandı. Komutanlar bu ateşin kampta söndürülmesini emretti. Ancak ateşleri dışarıda fırtınaya dönüştü. Adamlar kampta savaşmaya karşı yasaklara zor da olsa uydular. Ancak, bir tarafta daha büyük bir grup, diğer taraftan erzak yükü altında olan daha küçük bir grupla karşılaştığında, kendi erzak yüklerini bir kenara bırakıp onlara şiddetle saldırıyorlardı. Böylece daha güçlü olan taraf ganimetlerin tadını çıkarıyordu. Zayıf taraf, yağmalandıktan sonra, emeklerinin kendilerine değil başkalarına yaradığı için feryat ediyordu²⁴⁹. Erkekler, aynı dili konuştukları arkadaşlarıyla birlikte savaşıyordu. Ancak bazı yoldaşlarını çatışmanın herhangi bir kısmında masum olmalarına rağmen konuştukları dil nedeniyle darp ediliyorlardı. Narbonne, Auvergne, Gaskonya ve tüm Provence halkı bir taraftaydı. Galya'nın geri kalanı ve özellikle Normanlar, Apulia'nın adamlarıyla birlikteydi. Bretonlar, Svabyalılar, Hunlar, Ruthenliler ve diğerleri, duvarların dışında kendi dillerini konuştuğunu duydukları kişileri koruyorlardı²⁵⁰.

Bölüm 100

Kutsal Mızrak Tartışması²⁵¹

Fitne sadece şehrin dışına akıyor, aynı zamanda şehre doğru da akıyordu. Kuşatma altındaki halk yukarıda belirtildiği gibi açlıktan sıkıntı çekerken, Raymond'ın halkı arasından Pierre adında kurnaz bir yalancı ortaya çıktı ve halkın kurtuluşunun kendisine şu şekilde açıklandığını vaaz etti. Şunları söyledi²⁵²: “Havari Aziz Andrew bana göründü ve kulaklarıma şu emri fısıldadı²⁵³: ‘Kalk ve acı çeken insanlara gökten bir teselli verildiğini duyur. İsa'nın göğsünü delmiş olan mızrak onlara bahşedilecek. Bu mızrak, yerin altındaki Aziz Petrus Bazilikası'ndadır. Buradaki taşı kaldıracaksınız -ve taşı o gösterdi- orayı kazarak müjdelenen demir parçasını bulacaksınız. Savaşın dehşeti çöktüğünde, bunu düşmanlarınıza karşı kullanın, bu sayede zafere ulaşacaksınız.’ Uyandığımda uykumda yanılığa düştüğümü sandım. Vizyonumu dillendirmedim ve ikinci hatta üçüncü kez uyarılmasaydım sonsuza

²⁴⁹Cadomensis burada yanılığa düşerek bu olayın Antakya kuşatması sırasında vukuu bulduğunu aktarıyor. Ancak bu olay Maarratünnümân ele geçirildikten sonra yaşanmaktadır. Raimundus'un aktardığına göre, Bohemund'un birlikleri kuşatmayı ağırdan almalarına rağmen şehir ele geçirildikten sonra daha fazla kule, at ve esir elde etmişlerdir. Bu durum da Normanlar ile Provençaller arasında Cadomensis'in de bahsettiği hengameye sebep olmuştur. Raimundus Aguilers, s.139; Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, s.200;

²⁵⁰ Cadomensis'in burada “*Hunos*” olarak bahsettiği grup büyük olasılıkla “*Hungarians*” yani Macarlardır.

²⁵¹ Müellifimiz, bu bölümlerde Kürboğa'nın Antakya kuşatması sırasında yaşanan hadiselerle geri dönüyor.

²⁵² 10 Haziran 1098'de pespaye kıyafetli, Pierre Bartolomaeus adında bir köylü, kont Raymond'ın çadırına gelerek onunla ve Le Puy piskoposu ile görüşmek istediğini söylemiştir. Aşağı tabakaya mensup olmasına rağmen zeki sayılabilecek bu adam, arkadaşları arasında içki ve kadın düşkünü birisi olarak tanınmaktaydı. Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, s.185; Demirkent, *Haçlı seferleri*, s.43

²⁵³ Aziz Andreas, Hz. İsa'nın on iki havarisinden biri ve Aziz Petrus'un ağabeyidir.

kadar sessiz kalacaktım. Aynı havari daha önce söylediklerini ağıt yakarak ama öfkeli bir fısıltıyla tekrar söylediğinde, ikinci gecenin sessizliği beni yine sarstı. Dedi ki: ‘Neden beni küçümseyerek sessiz kalıyorsun? Neden birçok kişinin kurtuluşunu geciktiriyorsun? İnsanlar Rab’be bağırdılar ve seslerini duyurdular. Ama şu ana kadarki ihmalin yüzünden sanki O, onları ihmal etmiş gibi görünüyor. Bu nedenle acele et ve mümkün olduğu kadar çabuk bu durumu düzelt ki, yaşayabilesiniz.’ Bu [sözlerden] rahatsız olarak uykudan kalktığımda artık daha mutemet ve daha endişeliydim, bunu sessiz mi tutmalıyım yoksa bilinmesine izin mi vermeliyim emin olamıyordum. Bütün günümü ve gecemin yarısını bu kaygılardan endişe ederek, dua ederek, oruç tutarak ve eğer ilk iki işaret O’ndan gelmişse, Allah’tan üçüncü bir işaret vermesini isteyerek geçirdim. Horoz sabah iki kez öttükten sonra uyku yorgun vücudumu ele geçirdi. Hiç gecikmeden, birinci ve ikinci kez gelen kişi, şimdi üçüncü kez, eskisinden daha korkunç ve buyurgan bir şekilde geldi ve dedi ki: ‘Kalk cahil koyun, dilsiz köpek, kurtuluşu geciktiren, zaferi geciktiren, halka zarar verirken düşmana teselli veren, kalk. Korkunun olmadığı yere gitmekten korktun.’ Tehdit ve iddiaları eskisi gibiydi’

“Korkuya kapılan ruhum, bu tehditlerden ve uykudan kendini güçlkle kurtardı. Vücudumun bir tarafı ateşte yanmış, diğer tarafı buzdan kaskatı kesilmiş gibi titreme ve ter arasında gidip geliyordu. Öğrendiklerimi öğretmeye bu adımlarla geldim. Siz babalar ve kardeşler bu konunun gerçeklerini öğrenmekte gecikmemelisiniz. Yerin adını vermek bana, kazmak ise size düşüyor.” Bu olayın haberi Raymond’ın kulağına ulaşınca bir toplantı düzenledi ve ardından Pierre’i bazilikaya çağırttı. Yeri sorulduğunda ise Pierre, onun kendi ayarlamış gibi sunağın altında olduğunu söyledi. Onları kazmaya teşvik etti. Sonra sözlerinin ağırlık kazanması için yüzünü toparladı. Kazdılar ama hiçbir şey ortaya çıkmadı. Çünkü altüst olmuş toprak, içine hiç konmamış ya da onun tarafından kabul edilmemiş olanı asla geri veremezdi. Ancak Pierre, tesadüfen bulduğu Arap mızrağından bir demir ucu saklamıştı. Bunu da hilesini gerçekleştirmenin bir yolu olarak seçmişti. Sertti, yıpranmıştı, eskiydi ve biçim ve boyut olarak bizim kullandığımızdan farklıydı. Mızrak ucunun şekli sayesinde insanların onun hikayesine inanacağını düşündü. Bu nedenle Pierre o anı hilesi için kullandı. Eline bir çapa alıp hendeğe atladı ve bir köşeye doğru döndü. Kazı yaparken “işte burada, aradığımız şey burada yatıyor” dedi. Sonra onu gösterdi. Daha fazla çabalayarak, hileyle hendeğe yerleştirdiği mızrağını gösterdi. Bu hileye gölge, gölgeye insan kalabalığı ve kalabalığa da yerin darlığı yardımcı oldu.

Bölüm 101

Aynı konu hakkında

Demirin bir parçası diğerine çarptığında şingirdadı. Daha sonra, bu sahtekarlığın kışkırtıcısı, mızrağını kaldırarak sıradan halkın kulaklarını şunlarla doldurdu: “İşte, işte, cennet ne vaat etti, yeryüzü neyi korudu, elçi neyi fısıldadı ve tövbekârlar dualarında neyi talep etti?” Zar zor dışarı çıkardıkları mızrağı ilahiler ve şarkılar söyleyerek takip ettiler. Hediyeler verip onu altınlarla ve değerli elbiselerle kapladılar. Raymond ve onu destekleyenler de aynı fikirdeydi. Diğerlerinin sadeliği ise basit hediyelerle sunuluyordu. Zaferden önce ciddiyetle, zaferden sonra ise daha da büyük bir şevkle hediyeleri sundular²⁵⁴. Sanki Provençallerin haykırışlarının gerektirdiği gibi, savaşta ganimet olarak taşınan mızrağa zafer atfedilmişti. Böylece Raymond’ın serveti arttı, ruhu yükseldi ve ordusu kibirlendi. Hediyelerle ya da hizmetlerle yanında tuttuğu liderlerden bazıları artık onu destekliyordu.

Bölüm 102

Bohemund mızrağın sahte olduğundan şüpheleniyor

Ancak tedbirsiz bir adam olmayan Bohemund, olayların gidişatını değerlendirdi. Halkı bu tür olaylara bulaştıran bu hayalperest kimdi? Atlayıp kazmadan ve keşif yapmadan önce kazıcılara nereyi göstermişti? Bohemund bunun boş ve yanlış bir keşif olduğunu, kâşifin asılsız iddialarla yanlış hareket ettiğini hemen anladı. Şöyle dedi: “Aziz Andrew’un sık sık içki tezgahlarında dolaştığını, pazar yerlerinde koşturduğunu, aylakların dostu olduğunu ve saçmalıklarıyla ünlü olduğunu duyduğum bir adama görünmesi komik bir durum. Elbette aziz, cennetin sırlarını paylaşacağı uygun bir kişiyi seçer. Zira bu anlatımın yapıldığı yer, bunun bir aldatmaca olduğunu açıkça ortaya koyacak kadar yeterli değil mi? Eğer İsa’nın bir takipçisi [demiri] götürdüyse, neden yakındaki bir sunakta saklanacak bir yer bulamadı? Müslüman ya da bir Yahudi neden bunu bir kilisenin duvarlarının içine koysun? Neden sunağın altında? Pilatus’un Antakya’ya geldiğini tarihçiler arasında kim tespit etmişse, ya bu ikisinden de ziyade kadere başvurulması gerekiyorsa? Çünkü mızrağın bir askere ait olduğunu ve bu kişinin Pilatus’un askerlerinden biri olduğunu biliyoruz.”

²⁵⁴ Burada, Antakya surları önündeki Kürboğa zaferinden bahsetmektedir.

“Ama bundan sonrası daha da iyi. Bu kâşifin, kazıcılar boşuna çabaladıktan sonra atladığını ve açık havada pek çok kişiye verilmeyen şeyi gölgelerde bulma yetkisinin tek bir adama verildiğini duydum. Bu ne basit bir aptallık. Ne kadar soytarıca bir saflık. Bu tür bir saflığın üstesinden gelmek oldukça kolaydır. Bir kişinin dürüst olmasına izin verin, o zaman çarmıha yakınlık bu yerin iddiasını güçlendirir. Bu adamın en son yaptığı dolandırıcılık bunu açıkça ortaya koymuyor mu? Eğer saf ve sade bir şekilde Allah’ın yolunda yürüseydi, elçinin savunucusu olarak hareket etmesine güvenseydi, kendi keşfinin için başkalarının tanıklığına ihtiyaç duymak zorunda kalmayacak, aksine başka bir desteği hak edecekti. Babamızın ışığından doğan ve ondan inen zaferimizin Provençallerin iddia ettiği gibi onun bulduğu demir parçasına borçlu olduğumuz rezaletine ne cevap vermeliyim? Açgözlü kont ve onun kaba kalabalığı bunu iddia edebilir. Ancak biz Tanrımız Rab ve İsa Mesih adına kazandık ve kazanacağız.” Bohemund ve onunla birlikte Normandia, Flandre kontları, piskoposun vekili Arnoul ve Tankred, olup biten kurnazlığı fark etti.

Bölüm 103

Bohemund Raymond’ı rahatsız ediyor

Bu nedenle Bohemund’un iddialarının hedefinde olan Raymond, bu hakareti bin bir kurnazlık ve bin bir yolla değerlendirdi ve kendisini Guiscardian’nın suçlamalarından gecikmeden sıyrılmamanın bir yolunu buldu. “Ya öleceğim ya da intikamımı alacağım” dedi. Açık bir yol kendini göstermiyorsa gizli bir yol mutlaka vardır. Eğer mızrak yoksa mutlaka bir hançer vardı. Savaşta bunun hile mi yoksa erdem mi olduğunu kim sorgulayabilir?

“Şehrin savunması, dağdaki kale, kraliyet sarayı ve meydan bana ait. Köprü ve kapılar da bana açılıyor. Mızrak bana ait ve kuvvetlerim de daha büyük. Bohemund öldükten sonra prensliği ele geçirmekten başka geriye ne kalacak?” Bu ve buna benzer meseleler çokça düşünüldüğünde bir fikir hepsinden önce geliyordu; o da halk arasında fitne çıkarmak ve tepeden tırnağa bunu yaymak. Böylece pazar yerinde kavgalar çıkacak, halk rahatsız olacak, yaygaralar yükselecek ve liderler kendi adamlarına yardım etmek zorunda kalacaklardı. Daha sonra tüm oklar ve mızraklar Bohemund’a doğrultulacaktı. Raymond mağarasındaki aslan gibi bu pusuları hazırlarken, Tanrı bu kötülüğün sessiz kalmasını istemedi. Böylece bunu Arnoul’a ve onun aracılığıyla Bohemund’a ilettili. Bu sayede ölümden kurtulan bu adamın ruhu, Kudüs’e doğru yola çıkanlara ve ileride gidecek olanlara büyük yardımlarda bulunmuştur. İki adamın öfkesi bu dönemden geliyordu ve duyulan nefretin kıvılcımıydı.

Bölüm 104

Maarratünnümân ele geçirildi

Ama kuşatma beni tıpkı bakımsız bir tarlanın orakçısı çağırması gibi geri çağırıyor ve geri dönerken atılan okları topluyorum²⁵⁵. [Haçlılar], artık birlikler tarafından kuşatılmış olan Maarratünnümân'ın [surlarını] baltalamaya başladılar²⁵⁶. Oklar Maarratünnümân'ın üzerinden uçtu, taşlar duvarlara çarptı ve mancınıklar onları titretti. Her yerde hengâme ve saldırılar yaşanıyordu. Kasabalılar kendilerine atılan her şeye karşılık verdi. Atılan taşlar geri fırlatıldı. Uzaktan cirit fırlattılar, yakından ise saban demirleri ve mermer heykelleri fırlattılar²⁵⁷. Pek çok yara açtılar ve çok acı çektiler. Bazıları zamanla öldü, kimisi de zayıfladı ve hastalandı. Bu durum karşısında çok az kişi güçlü kalabildi. Kasabalıların amacı, başlayan ve yarısı tamamlanan kuşatmayı bozmak ve bu büyük emeğe son vermektir. Sabırlarıyla zaferi bozmaya ve kaderi yenmeye çalıştılar. Ama tıpkı örse giderek sert vurulan çekiç ya da harman yerine vurulan darbeler gibi, duvarlar tükenmez bir taş yığınıyla aşılmıştı. Kule çöktü, duvar çöktü, burçlar yıkıldı. Böylece hem kalıntılar hem de duvarlar bir yol sundu²⁵⁸.

Muhammed'in destekçileri için üzüntü, İsa'nın destekçileri için ise sevinç vardı. Artık bir tarafta her şey yolunda gidiyordu ve her şey, hatta umutlar bile diğer tarafın aleyhine dönmeye başlamıştı. Ancak bir yol açılmışken bile savunma oyuncusu ortaya çıkması gecikmedi. Şehir direnmek için ayağa kalktı. Gelenlere karşı koymak için ellerinden geleni yaptılar. Ancak mücadele devam ederken bir taraf güçlendi, diğer taraf ise zayıfladı. Bu taraf ateşliydi ve diğer taraf savunmasının zayıfladığını gördü. Hristiyanların kalkanları, kısa bir süre önce neredeyse taş yağmurunun altında ezilirken, artık giderek daha az çınılıyordu. Bu nedenle saldırganlar merdivenleri duvara dayadı. Birisi tırmanarak kulenin tepesine çıktı ve ele geçirilen şehre atladı. Bu ses duyulup ileri geri koştuğu görülünce, müdafilerin morali

²⁵⁵ Cadomensis, olay örgüsüne geri dönüyor.

²⁵⁶ Maarratünnümân, diğer şehirler gibi savunmasına destek sağlayacak doğal engebelerden yoksun bir şehirdi. Şehrin tahkimatı kendisini tamamen çevreleyen bir sur ile güney tarafını koruyan bir hendek ve iç kaleden ibaretti. Maarratünnümân bu durumu, Haçlıların sahip oldukları tüm kuşatma teknolojilerini sağlamaya imkân tanımaktaydı. Aydın Usta, *Kuşatma*, s.96.

²⁵⁷ Mermer heykel detayı ilginçtir. Bu heykeller geç imparatorluk döneminde şehri süsleyen Roma heykelleri olabilir. Tyrensis ve Raimundus da surlardan, taşlar, yanıcı maddeler, kaynatılmış kireç ve dolu arı kovanları atıldığını kaydetmektedir. Tyrensis, s.289; Raimundus Aguilers, s. 136.

²⁵⁸ Haçlılar şehre saldırmadan önce kulenin ve askerlerin rahatça ilerlemesini sağlamak için surun önündeki hendeği doldurmuşlardı. Maarratünnümân halkı aceleyle yaptıkları mancınıklar ve Grek ateşi ile kuleyi yakmak istediyseler de başarılı olamadılar. Tüm bu olumsuzluklara rağmen müthiş bir gayetle direnmeye devam eden Müslümanlar, ahşap kulelerin himayesinde şehir duvarlarına lağım açıldığını anladıklarında dirençleri kırılarak surları terk ettiler. Açılan lağım sonrası surun çökmesiyle birlikte Haçlılar şehre girme fırsatı yakalamış oldular. Aydın Usta, *Kuşatma*, s.97; Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, s.185;

bozuldu. Ayakları gölgelere sığmıyor, kollarını indirerek yaşamayı umuyorlardı. Ancak şehir ele geçirildiğinde adamlarımızdan bazıları zamanlarını öldürerek geçirirken diğerleri zenginlik peşinde koştu. Bazıları kurbanları aradı, bazıları ise ganimet ele geçirdi²⁵⁹. Elde edilen bu zaferle, onların zorlu çalışmalarının başarılarını daha sevinçle hatırlamak mümkün oldu. Ve bir zamanlar avcı olan ben, bir önceki gecenin son saatinden ertesi günün üçüncü saatine kadar süren bir emeğin yorgunluğundan dolayı neşeli ama yine de zayıflamış bir avcı kalabalığı gördüm.

Bölüm 105

Arka Kuşatması

İsa'nın destekçileri gözyaşı vadisinden yüce sevinç dağına yükselmeye alışmışlardı. Başarıları, onları ilahi gücün lütfu altında kararlı kalmaya teşvik etti. Böylece Arka şehrine saldırdılar²⁶⁰. Onların çabaları Marra'da harcananlarla eşit değildi ancak sonuç farklıydı. Lübnan dağlarından güney-güney batıya doğru uzanan ovanın kenarında küçük bir tepe yükseliyordu. Deniz batıda yaklaşık 20 stad²⁶¹ uzaklıkta yer alır. Bir nehir tabanından geçer ve kaynağından denize akar. Solunda Kudüs'e tabi olan bölge, sağında Antakya'ya tabi olan bölge yer almaktadır. Tortosa ve Trablus arasındaki en bilinen sınırdır. Hem insan çabalarıyla hem de doğa tarafından güçlendirilmiş olduğundan, saldıran bir kuvvete zorlu bir geçiş sunar²⁶². Ancak pek çok savaş tecrübe etmiş olan İsa'nın destekçileri, onların gücü karşısında her şeyin yıkılacağını görmüşlerdi. Böylece Arka'yı kuşattılar. Birliklerin bir kısmı kapıdan

²⁵⁹ Şehir alındıktan sonra yeraltındaki gizli sığınaklara saklandıkları anlaşılan Müslümanlar, kükürt dumanıyla çıkartılarak, vahşi bir kıyıma uğratılmışlardır. Haçlı kaynaklarında yer alan bilgilere göre Maarratülnumân şehrinde yaşayan halkın neredeyse tamamı katledilmiştir. Müslüman cesedine basmadan yürümenin imkânsız hale geldiği şehirde, ölü sayısı ve katliamın ulaştığı boyut kanallardan akan suyun kırmızıya dönüşmesinden anlaşılmaktadır. Haçlıların şimdiye kadar geçtiği şehirler arasındaki en korkunç manzara Maarratülnumân'da Maarratülnumân görülmüştür. İbnü'l Esir'e göre şehirde yüz bin kişiyi öldürülmüş, bu kıyım üç gün boyunca devam etmiştir. İbnü'l Esir, a.g.e., s.231. Yaşanılan bu kıyım ve insanlık dışı manzaranın farkında olan vakanüvisler, Maarratülnumân'da yaşanan bu durumdan utançla bahsetmişlerdir. Aquensis bu hadiseleri anlatırken "Yapılması şöyle dursun söylenmesi dahi habis olaylardır" diye anlatmıştır. Tyrensis, s.290; Raimundus Aguilers, s. 136-137; Peter Tudebodus, s. 166; Anonim Haçlı Tarihi, s.142; Fulcherius Carnotensis, s.96; Albert of Aachen, a.g.e., C.1, s.194.

²⁶⁰ Tyrensis, Arka'nın kuşatılma sebebinin Trablus Emîri Fahrülmülk'ün elinde bulunan iki yüz kadar Haçlıyla ilgili olduğunu aktarmaktadır. Antakya kuşatmasından itibaren çevrede iase arayışına çıktıkları sırasında esir alınan Haçlı esirler, durumlarını yazdıkları pek çok mektupla Raymond'a bildirmişlerdir. Raymond ise Arka şehrini kuşatarak hem bu esirleri özgür bırakmayı hem de kuşatmanın kaldırılması için Trablus Emîrinden fide olmayı planlamıştır. Tyrensis, s. 298-299

14 Şubat 1099. Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, s.209

²⁶¹ 7 km'ye tekabül etmektedir.

²⁶² Arka, insan eliyle olduğu kadar doğal yollarla da tahkim edilmiş müstahkem bir şehirdi. Lübnan Dağları'nın eteklerinde, önündeki geniş ovaya hâkim bir şekilde kurulmuştu. Denize yaklaşık yedi ile sekiz kilometre mesafede idi. Sahip olduğu sur ve iç kalenin dışında önünden geçen nehir de saldırganlar için doğal bir engel teşkil ediyordu. Aydın Usta, *Kuşatma*, s.96; Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, s.208; Tyrensis, s. 298-299;

çıkışı engellemek için nehri geçti. Bir kısmı da Crak, Rafineh ve bölgedeki diğer kasabalardan daha kolay erzak temin etmek için nehrin bu tarafında kaldı. Tankred nehri geçener arasında ilk sırada yer alıyordu. Arzu ettiği krallığa girmeyi hak ettiği için çok mutluydu. Eski bir taş köprü, askerlerin nehir boyunca ileri geri hareket etmesini kolaylaştırmak için ordunun bölümlerini birbirine bağlıyordu. Surların olduğu yerler birliklerimiz tarafından kuşatıldı. Müstahkem noktaların olduğu yerleri de daha güçlü bir şekilde çevreledik. Bizden olmayanların olduğu yerler Hıristiyanlar tarafından kuşatılmıştı. Her zamanki gibi liderler surlarla başa çıkmak için mancınıklar inşa ettiler. Norman kontunun, Raymond'ın ve Tankred'in kendine ait bir [mancınığı] vardı. Bohemund ise Marra alındıktan sonra Antakya'ya geri dönmüřtü²⁶³. Dük Godofroi ve Flandre kontu da kışı orada geçiriyordu. Savaş, Büyük Hugh'u Kilikya'ya geri göndermişti. Bacağından yaralanan kont tedavi için Tarsus'a götürüldü. Daha sonra da oraya defnedildi. Batı'ya dönen Hugh, Kudüs'ün ele geçirilmesine katılmadı²⁶⁴. Böylece kuşatma işi yukarıda adı geçen üç lidere düştü. Sürekli savaştılar ve direnildiler. Bu savaş devam ederken önemli bir olay meydana geldi. Bunu görmezden gelmek aptallık olur çünkü onu hatırlamak hem yararlı hem de uygundur.,

Bölüm 106

Anselm'in yaklaşan ölümüne dair mucizevi vizyonu

Bu orduda, adı dürüşlüğüyle, ailesiyle, erdemleriyle ve yetiştirdiği olağanüstü askerlerle ünlü, mirası Ribemont'la şekillenen asil bir kahraman vardı. Anselm ismi, Fransa kralının sarayında ve hatta Galya'nın üç bölgesinde de biliniyordu²⁶⁵. Öğle vaktinde her

²⁶³ Maarratünnümân kuşatması boyunca Bohemund ve Raymond arasındaki anlaşmazlıklar devam etmiştir. şehrin ele geçirilmesi konusunda Raymond daha fazla çaba harcadığı halde Bohemund'un daha fazla ganimet elde etmesi de Normanlar ile Provençaller arasındaki sorunların yeniden alevlenmesine sebep olmuştur. Raymond, Maarratünnümân'inkendisine ait olduğunu ilan ederek Albara piskoposunun hakimiyetine devretmek istedi. Bohemund ise, Raymond'ın Antakya'daki kuvvetlerini geri çekmediği taktirde bunu kabul etmeyeceğini belirtti. İki lider arasındaki bu gerginlik tüm orduya sıçradı. Özellikle Raymond'ın birliklerinin Kutsal Kabir yolculuğuna devam etmek istemesi onun elini zayıflatmaktaydı. Diğer Haçlı liderleri ise, Raymond'ın sefere devam ettiği taktirde onu tüm Haçlı ordularının lideri kabul edecekleriyle ilgili telkinlerde bulundular. Raymond, son bir çabayla Rugia'da bir toplantı düzenleyerek diğer Haçlı liderlerine para teklif ederek Antakya konusunda onlardan destek talep etse de bu gerçektelemedi. Başka bir imkânı kalmayan Raymond, 13 Ocak 1099'da Maarratünnümân'dan Kudüs'e doğru hareket etti. Böylece Raymond, seferin lideri konumuna gelirken Bohemund ise Antakya'ya dönerek Antakya Haçlı Prinkepsliği'nin temellerini atmış oluyordu. Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, s.200-201; Demirkent, *Haçlı seferleri*, s.47; Tyrensis, s.292-293; Raimundus Aguilers, s. 139-143; Peter Tudebodus, s. 159-161; Anonim Haçlı Tarihi, s.143-145; Ebru Altan, *Antakya Haçlı Prinkepsliği Tarihi*, s.91; Başat, *Bohemond*, s.123.

²⁶⁴ Hugh Batı'ya geri döndüğü için Kudüs'ün zaptında bulunamamıştı. 1101 Haçlı Seferi'yle Doğu'ya geri döndü ve 1101 yılında Tarsus'ta öldü. Cadomensis, burada buna değiniyor. Bernard S. Bachrach ve David S. Bachrach, a.g.e., s.123.

²⁶⁵ Anselm daha önce Rheims Başpiskoposu Manassas'ın hizmetindeydi ve başpiskoposa yazdığı mektuplardan bazıları günümüze kadar ulaştı. Bunlar, Heinrich Hagenmeyer, *Die Kreuzzugsbriefe aus den Jahren 1088-1100*,

zamanki gibi dinlenen Anselm, bir vizyon gördü. Uyandıığında bu vizyonunu bilge bir adama, yani daha önce bahsettiğim Arnoul'a anlattı. Şöyle dedi: “Rüyamda sanki cennet kubbelerinin üzerinde duruyormuşum gibi hissettim. Burada büyüklüğü, yüksekliği, malzemesi, biçimi, sağlamlığı ve süslemesi bakımından normalin çok üzerinde olan yüce bir saray gördüm. Tabanı fildişi ve gümüşle süslenmiş mermerdendi. Yapının geri kalanı altın ve değerli taşlardan oluşuyordu. Sayısız bir sürü insan kapısından geçiyordu ve her biri böylesine bir binada yaşamaya layık görünüyordu. Son derece çekici, asil ve süslüydüler. Asil bir zarafetle parıldıyorlardı. Onlara hayranlık duyabilmek için daha yakından baktığımda, bazı figürleri tanıdım ve oradaki askerlerin görevlerimizdeki yoldaşlar olduklarını fark ettim.”

“Onların yanına gidebilmek için kalbim, ruhum ve ağzım açık nefes nefese kalmışken, bizimle birlikte hizmet ederken ölen bir adam - ve burada adamın adını, yerini ve öldüğü günü hatırladı - yanıma geldi ve dedi ki, ‘Bu Aziz Anselm’in kalabalığı, tanımadın mı?’ Ben de güçlkle dedim ki, nasıl ki aramızdan yedi yaşında ayrılan ve şu an 50 yaşında olan birini tanıyamazsak, bir işaretleri olmadığı sürece onları da tanıyamayız. Sonra o da şöyle dedi: ‘Bunlar, sizin şu anda üzerinde uğraştığınız Tanrı yoluna giden, Kudüs’e giden hacılardır. Onlar, dünyevi işleri geride bırakıp, ebedî taçlara lâyık olmuşlardır. Kıskanmana gerek yok, yakın gelecekte sen de aramıza katılacaksın. İyi bir mücadele verdin ve yolculuğunu tamamladın.’ Uyku ve bu vizyon beni şaşkına çevirdi. Bilgelığın beni teselli etsin, ey Tanrım.”

Sonra Arnoul teselli edici sözlerle onun zihninden korkuyu uzaklaştırdı. Ancak onu günahlarını itiraf etmesi, kefareti kabul etmesi ve ardından da Efkariya’yı²⁶⁶ kabul etmesi konusunda uyardı. Anselm bu meselelerle ilgilendikten sonra sivil hizmetkarlarına ve askerlerine yapması gerek ödemeleri yaptı. Daha sonra bu cesur adam, atına bindi ve soylularda adet olduğu üzere ağır silahlı atlı birliklerinden oluşan bir birlik ile duvarların etrafında bir tur attı. Sonra beklenmedik bir şekilde kuleden düşen bir taş Anselm’e çarparak beynini dağıttı. Böylece adamları onun düşmüş bedenini yerde kaldırdılar ve neşeyle giden bu cesedi gözyaşlarıyla geri taşıdılar. Ruhu vaat edilen mutluluğa yükseldi.

Hildesheim, 1973, 144-160’da yayınlamıştır. Galya’nın üç bölgesi derken de Sezer’a atıf yapmaktadır. Bernard S. Bachrach ve David S. Bachrach, a.g.e., s.123.

²⁶⁶ Efkariya, ekme ve şarap ayini anlamına gelmektedir. Hristiyan geleneklerinde İsa Mesih’e bağlılığın kaynağı olarak görülen bu ayinde ekmeğin İsa’nın bedenine, şarabın ise İsa’nın kanına dönüşeceğine inanılır.

Bölüm 107

Arka halkının gösterdiği sert direniş

Bu ünlü adam usulüne uygun bir şekilde gömüldükten sonra ordumuzun kuşatmadaki başarısızlığı yüzünden Arnoul'dan Antakya'ya dönmesi istenildi. Orada oyalanmakta olan Godefroi'i ve Flanders'lı Robert'ı rahatsız edecek ve onlara Arka'ya yardım etmek için Şam tarafından birlikler gönderildiğini duyuracaktı. Arnoul her zaman kamu yararına hareket etmeye hazır olduğundan, bu görevi sadece küçük bir tekne ile gönüllü olarak üstlendi. Tortosa, Maraclea, Valania, Jabala'daki düşman deniz kuvvetleri nedeniyle dolambaçlı bir yol izleyerek Lâzikiye'ye geçti. Oradan da birkaç arkadaşıyla birlikte birçok tehlikeyi atlatarak Antakya'ya ulaştı. Oraya vardığında liderlere yolculuğunun nedenlerini anlattı ve onları ayağa kalkmaya çağırdı. Çünkü ortada bir savaş tehdidi vardı ve onların yokluğu olumlu bir sonuç olasılığını ortadan kaldırıyordu.

Arnoul, raporunu verdikten sonra Frank birlikleri liderlerine baskı yaptı. Bu haberler liderleri etkiledi. Hazırlık için çok az zaman olduğundan Arka yolculuğuna başlamadan önce hızla silahlarını topladılar. Antakya çevresindeki bölgelerden ordu çağırılacağı için tüm yerel çatışmalar durduruldu. [Arka'ya döndüğümüzde] düşman savunmada kalmaktan memnundu ve herhangi bir saldırı başlatmadı²⁶⁷. Bunun tersine, adamlarımız sürekli olarak şehri ele geçirmeye çalıştılar ama hiçbir ilerleme kaydedemediler. İki taraf arasında oklar, mızraklar, taşlar ve her türlü şey uçuştı. Doğa burayı kayırdı ve Hıristiyanlar hiçbir şey başaramadı. Pek çok insan, kendi deneyimlerinden yola çıkarak, bazen emeğin boşa sarf edildiği durumlarda dinlenmenin zafer getirebileceğini fark etti. Bu nedenle kuşatanlar konuyu kendi aralarında tartıştılar ve açlığın kasaba halkına eziyet etmesi için beklemeye karar verdiler. Bu tavsiyenin en büyük sebebi ise dışarıdaki erzak miktarının oldukça fazlayken ve kıtlığın içeridekileri tehdit etmesiydi.

²⁶⁷ Raymond'un zorlu Arka kuşatması sırasında, Abbasi halifesi önderliğinde kalabalık bir grubun Arka'yı kuşatmadan kurtarmak için yola çıktığıyla ilgili bir dedikodu yayılmıştır. Bu sırada Cebele Kalesi kuşatmasında olan Haçlı kontları bu haber alır almak kuşatmayı kaldırarak Arka'ya hareket etmişler ancak şehre vardıklarında ise bu haberin asılsız olduğunu anlamışlardır. Raimundus ve Gesta bu dedikodunun Sarazenler tarafından ortaya atıldığını aktarsa da Willermus ve Albertus da yer alan bilgiler farklıdır. Willermus, birkaç gün içinde Arka önlerine gelen Haçlı ordusunun Tankred tarafından karşılandığını ve bu haberin Raymond tarafından uydurulduğunu aktarmaktadır. Bu aldatmacanın sebebi ise Kont Raymond'un Cebele halkının özgürlüklerini sağlamak için onlardan rüşvet almasıdır. Ancak, Raymond'un yaklaşık iki aydır seferin tek başına lideri olduğu düşünülecek olduğunda, asılsız bir ihbarla diğer kontlardan yardım isteyip liderliğini tehlikeye atması pek mantıklı görünmemektedir. Anonim Haçlı Tarihi, s.146-148; Raimundus Aguilers, s. 156-157; Tyrensis, s.302-305;

Albert of Aachen, C.1 s.197; Fulcherius Carnotensis, s.82; Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, s.209.

Bölüm 107

Mızrak ile ilgili sahtekarlık, ateşle yapılan yargılama ile ortaya çıkar

Bu süreçte silahlar ve askeri hareketler bir kenara bırakılırken, yukarıda bahsi geçen mızrağın keşfinin araştırılması konusu gündeme geldi. Çünkü her iki taraf da tam olarak emin olmasa da bazılarının yaptıkları övgüler, bazılarının ise bu durumu kınaması nedeniyle yaşanan bölünme insanları rahatsız ediyordu. Liderler, bu hatayı başlatan kişinin anlaşmazlığı çözecek kişi olması gerektiğine karar verdiler. Bu şüpheli, konunun hakikatini ateşle yapılacak olan bir imtihanla gösterecekti. Böylece Petrus konseyin huzuruna çağırıldıktan sonra onun yanan kütüklerin ortasında dokuz adım atmasına karar verdiler. Bu inceleme sırasında yaralanmazsa keşfin doğruluğu, yaralanması halinde ise keşfin yalan olduğu kanıtlanacaktı. Dua etmek ve nöbet tutmak için bir sessizlik dönemi olarak üç günlük oruç tutması emredildi. Ancak kısa süre sonra orucun bittiği gün başka bir toplantı daha yapıldı. Kütükler çift sıra halinde yandı. Üzerinde tunik ve pantolondan başka bir şey olmayan Pierre, yanan kütüklerin arasından geçerken ağır biçimde yaralanarak yere düştü. Ertesi gün de öldü²⁶⁸. Olanları gören halk, onun zekice sözlerine aldandıklarına karar verip, yaptıkları hatadan dolayı pişman oldular. Böylece Pierre'in, Simon Magus'un öğrencisi olduğu doğrulandı²⁶⁹.

Bölüm 109

Aynı konu hakkında

Fakat Raymond ve Provençal suç ortakları inatla Pierre'i savundular ve onun bir aziz olduğunu iddia ettiler. Bu sahtekarlığı ortaya çıkardığı için Arnoul'u sanki bir sahtekarlığın failiymiş gibi tehdit ettiler. Sonunda Provençaller, Arnoul'la ilgilenmesi için bir grup silahlı adam gönderdiler. Eğer uyarılmasaydı ve aceleyle hizmet ettiği Normandia Kontu'nun yanına

²⁶⁸ Pierre Bartholomaeus akıbetiyle ilgili Haçlı kroniklerinde çeşitli rivayetler bulunmaktadır. Carnotensis, Pierre, ağır yaralar ile imtihanı tamamladığını böylece onun suçu olduğunun anlaşıldığını kaydederken olayları Provençal bir kimlikle ele alan Raimundus'a göre ise Pierre, ateşle olan imtihanından yara almadan geçmiştir. Ancak bu olayın ardından orada bulunanlar Pierre'in elbisesinden bir parça koparabilmek için cebelleşme içine girmişler ve bu sırada onu yaralanarak omurgasını çatlatmışlardır. Tyrensis ve Albertus'a ise Pierre hakkında kimileri yara almadan geçtiğini söylerken kimileri ise aldığı ağır yaralar sonucunda öldüğünü söylediklerini aktarmışlardır. Raimundus Aguilers, s. 169; Tyrensis, s.306-307; Albert of Aachen, C.1 s.196; Fulcherius Carnotensis, s.84-85. Bu olayın ardından Kutsal Mızrak hadisesine inanların sayısının ciddi bir şekilde düştüğü hesaba katılacak olursa müellifimizin bu tutumunda haklı olduğu anlaşılmaktadır.

²⁶⁹ Hıristiyan geleneğinde Simon Magus, kendisi için büyülü güç kazanma isteğiyle İsa'nın takipçisi olmuştur. Bkz. Kitab-ı Mukaddes, Elçilerin İşleri, 8-24. Böylece adı, dini makamı satın alma çabalarıyla eş anlamlı olarak kullanılmıştır.

gitmeseydi, evine sürpriz bir saldırı düzenleyeceklerdi. Kont, Flanders kontu ile ziyafet çekiyordu ve akşam yemeğine yeni oturmuşlardı. Ancak Arnoul'un aceleyle oraya gelmesinin sebebini öğrendiklerinde onu huzuruna çağırdılar. Her iki kont da daha sonra akşam yemeğinden ayrıldı ve Provençe birlikleriyle yüzleşmek için silahlı adamlardan oluşan bir kuvvet gönderdi. Provençaller, yaklaşan Normanların sesini duyunca korktular ve başka bir şeyle uğraşmış gibi yaparak niyetlerini gizlediler. Bu kurnazlıkla kendilerini kurtardılar. Kötü bir niyetle silahlarına sarılmaları onlara bir fayda getirmedi. Eğer korku onları kaçırmıyorsa, bu yaptıklarından pişman olacaklardı.

Bölüm 110

Kurtarıcı'nın altın bir suretinin yapılması için öneride bulunuldu

Bu sahtekarlığın sahibi Pierre'in, hak ettiği cezayı aldıktan sonra sahtekarlığın ortaya çıkmasının ardından orduya yeni bir teselli kaynağı sağlamak amacıyla bir meclis toplandı. İnsanlar, kurtarıcının bir suretinin, İsrail sinonoğu modelinde en saf altından kalıplanmasını önerdi, böylece İsrailoğullarının kendi çağlarında sarf ettikleri bağlılık kadar bu çağda da bağlılık sarf edilecekti. Üstelik meclis, düşmana karşı sık sık kazanılan zaferlere şükredilmesinde bir gecikme olduğu gerçeğini de geçiştirmede. Onları tehlikelerden koruyan Allah'a şükredilmesi ve gelecekte de böyle devam etmesi için dua edilmesi gerektiği vurgulandı. Arnoul, bu teşvikin kışkırtıcısıydı ve dinleyicilerini istediği gibi yönlendirdi. Sıradan halktan daha iyi bir eğitime sahip olmayan Marturana piskoposu, vaaz bittikten sonra sağ eliyle insanları kutsamak için onun yanında durdu²⁷⁰. Suretin oluşturulması görevi bu ikisine bırakıldı. Diğer insanlar sadece bağış yapacaktı. Bu büyük çalışma çok kısa sürede tamamlandı. Eğer bu süratli bir şekilde ve büyük bir şevkle yapılmamış olsaydı, biçimsiz de olsa yapılacak bir kütle Kudüs'e taşınacaktı, çünkü Arka kuşatması üçüncü aydan dördüncü aya geçmişti ve liderler hem gecikmeden pişmanlık duyuyor hem de bu kadar küçük bir şehirde bu kadar uzun süre bekletildikleri için utanıyorlardı.

²⁷⁰ Aynı zamanda Arnoul olarak da adlandırılan Marturana piskoposu, Chocques'lu Arnoul'un yakın arkadaşıydı ve onun Kudüs patriği olarak seçilmesini öneren ilk kişiydi. Bernard S. Bachrach ve David S. Bachrach, a.g.e., s.127

Bölüm 111

Ordu Kudüs'e doğru ilerliyor

Bu yararsız kuşatmadan vazgeçtikten sonra²⁷¹ mutlu bir şekilde Trablus, Cubey, Beyrut, Sayda, Sur, Akka, Hayfa ve Caesarea şehirlerinin kapılarından geçtiler²⁷². Cesaretle bu yerlerden büyük miktarlarda para ve erzak talep ettiler. Bunlar hemen teslim edildi ve ödemeleri yapıldı²⁷³. Her biri yüksek kulelerle korunan bu şehirlerin tümü, hacıların deniz kıyısı boyunca kuzeyden güneye doğru giden yolunu kapatıyordu. Ancak Hıristiyanlar kıyıyı geride bırakıp Ramle'ye vardıklarında, Tankred şafaktan önce kampını toplayarak komutan arkadaşlarının huzuruna çıktı. Kudüs'e vardığında surların etrafını sardı ama bunu Beytullahim'i düşmandan kurtardıktan sonra yaptı²⁷⁴. Kuşatılmış bu şehir, önceki gün Tankred'den yardım istemek için bir haberci göndermişti. Kudüs'ü ilk kez uzaktan gören Tankred onu selamladı, dizlerinin üzerine çöktü, gözlerini şehre, yüreğini cennete dikti. Bu onun kurtuluşunun şiirsel ölçüye yerleştirilmiş imgesidir:

Selam olsun sana Kudüs, kurtuluşumuz içinde saklı, Mesih'in tutkusunun, Yahudilerin utancıyla alay ettiği dünyanın yüceliği. Yalnızca gökyüzü ve güneşin tanık olduğu bir ortamda, insan ırkının düşmanı tarafından yok edildi. Kötülüklerden arınmış olanları cehennemden geri getirdi.

Çarmıhta acı çektin ve mezara gömüldün. Siz, Tanrı'nın ilahi ışığından yayılan, cehenneme nüfuz eden ve sonra da geri dönen ışıksınız. Adem'i baştan çıkarınları, Styx nehrinin sularına batırıyorsunuz.

²⁷¹ Haçlı birlikleri, Raymond'u bu başarısız kuşatmadan vazgeçirmek için büyük bir çaba harcadılar. Bu ısrarlara daha fazla dayanamayan Raymond 13 Mayıs'ta kuşatmayı kaldırmak zorunda kaldı. Raimundus Aguilers, s. 180.

²⁷² Arka önlerinden ayrılan Haçlılar, kıyı yolunu takip ederek Trablus'tan geçip 19 Mayıs günü Köpek Nehri olarak bilinen Nehrülkelb kenarındaki Fatimî sınırına vardılar. Fatimî kuvvetlerinin tehdit oluşturmadığı bu ortamı fırsat bilerek rahat bir şekilde Beyrut, Sayda, Sûr, Akkâ, Hayfa, Kaysâriye ve Arsuf'a kadar kıyı şeridini takip ederek güneye indiler. Buradan iç bölgelere ilerleyerek 13 Haziran da Müslüman halkın tamamen boşalttığı Remle'ye vardılar. 6 Haziran da Kudüs'e doğru hareket eden Haçlılar, ertesi gün vardıkları yüksek tepeden Kudüs'ü gördüler ve buraya Sevinç Tepesi adını verdiler. Demirkent, *Haçlı seferleri*, s. 49; Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, s.211-214; Sevtap Gölgesiz Karaca, *Kudüs Haçlı Krallığı Siyasi Tarihi (1099-1187)*, TTK, Ankara, 2020, s.43-44.

²⁷³ Bölgedeki yerel Arap hanedanları, Türk kudretinin kırılmasından oldukça memnundular. Bu tehlikeli topluluğu oldukça çabuk bir şekilde bölgelerinden uzaklaştırmak istedikleri için çoğu Arap hanedanı, Haçlılarla anlaşma sağlamak için girişimlerde bulundular. Demirkent, *Haçlı seferleri*, s. 47.

²⁷⁴ Beytullahim, Haçlılar tarafından ele geçirilen, İsa'nın yaşamıyla yakından bağlantılı olan ilk şehir olması açısından önemlidir.

Ancak kısa süre sonra yeniden doğduğunu ve üçüncü günde dirildiğini öğretti. Ve bunlardan sonra, parlak bulutların onu karşıladığı göksel tapınaklara yükseldi. Celile halkı onu görünce “Yıldızları arar gibi yükseliyor dediğini duydu.”

Bunları sen bilirsin, ey adımı zeytinden alan kutsal dağ²⁷⁵. Sen bu olanlara şahitsin, krala veda et. Havarilerinin sanki gökten bir kasırga inmiş gibi haykırarak ve büyük bir tutkuyla Kyrie eleison ilahisini²⁷⁶ söylediği asil Zion’a da selamlar²⁷⁷. Aniden yenilenen bir ruhla dolarsınız. Dillerden terör ve ateş çıkıyor...

Selam sana deniz yıldızı, cennet kapısı. Babanın tek annesi, oğlunun kızı²⁷⁸. Doğumdan önce, doğum sırasında ve sonrasında, hiçbir hatanın bilincinde olmadan sonsuza kadar bakire olarak kalacaksınız. Ey kendi döngüsündeki nehir, kıyıları, kaynak, kayran, şehir, kulübe, dağ ve vadi, elveda²⁷⁹.

Bölüm 112

Tankred, Zeytin Dağı’ndan şehri yalnız başına gözlemliyor

Sancaklarını Davud Kulesi yakınına dikip kamp kurma emrini verdikten sonra dağa tırmandı ve Tanrı’nın oğlu İsa’nın babasıyla buluşmaya buradan gittiğini öğrendi. Tankred, yanında bir koruması ya da yaveri olmadan yalnız başına dağa çıktı. Bunun acelecilik mi yoksa yeni bir tür kuşatma mı olduğu belli değildi. Tankred’in askerleri batıyı, Tankred ise doğuyu kuşattı. Çoğunluk bir tarafı kuşatırken, bu adam tek başına diğer tarafı kuşattı. Bir tarafta komutanı olmayan bir askeri kuvvet, diğer tarafta ise askeri gücü olmayan bir komutan vardı. İki taraf da başkasının yardımından medet ummuyordu. Zira o yere, [Zeytin Dağı’na] yaklaştıkça Frankların yardımından uzaklaşıyordu. Kamptaki adamlarının da oldukça

²⁷⁵ Cadomensis burada Kudüs’ün doğusunda yer alan Zeytin Dağı’ndan bahsediyor.

²⁷⁶ Kyrie Eleison (Tanrı bize merhamet etsin), Yunanca okunan bir Latin ilahisidir.

²⁷⁷ Cadomensis burada, surların hemen dışındaki Zion Dağı’ndan bahsediyor.

²⁷⁸ Metnin Latince baskısında bu ayetin üzerinin çizildiği belirtilmektedir. Bu lakaplar, Hz. Meryem’i şiişsel selamlama biçimleridir. Bernard S. Bachrach ve David S. Bachrach, *a.g.e.*, s.111

²⁷⁹ Manzum hikâye türünde kaleme alınmış olan bu satırların ağıt olduğu anlaşılmaktadır. Albertus Aquensis de şehri gören Haçlı askerlerinin Kudüs surları önünde gözyaşları içinde şehre methiyeler düzüp ilahiler söylediklerini aktarır. Raimundus ise bu aksine Kudüs önlerine gelen Haçlıların gece dinlenmek yerine birbirleriyle yarışarak ganimet arayışına girdiklerini kaydeder. Alber of Aachen, *a.g.e.*, c.I, s.207; Raimundus Aguilers, s.188.

batisında kalmıştı. Arkadan gelen ordu ise daha da doğudaydı. Dolayısıyla Tankred, kendisinin hem atlı birlikleri hem piyadeleri hem de sancaktarı olmuştu.

Gözlerini Zeytin Dağı'ndan, Josaphat Vadisi'nin ayırdığı şehre dikti²⁸⁰. Koşuşturan insanları, güçlendirilmiş kuleleri, canlanan garnizonu, silahlara koşan erkekleri, gözyaşlarına boğulan kadınları, dualar eden din adamlarını, çığlıklarla cınlayan sokakları, çarpışmayı, bağırmayı ve kişnemeyi izledi. Rabbin tapınaklarının bronz kubbesine, Süleyman'ın tapınağının inanılmaz uzunluğuna ve sanki şehrin içindeki başka bir şehir mi gibi geniş pasajın çemberine hayran kaldı. Gözlerini sık sık Golgota'ya ve Hz. İsa'nın kabrindeki kiliseye çevirdi²⁸¹. Gördüğü şey çok uzakta olmasına rağmen o yüksekte olduğu için görebiliyordu. Burayı çok istiyor ve arzuluyordu. Tepesini izlediği Golgota'nın yerini öpebilmek için bu hayattan vazgeçmeye hazırđı.

Bölüm 113

Bir keşiş ile Tankred'in tanışması

Tesadüfe bakın ki, bu şeyleri keşfetmek için çıktığı yolda, dağda yaşayan bilgili bir keşiş, ona Yahuda'nın kendini astığı Kayafa karargâhının yerini, altından güzel kapıları, Yakup'un atıldığı çukuru, İstefanos'un taşlandığı çukuru ve buna benzer daha birçok konu hakkında faydalı bilgiler verdi. Daha sonra birbirlerine dini bağlılıklarını, vatanlarını, ailelerini ve isimlerini sordular. Tankred, kendisinin Guiscard ve Tankred ailesinden Hristiyan bir Norman olduğunu söyledi. Diğeri, onun bir Guiscard olduğunu duyunca hayrete düştü ve ona daha dikkatli bakarak şöyle dedi: “Yarattığı tehdit ile tüm Yunanistan'ı titreten, Aleksios'u savaşta kaçıran, yaptığı kuşatma sayesinde Durazzo'nun teslim alan, hükümdarlığı Bulgaristan'daki Vardar'a kadar uzanan dükün kanından mı geliyorsun? Bunlardan bihaber biriyle konuşmuyorsun. Çünkü vatanımı kasıp kavuran bu yağmacıyı hiçbir zaman unutmayacağım. O, bir zamanlar benim düşmanımdı. Ama artık sen gönderildiğine göre çektiğim tüm bu acılar geçerliliğini yitirdi. O, senin içinde yaşıyor. İnsanların dehşete düştüğü bu şey cesur amcanın gücü, yeni işaretler beni eskilere götürüyor. İlk başta bu düşman, dostluğu reddeden, kollarına ve atına bu kadar güvenerek ortalıkta dolaşa bu yabancı karşısında kafam karışmıştı. Sahabelerin onu takip edeceğini ya da askeri birliklerin ondan

²⁸⁰ Josaphat vadisi, adını kuzeydeki on kabilenin İsrail krallığına ayrılmasından sonra Yahuda'nın dördüncü kralı olan Kral Josaphat'tan almıştır. Bernard S. Bachrach ve David S. Bachrach, *a.g.e.*, s.132

²⁸¹ Golgota, Hz. İsa'nın çarımığa gerildiği tepedir. Nerede olduğuna dair kesin bir kanıt yoktur. Kutsal Mezar Kilisesi adını taşıyan yapı, İmparator Konstantinos tarafından Golgota olarak gösterilmiştir ve IV. Yüzyıldan beri bu şekilde anılmaktadır.

önce geleceğini umuyordum. Ama şaşkınlığının nedeni cehaletti, benden arındırdığın bir cehalet. Artık sen benim için yenisin ve ben bilgisizliğimden, yani senden haberdar oldum. İhtiyatsız biriyken güçlendin, eski bir düşmandan kardeşe dönüştün. Şimdi, yapacağımız muhteşem işlere şaşırmayacağım ancak başarısız olursanız bu beni şaşırtacak. Bu aileden birinin insanlığın ortak yolunda yürümemesi uygun olmaz. Ama dikkat et oğlum, dikkat et, düşmana dikkat et.’’

Bölüm 114

Yalnız olan Tankred’in şehirden gelen askerleri parçalaması

İşte, kapılardan askerler akın etmeye başladı. Josaphat vadisine çıkıp ona saldırmak için beş adam gönderdiler. Beşe karşı bir oldukları için büyük bir güvenle ona doğru ilerlediler. Hepsi birbirlerini geçip öne çıkmak için acele ediyordu. Ganimet kazanmak için bunu yapıyorlardı. Ancak Guiscard’lı veda ettikten sonra konuşmasını sonlandırdı. Ağzını, ruhunu, adımını ve mızrağını hücumu çevirdi. Dağa tırmanırken ilk bulduğunun ruhunu cehenneme göndermiş, bedenini de yere çarpmıştı. İkinci olayda ise ölüme terk edilen bir at, binicisini kurtarmıştı. Böylesine talihsiz bir durumdan bile kârlı çıkmayı başardı yani diyorum ki, bu şövalyenin, yüzü yere çarptığında göğsü korunuyordu. Böylece, beklenmeyen bu düşüş, olması gerekeni engelledi. Eğer bu durum nefret olarak adlandırılırsa, bu düşenden çok, onu öldürecek olan kişiyi üzdü. Her iki adam için de faydalı olmasına rağmen, birinin çabasını diğerinin hayatını kurtardı. Yine de bu durum hoş karşılanmadı çünkü her ikisinin de yapmak istediği şey engellendi. Daha sonra üçüncüsü saldırdı. Yerde yatan kişi yerde olmasından dolayı şikâyet etse bile ben ona şanslı diyorum. Ancak kendisi de arzusunu yerine getiremeyecek duruma geldiğini için suçluydu çünkü etkili bir saldırı yapmakta gecikti ve ardından hem daha şüursuz hem de daha beceriksizce saldırdı.

İkisi de zarar görmemişti ancak Parca bundan memnun kalmadı ve onların hayat iplerini kopardı²⁸². İpleri saldıırken kopmak üzereydi ancak geri çekilirken tekrar bir bütün haline geldi. Tankred’in aslan gibi kükremesiyle ürken adamlar kapıya doğru kaçmaya başladı. Tıpkı bazen kuzuların, vahşi hayvanların kilitlendiği ağılları araması gibi, daha da yoğun bir açlık ile canavarı şu anda korunanlara karşı kışkırttı²⁸³. Surlardan uzaklaştırılan muzaffer Tankred, geride kalan ganimetlerden, özgürce koşan atlardan, zengin süslü

²⁸² Parca, ölümlülerin hayatlarındaki ipleri kesip onları işaretlemekle görevli olan üç Kaderden biridir. Bernard S. Bachrach ve David S. Bachrach, *a.g.e.*, s.114

²⁸³ Aeneis Destanı 2.355

zırhlardan veya onların altınla parlayan kollarından hiç etkilenmemişti. Onun yokluğunda perişan olan ve şimdi yalnızlıklarından inleyen adamlarını teselli etmek için geri döndü. Bu arada, gençlik ateşiyle yanan çok sayıda birlik yardım sağlamak için gelmişti. Ayrıca narin ve kaba yaştakiler ve hatta daha yumuşak cinsiyetten olanlar da oradaydı. Zayıf olanlar, çatışmaya katılmaya olan bağlılıkları açısından güçlü olanlarla eşitti.

Bölüm 115

Şehrin betimlenmesi

Bu noktada kısa bir süre için bu kutsal şehrin tasvirini yapmak uygun olacaktır²⁸⁴. Mesafeden dolayı gözleri büyütmek mümkün olmadığı için, elle iletilen ve kulaklar tarafından kavranan [malzeme] en azından ruhu desteklesin. Bu kutsal mekânın çevresi dörtgen şeklinde olup içi geniştir. Doğu cephesi ve kuzey duvarı düz, orta noktada kırık zemin bulunduğu için diğer cephesi ve duvarı kavislidir. Güney cephesi Celile'ye doğru eğimlidir ve bu şekilde söylenir. [Batı duvarı] kare şeklindeki Davut Kulesi'ne dönüktür. Josaphat vadisi doğu tarafına denk gelmektedir ve onu Zeytin Dağı'ndan ayırır. Bu mevki bir vadi üzerinde yer alır ve çevredeki tüm alanlardan yüksektedir. İşte Getsemani bahçeleri²⁸⁵, hızla koşan Cedron²⁸⁶, işte Tanrı'nın sarayının avlusu, cennet kraliçesinin mezarı²⁸⁷, ilk şehit Stephen'ın taşlandığı ve onun tarafından Rab'bin duasının etkisinin gösterildiği kanlı ter²⁸⁸. Ancak açıklamamı sırasıyla takip edebilmem için oradaki iki piramite de değinilmeli. Üstteki yuvarlaktır ve Kral Josaphat'a aittir. Alttaki kare şeklindedir ve Yakup'a ait olduğu söylenmektedir. İçeride Syloe ve Yakup'un kuyuları var. Vadinin her iki yanında çok sayıda münzevi temel vardır. Benzer

²⁸⁴ Kudüs şehri, iklim olarak oldukça zorlu bir coğrafyada yer almaktaydı. İklim şartlarının zorluğu ve su kaynaklarının yetersizliği şehirde yaşayanlar için de şehri kuşatanlar içinde büyük bir sorun teşkil ediyordu. Ortalama sıcaklık 20 ila 22 derece civarında olsa da yazın ilk dönemlerinde gelen çöl rüzgarlarının etkisiyle hava sıcaklığı bir anda 40 derece seviyelerine çıkmaktadır. Özellikle yaz aylarında Filistin'deki tepeler ile doğu ve güney çöllerine yağmur neredeyse hiç yağmamaktadır. İki tepenin arasında kurulan Kudüs'ü çevreleyen surlar yüzyıllar boyunca geçirdiği tadilat ve yenilemeler sayesinde son derece güçlü bir yapıya sahipti. Sion ve Mt. Moriah tepelerinin ardından geçen vadi şehri ikiye bölmekteydi. Kudüs'ün en tahkimatlı noktası ise batı tarafındaki surların tam ortasında yer alan Davut Kulesiydi. Burası aynı zamanda Fatımi halifesi İftaharüddeve komutasında şehrin savunma merkezini oluşturacaktı. Doğu ve güney yönlerinde bulanana dar vadilerin herhangi bir hücum girişimine imkân tanımaması sebebiyle kuşatmalar daha çok kuzey ve batı yönünden cereyan etmekteydi. Saldırıya açık olan kuzey ve batı surları hendekle çevrili olmasının yanı sıra kuzey surunun önünde yüksek bir savunma kulesi de bulunmaktaydı. Aydın Usta, *Kuşatma*, s.103-104; Malcolm Barber, *Haçlı Devletleri Tarihi*, s.68; Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, s.215-216.

²⁸⁵ Gestamani bahçesi, İsa'nın, Son akşam yemeğinden önce dua etmek için yürüyüşe çıktığı yerdir. Bkz. Matta 26-35.

²⁸⁶ Cedron, Kudüs'ün doğu surlarının altından uzanan bir vadidir.

²⁸⁷ Cadomensis burada Cennetin Kraliçesi derken İsa'nın annesi Meryem'e atıf yapmaktadır. Meryem'in kabrinin Kudüs'te olduğu düşünülmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Ömer Faruk Harman, "Meryem", TDVİA, c.29, TDV Yayınları, Ankara, 2004, s. 235-242.

²⁸⁸ Teri toprağa dökülen kan damlalarına benziyordu. Bkz. Luka 22-44.

şekilde vadi, yukarıda bahsedilen kuyunun yakınındaki Josaphat vadisinden ayrılarak Zion Dağı'nı Akeldama'dan ayırır²⁸⁹. Bir daire çizerek Davut Kulesi'ne doğru iner²⁹⁰. Kentin batı köşesinde, bir yanını bu surla birleştiren küçük bir dağ bu tarafa doğru iner. Sağ taraf biraz daha yüksek gibi görünse de sol zeminle hemen hemen aynı yüksekliktedir. Burası Josaphat vadisine bağlıdır ve kamp kurmak için iyi bir konumdur²⁹¹.

Bölüm 116

Ordunun düzeni

Normandia ve Flandre kontları, o zamanlar Aziz Stephan kapısı olarak bilinen kapının karşısına konuşlandılar. Tankred onların sağ tarafında yerleşti. Doğudan konumuna bakarsanız, biraz daha aşağıdaydı. Ancak batıdan ve yerin yükselişinden bakarsanız biraz daha yüksekte kalıyordu. Bahsedilen köşeye, [Davut Kulesi'ne] saldırmak işi ona düştü ve ele geçirilmesinin ardından Tankred Kulesi adı verildi. Dük kampını²⁹² vadinin gölgesine yerleştirdi ve en yüksek noktadan Tankred'in kampıyla iletişim kurdu. Kont Raymond, şehirden sadece alçak bir duvarla ayrılan Zion Dağı'nın varlığından yararlandı. Şu anda şehrin kenar mahalleleri eski şehrin bir parçasıydı, daha doğrusu şehrin kendisiydi. Kudüs olarak adlandırılan yer ise şehrin kenar mahallesiydi. Hristiyanlar üç kapıyı kuşattı. İki doğrudan, biri batı kapısı olan yan taraftan kuşatıldı. Hâkim olduğu vadi onu saldırılardan uzak tutarken, bu vadiye sınırı olan diğer noktalar ise saldırganlara fırsatlar sunuyordu. Ancak Josaphat vadisi hem konumu hem de kuşatma kuvvetlerinin yetersizliği sebebiyle serbest kaldı. Şehrin bu kısmı derin, zorlu bir vadi ve aşılmaz bir duvarla korkusuzca savunulmaktaydı²⁹³.

²⁸⁹ Akeldama, İsa'ya ihanet eden Yahuda'nın kendini astığı tarladır. Bkz. Matta 27-3

²⁹⁰ Davud Kelesi ile Zion Dağı bir ok atışı mesafesindedir. Fulcherius Carnotensis, s.100.

²⁹¹ Cadomensis'in Kudüs tasviri biraz karmaşıktır. Bunun sebebi kendisinin de belirttiği gibi edindiği bilgilerin derleme olmasından kaynaklanmaktadır. Willermus Tyrensis, uzun süre Kudüs'te yaşadığı için şehrin tasvirini ve Hristiyanlar açısından önemini detaylı bir şekilde açıklamaktadır. Willermus Tyrensis, s. 325 vd. Kudüs hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Ömer Faruk Harman, “Kudüs”, TDVİA, c.26, TDV Yayınları, Ankara, 2002, s. 323-327.

²⁹² Aşağı Lorraine dükü Godefroi de Boullion.

²⁹³ Haçlı birlikleri şehrin önüne geldiklerinde, Normandia Kontu Robert, Kuzey surları boyunca çiçek kapısının karşısına, Flandre Kontu Robert de onun hemen sağında Sütunlar kapısının karşısına yerleşti. Godefroi ise ordusunun diğerlerine göre güçlü olması sebebiyle Davud Kulesi'ni de karşısına alacak şekilde şehrin kuzey batı köşesinden Yafa kapısına kadar olan bölümü muhasara altına aldı. Albertus ve Willermus'un aktardığına göre Kont Raymond, birliklerini önce Davud Kulesi karşısına konumlandırırsa da çok geçmeden, daha başarılı olacağını düşünerek Zeytin Dağı eteklerine kaydırdı. Tankred ise eline geçirdiği koyun sürüleriyle birlikte gelerek daha sonraları kendi adını alacak olan Tankred Kulesi karşısına yerleşti. Cadomensis'in de belirttiği gibi şehrin doğu ve güney kısımları ise boş bırakıldı. Raimundus Aguilers, s. 190; Anonim Haçlı Tarihi, s.151; Tyrensis, s.336-337; Albert of Aachen, C.1 s.208; Demirkent, *Haçlı seferleri*, s. 52-53; Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, s.216.

Bölüm 117

Bohemund ve diğer liderlerin eksikliği

Ancak artık dışarıda olan ordu, savaşlar ve hastalıklar nedeniyle yıpranmış ve özellikle Galya kontları Stephan, Hugh ile Prens Bohemund'un eksikliği nedeniyle zayıflamıştı. Ordunun alt surlara saldırarak ya da kulelerle korunan şehri doğudan ve batıdan kuşatmaya yetecek kadar gücü yoktu. İki duvar boyunca dizilmişlerdi, ikisi de orta noktadaydı. Mesih'in halkı, düşmanın giderek güçlendiğinin ve kendi kuvvetlerinin zayıfladığının farkında olduklarından, daha az sayıda olan bir grubun daha büyük bir güce saldırabilmesi için kendilerini daha da fazla kışkırttılar. Haziran sıcağı kamplarda bulunanlara susuzluktan eziyet ediyordu. İçeridekiler iyi besleniyordu, gölgeleri vardı, sakindiler, boş zamana sahiplerdi ve uyuyorlardı. Dışarıdakiler ise açlıktan, güneşten, çabandan, savaşlardan ve nöbetlerden acı çekiyordu.

Bölüm 118

Kuşatma makinelerinin konuşlandırılması

Dinlenmeyi arzulansalar da Şabat'tan önceki gün şafak vakti surlara saldırmak için kullanacakları makineler üzerinde özenle çalıştılar. Zira Tankred'e göre, daha önce bahsettiğim tepenin keşişi saldırının o gün gerçekleşmesi gerektiğini belirtmişti²⁹⁴. Ancak merdiven yapmak için etrafı araştırdığımızda orman yoktu. Odun gönderecek saray veya kule de yoktu. Yeni galip Memphis, eski fatih Şam'ı Kudüs'ten kovmuştu²⁹⁵. O yıl gerçekleştirilen son Mısır seferi, kuru ya da yeşil olsun, dokunulmamış hiçbir şey bırakmamıştı. Tankred'in

²⁹⁴ Raimundus da Zeytin Dağı'ndaki bir keşişten bahsederek, "Şayet yarın dokuzuncu saate kadar hücum ederseniz Rab, Kudüs'ü size verecek" dediğini aktarmaktadır. Raimundus Aguilers, s. 190.

²⁹⁵ Cadomensis burada Mısır Fatimilerinin, Kudüs'ü Türklerin elinden aldığına atıf yapmaktadır. Haçlı birliklerinin Anadolu içlerine girmesinden itibaren Müslüman dünyasında da önemli değişiklikler olmuştu. Hem Mısır Fatimileri hem de Bizanslılar Türk akınlarının yarattığı şaşkınlığın etkisinden kurtularak Haçlı seferlerinden medet ummaktaydılar. Bu seferin Türk ve İslam dünyasına yarattığı etkiden faydalanan Mısır Fatimileri, Haçlılarla ittifak arayışına girmelerinin yanı sıra bu karışıklığı fırsat bilerek Türklerin hakimiyetinde bulunan Kudüs'ü ele geçirme planları yapmışlardır. Kürboğa'nın Antakya önlerindeki yenilgisini haber alan Fatimi halifesi el-Efdal, Ön Asya'daki Türklerin daha fazla baskıya dayanamayacakları düşüncesiyle Filistin topraklarına saldırmıştır. Bölge, bu dönemde Artukoğullularından Sökmen ve İlgazi'nin hakimiyetinde bulunuyordu. Fatimiler, Kudüs'e saldırarak burayı muhasara altına aldı. Türkmen kuvvetlerinin tüm direnişine rağmen devam eden kuşatmaya daha fazla dayanamayacaklarını anlayan Sökmen komutasındaki Artukoğulluları, şehri Fatimi kumandanı el-Cemâli'ye bıraktılar. Böylece Fatimiler tüm Filistin'i işgal etmiş oldular. Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, s.205; Sevtap Gölgesiz Karaca, *Kudüs Haçlı Krallığı Siyasi Tarihi*, s. 45; Ali Sevim, *Suriye ve Filistin Selçuklu Devleti Tarihi*, TTK, Ankara, 2000, s.168-169; Ali Sevim, "Sökmen b. Artuk", TDVİA, c.37, TDV Yayınları, İstanbul, 2009, s. 392-394.

her zamanki dikkatli çabası sayesinde gizemli gölgelerde saklanan bazı kırılganlar ortaya çıktı. Dışarıya taşınan malzemeler, bir merdiven inşa etmek için yeterliydi. Silahlanma günü geldiğinde bu, onların bütün ihtiyaçlarını tamamladığı anlamına geliyordu. İki taraf da hem şimdiki endişeler hem de gelecekteki sorunlar olmak üzere önemli zorluklarla yüzleşti. Daha acil olan sıkıntı merdiven yapımında gereken malzemenin bulunması için iki günlük kısa bir sürenin olmasıydı. Daha uzun vadeli olan sorun ise saldırıyı belirledikleri günden daha sonra başlatmaları halinde ortaya çıkacaktı. Çünkü o durumda keşiş tarafından verilen kehaneti bozmuş olacaktı. Sadece tek bir merdiven vardı ancak yine de saldırganlar buna sahip oldukları için minnettardı. Böylece merdiven, Tankred'in kampının solunda duran, kulelerle dolu duvara yaslandı. Merdiven duvar boyunca üçte bir oranında yerleştirildi. Ve artık dik duran bu merdiven, sanki aşırı uzunmuş gibi şöyle diyordu: “Daha önce de hiç arkadaşım yoktu. Bu yüzden bir arkadaşına sahip olana kadar beklemeyeceğim”.

Bölüm 119

Duvara hamle

Kampının yakınlığı, orman olmadığı halde inşa edilen merdiven, kâşif olan ve inşaat görevini yürüten Tankred'e duvara tırmanma liderliğini verir. Yalnızca tek bir merdivene sahip olmanın talihsizliği diğer her şeyi boşa çıkarabilirdi ama bu azgın ruh kendisi için büyük bir övgü fırsatı yakalamıştı. Böylece hiçbir gecikmeye fırsat vermeden tırmanışın ilk aşamalarında ilerlemeye devam etti ve kılıcını sağ elinde tutarak şevkle sarsıldı. Ancak birliklerinin ve soyluların büyük çoğunluğu buna karşı isteksizdiler ve bu yüzden de karşı çıktılar. Ailesinin heybetini, isminin izzetini, faziletlerinin zarafetini ve bunları artırma ümidini gösteren bu adamın başlattığı çabaları sekteye uğrattılar. Sol tarafına yapışanlar sağ tarafını silahsızlandırdılar.

[Tankred] bu görevden geri çağırıldıktan sonra genç bir adam öne çıktı. Kader ona iyilik ederse sevinmeye, kader ona kıskançlıkla baktığında ise yas tutulmaya değerdi. En alt tabakadan en üst sınıfa kadar herkes tarafından şanslı görülüyordu. Ancak bu son görevinde şanssızdı. Çünkü sol eliyle duvarın tepesine ulaştığında, düşmanın kılıcı üzerine düştü. Her iki elini kullanarak hızla yukarıya tırmanan kişi, kılıcı ve eli olmadan zorlukla aşağı inebildi. Biri tamamen yere düştü, diğeri neredeyse tamamen düşüyordu. Tankred'in at arabasının sürücüsü olan bu adam, tedavi edilmek üzere kampa götürüldü. Geride tutulabilseydi büyük bir cesaret eylemi olacaktı.

Sessiz bir ismin cesareti lütufla ödenmez

Gencin adı Raimbaud'du ve Fransa topraklarındandı. Soyadı Cretons'du ve Chartres'lı bir soyluydu. Güçlü ve dürüsttü, bunlar harika şeyler ama o daha da harika.

Yaralı olarak geri taşındı. Saldırganlar, bire karşı binlerce savunmacının kılıcından korktukları için onun yerini almanın faydalı olacağını düşünmedi. Çünkü tüm düşman kuvvetini o noktada toplamış, şehrin geri kalanını sanki uyuyormuş gibi terk etmişlerdi. Çünkü şehrin çevresinin tamamı kuşatılmamıştı. Çabalarının boşa gittiğini ve talihin sadece savunucuların lehine değil, aynı zamanda hücum edenlerin de aleyhine olduğunu düşünüldüğünde merdiven, sadece işe yaramaz değil, aynı zamanda lanetli de görüldü. Ancak tek bir merdiven olduğundan bu durum mazur görülebilirdi²⁹⁶.

Bölüm 120

Kuşatma için aranan odunlar, ilahi bir müdahale ile bulundu

Bu arada liderler istişarede bulundular ve gölgelerde arama yapmayı, yolları ve ıssız alanları araştırmayı ve her yerden odun toplamayı kararlaştırdılar. Liderlerin hiçbiri bu arayışta rol almaktan kaçınmadı. Bu kabul edildi ve kısa sürede uygulamaya konuldu. Ancak diğerleri boşuna uğraşırken Tankred arzusundan alıkonulamadı. Anlatmak üzere olduğum şey bir tür mucizedir ve bunu iyi değerlendiren herhangi biri bunun cennetin bir işi olduğunu inkâr edemez.

Tankred o sıralarda dizanteriden fena halde acı çekiyordu. Atın üzerinde zar zor oturabilse de binmekten kendini esirgemiyordu. Bu hastalık onu sık sık atından inip uzaklara giderek gizli bir yer aramaya zorluyordu. Uzun süre bu şekilde acı çekti ve yürümekten ayakları yorulduğu için bu işten vazgeçip şerefli bir şekilde geri dönmeye karar verdi. Ama sonra bilindik acı onu yine sarstı. Böylece geri çekildi ve arkadaşlarının gözünden kaçınmayı düşünerek aşağı indi. Ancak geriye baktığında kaçmadığını fark etti. Bu nedenle daha da uzakta gizli bir yer aradı ama yine insanların her yerde dolaştığını gördü. Üç daha sonra da

²⁹⁶ Saldırı, 13 Haziran 1099 yılında gerçekleşti. Gesta; çarpışmanın çok şiddetli olduğunu, Müslümanların kendilerinden daha fazla kayıp verdiğini ve şayet merdivenlerin tamamı yapılı olsaydı şehri alabileceklerini aktarmaktadır. Anonim Haçlı Tarihi, s.153. Raimundus da benzer ifadeleri kullanarak; miskinlik ve korkaklık olmasaydı şehri ele geçirebileceklerini kaydetmiştir. Raimundus Aguilers, s. 191. Ancak iki müellifinde bu söylemleri pek gerçekçi değildir. Zira tek merdiven ile Kudüs gibi müstahkem bir şehri ele geçirmek imkansızdır. Müelliflerin bu söylemlerinde keşişin kehanetini boşa çıkarmamak için bir çaba içine girdikleri anlaşılmaktadır.

dördüncü kez yer değiştirdi. Sonunda, yüksek ağaçlarla çevrili bir daire içinde kayalık bir çıkıntının altında uzun bir yürüyüşün ardından sessizliği buldu. Papa! Allah'tan başka kim kayalardan su çıkarabilir, eşeği konuşturabilir, her şeyi yoktan var edebilir? Bir orduyu, yaralanmış bir askerin hastalığı sayesinde kurtardı. Tanrı onu bu hastalıktan kurtardı ve bu iğrenç hastalıktan tüm metallerden daha değerli bir panzehir yarattı. Kendini rahatlatıp gücünü topladıktan sonra mağaranın karşı duvarında dört parça tahta fark etti. Mevcut görev için bundan daha faydalı bir şey bulunamazdı. Çünkü bunların Mısır kralının Kudüs'ü fethederken kullandığı malzemelerden olduğu söyleniyor²⁹⁷. Onları gördüğünde sevinci o kadar büyüktü ki buna inanmadı ve gözlerine güvenemedi. Ayağa kalktı, onlara dokunmak ve onları daha yakından görmek için ilerledi. Bunun üzerine “Hey, hey yoldaşlar, acele edin” diye bağırdı. “Burada” diye tekrarladı. “Allah bize beklediğimizden fazlasını verdi. Kesmek için ağaç arıyorduk, onu hazırlanmış bulduk.”

Din yoldaşları çağrıldıktan hemen sonra ortaya çıktılar ve bunun üzerine sevinçten inlediler. Tankred, üzgün orduyu teselli için aceleyle bir haberci gönderdi. Bu sevindirici haber halk arasında yayıldığında, Frankların çadırlarından mutluluk ve sevinç çığlıkları yükseldi ve sanki dua eder gibi bir alay halinde yola çıktılar²⁹⁸.

Bölüm 121

Flandre'lı Robert'in işçilerin koruyucusu olarak atanması

Kısa bir süre sonra, Flandre Kontu Robert, zanaatkarlar için odun bulan, buldukları odunları kesen, kestikleri odunları da geri getiren işçilerin güvenliğini sağlamakla görevlendirildi. Dağlarda bir kuru vardı. Dağlar Kudüs'ten çok uzaktaydı, bir zamanlar

²⁹⁷ El-Efdal'in, Kudüs muhasarası sırasında ordusunda son teknoloji kuşatma ekipmanları ve kırka yakın mancınık bulunmaktadır. İbnü'l Esir, a.g.e., s.235; Ali Sevim, *Suriye ve Filistin Selçuklu Devleti Tarihi*, 169; Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, s.205.

²⁹⁸ Cadomensis'i, Latin kronikçilerden ayıran önemli bir özellik de ilahi olaylara ve mucizelere pek yer vermemesidir. Yukarıda mucize diyerek bahsettiği olaya başka kaynaklarda rastlanmaması açısından önemlidir. Buna karşın Albertus Aquensis ise Süryani bir Hristiyan'ın, Flandre Kontu Robert ve Normandia Kontu Robert'e dağların içinde bir yerlerde kerestelerin bulunabileceğini söylemesi üzerine dört mil uzaktaki bu bölgeye giderek kuşatma araçlarının yapımı için gerekli olan malzemenin getirildiğini aktarmaktadır. Albert of Aachen, C.1 s.211. Raimundus ve Gesta'ya göre ise kuşatma araçlarının inşası için gerekli malzemelerin bir bölümü Yafa Limanı'na gelen Hristiyan gemicilerin yardımlarıyla elde edilmiştir. Tyrensis de Yafa Limanı'na gelen Hristiyan gemicilerin, kuşatma aletleri yapımında kullanılan ender malzemelerin yanı sıra işinin ehli zanaatkarlar getirdiklerini kaydeder. Raimundus Aguilers, s.195-195; Anonim Haçlı Tarihi, s.152-153; Tyrensis, s.336-337

Sebasta denilen Şekem'e ve ondan önce de Sychar'a daha yakındı²⁹⁹. O zamanlar bu yol halkımız tarafından bilinmiyordu. O tarihten beri kutlanmaya başlandı ve neredeyse hacıların kullandığı tek yol oldu. Adı geçen bu kont, 200 askeriyle birlikte yola çıktığında, önünden, arkasından, sağından ve solundan çevreleyen sayısız düşmana maruz kalmıştı. Kendi memleketi ve yerel nidaları hakkında endişelense de onların birlikleri ve boynuzları da onu endişelendirmiyordu³⁰⁰.

Gündüz vakitlerinde işçilerin arasındaki vahşi hayvanları avladı. Geceleri ise işçilerin yanında onların yediği etle ziyafet çekti. Bu çabası hem fayda sağlıyor hem de kontu zevk veriyordu. İşçiler de bu sayede yemeklerini korkusuzca yiyebiliyorlardı. Yeterince odun kesildiğinde, kont geri döndü ve ilerideki yolu korumak için silahlı adamlar gönderdi. Kalabalık ortada özenle korunurken bu cesur adam geriden gelecek bir saldırı için de önlem aldı. Şam'ın okçularının, Arabistan'ın köpeklerinin ve Etiyopya'nın mızraklarının arasından kayıpsız geçti. Kendisine her zaman eşlik eden meşhur talihi onu asla yarı yolda bırakmadı. Hem gidişi hem de dönüşü sırasında birçok kişiden ilahiler söylenip ve törenler yapmasını istendi. Gerçekten de herkesin iltifatını ve övgüsünü hak ediyordu³⁰¹.

Bölüm 122

Aynı Konuda

Hıristiyan kampıyla Josaphat vadisi arasında bir ova vardı. Saldırganların hücumlarına oldukça uygun olup savunmacılar için ise fazlasıyla tehdit oluşturan başka bir yer yoktu. Buradaki duvar biraz daha alçaktı, kuleler ise seyrekti ve söylediğim gibi alan oldukça genişti. Bu bölgede askerlerin olmayışı yerel halkı hayrete düşürüyordu. Liderler, ihtiyatı bir şekilde Frank kuvvetlerinin duvarlara çıkacakları ahşap kule inşa edilene kadar bu alanı son savaş için saklıyorlardı. Bu nedenle gümüş köknarlar, Kıbrıs ağaçları ve çamlar gizlendi. Bu arada şehri kuşatanlar sahte bir tehdit oluşturarak yarım kalan malzemeleri daha sonra doğuda savaşabilmeleri için batıya yerleştirdiler.

²⁹⁹ Başlangıçta Sichem olarak adlandırılan Şekem, yerel halk tarafından da Sychar olarak adlandırılmaktaydı. Romalılar kasabaya Flavia Neapolis adını verdiler. Bugün kasabaya hem Şekem hem de Yakup'un kuyusunun bulunduğu Nablus adı veriliyor. Bernard S. Bachrach ve David S. Bachrach, *a.g.e.*, s.137

³⁰⁰ Cadomensis'in burada tam olarak neye atıf yaptığı anlaşılacakla birlikte boynuzdan kastı Müslümanların kullandığı boynuz figürlü savaş aletleri olabilir.

³⁰¹ Tankred'in yanı sıra Flandre kontu Robert de kuşatma araçlarının yapımı için erzak arayışındaydı. Kilometrelerce uzaklaşıp Samaria civarındaki ormanlık bölgeye giderek, bol miktarda ağaç gövdesi ve tahta bulmuş ve onları develer veya Müslüman esirlerin yardımıyla Kudüs önlerine getirilmesini sağlamıştır. Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, s.217

Bölüm 123

Yaşanılan korkunç açlık ve kuşatma teçhizatlarının hazırlanarak surlara yaklaştırılması

Bu arada hem tahıl hem de su sıkıntısı vardı. Ayrıca çatışmalar yaşanmaya da devam ediyordu. Biri gelecek için bizi tehdit ederken, diğeri halihazırda mevcuttu. Mısır'ın, Filistin'in, Arabistan'ın ve Şam'ın öfkesi şiddetle sürüyordu. Tepelerin etraflarında dolup taşıyordu. Kendi ürünleri olan mızrak ve çelikle filizleniyorlardı. Üstelik kampın açlığını hafifletmek için dışarıdan tahıl da nadir olarak geliyor, hatta neredeyse hiç gelmiyordu. Nereye baksanız zayıf insanlar vardı. Kimsenin yiyecek bir şeyler aramak için kamptan ayrılması mümkün değildi. Daha önce [şehri] kuşatma altına alan insanları kuşatılmış olarak tanımlamak çok daha doğru olurdu. Orduda tek ve genel bir şikâyet dolaşıyordu: “Romanya’daki³⁰² savaşlar boşunaydı. Antakya’daki açlık boşunaydı. Üstesinden geldiğimiz tüm sıkıntılar boşunaydı. Bütün denizi geçtikten sonra, deniz kıyısındaki kumun bizi kazazede denizcilere dönüştürdüğünü hissediyoruz.” Dindarlar ve hatta düşmanları için bile acınası olan bu duruma üzüntüyle bakabilirsiniz³⁰³.

Ölüm çağrısı yapan, hayattan nefret eden bir grup vardı. Bunlar sanki karılarını kucaklayacakmışçasına duvarlara doğru koşturuyorlardı. Sanki her birinde tek bir düşünce vardı: “Ölmeden önce arzuladığım Kudüs’ü öpeceğim.” Duvarı kucaklamaya çalışan zavallı adamların öpücükleri, ani bir ölüm getiren kılıç, taş ve bazen de yanan kazıklardan oluşan bir fırtınayla karşılandı. Ancak bu bağlılık bir kez başladıktan sonra korkutularak ortadan

³⁰² Cadomensis Anadolu için “*Romania*” kelimesini kullanmaktadır.

³⁰³ Seferin başından itibaren birçok zorlukla mücadele eden Haçlı birlikleri için şüphesiz en zor sınav Kudüs önlerinde yaşandı. Soğuk bir iklimden gelen Haçlılar, uzun ve zorlu bir yürüyüşün ardından vardıkları Filistin’in kavurucu sıcakları karşısında büyük sıkıntılar yaşadılar. Özellikle de İftaharüdevle tarafından kuyuların kapatılması, sarnıçların yıktırılması ve pınarları ağızlarının tıkanmasıyla çekilen zorluklar inanılmaz bir boyuta ulaştı. Cadomensis, Kudüs önlerinde yaşanan zorluklara eserinde pek yer vermese de bu sıkıntılar dönemin diğer kroniklerine çok çarpıcı bir şekilde sirayet etti. Bu zorlu kuşatmayı bizzat deneyimleyen Gesta’nın müellifi eserinde şunları nakletmektedir: “Bu kuşatma sırasında öyle korkunç bir susuzluk çektik ki, öküz ve manda derilerini birbirine diktik ve onları yaklaşıp altı mil uzaklıktan su taşımak için kullandık. İçmek zorunda kaldığımız bu pis ve kokmuş su ile arpa ekmeği nedeniyle büyük bir acı ve ıstırap içinde kaldık. Zira Müslümanlar her kaynak ve pınarın arkasında bizimkileri öldürmek için pusu kurmuşlardı”. Anonim Haçlı Tarihi, s.153. Raimundus Aguilers ise bu su kıtlığının sebebini konusunda Tanrı’yı işaret ederek, orada yaşayan insanların günahlarından dolayı nehirlerin çöllere, su pınarlarının ise çorak topraklara çevirdiğini aktarmaktadır. Gerçekten de yaşanan susuzluk inanılmaz bir hal almıştı. Su bulabilmek için 4-5 mil uzaklara gidilmesi gerekiyor, ancak yollarda Sarazenler tarafından kurulan pusular yüzünden pek çok Hıristiyan esir düşüyordu. Bu sebeple de bir kap suyu beş yahut altı nummiye bile bulmak oldukça zor bir hale gelmişti. Parası olanların bile zor erişebildikleri su da çamurluydu. Albertus Aquensis’in aktardığına göre bu çamurlu suların içerisine karışan sülükler ve su kurtçukları sebebiyle birçok kişi boğazları ve karınları şişerek feci şekilde can vermişlerdi. Raimundus Aguilers, s. 191-192; Albert of Aachen, C.1 s.214.

kaldırılmazdı. Çoğu zaman, evet çok sık, bazılarının ölmesine rağmen diğerleri de aynı kucaklaşmaya sürüklendi.

Kuşatmada temmuz ayına gelinmiş, mücadelenin başlangıcından bu yana beş hafta geçmişti. Çalışmalar tamamlandı. Mancınıklar ve kuşatma makineleri yapılmış, günün gerektirdiği her şey hazırlanmıştı. Direkler, döşemeler ve engeller birleştirilmeye, bağlanmaya ve yükseltilmeye hazırды ancak önce taşınmaları gerekiyordu. Onları gece taşımak uygun görüldü ve ertesi gün geldiğinde etrafa dağılmış olan parçalar yeniden birleşerek tek bir vücut oluşturdu. Kamp, daha sonra kuşatma makinelerini takip etmek üzere hareket etti. Bu savaşta saldırıya uğrayacak olan duvarlar artık müdafiler için olduğu kadar kuşatanlar için de açıldı. Felaket artık şehir halkına yük olmaya başladı. Zihinleri kaygılıydı ve öğüt almaktan acizdiler. Duvarın devasa kütlesi, bu tür bir savaşın yaşanacağı korkusunu ortadan kaldırmıştı. Üstelik düşmana saldırmak için surların o bölümünü büyük bir özenle, bol miktarda odun, taş atıcıları ve mancınıklarla tahkim etmişlerdi. Ancak bu nafileydi. Saldırının o cepheden buraya taşınması yukarıda da belirtildiği gibi korkuyu da beraberinde getirdi. Bu kötü koşullarda tek umut, mancınıkları duvarların içine, dışardakilerden gelecek saldırıya karşı mevzilendirmekti³⁰⁴.

Bölüm 124

Koçbaşı ile kulelere saldırılması

Böylece her iki taraf da savaşa hazırlandı, bir taraf surları sarsıyor, diğer taraf ise onları savunuyordu. Bir kazıcı koç, surun tabanında gedik açmaya çalışıyordu. Koçun boynunu kırmak için ise yukarıdan taşlar atılıyordu. Bu sırada Şehre yaklaşan ahşaptan yapılmış bir kule vardı. Gönülsüz bir şekilde, sarsılmaz bir duvara doğru ilerliyordu. Biri hareketsiz bir nesneye doğru koşarken, diğeri onu karşılamak için ayağa kalktı. Ancak eğer mümkün olsaydı duvar geri çekilirdi. Bu manzara hayret uyandırıcıydı. Fablların hatırlattığı

³⁰⁴ Muhasaranın görgü tanığı olan Raimundus, kendilerinin ve başkalarının en iyi tahminlerine göre Kudüs'te savaşabilecek 60 bin kişi olduğunu aktarmaktadır. Üstelik bu sayılara kadınlar ve çocuklar dahil değildir. Haçlıların ise en fazla 12 bin kişi olduklarını ancak bunların sadece 1300'ünün şövalye olduğunu ifade eder. Raimundus Aguilers, s. 191-192. Ancak verdiği bu sayılar pek gerçekçi değildir. Çünkü şehirde bu kadar kuvvet bulunmuş olsaydı daha zorlu bir kuşatma olacağı aşikardır. Ancak Steven Runciman, Raimundus'un Haçlılar hakkında verdiği sayıyı doğru kabul etmektedir. Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, s.219. Aquensis de Raimundus ile benzer ifadeler kullanarak Haçlıların, kadın ve erkek toplam sayılarını 60 bin kişi olarak kaydetmektedir. Albert of Aachen, C.1 s.208. Willermus ise Haçlıların sayısının kadın, erkek ve savaşçı olmayanlarla birlikte 40 bin civarında olduğunu buna karşı şehirde ise en iyi şekilde silahlanmış 40 bin adam olduğunu aktarmaktadır. Willermus Tyrensis, s.335. Sonuç olarak seferin bu evresinde Haçlıların elinde yaklaşık 15 bin deneyimli savaşçı ve bin üç yüz kadar da şövalye bulunmaktaydı. Thomas Asbridge, *Haçlı Seferleri*, s.100.

kadarıyla, geri çekilen bu duvar, bir fare görünce korkan bir file benzetilmeyi hak ediyor. Bu sırada feryatlar, inlemeler ve yaralar dinmek bilmiyordu. Her iki taraftan da taşlar, ciritler ve oklar uçuşuyordu. Duvarda bir araya gelen kalkanlar, zırhlar ve miğferler yankılanıyordu. Sesler ve uçuşan aleteler yüzünden ne gözler ne de kulaklar işlevini yerine getirebiliyordu. Ahşap kütle³⁰⁵ hedeflenen noktaya ulaştığında yavaşlamadı. Barbikan yıkıldıktan sonra artık açık olan yol boyunca ilerledi³⁰⁶. Ancak mızrak demirlerinin birbirine çarptığı noktaya varıldığında koç, metresinin yolunu açan bir Yunan elçisi gibi önündeki engelleri kaldırdı. Artık geriye kalan tek engel, saldırının hedefi olan küçük kuleydi.

Duvarlar kuşatma kulesinin daha fazla ilerlemesine izin vermiyordu, arkadan gelen kuşatma makineleri de geri dönmesine imkân sağlamıyordu. Eğimden dolayı sağa veya sola herhangi bir manevraya da mümkün değildi. Yani ne ileri ne geri ne de hareket etme imkânı vardı. Ateş, Norman kulesinin, zayıf noktasını cezalandırdı. Duvarların içindekiler ateşi etkili kullanmaya çalışırken, dışarıdakiler ise alevlerin üzerine su dökmeye çalışıyordu. Kule zarar görmeden kurtarıldı.

Ardından, [kule] bir kez daha, zift ve kükürt karışımı bir meşaleyle ateşe verildikten sonra damlayan amforanın ölümü içebileceği gibi, Muhammed'in takipçileri İsa'nın takipçilerine bir kez daha saldırdı³⁰⁷. Kule iki kez ateşe verildi ve ikisinde de söndürüldü. Muhammed iki kez mağlup oldu ve İsa iki kez galip geldi. Taraflar bu eylemi kimin gerçekleştirdiğini anladı ve onun işaretiyle zafer taraf değiştirdi. Yolun yeniden açılmasıyla kuşatma makineleri şans eseri ilerleyerek yeniden yola koyuldu. Ancak üçüncü ilerleme içler acısıydı. Yükün altında zayıflayan ahşap çatladı ve kullanılamaz hale geldi.

³⁰⁵ Kuşatma kulesini kastediyor.

³⁰⁶ Cadomensis burada “*barbikan*” derken dış surlardan bahsetmektedir. Dış surların yıkılıp aşılması ardından savunma hendeğinin doldurularak iç surlara geçilmiştir.

³⁰⁷ Savaşı en ince ayrıntısına kadar anlatan Raimundus, şehirdeki müdafilerin zift, balmumu, sülfür, kıtık ve bez parçalarına sarılmış çömlükleri ateşe vererek Haçlılara fırlattıklarını, üstelik bu çömlüklerin çarptığı yere saplanması için üzerinde çiviler olduğunu ve bu sayede kılıçların, hendeklerin ve yüksek surların caydıramadığı Haçlıların geri püskürtüldüğünü aktarmaktadır. Raimundus Aguilers, s. 201. Albertus Aquensis ise Müslümanların kullandığı bu taktiği engellemek isteyen Haçlıların, kuşatma kulelerine aşırı kaygan deri gerdiklerini, bu deriye çarpan ateş dolu çömlüklerin kayıp düştüğünü ifade etmektedir. Albert of Aachen, C.1 s.215-217.

Bölüm 125

Kuşatılanların, hünerleriyle kuşatma makinelerinin çabalarını boşa çıkarması

Kuşatma kulesinin sol tarafını desteklemek için toprağın üzerinden geçebilme özelliğine sahip olan soliva adı verilen bir kereste kullanılıyordu. Ancak bu kırıldı. Böylece bir ayağı kırılan kuşatma makinesi hareketsiz kaldı. İlerleyemeyen ve geri çekilmek de istemeyen bu şey, hareketsiz durmakla yetiniyordu. Keder şimdi geri döndü. Kullanıldığından dolayı değil, az önceki nedenden dolayı eskidi. Issızlık yenilendi ve eski yara geri geldi. Mantıklı olarak şöyle dediler: “Umut tembeldir, keşke acısını çektiğimiz bu şeye güvenip inanmasaydık. Münzevi insanların başlangıçta bizim için kehanet ettiği son bu mu?” Ancak bu inlemelerin ortasında, bizi tehdit eden duvarlara asılı kirişleri ve düğümleri tutanlar, halatları kesmek için uzun direklere bağlı çelik tırpanlarla donanmış bir savaş hattı şeklinde bize yaklaştı. Halatların kesilmesine, [kirişlerin] gevşemesi eşlik etti ve bu gevşemeyi de onların yıkılması takip etti.

Bu savunmayla sağ ve sol kulelere taarruz sona ererken, Tankred taş atıcılarının fırtınasına en uzak kuleye, Norman kontu ise onlara en yakın kuleye saldırdı. Savunmacılar bu çarpışmaya o kadar yoğun bir şekilde dahil olmuşlardı ki yakınlardaki bağırıışları duymadılar. Bu, özellikle daha yakın olduğu için daha ölümcül olan ve bu nedenle daha çok nefret edilen Norman kontuna karşı savaşanlar için geçerliydi. Etrafa atılan saman çöpleri, mancınıklarını mahvetmeseydi, saldırılar karşısında muhtemelen yenik düşeceklerdi. Çünkü duvar, fırlatılan taşlar yüzünden sarsılmasın diye çuvalların arkasına gizlenmişti³⁰⁸. Çok fazla emek verilmesine rağmen çok az sonuç alındı. Çok fazla gözyaşı olmasına rağmen hiç kahkaha yoktu.

Ancak askerler tükenmek üzereyken, savaşçı olmadığı halde merdivene çıkan ve beyaz pelerin giyen, savaşçı bir rahip görüldü. Gözyaşları içinde olursa bile kim bu rahibi gördüğünde kahkahalara boğulmazdı ki? Bunu, ağlayanlar, sevinç gözyaşları içerisinde ilahiler söyleyebilsinler diye yapmıştı. Onun tavrı, işi ve vaazı böyleydi. Üçü arasında en iyisi vaazıydı. Harcanılan emekten dolayı zayıflayan askerlerin gücü, şimdi alışılmamış bu manzara karşısında toparlanmaya başladı. Kyrie eleison ilahisini söyleyerek duvarlara döndüler. Bu, kalplerinin derinliklerinden gelmekteydi ve etkili bir şekilde En Yüksek

³⁰⁸ Cadomensis burada, Haçlı mancınıklarından atılan taşların etkisini azaltmak için saman ve benzeri maddelerle dolu çuvalların surlara asılmasıyla alınan bir çeşit önlemden bahsediyor.

Yargıcın kulaklarına kadar ulaştı. Rab, pişmanlık feryatlarını duydu ve hainlerin küfürlerine artık dayanamadı. “Kızıl denizi ikiye bölen ve İsrail’i içinden çıkararak O, şimdi perişan haldeki halkını teselli etti. Yaşam umudunun tükendiği yerde, zafer olasılığını korudu. Pek çok şeyi boşuna denemişlerdi ama artık yıldırımını taklit etmeye çalışmak mümkündü. Bu da onlara bir pelerini çıkarır gibi kalenin korumalarını kaldırmalarına izin veriyordu. Kan içmeye alışkın olan oklar artık alev saçmaya başladı. Yani söndürülmeye değil, alevler içinde köpürmeye susadıklarını söylüyorum. Yaylar, oklarını ateşlerken, gökyüzü yerine yeryüzünün öfkeli olduğunu düşünebilirsiniz. Yanan demir, aşağıdan yukarıya doğru giderken havayı kuruttu. Alev kusan mızrakları millerine bağlı kanatların yardımıyla samanı yakıp geçti. Bu tür ateşlerle mücadele etmenin hiçbir yolu yoktu. Bu yüzden mızraklara veya oklara boyun eğmeyenler şimdi alevler karşısında boyun eğiyordu. Duvarlarda düşman kalmadığında, saldırganlar merdivenlerini değiştirdiler. Ayrıca, kuşatma kulesinden duvara köprü görevi gören geniş bir tahta, halkımızın düşmanlarıyla, ahşabın taşla ve duvarın kuşatma kulesiyle buluşmasına imkân sağladı. Bu yapıldıktan sonra, gayretli bir genç sanki fırtınalardan limana geçiyormuş gibi elleri ve dizleri üzerinde şehre doğru süründü.

Bölüm 126

Saint-Valery’li Bernard, Lethold ve Engelbert duvarlara yaklaşıyor³⁰⁹

Çekilmiş bir kılıçla askerliğin görkemi ve aynı zamanda ünlü bir ailenin ihtişamıyla yürüyen genç adamların ilki, adını ve soyadını aldığı Aziz Valery’li koruyucunuz olarak adlandırılan Bernard’dı³¹⁰. Duvar sizlerle buluştu ve buluşma acıyı da beraberinde getirdi. Soylu kardeşler Lethold ve kardeşi Engelbert, doğarken ve ölürken seni takip ediyor. Flandre Kontu onları merdivenlere ve surlara gönderdi. Duvara yaklaştıktan sonra biri batıya diğeri doğuya doğru yöneldi. Düşmanlarını parçaladılar ve bunu yaptıktan sonra da çarpışmaya devam ettiler. Hangi yöne doğru koşarlarsa koşsunlar, onları ve feryat takip ediyordu. İlk boyun kesildikten sonra omuzlarından ayrıldı. Ölüm saçan bir sağ kolla karşılaşmıştı. Hala miğferli olan kafa yere

³⁰⁹ Cadomensis, bu satırları manzum bir şekilde kaleme alarak şiirsel bir anlatım hedeflemiştir.

³¹⁰ Bu Bernard, Saint-Valery-sur-Somme manastırının koruyucusu Walter’in oğludur. Bernard S. Bachrach ve David S. Bachrach, *a.g.e.*, s.142.

düşerken gövde öylece duruyordu. Ama çok geçmeden gövde de onun peşinden gitti. Böylece ölü çizmeyle, diri ise kılıçla karşılaştı³¹¹.

Bölüm 127

Şehrin ele geçirilmesi

Ancak savaş şimdi daha da şiddetlendi. Şimdi daha fazla sayıda insan kulelere saldırdı. Yenileri tepeye çıktıkça duvarlar eski sahiplerini rahatsız etti. Bu saldırı o kadar ağır, sert ve kuvvetliydi ki bu kadar hızlı hücum edilip böylesine bir kuvvetle saldırılması karşısında hayrete düştüler. Şimdiye kadar, bu korkak savunucular kaçmayı reddetmişlerdi. Ancak muzaffer saldırı karşısında titreyen ayaklarını kaçmak için geri çevirdiler. Ancak, giriş hakkını kazanan galipler, gruptan ayrıldı. Duvarlara yapılan saldırı artık zayıflamıştı. Gerekli kişilerin eksikliği, merdivenlerden yukarıya doğru yapılmak istenen saldırıyı geciktirdi. Ancak yakınlarda bir kapı bulundu ve menteşeye karşı sadece omuzlarının gücü kullanılarak kapı kırıldı³¹². Kısa süre sonra Josaphat vadisinin kapıları onların birliklerine sonuna kadar açıldı. Kapılar açıldığında, her şey onların lehineydi ve hiçbir şey onların karşısında tutunamadı.

Buraya, oraya, sağa ve sola, yukarıya ve aşağıya, çalılara, evlere, çatılara, tarlalara ve bahçelere saldırmaya başladılar. Öldürdüler, çaldılar ve yok ettiler. Burada sığırlar vardı, orada ise bir ev... Bazıları altını ele geçirdi, diğerleri ise pirinçlerin sarı ve parlak görünümüne aldanarak onları el koydu. Çoğu insan gümüş ve mücevhere yönelirken bazıları da mor kumaşlar aldı. Çoğu da köle elde etmiş oldu. Her yere koşular ve her şeye el koydular. Ama, her

³¹¹ 15 Temmuz 1099'da Godefroi'in kuşatma kulesi, Çiçek Kulesi yakınındaki surlara yaklaşılarak öğle vaktine doğru şehrin surlarına bir köprü atmayı başardı. Gesta ve Aquensis'de de yer alan bilgilere göre Litold ve Engelbert adında Touirnai'li iki Flaman kardeş surlara ilk adım atan kişiler oldular. Bu önemli başarının ardından Godefroi ve Tankred surların bu kısmını tamamen ele geçirdi. Şehre ilk giren Haçlı lideri ise Godefroi oldu. Godefroi daha sonra ana ordunun şehre girmesini sağlamak için adamlarından bir kısmını Sütunlar Kapısını açmakla görevlendirdi. Anonim Haçlı Tarihi, s.155; Albert of Aachen, C.1 s.222; Raimundus Aguilers, s. 203; Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, s.220; Demirkent, *Haçlı seferleri*, 55-56; Sevtap Gölgesiz Karaca, *Kudüs Haçlı Krallığı Siyasi Tarihi*, s. 45.

³¹² Bu kapı, Şehrin kuzeyinde bulunan Sütunlar Kapısı'dır.

zaman söylendiği gibi her insanın kendi büyük arzusu vardır ve bu arzuyu dizginlemek her şeyin önünde gelir. Bu yüzden, fazla sayıda önemsiz şeyler ele geçirildikten sonra her biri ihtiyaç duyduğu şeyi buldu. Açlıktan ölenler, bir fırın bulduktan sonra silahları arzulamadılar. Susuzluktan mustarip olanlar su bulduklarında hayvan veya para istemiyorlardı. Bir evde yaralı olarak yatan bir kişi, kıyafet bulabilmek için çıplak koştu. Sarhoş adamlar aceleyle kadehlerine, açgözlü adamlar ise hazinelerine koştu. Kalabalık, ganimet elde etmek için çalışırken, soylular da çalışmalarına devam etti. Askerler, ölülerin kırmızı [kanıyla] kaplıydı ve liderleri onları hala teşvik ederek devam etmeleri için baskı yapıyordu.

Orada iki güçlü adam vardı, ikisi de Robert adını taşıyan Normandia ve Flandre kontuydu. Savaşdaki gücüyle ünlü Dük Godofroi de oradaydı. Cömert Saint-Gilles kontu da oradaydı. Dışarıdan koştu ve yakındaki kulelere tırmandı. Davut Kulesi olarak adlandırılan kuleyi ele geçirmişti ve surlardan kaçarak kuleye sığınan birçok insana büyük bir katliam yapmıştı.

Bölüm 128

Tankred

Tankred bir insan olmasına rağmen, bir insandan ziyade bir aslandı ve bir aslanın ağızına ve gözlerine, özellikle de bir aslanın yüreğine sahipti. Ajax'ın hayal bile edemeyeceği, Hektor'un ya da onun fatihi Akhilleus'un cesaret edemeyeceği büyük işler yapmaya koştu³¹³. Dük Guiscard'ın soyundan gelen bu kişi kolaylıkla ve rahatlıkla hareket ediyordu. Şu an tek kilise olan, o an ise iki kiliseden oluşan ve şimdi sadece Rab'be aitken, o an ise hem Rab'be hem de Süleyman'a ait olan tapınağın mabedinin çevresi genişti ve güneye bakıyordu³¹⁴. Büyüktü, içi genişti ve etrafı yüksek duvarlarla

³¹³ Cadomensis burada, Truva kuşatmasının kahramanlarıyla karşılaştırmalar yapıyor.

³¹⁴ Cadomensis, burada Haçlılar tarafından Süleyman Tapınağı'nın bir parçası olarak tanımlanan ve Rab'bin Tapınağı olarak bilinen Kubbetü's-Sahre'den bahsediyor. Haçlılar Kudüs'ü ele geçirdikten sonra burayı kiliseye dönüştürmüşlerdir. Müellifimiz eserini, bu olaydan sonra kaleme aldığı için böyle bir cümle kurmaktadır.

çevriliydi. Dehşet ve savaştan kaçan kişiler buraya sığındılar ve bu çifte demir kapı neredeyse tüm şehri içine aldı. Bu kapılar sağlamdı, demirdendi ve sertti ancak o çok daha da sertti. Tankred vurdu, kırdı, ezdi ve içeri girdi. Sayısız kalabalık onun içeriye girişinden kaçtı ve Süleyman'ın beş kenarlı avlusuna koştu. Hızlı olan ondan kaçmayı başarırken yavaş olan kılıcına yenik düştü. Kaçış kapılarını kapattılar ya hayatlarını kurtarmak umuduyla ya da ölümden önce kısa bir zaman kazanmak için kapıyı sürgülediler. Fatih, Tanrı'nın kilisesine geldi ve işte, kapılar onun dimdik tutulan sancağına açıldı.

Bölüm 129

Tankred'in tapınağı yağmalaması

Gümüşten yapılmış döküm bir heykel en tepedeki tahtta oturuyordu. O kadar ağırdı ki, güçlü kollara sahip altı adam onu zor kaldırıp taşıyabiliyordu. Tankred bunu görünce, “ah, bu yüksekte duran heykel neden burada? Mücevherleri ve altınlarıyla bu görüntünün amacı nedir? Bu mor kumaşın amacı nedir?” Çünkü bu, tamamen değerli taşlarla, mor kumaşla kaplı ve altınla parıldayan Muhammed'in bir suretiydi. “Belki de Mars ya da Apollon'un bir heykelidir, çünkü asla İsa olamaz. Burada İsa'nın işareti yok, haç yok, taç yok, anahtar yok, kenarda delik yok. Dolayısıyla bu İsa değil, ilk Deccal, ahlaksız ve kötü Muhammed'dir. Keşke yoldaşı burada olsaydı, keşke gelseydi! Çünkü benim askerlerim burada ve iki Deccal'i de ezer. Yazık ki ne yazık, Tanrı'nın Kulesi'ndeki cehennem içkileri ile Plüton'un kölesi, Süleyman'ın Tanrısının binasında! Bu çabuk düşün, o da düşün. Bizi fethetmiş gibi kibirli bir şekilde burada mı duracak?”. Emir verildikten hemen sonra yerine getirildi. Askerler hiçbir emri bu kadar isteyerek yerine getirmemişlerdi. Heykel yıkıldı, sürüklendi, parçalandı ve kırıldı. Malzeme değerli bir

Kubbetü's-Sahre ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Nebi Bozkurt, “*Kubbetü's-Sahre*”, TDVİA, c.26, TDV Yayınları, Ankara, 2002, s. 304-308.

metaldendi ancak şekli berbatı. Bu nedenle, bu berbat şeyin içinden değerli bir şeyler alındı³¹⁵.

Bölüm 130

Tankred ganimeti askerlerine dağıttı

İç duvar çevresinde neredeyse bir arşın genişliğinde ve bir o kadar uzun olan gümüş levhalarla parlıyordu. Her biri yaklaşık bir parmak kalınlığındaydı. Bu kaplama, dolambaçlı avlulardan uzun bir daire çiziyordu. Levhanın ağırlığı yaklaşık 7000 marktı. Orada işlevsiz bir şekilde duruyordu ama bilge adam onu kullandı. Zırhsız adamlarını silahlandırdı, çıplakları giydirdi ve muhtaçlara yardım etti. Tek gayesi olan askeri gücünün kuvvetini de artırdı. Yabancı birlikleri de bünyesine katarak sancağını büyüttü.

Bu abartılı taşlarla kaplı duvarların altında birçok sütun vardı. Birçoğu gümüşün ve altının altına gizlenmişti. Zanaatkarın yarattığı olağanüstü süslemeler, tüm dünya tarafından tebrik edilmesi gereken bir sanattı. Malzeme, zarif gözleri rahatlatıyordu. Bu tür kaplamaların altına gizlenmiş, sanki gözetlenmekten kaçınıyor ve ışıktan nefret ediyormuş gibi metal tabakanın altına saklanmıştı. Tankred'in çabaları, uzun süredir hapisanedeymişçesine karanlıkla kapatılan heykellere gün ışığını geri getirdi. Böylece, altını çıkararak ihtiyacı

³¹⁵ Şehrin yağmalanmasından en kârlı çıkanların başında şüphesiz Tankred gelmektedir. Bunu, hem daha sonra Arnoul tarafından Tankred'e yöneltilen suçlamalardan hem de dönemin neredeyse bütün Latin kronikçilerinin onun elde ettiği ganimetlere değinmesinden anlamaktayız. Tankred'in yaptığı kıyım ve yağmaya geniş yer veren Aquensis bu konu hakkında şunları kaydetmiştir; "Tankred şehri işgal ettikten sonra tapınağa doğru koşup iki gün boyunca büyük bir gayretle burayı yağmaladı. Sütunlarla süslenmiş duvarlardan emsalsiz miktarda altın ve gümüşü söküp aldı. Tapınağı süslemek için Türkler tarafından bir araya getirilen hazineye el koydu". Aquensis'e göre tam miktarını kimsenin bilmediği bu hazine, altı deve ya da katırla anca taşınabilmıştır. Tankred bu hazinin yerini ise kuşatma sırasında şehri terk eden iki Sarazenin hayatlarını bağışlaması karşılığında öğrenmiştir." Albert of Aachen, C.1 s.224-225. Haçlıların yağma konusunda ne şekilde gözlerinin döndüğünü ise Fulcherius aktarmaktadır. Fulcherius, Müslümanların hilelerini keşfeden şövalyelerin, onların iğrenç boğazlarından yuttukları Bizans sikkelerini çıkarmak için karınlarını desteklerinden ya da toplu şekilde yakarak, küllerin arasındaki altınların kolaylıkla bulunduğundan bahsetmektedir. Fulcherius Carnotensis, s.105. Yapılan yağmanın miktarıyla ilgili bilgi veren İbnü'l Esir, Haçlıların Kubbetü's-Sahre'den, yüz elli küçük, yirmi büyük altın kandil ve kırk küsur gümüş kandilin aldıklarını ve bunların her birinin ağırlığının üç bin yüz dirhem ettiğini aktarmaktadır. Ayrıca ağırlığı kırk Şam rıtlı gelen gümüş bir ocağa da el konulmuştur. İbnü'l-Esir, a.g.e., C.10, s.236. Robertus Monachus ise şehri yağmalayan Haçlılar arasında tek bir fakirin bile kalmadığından bahsetmektedir. Robert the Monk, a.g.e., s.201.

olanların açlığını gidermiş ve taşı ortaya çıkararak da Mesih'in uzuvlarına yeni bir hayat getirmişti.

Bölüm 131

Tankred düşmanlarını öldürür

Tankred, ayarlanması gereken her şey ayarlandıktan ve tapınağın mücevherleri, metalleri ve taşları hayranlıkla incelendikten sonra, bir dua okudu ve silahlarına sarıldı. Hala direnmekte olanları aradı. Saklandıkları yerleri bulduktan sonra ya o içeriye daldı ya da onlar dışarıya fırladı. Düşman hiç zaman kazanamadı. Artık şehrin dış bölgeleri temizdi. Savaş alanlarında artık savaş yoktu. Tankred devam etti ve içeride saklananlara da ölüm getirdi.

Kapılar açıldıktan sonra oluşan kan birikintileri kılıçların yeteneklerini ve hünerini gösteriyordu. Ne telef edilenlerin yası tarif edilebilirdi ne de telef eden kalabalığın sevinci. Her şeyi anlatmak için zaman yeterli değil. Tüm bu harika şeyler, bu korkunç olayların ardından ortaya çıktı. Mars bin türlü yoldan, binlerce harabeye dönüşerek kasıp kavuruyordu. Öfke hücum eder, kılıç yutar, düşman düşer. İşte! Kutsal gazap, kutsal kılıç, kutsal yıkım. Dağılın, dağılın ey ahlaksızlar, ey kötü adamlar. Masumların kanı döken suçlular, kendi kanını da dökmüş olurlar. Mesih'in uzuvlarını tamamen parçalayan sizler, şimdi Mesih'in destekçilerinin size geri verdiği uzuvlarını alın³¹⁶.

³¹⁶ Cadomensis burada, Yahudilerden bahsediyor olabilir. Hristiyan geleneklerine göre İsa'nın öldürülmesinden Yahudiler sorumludur bkz. Yuhanna 19:7. Kudüs'ün ele geçirilmesinin ardından şehirdeki Yahudiler sinologlarına kaçarak burada toplanmışlardır. Ancak Haçlılar binayı ateşe vererek tüm Yahudileri öldürmüşlerdir. İbn Kalânîsî, *Şam Tarihine Zeyl*, s.5

Bölüm 132

Şehrin yıkımı ve yenilen düşmanların cesaretlerini tazelemesi

Bu arada, şehrin her yerinde savaş sesleri yankılanıyordu. Hıristiyanların bazıları ölüm dağıtma umuduyla, bazıları da [ganimet] kazanma hırsıyla burada ve orada toplandılar. Çok geçmeden, her biri kendi arzusunun peşinden koştu. Bu nedenle Süleyman Tapınağı'nın çelik, demir, sedir, metal, bakır, elektrik ve güzel güçlü kapıları kırılarak düşürüldü. Saklandıkları yerleri aradılar ve onlara saldırdılar. Neden kendini sakladın, ey Mesih'in günahkâr inkârcısı? Kutsal sarayın kapılarını kapatmış olmanın sana ne faydası olacak? 1000 girişi kapatıp 1000 kapalı kapının arkasına saklanmanıza rağmen 1000 açıklıktan sürükleniyorsunuz. Bakın, kaçmaya çalışıyorsunuz, cesaretiniz yerini korkuya bırakmış! Nasıl ki ağılın kapısı kırıldıktan sonra kurtlar koyunları yiyecekse, bu halk da Galya kılıcıyla katledilme ile karşı karşıya kaldı. Birkaç sürgün sayısız kalabalığı katlediyordu. Bazıları yaşlı adamların gırtlaklarını kesiyor, bazıları da çocukları kaçıyordu. Birçoğu mücevherlerle donatılmış kulakları soymak istiyordu. Katliamı gören ve intikam almak isteyen birisi katillerin üzerine atladı. Ancak öldürülmesi uzun sürmedi. Sayısız ve düzensiz askerler gizli mağaralarından çıkarıldı. Bir çobanın su veya dumanla kovduğu arılara benziyorlardı. Dışarı çıkınca geçitlere saldırdılar. Bulduklarının yüzüne, kulaklarına veya burnuna vurdular. Gölgeler saklandıkları yerlerden çıkardıklarında, binlerce ok uçuştü ve baharda yağın dolu gibi yere çakıldı. Kılıçlarını toparlayamadıkları için sopalarla saldırdılar.

Bölüm 133

Savaş şiddetlenir, Müritler kaçar. Le Puiset'li Eberhard ise kaçanları yeniden toplar.

Galyalıların direnci hem çok kuvvetli hem de çok zayıftı. Küçük bir guruptular ama kuvvetliydi. Yine de ruhları bu kalabalık

karşısında uzun süre dayanamadı. Fırsat verildi ve daha önce geri çekilenler artık onların üzerine gelmeye başladı. Her ne kadar tüm kapıları ve cesaretleri kırılmış da olsa bu durum sayesinde eski galiplerin peşlerinden gitme fırsatı buldular. Böylece düşenler, karşı saldırılarını hızlandırarak ve açık pencerelerden kendi saldırılarını gerçekleştirebildiler. Karşılıklı olarak birbirlerine saldırdılar. Önce bir grup geri çekildi, sonra da diğeri. Bu durum kendisini tekrarladı. İsa'nın destekçileri, Muhammed'in destekçilerine karşı ve ardından Muhammed'in destekçileri, İsa'nın destekçilerine karşı... Savaşın sonucu belirsizdi. Mars bu tarafta oyunlarını oynadı, öteki tarafta ise lütufta bulundu. Her iki tarafta da birden fazla geri çekilme yaşandı. Sonunda, yukarıda da adı geçen, savaş konusunda güçlü bir adam olan le Puiset'li Eberhard koşarak geldi. Yoldaşlarının hepsi kalkansız haldeyken o, bir kalkanla silahlanmıştı. Bu tek kalkan sayısız mızrağa karşı duruyordu.

Sonra, yüksek bir sesle haykırdı, “Yazık Fransa'ya! Yazık, böylesine utanç verici bir geri çekilmeye! Yazıklar olsun! Buraya Savaşmaya mı geldik yoksa kaçmaya mı? Erkekler bunun gibi savaşa katılmaya alışkındır. Kızlar da silahlı çarpışmaları desteklemeye alışkındır. Açıkçası şölenlerin ortasında sıklıkla tehdit edici darbeler de olabilir³¹⁷. Siz Fransa'nın adamları değil misiniz? Bu ağılları parçalamaktan ve içindeki sürüyü katletmekten korkan sizlere Fransız kadınlarının adını vermenin onurlu olacağını düşünmüyorum! Korkunuzu üzerinizden atın. Vatanınızın erkeklğini gösterin. İlk sancağı ben alacağım, diğerleri de beni takip etsin” Böylece dişlerini gıcırdatarak onları uyandırdı. Ancak davranışlarıyla kendisini izleyenleri daha da sinirlendirdi. Çünkü göğsünü bir kalkanla koruyarak ve sağ elindeki kılıcıyla harekete geçti. Mars'ın kahramanı olan bu adam tek başına 1000 kişiye saldırdı. Yalnızca onun sesiyle canlanan genç adamlar ise liderlerinin gerçekleştirdiği katliam karşısında daha da heyecanlandılar. Hepsinde aynı öfke ve tek yürek

³¹⁷ Burada Şövalyelerin katıldığı turnuvalara atıfta bulunuyor.

vardı. Hepsi aynı fikirdeydi. Yani hepsi onları teşvik eden bu adamı destekliyordu. Önde gideni takip ederek hızla ilerlediler.

Bölüm 134

Kafirlerin korkunç bir şekilde katledilmesi

Sayısı az olan bu insanlar sonsuz sayıda olan binlerce kişiyi yenmeyi başardı. Büyük sayıların diğerlerine yardım etmediği gibi sayıca az olmaları da onlara zarar vermedi. Kalabalık ne kadar büyük, grup ne kadar yoğunsa o kadar zayıf olduğu ve kalabalık olmanın büyük bir sorun teşkil ettiği ortaya çıkmış oldu. Birkaç kişi, yoğun kalabalığı delip geçti. Yaralananlar, savaşanlara engel oldu. Bazen aldıkları yaralardan dolayı yere düşenler, yaraları olmadığı halde yere düşenleri engellediği de oldu³¹⁸. Böylece öldürülmüş olanlar, yaşayanların da ölmesine sebep oldu. Kalabalık ne kadar artarsa zarar da o kadar büyük olur. Düşenler, ayakta olanların yürümesini zorlaştırırken ayakta kalanlar da yerde yatan yaralıları boğuyordu. Böylece kılıç, hareketsiz olanlardan hiçbirini geçemedi³¹⁹. Kılıç kaburgaları ve boyunları parçaladı, kasıklarını, sırtlarını ve midelerini kesti. Kutsal alan, büyük miktarda kanla kaplandı. Dünyanın dört bir yanından gelen tüm zanaatkarların görkemi, dalgaları karşısında yaratıcısının bile ürperdiği bir göle dönüşmüştü. Tapınağın iç kısmındaki şaşkınlık ne kadar da muazzamdı! Kapılar, duvarlar, koltuklar, masalar, sütunlar, hepsi kanla kaplıydı. Kanın bulaşmadığı hiçbir şey yoktu. Katliam nedeniyle zemin tamamen kanla kaplandı. Duvarlar diz hizasına kadar sular altında kaldı³²⁰. Kan o kadar

³¹⁸ Cadomensis burada, Muharebe sırasında dengesini kaybedip yere düşenlerin, yerde yatan yaralılar yüzünden ayağa kalkıp yeniden savaşa katılamamasından bahsediyor.

³¹⁹ Ölümün birçoğuna kılıç darbeleri değil kalabalığın yarattığı izdihamın sebep olduğu anlaşılıyor.

³²⁰ Bu korkunç katliamın izlerine tüyler ürpertici bir şekilde gerek Latin gerekse Arap kaynaklarında rastlanmaktadır. Bir taraf zafer sarhoşluğu ve büyük bir keyifle bu cani eylemlerden söz ederken diğer taraf ise daha önce eşi benzeri görülmemiş bu vahşet karşısında dehşete düşmüştür. Cadomensis'in, bu katliamı büyük bir sevinç ve Müslüman nefretiyle nakletmediği görülmektedir. Birinci Haçlı Seferinin katılımcısı ve görgü şahidi olan yazarların bu katliamla ilgili anlattığı bilgiler son derece önemlidir. Bu konuda Anonim Gesta "Böylece bizimkiler şehre girince, bütün gün inatla direnip savaşan Müslümanları avlayarak, sığınmaya çalıştıkları Süleyman Mabedi'ne kadar onları öyle katlettiler ki mabedin her yerinden kan damlıyordu. Müslümanların mağlup edilmesinden sonra bizimkiler mabette pek çok kadın ve erkek insanı esir aldılar. Gördüklerini öldürürken, göremedikleri ancak hayatta kalabildi... Ertesi sabah tapınağın çatısına çıktılar ve kadın erkek tüm

büyükte ki Penates bile lekeledi³²¹. Sezar'ın yönetimindeki Pharsalus'taki katliamdan, Yunanlıların yönetimindeki Frigya

Müslümanlara saldırarak, çıplak kızlarla başlarını kestiler...” Anonim Haçlı Tarihi, s.156. Seferin bir diğer görgü tanığı olan Raimundus ise: “Putperestlerden bazılarını merhamet edilip boyunları vurulmuş, diğerleri oklarla delik deşik edilip burçlardan yere çakılmışlardı ancak bazıları ise uzun süre işkence edilip cayır cayır alevler içinde yanarak ölmüşlerdi. Evlerde sokaklarda yığın yığın başlar, eller ve ayak uzanıyordu; Askerlerin ve şövalyelerin üstlerinde bir aşağı bir yukarı koşturdukları aslında cesetlerdi” Kudüs'te yaşanan vahşetin farkında olan Raimundus, yaşanan olayları anlatıp anlatmama konusunda kararsızlığa düşmüş, bu olayların hepsi anlatılsa bile inanılmayacağını belirtip Haçlıların Süleyman Mabedi'nde ve revaklarda atlarının diz kapaklarına kadar ulaşan kan içinde at sürdüğünü nakletmek yeterli olacaktır demiştir. Raimundus'un yaşanan bu olaylardan “harikulade işler” diye bahsetmesi ve ardından Müslümanların, Süleyman Mabedi'nde dökülen kanları için “şairane bir adalet” yakıştırmaları yapması müellifin Müslümanlara karşı bakış açısını ortaya koymaktadır. Raimundus Aguilers, s. 204-209. Katliam sırasını Urfa'da bulunan Carnotensis ise Tapınakta on bin Müslümanın öldürüldüğünü kaydederken, Haçlıların, şehrin her tarafını dolaşarak, kadın ve çocuk ayırt etmeden tüm Müslümanları öldürdüğünü ve şehir halkının sallanan dallardan düşen çürük elmalar gibi hayatlarını kaybettiğini aktarmaktadır. Fulcherius Carnotensis, s.104-105. Willermus ise katliamın boyutuyla ilgili şunları aktarmaktadır: “Her yerde yatan cesetler ve parçalanmış insan uzuvlarına bakmak korkunçtu. Ve sadece parçalanmış cesetler ve kesilmiş kafalar kötü bir manzara teşkil etmiyor, galiplerin kana bulanmış görüntüsü de ürpertiyordu” Willermus, sadece tapınakta on bin Müslümanın öldürüldüğünü, sokak ve meydanlarda bulunan cesetlerin ise daha fazla olduğunu, akan kan karşısında Haçlıların bile dehşete düştüğünü kaydetmektedir. Willermus Tyrensis, s.361-364. Albertus Aquensis'in aktardıkları ise Haçlıların ne Kudüs'te yaptığının İnsanlık dışı olduğunu gözler önüne sermektedir: “Haçlılar girdikleri evlerde hala annelerinin kucağında süt emen bebekleri, kadınların karınlarına tekmeyle basıp zorla alarak duvarlara ve kapıların pervazlarına fırlatıp boyunlarını kırdılar. Kimini silahlarıyla kimilerinin ise başını taşla ezerek öldürdüler. Kim olursa olsun tek bir kafiri bile canlı bırakmadılar.” Ayrıca Aquensis, diğer hiçbir kaynakta bahsedilmeyen bir konuya değinmiştir. Aquensis'in aktardığına göre şehir ele geçirildikten sonra Mısırdan gelecek olası bir saldırıda zor durumda kalmamak için tüm esirlerin öldürülmesi gerektiğine karar vererek şehrin zapt edilmesinin üçüncü gününde sağ kalan tüm Müslümanlar katledilmiştir. Albert of Aachen, C.1 s. 223-224-229. Robertus Monachus ise diğer hiçbir savaşta böyle bir şeyin yaşanmadığını belirterek Süleyman Mabedi'nin Türk kanıyla kirlendiğini, kanla kaplı taş zeminin üzerinde kesik uzuvların yüzdüğünü aktarmaktadır. Robert of Monk, *a.g.e.*, s.200. Cesetlerin akıbetiyle ilgili ise bilgi veren tek kaynak olan Tudebodus: “...Piskoposlar dayanılmaz kokunun kimseye zarar vermemesi için Haçlıların öncelikle Sarazen cesetlerinin Kudüs'ten çıkarılmasını buyurdu. Zira Kudüs'ün her yanı cesetlerle doluydu. Hayatta kalan diğer Sarazenler arkadaşlarının cesetlerini çeke çeke çıkış kapılarına dışarı çıkardılar; bağlayarak üst üste koyup ev gibi yüksek yığınlar yaptılar ce ateşe verdiler. Acaba böyle bir kâfir soykırımını daha önce gören yahut duyan birisi var mıdır?” Peter Tudebodus, s. 185. Gesta ve Robertus da Tudebodus ile benzer bilgiler verse de cesetlerin yakıldığından bahsetmemişlerdir. Anonim Haçlı Tarihi, s.158; Robert of Monk, *a.g.e.*, s.202. Ermeni Tarihçi Urfalı Mateos ise sadece Mabedin içinde 65 bin kişinin öldüğünü buna şehrin diğer bölümlerinde ölenlerin dahil olmadığını aktarır. Urfalı Mateos, *a.g.e.*, s. 199. İslam kaynaklarına gelince ise bunların arasındaki en önemlilerinden birisi olan İbnü'l-Kalânîsî, bu korkunç katliama iki üç satırla değinmiştir. İbnü'l-Kalânîsî, şehirde Müslümanların yanı sıra Yahudilerin de büyük bir kısmının öldürüldüğünü kaydetmektedir. İbn Kalânîsî, *Şam Tarihine Zeyl*, s.5. Konuyla ilgili bilgi veren İbnü'l Esîr ise, şehre giren Haçlıların, Mescid-i Aksâ'da yetmiş binden fazla Müslümanı öldürdüğünü, bunların arasında çok sayıda din adamı, âlim, âbid ve zâhidin olduğunu aktarmaktadır. İbnü'l-Esir, *a.g.e.*, C.10, s236. Sonuç olarak Kudüs'te yapılan bu katliamın tüm dünyada dehşet uyandırdığı bir gerçektir. Kurbanların sayısı hakkında kesin bir rakam vermek mümkün olmasa da şehirde yaşayan tüm Müslüman ve Yahudilerin öldürüldüğü kayıtlardan anlaşılmaktadır. Yaşanılan bu katliam, özellikle İslam dünyasında derin izler bırakmıştır. Haçlılar, Yakın Doğu coğrafyasına geldiklerinden beri başta Fatımiler olmak üzere bazı Müslüman yöneticiler tarafından rakiplerine karşı kullanabilecekleri siyasi bir aktör olarak görülüp, onların bu coğrafyadaki faaliyetlerini kabul etme eğilimi içerisine girmişlerdir. Ancak Kudüs'te yaşanan olaylarla birlikte durumun böyle olmadığı, Haçlıların kendi siyasi amaçları için bölgeye geldiklerini ve bu amaçlarını gerçekleştirebilmek için eşi benzeri görülmemiş katliamlara girişebilecekleri geç de olsa anlaşılmıştır. Steven Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, s.221; Cüneyt Kanat, Devrim Burçak, *Sorularla Haçlı Seferleri*, Yeditepe Yayınları, İstanbul, 2013, s.97. Kudüs'te yaşanan bu vahşet, Hristiyanların büyük çoğunluğunda bile nefret uyandırmış olsa da Thomas Asbridge gibi bazı tarihçiler, yapılan katliama kılıf arayışına girerek Haçlıların yaptığı bu vahşeti, sefer boyunca yaşadıkları sorunlara ve çektikleri özleme dayandırmaktadır. Thomas Asbridge, *Haçlı Seferleri*, s.119.

³²¹ Roma mitolojisine göre Penates, evin içinde dolaşan ve evi koruyan ruh olduğu düşünülmektedir.

tarlalarından ya da Marius ve Sulla yönetimindeki Latium tarlalarından daha büyüktü³²².

Bölüm 135

Tankred'in, Arnoul'un nefretine maruz kalması ve Arnoul'un liderlerin huzurunda Tankred'e karşı yaptığı konuşma

Ancak bu bayram günü isimsiz kalmasın, temmuzun yılı aydınlattığı dönemde yani temmuz ayının ortasında gerçekleşti. Bugün serisinin altıncısı. Kuşatmanın başlamasının kırkıncı gününden bir önceki gündü³²³. Ey kutsanmış İdes, o her şeyden yüce Dini hükümleri dünyanın dört bir yanına yaymakla emrolunanlar sizlerden ayrıştırıldı. Onlar tohumun başlangıcıydı. İşte yenilenen bu tohum artık aynı zamanda hasadını topluyor. Babanın evdeki hizmetkarlarını bağa gönderdiği o sabah İdes'ti. İşte akşamleyin bağlar üzümle doluyor. Ey İdes, bu yüzden İdes'i şanınla meşhur kılıyorsun³²⁴.

Ey Tankred, zaferden sonra zaferin meyvelerini almak için bir mücadelede bulundun ve bu mücadelenin ardından da ödül olarak huzuru buldun. Prensler arasında Tankred'e karşı kıskançlık büyüdü. Çünkü Tanrı onu diğerlerinden daha zengin bir şekilde ödüllendirmişti. Arnoul'un hitabet yeteneği, tıpkı Ulysses'inki gibi iğnelerle doluydu. Onu içeri çağırdı ardından da diğer soyluları çağırdı³²⁵.

Liderler bir araya geldi ve ikinci bir Ulysses ortaya çıktı.

³²² Cadomensis burada, binlerce insanın öldüğü, klasik dünyanın destansı savaşlarına atıfta bulunarak yaşanan katliamın boyutunu gözler önüne sermektedir.

³²³ Kudüs şehri 15 Temmuz 1099 Cuma günü Hıristiyanların eline geçmiştir. Anonim Haçlı Tarihi, s.156

³²⁴ Roma takvimine göre her ayın ortasına "ides" denilmektedir. Cadomensis'in burada, 15 temmuzda Kudüs'ün ele geçirilmesine atıf yaparak idesi yani ayın 15'ini kutsadığı anlaşılıyor.

³²⁵ 17 temmuzda Haçlı liderleri önemli sorunları karara bağlamak üzere toplandılar. Sokaklar ve evlerin cesetlerden temizlenmesi ve ölümlerin herhangi bir şekilde gömülmesi gerekiyordu. Ayrıca askerlerin ve hacıların şehir içinde oturacak yer tahsisi ve beklenen bir Mısır taarruzuna karşı hazırlık yapılmalıydı. Tüm bunların yanı sıra Tankred'in Kubbetü's-Sahre'den ele geçirdiği muazzam miktarda ganimetin de akıbeti belirlenmeliydi. Anonim Haçlı Tarihi, s.158; Peter Tudebodus, s.185; Raimundus Aguilers, s.211-212; Steven Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, s.223. Tankred, bu ganimetlere kutsal bir mekândan el koyduğu için Arnoul bu meseleyi kişileştirerek konuyu liderlerin huzuruna taşıdı.

Ardından bakışlarını bir süre yere sabitledikten sonra şu şekilde konuştu: “Ey babalar, pek çok şey beni sizin iradenize tabi olmaya sevk etti. Bunlar arasında yakın zamanda yaşadığım yaralanmalar da var. Bunlar bana bir insanın insandan, bir hayırseverin bir hırsızdan ve bir kurtarıcının bir istilacıdan ne kadar ayrılabileceğini öğretti. Beni bulduğum konumdan yükselttiniz, karanlık halimden haberdar ettiniz, beni kendinizden biri gibi övgü layık yaptınız. Üstelik bu lütuflar, atalarımızın eski lütuflarından kaynaklanan yeni bir cömertliktir. Ey kraliyet soyundan gelen liderler, bana hangi kaynaktan doğduğunuzu gösterdiniz. Cömert davrandınız ve beni zenginleştirdiniz. Kendi çıkarlarınızı gözetmediğiniz için fakirleştiniz. Ancak Tankred bana eziyet ediyor. Üzerimde vahşi bir zorbalık uyguluyor. Bana karşı öfke dolu. Ortak mutabakatın bana bahsettiği her şeyi reddediyor. Beni seçtiniz, papanın vekili olarak atadınız ancak o beni yağmalıyor³²⁶. Bunun için ey yiğit liderler, hakkınızı koruyun, zararınızı temin edin, bu zararın cezasını verin. Bu durumun sadece benimle ilgili olduğunu kimse düşünmesin. Sizinle de ilgilidir, hepimizle ilgilidir. Ben eksiltildim ve böylece size olan külfetim arttı. O benim kaybıma, sizin de utanmanıza sebep oldu. Zira kendisine bahşedilen bir şeyin üzerine basan, onu vereni de küçük düşürmüştür. Çünkü şöyle kaydedilmiştir: ‘Yasayı hor gören, kralı da hor görmüş olur.’ Tanrı’yı reddeden biri sizi neden reddetmesin? Sunakları hiçe sayan biri size neden değer versin? Rab’bin Tapınağı’nı bile soyan birisi neden sizin pelerinlerle dolaşmanıza izin versin ki?”

“Rab’bin tapınağından bahsediyorum. Burası dün ya da üç gün önce inşa edilmedi. Belirli bir yer, zaman ve şekilde, herhangi bir kişinin izniyle veya herhangi bir kişi tarafından yapılmadı. Buranın Rab’bin evi olduğu kesindir. Rab’bin kendisi kurdu. Burası, cennetin kapısı dediği, Yakup’un bir Tanrı olduğunu gerçeğini öğrendiği yer. Meleklerin yukarı ve aşağı tırmandığı cennete değen merdiveni burada gördü. Bebekken, Mesih burayı sözleriyle aydınlattı. Bir ergen olarak, sarrafları kutsal gayretiyle kovduktan sonra, ‘Bu eve dua evi denildiği yazılıdır.’ dedi. Bu ev hakkındaki, övgülerini tek tek sıralamak çok uzun sürer. Eski ve yeni [Ahit’in] sayfalarında anlatılmıştır. Ey Marqius’un oğlu, eğer sen dikkat etmiş olsaydın, her koşulda burayı sanki yeryüzündeki bir cennetmiş gibi esirgerdin. Yani diyorum ki, eğer dünya, gökyüzü gibi bir şeyi barındırabilseydi, onu yeryüzünde eşi benzeri olmayan, göklere en çok benzeyen bir yermiş gibi esirgerdin. Ancak atalarının ayak izlerini takip ettiği için, Guiscard’ın soyundan gelenlere de izin verdi. Kucaklaşmalar ve öpüşmeler arasında kim arkadaşını duvarlardan aşağı attı? Elbette, Guiscard’dı. Peki kim hâlâ hayattayken ölü taklidi

³²⁶ Bu satırlarda Arnoul, Le Puy Piskoposu Adhemar’ın meşru halefi olduğunu ve dolayısıyla bu sefer sırasında papanın vekili olduğunu belirtiyor.

yaptı ve sağlığı yerindeyken kendisini gömülmek üzere Montecassino'ya götürdü? Yine Guiscard. Yeğeniyle barışmak için önce sıcak davranan ama sonra çok soğuk davranan kimdir? Yine Guiscard. Ancak o bile tüm bunlara rağmen kiliselerin yok edicisi olarak değil, kurucusu olarak biliniyor. Onları esirgeyenlerin olduğunu da inkâr etmedi. Papa! Ey Guiscard'ın soyundan gelen, benim Tanrı'nın evinin hizmetkarı olduğumun farkında değil miydin? Bunu bildiğin halde, beni küçümsemek, haklarımı çiğnemek, kutsal alanı kirleterek kötü eylemlerini gerçekleştirmek akıllıca mıydı? Ya da eğer cehaletten dolayı günah işlediysen, bu durum dikkatine sunulduğunda neden rotanı tersine çevirmedin? Peki eğer işlediğin bu günah plansızsa neden gasp etmeyi durdurdun? Sunakları mücevherlerle kaplı başka kiliseler de var. Devam et, hadi acele et, onları da çal. Hizmetkârlarını kov ve kovduklarının yerini geç ki Arnoul sussun ve Tankred ise ikna etmeye çalışsın.”

“Siz, ey liderler, ben size çok iyi hizmet ettim, sizinle çalıştım, sizi asla yalnız bırakmadım. İznik, bu savaşın en başından beri varlığını hissetti; benim teşvikim sayesinde çaba, tembelliğe karşı galip geldi. Gençleri teşvik eden ve yaşlılara gençliğini geri veren bendim. Duvarları sarsan hareketsiz kuşatma makinelerini ben harekete geçirdim. Kısa bir süre sonra, Dorylaeum vadisinde³²⁷, etrafımız düşmanlarla çevriliyken, umutsuzluğa kapılmışken, ölümü gözlerimizin önünde gördüğümüzde, korku aklımı karıştırmadı. Hiçbir yanlış tavsiyede bulunmadım ve hiçbir eylemim başarısızlıkla sonuçlanmadı. Yoldaşlarımızı çağırmayı, durumdan habersiz olanlara durumumuzu bildirmeyi ve dağınık güçlerimizi toplamayı ben akıl ettim. Konuyu değerlendirdim ve uygulamaya koydum. Özgür olabilmek için hileyle başkalarının omuzlarına yük olmadım.”

“Binlerce düşmanın arasından tek bir adamla yola çıktım. Hafif silahlıydı ve savaşa hazırlıksızdı. Sayısız düşmandan kaçtım. Olanları anlattım, zaferi geri getirdim, kazandım. Antakya'da bulunduğuma düşman bile şahittir. Bugün o uzun mücadelenin tarifi olmayacak. Zaman nedeniyle Marra konusunda da sessiz kalacağım. Ama en azından Arka'nın hatırlanmasına müsaade edin. Buradan önceki olaya göre farklı bir uçuş şeklim vardı ama korku aynıydı. Küçük bir kayık beni duvarın yakınına ama düşmanın deniz kuvvetlerinin ötesine, Maraclea, Tortosa, Valania, Jabala ve nihayet Lâzikiye kıyılarına götürdü. Binlerce tehlikeyi atlattıktan sonra Antakya'ya vardığımda liderlerin gecikmesine itiraz ettim. Ama ey

³²⁷ Kılıçarslan'a karşı savaştıkları Dolerium muharebesinden bahsediyor.

oradan [Marra'ya] getirilen liderler, size tanıklık ediyorum, çünkü sizi getiren bendim³²⁸. O günden bugüne kadar Apollon beni boş zamanlarında görmedi³²⁹, ah Apollon sen beni uyurken hiç görmedin. Hiçbir masa yüzümü görmedi. Ruhum dinlenmeyi tatmadı. Ben hizmet ederken ve halkımızın yararını gözetirken yaşlandım ve ölüyorum. Bu söylediklerime daha fazlasını da ekleyebilirim ey babalar. Ancak bu işi sona erdirmek için büyük bir kısmı dışarıda bırakacağım ve suçlamalarımın düşmanımın cevap vermesi için müsaade edeceğim.”

Bölüm 136

Tankred cevap verir

Bundan sonra Tankred, ruhunun coşkusu takip ettirmesi mi yoksa yargıçları ikna etmek için çaba mı göstermesi gerektiği konusunda kararsız kaldı. Bu nedenle sözlerine şöyle başladı: “Çabalarımın farkındasınız liderler. Orduda bulundum. Ne ikna yeteneğim ne de konuşma yeteneğim sayesinde ilerledim; aksine beni ilerleten kılıcım ve mızrağım oldu. Bu nedenle, eğer benim bilmediğim bu sanatta makul olanın ötesine geçersen, yani bir acemi olarak bu suçlamalara yanıt verirken dizginleri çok sert tutarsam ya da bırakırsam, beni bağışlamanızı rica ediyorum. Benim görüşüme göre rakibim şu şekilde bir mantık yürüttü. Beni kışkırtmak gibi cüretkâr bir eyleme girişti çünkü akrebin kuyruğundaki gücü gibi onun da tüm gücü dilindedir. Yazıklar olsun diyorum, bu sözlerin bir akrep kuyruğundan çıkması ne utanç verici. Gerçekten de onun aileme büyük bir şiddetle saldırdığını kendiniz duyduunuz. Buna dışarıdan hiç kimsenin şahitlik etmesine gerek yok. Cesaret açısından yalnızca İskender'den gerisinde kalan Guiscard'ı küçümsemi. Bu küçümseme, ailesinin hiçbir zaman böylesine büyük lidere denk bir lider çıkartmamış bir adamdan geliyor. Guiscard'ın yaptıkları tüm dünyada biliniyor ve siyahı beyaza, beyazı siyaha çevirmeye çabalamayan hiç kimse onun yaptıklarını küçümseyemez.”

“O neyden bahsediyor? Tüm sapkınlığı ve ahlaksızlığıyla kiliseleri soymak dediği şey nedir? Yoksullara dertlerini bir kenara bırakabilsinler diye yardım etmek mi? Altın sayesinde hayatların kurtarılması mı? Düşmanı mücevherlerle ezmekten mi? Yoksa gümüş sayesinde ordu yaratmaktan mı? Muhakkak ki o, mahallelerde vaaz vererek dolaşan ve ‘Bir azizin altınla ne işi olabilir’ diye bağırان kişidir. Ben halkımın yararını gözetmek ve kâfirlerle

³²⁸ Bu konuya daha önce Cadomensis de değinmektedir. Arka kuşatmasının uzaması üzerine Raymond, Arnoul'u Antakya'ya göndererek, Godefroi ve Flandre Kontu Robert'i kuşatmaya yardım etmeleri için ikna etmesini istemiştir.

³²⁹ Apollon, Yunan mitolojisinde güneş tanrısıdır.

savaşmak için hareket ettim. Üstelik ben, tehlikenin baskısıyla ve savaş anında buna mecbur kaldım. Böylece, hiçbir işe yaramayan bir metali, savaşarak daha iyi hizmet edecek birilerine verilmesi için kullandım. Yeğenlerime kolye olsun diye bir parçasını almadım. Her şeyi teslim ettim ve hiçbir şeyi saklamadım. Verimli olsun diye onu kullandım. Hareketsiz bir şekilde beklerken değer kazanmadı. Biçmek için ektim. Hasat ettikten sonra alacaklıma on katını ödeyeceğim. Gerçekten, bu borçları ödeyecek olan tapınağın anahtar taşıyıcısı Arnoul olmayacak, çünkü onun ambarının hazinelerini toplayacak olan benim. Bu arada pençelerini köreltmeye çalışacağım. Tankred Kudüs adına savaşırken, Arnoul Rab'bin tapınağını tabii ki yağmalamayacak. Ey liderler, düşünün, bu bir menfaat arayışı değil de nedir? İkimiz de [Kudüs'ün] dışındayken bu adamı hâkim olarak seçtim ve kendisine şu soruyu sormuştum: 'Bu evlerde ve saraylarda kimler oturacak?' Ondan şu cevabı almıştım. 'Şehre girdikten sonra orayı ilk işgal eden kişiye, söz konusu olan şeyin verilmesi uygun görülür ve evrensel olarak bu kabul edilir'' dedi. Belki bunu unuttuğumu düşünüyordu³³⁰. Ama bu konuları hatırladım ve aklımda tuttum. Dışarıda bu fikirdeydi. Bir hâkimin birkaç gün içinde fikrini değiştirmesi, dün söylediğini bugün inkâr etmesi ayıptır. Bu nedenle kaygan bir yılan ve Proteos'a benziyor³³¹. Proteos gibi yüzünü değiştiren birini nasıl bir bağla tutabilirim ki? Eğer tapınağa ilk giriş hakkımı kendisi için gasp etmeye çalışırsa bunda da mağlup olacaktır. Belki bir asker ona şahitlik eder ama gerçeği gören binlerce asker benim şahidimdir. İlk önce aceleyle içeri girdim. Kapıları kırdım. O, takip etmeye cesaret edemese de ben ilerlemeye devam ettim. Onun arkadan bile bakmaya cesaret edemediği o [düşmanların] önünde savaştım. Ama benden önce yaptığı konuşmada firarlarından bahsediyor. Tehlikelere karşı uyardı, bir elçi gönderilmesini önerdi ve bir mesaj taşıdı. Bu eylemlerdeki korkaklığını göremeyecek kadar kim aptal olabilir ey liderler? Elbette tehlikelerden uzak bir yere gönderilmek ve korkudan uzak olmak niyetindeydi. İkna etmesi, kendini önermesi ve sonunda gitmesinin ne önemi var? Hiç şüphesiz bundan öğrendiğimiz şey onun kaçtığıdır. Çünkü, gerçekleri söylemek gerekirse, onun geri çekilmesi kesinlikle bir firardır. Övünmesini haklı çıkartmak için bir söz söyledi

³³⁰ Willermus, mülkiyet edinme konusunda şunları aktarmaktadır: "...Çünkü şehir zapt edildikten sonra ele geçirdiklerini yasal mülkiyet edinme hususunda birbirleriyle anlaşmışlardı. Böylece kente girip, halkın evlerini ve gizli sığınaklarını ele geçirdikten sonra, herhangi birisi geldiğinde burasının bir sahibi olduğunu anlasın ve yoluna devam etsin diye kapıya bir kalkan yahut herhangi bir silah asıyordu." Willermus Tyrensis, s.363-364. Raimundus da bu konuda benzer bilgiler vererek, bir kasabaya ya da kaleye ilk kim sancağını asarsa oraya başkasının el sürmemesiyle ilgili bir adetlerinin olduğundan bahseder. Raimundus Aguilers, s.188. Willermus ve Raimundus'un bahsettiği konular Tankred ve Arnoul ilişkisiyle ilgili olmamakla beraber Tankred'in sözlerini doğrulaması açısından önemlidir.

³³¹ Yunan mitolojisinde Kâhin Deniz Tanrısı olarak bilinmektedir. Geleceği görme yeteneğine sahip olduğu düşünülen bu Tanrı, sadece kendisini yakalayabilene cevap verir. Bundan dolayı da sürekli olarak şeklini değiştirmektedir.

ama bütün niyeti ve arzusu kaçmaktı. Dolayısıyla, sıraladığı ve kaçmasına neden olan korkularını mazur gördükten sonra, bunun neye benzediğine bir bakalım:

‘Binlerce ölüm şekli arasında korkulan tek ölüm, korkanların ölmeye başlamasını
sağlayan ölümdür.’

Bu uğraş beni utandırıyor. Beni bu [savunmayı yapmaya] zorlayan, her ne kadar kendisine herhangi bir şey atfetmese de düşmanım değil, size olan saygımdır. Şimdi yorgun atımın dizginlerini bir kenara bırakacağım. Bu konuda ne gibi bir adım atılması gerektiğine ise siz karar vereceksiniz.’’

Bölüm 137

Soyluların kararı

Bu konuşmaların uyumsuzluğu liderlerin kulaklarına çarptığında, Tankred’in tepkisinin sakinliğine döndüler. Kıskançlıklarını bir kenara bırakıp artık adalet arayışına girdiler. Arnoul’un bu iddiaları boş yere öne sürmemesinin yanı sıra Tankred’in de kendi kanını dökerek elde ettiği kazanımlardan dolayı hüsrana uğramamasını sağlayacak bir yol buldular. Özellikle Tankred’in diğer kiliselere de cömert davrandığı için, bu kadar çok süt üreten memelerin kuru kalmaması gerektiğine karar verdiler. Fakirleri zenginleştirdiğine göre, fakirlerin de onu tercih etmesi kesinlikle yerinde olur. Başka ne var? Marqius’un oğlu konseyin tavsiyesine uyarak tapınağa 700 markı geri verdi. Ancak bunu isteksizce yaptı. Böylece anlaşmazlığa düşen iki adam bu şekilde yeniden bir araya geldi³³². Her ikisi de ünlüydü, her ikisi de zayıf başlangıçlardan itibaren güçlü hale gelmişti ve her ikisi de herkes tarafından kıskançlığa maruz kalıyordu ancak hiçbiri diğerini tesadüfen kıskanmıyordu. Bu ikiliyle ilgili olarak, Mantuan’ın, Hektor ve Aeneis hakkında söylediklerini rahatlıkla aktarabilirim: ‘‘Galya ülkesi, bunun gibi iki adam daha göndermiş olsaydı, Galyalılar şimdi Memphis’i ve Babil’i ellerinde tutarlardı. Onların hitabetlerinin ışıltılı gücü, cesaretleri, cömertlikleri, sağduyuları, özenleri, adaletleri ve sağduyuları bu şekildeydi.’’

³³² Carnotensis, Tankred’in kutsal bir mabedi yağmalamasından dolayı aldıklarının hepsini iade ettiğini aktarmaktadır. Fulcherius Carnotensis, s.105

Bölüm 138

Frankların Askalân surlarının altında kazandığı zafer

Yukarıda kaydedilen olayların üzerinden iki gün geçmişti ve Şabat'tan önceki gün olan dördüncü günde şafak söküyordu. Frankların Askalân surları altında kazandığını zaferi görmek sevinçleri iki katına çıkardı. Kudüs'ün ele geçirilmesi tüm Memphis krallığını rahatsız etmişti. Bütün Mısır öfkeden titredi, 360.000 atlı askeri toplayıp savaşa gönderdi. Piyadelerin sayısı denizin kumlarından daha fazlaydı. Ancak birliklerin geldiği haberi Franklara duyurulduğunda, sanki ziyafete giden açlıktan ölmek üzere olan adamlar gibi dışarı fırladılar. Adamlarımız benim belirttiğim yerde ve zamanda düşmanın kanını döktüler. Az sayıda kişi çoğunluğu mağlup etti. Ancak Tankred'in faaliyetleri yüzünden ayrıntıları atlamam gerektiriyor³³³.

Zaferden sonra Kont Raymond'ın sancakları kaldırıldığında Askalân halkı kendilerini ve kulelerini ona teslim etti. Çünkü Kudüs'te komutan olduğu sırada Davut Kulesi, savunucularının zarar görmeden şehirden ayrılmalarına müsaade etmişti³³⁴. Bu adamın sözünü tutması bu insanlar arasında geniş çapta taktir gördü. Ancak daha sonra komuta konseyi arasında kimin yetkiyi devralması gerektiği konusunda bir tartışma çıktı. Krallık Godefroi'e tahsis edildiğinde Raymond bunu kabul etmek istememişti³³⁵. Böylece, yeni ele geçirilen

³³³ Cadomensis, Tankred'in bu savaş sırasındaki faaliyetlerine değinmeyi atlıyor.

³³⁴ Kudüs'ün ele geçirilmesi sırasında Kont Raymond, Davut Kulesi'ndeki Müslüman garnizonuna kuleyi teslim ettikleri taktirde güvenle şehirden ayrılmalarıyla ilgili söz vermiş ve sözünü yerine getirerek askerlerin güvenli bir şekilde şehirden ayrılmalarına izin vermiştir. Kudüs'ten ayrılan Müslümanlar Askalân şehrine giderek oraya yerleşmişlerdir. Raimundus Aguilers, s.208; İbnü'l-Esir, a.g.e., C.10, s236.

³³⁵ İstanbul'dan yola çıkan Haçlı liderlerinde sadece Raymond, Godefroi, Flandre Kontu Robert, Normandia Kontu Robert ve Tankred Kudüs'ün zaptı sırasında yer almaktaydı. Şüphesiz ki Kudüs'ün yönetimi için en ağır basan aday tecrübesi ve zenginliği nedeniyle Kont Raymond idi. Bohemund'un Antakya'da kalmasının ardından da uzun zamandır seferin lideri konumundaydı. Ancak gerek Arka önlerindeki başarısız kuşatma gerek de Kutsal Mızrak Hadisesinin geçerliliğini kaybetmesi nedeniyle eski kudretinde olmadığı da aşıkardı. Tankred'in yeteri kadar taraftarının olmaması, Norman Kontu Robert ve Flandre Kontu Robert'in ise bir an önce ülkelerine geri dönmek istemesi nedeniyle geriye tek makul aday Dük Godefroi kalıyordu. Latin Kroniklerinde, şehre bir yöneticinin tayin edilmesiyle ilgili süreçte bazı farklılıklar mevcuttur. Raimundus ve Aquensis'in aktardıklarına göre Haçlı liderleri Raymond'u Kudüs Kralı olarak seçmek isteseler de o bunu reddetti. Raimundus, bu durumu dini nedenlere bağlasa da çağdaş hiçbir kaynak Raymond'un bu teklifi neden reddettiğini açıklayamamıştır. Steven Runciman, Raymond'un bu teklifi, Haçlıların çoğunluğu tarafından samimi olarak desteklenmediği ve emrinde bulunan askerlerinin bir an önce Avrupa'ya dönmek istediği için reddettiğini kaydetmektedir. Raimundus Aguilers, s.212-213; Albert of Aachen, a.g.e., s. 225; Steven Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, s.227. Raymond, bu şekilde kendisinden başka kimsenin Kudüs Kralı olarak seçilmeyeceğini düşünmüş olsa da yanıldığı aşıkardır. Bu konu hakkında Gesta, Tudebodus ve Carnotensis ise Raymond'a yapılan bu tekliften hiç değinmeden, imansızlarla savaşması ve Hristiyanları koruması için dük Godefroi'in "*Princeps*" olarak seçildiğini aktarırlar. Buna karşı Raimundus ise "*Godefroi Advocatus Sancti Sepulchri*" yani Kutsal Kabrin Savunucusu olarak seçildiğini belirtir. Anonim Haçlı Tarihi, s.158; Peter Tudebodus, s.185; Fulcherius Carnotensis, s.106; Raimundus Aguilers, s.213. Latin kronikler arasında Godefroi'in Kral olarak seçildiğini vurgulayan tek kaynak ise Robertus Monachus'tur. Robert of Monk, a.g.e., s.202.

şehir [Askalân], kontun dizginlerini ve onu bastıran kralın boyunduruğunu reddederek putperestliğe geri döndü. Bu kötülüğe henüz çare bulunamadı. Raymond, yaptığı pek çok eylem sayesinde şanlı kılınmıştı ve daha da şanlı işler onu bekliyordu. Ancak öfkeli bir halde gerçekleştirdiği kibirli eylemleri, onun hem geçmişine hem de geleceğine gölge düşürdü. Ne acı bir durum. Seni zavallı adam, artık katliamların ve esaretin aracı olan Askalân'ı, zamanında terk ettiğin için masumların zincirlenmesine ve katledilmelerine sebep olduğunu bilmiyorsun³³⁶. Günahkâra baskı yapmazsınız boyunduruğu kaldırmış olursunuz. Bu üzücü gün, gelecek nesiller için tehlikeli bir sorun olacak.

Bölüm 139

Tankred, Beit She'an kalesini tahkim ediyor

Ancak her zaman faal olan, her zaman kendini geliştirmeye çalışan ve Tanrı'nın yüceliği karşısında daima alçakgönüllü olan Tankred, tapınaktan elde ettiği ganimetler sonucunda diğerlerinden daha zengin olmasına rağmen yeni kral için savaşmaya devam etti³³⁷. Bu boyunduruğa güvenmedi ve yalnız kalmaktan çekinmedi. Çok sayıda ağır silahlı atlı birliğin ordudan ayrılmasıyla süvarilerin sayısı geçmişe nazaran o kadar azaldı ki, Kudüs'ü savunmak için göğüs zırhıyla donatılmış ancak 200 adam kaldı³³⁸. Bu adamların 80 kadarı Guiscard'ın askeri ailesinin bir parçasıydı. [Tankred] düzenli olarak her yerden değerli ganimetler toplarken bir yandan da eşkıyaları şehirden uzak tutuyordu. Böylece vatandaşlarını zenginleştirirken, düşmanlarının ise fakirleşmesine sebep oluyordu.

Ancak duyduğu birtakım endişeli haberler sebebiyle şimdilerde Beit She'an olarak adlandırılan, ancak bir zamanlar Bezamis adıyla anıldığını duyduğumuz kaleyi güçlendirmeye yöneldi³³⁹. Kudüs'ten uzaktaydı ve taşlarla, kazıklarla, hatta hendekle bile tahkim

³³⁶ Cadomensis, burada Raymond'u suçlayarak yanlışta düşmektedir. Askalân Muharebesinin ardından kazanılan büyük zafer sonrasında şehrin, Haçlıların egemenliği altına gireceği düşünülmüştür. Askalân sakinleri, Kont Raymond'un Kudüs'ün düşüşü sırasında Müslümanlara gösterdiği merhamet sebebiyle şehri sadece ona teslim edeceklerini bildirmişlerdir. Ancak Godefroi bu duruma karşı çıkarak Haçlı liderleri arasında huzursuzluğa sebep olmuştur. Haçlı liderleri arasındaki bu anlaşmazlık sebebiyle de şehirdeki Fatimî hakimiyeti devam etmiştir. Sevtap Gölgesiz Karaca, *Kudüs Haçlı Krallığı Siyasi Tarihi*, s. 61-62; Mustafa Fayda, "Askalân", TDVİA, c.3, TDV Yayınları, İstanbul, 1991, s. 487-488.

³³⁷Bu satırlar Tankred'in, Kubbetü's-Sahre'den yağmaladığı ganimetlerin büyük kısmının kendisinde kaldığını göstermektedir.

³³⁸Kudüs'ün ele geçirilmesiyle amaçlarına ulaşan Haçlıların çoğunluğu kısa süre sonra batıdaki evlerine dönmek üzere bölgeden ayrıldılar. Normandia Kont'u Robert ve Flandre Kontu Robert Avrupa'ya giderken Raymond önce Lâzikiye'ye buradan da İstanbul'a geçti. Tankred'i himayesi altına almış olan Godefroi ise Kutsal Kabrin Koruyucusu olarak Kudüs'te kalmaya devam etti. Fulcherius Carnotensis, s.110.

³³⁹ Bu şehre Bizanslılar tarafından Scythopolis adı verilmiştir. Bernard S. Bachrach ve David S. Bachrach, *a.g.e.*, s.155.

edilmemişti. Yoksulluğu sakinlerine yük olurken, yolculara ise hiçbir şey sunmuyordu. Ancak bölgenin nüfusu tehlikeli hale gelebilecek bir yerin etrafında genişliyordu. Tankred, tıpkı çalılığı inceleyen bir kuş avcısı gibi, büyük ganimetlerin nerede bulunacağını biliyordu. Bu nedenle Beit She'an'ın çevresine duvar ördükten sonra bölgedeki diğer kasabalara da baskınlar düzenledi. Sabanların kancalarını çözdü ve yük hayvanlarının boyunduruklarını çiftçilere geçirdi. Tüccarların yollarını keserek şehirlerin giriş çıkışını engelledi. Bu durumdan Hayfa da mustarıptı. Şehir, duvarlarla ve denizle çevrili olmasına rağmen zayıfladı. Şehre önce mancınıklarla saldırdı ardından da halat, merdiven ve köprüler boyunca ilerleyen adamlar tarafından ele geçirildi³⁴⁰.

Bölüm 140

Bohemund ve Baudouin Kudüs'e yöneliyor

Bu sırada yukarıda bahsettiğim Kral Godefroi'in kardeşi Baudouin ve Bohemund, Kudüs'e gitme yeminlerini yerine getirmek için oldukça önemli bir askeri güçle yola çıktılar. Deve vadisine ve Şam civarına vardıklarında, sadece Philippos'un Kayserya'sından geçmekle kalmadılar, aynı zamanda kendilerini bulmak için oraya buraya koşan düşmanlarının arasından rahatlıkla geçtiler. Bu muhteşem bir şeydi. Bu olay, Büyük Perhiz döneminde yaşandı³⁴¹. Kudüs'e vardıklarında paskalyayı Kral Godefroi ile birlikte mutlu bir şekilde kutladılar.

Bu arada, çok bilgili ve güzel konuşan bir adam olan Pisa piskoposu Daimbert, çok sayıda gemiyle Yafa'ya geldi. Bohemund'un yardımıyla Kudüs patriği olarak yükseltildi³⁴². Büyük cömertliğe sahip bir adam olan Arnoul, bu onura layık olmasına rağmen bu durumu kendi isteğiyle kabul etti. Diğerinin Hıristiyanlığı yayma konusunda kendisinden daha başarılı olacağını umuyordu. Bu sırada başka dört piskopos daha atandı: Tarsuslu Roger, Misili Bartholomew, Artahlı Bernard ve rahiplik makamına yükseltildikten sonra Bohemund ve

³⁴⁰ Burada bahsedilen köprü, kuşatma kulelerinden surlara geçişi sağlayan tahta parçalarıdır.

³⁴¹ 1100 yılındaki paskalya, Nisan ayının ilk gününe denk geldiğine göre bu olay mart ayında yaşanmıştır.

³⁴² Papa Urbanus, ölümünden kısa bir süre önce Adehmar'ın yerini almak üzere Pisa başpiskoposu Daimbert'i görevlendirmişti. 1098 yılının sonlarına doğru beraberinde önemli bir donanma gücüyle İtalya'dan hareket eden Daimbert, Bizans'a ait bazı yerleşim yerlerini de yağmalayarak Antakya'ya ulaştı. Bu sırada Antakya'da bulunan Bohemund, Daimbert ile birlikte Kudüs'e geçerek hem onun üzerinden yeniden nüfuz edinmeyi hem de söz verdiği hac vazifesini yerine getirmeyi planlıyordu. Hac sözünü henüz yerine getirmemiş olan kontlardan birisi de Urfa Kontu Baudouin'di. O'nun da katılımıyla 25 bin kişiyi bulan bu hac kafilesi 21 Aralık'ta Kudüs'e ulaştı. Daimbert'in Kudüs'e varmasıyla birlikte Arnoul patriklikten azledildi. Daimbert, sahip olduğu güçlü filo ve Bohemund'un desteğiyle tesirini iyice arttırarak Krallıktaki politik iklimi değiştirmiş oldu. Fulcherius Carnotensis, s.111-114; Anna Komnena, s.350-354; Steven Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, s.231-235; Sevtap Gölgesiz Karaca, *Kudüs Haçlı Krallığı Siyasi Tarihi*, s.66-67

Baudouin ile birlikte gelen Urfalı Benedict. Paskalya kutlamaları bittikten sonra Bohemund, üç babasıyla birlikte geri dönerek her piskoposu kendi şehrine getirdi. Baudouin ise Urfa Başpiskoposu Benedict ile birlikte Urfa şehrine döndü.

Bölüm 141

Bohemund'un Malatya şehrini kuşatmadan kurtardıktan sonra Türkler tarafından esir alınması.

Bohemund, Malatya şehrinin Türk kuvvetleri tarafından kuşatıldığı haberini duyunca hemen ordusunu topladı. Şehir, Antakya'dan on veya daha fazla gün uzakta olmasına rağmen kurtarmak için yola çıktı³⁴³. Türkler onun bölgede olduğunu öğrenince kasıtlı olarak kuşatmayı kaldırdılar ve alışkanlıkları gereği geri çekildiler. Saldırıdan ziyade geri çekilirken daha başarılı oluyorlardı çünkü kaçış sırasında ok atmaya ve böylece takipçilerine zarar vermeye alışkınlardı. Bohemund şehre yaklaşıp Türk kuvvetini göremeyince kendisine kısa bir süre şehre girip dinlenmesi telkin edildi. Böylece Türklerle savaşmak için güçleri tazelenmiş adamlarla yola çıkabilecekti.

Fakat kendisi bu nasihati kabul etmedi. Bunun yerine, aptal bir cüretkârlıkla hareket ederek şöyle dedi: “Şimdi Bohemund, daha önce yaptığını hiç hatırlamadığı bir şeyi yaptı. Onlar, köpeklerin havlamasını duyar duymaz gölgeleri arayan tilkiler gibi davrandılar.” Bu yüzden Türklere karşı yola çıktı ve çok geçmeden onlara karşı asla girmemesi gereken bir savaşa katıldı. Savaş devam ederken Bohemund yakalandı ve esaret altına alındı³⁴⁴. Bu,

³⁴³Melitone, Antakya'nın yaklaşık 304 kilometre kuzeydoğusundadır.

³⁴⁴Anadolu'daki Haçlı felaketinden, Türkiye Selçuklularına göre daha az etkilenen Danişmend Beyliği, Sivas Tokat ve Amasya bölgesinde hakimiyetini güçlendirmekteydi. En büyük hedeflerinden birisi de Malatya'yı ele geçirmek olan Danişmendli Emîri Gazi Gümüştekin, 3 yıldır aralıksız bir şekilde Ermeni Gabriel hakimiyetinde olan Malatya'ya akınlar yapmaktaydı. 1100 yılına gelindiğinde ise gittikçe artan bu akınların şiddetinden mustarip olan Gabriel, Bohemund'a bir mektup yollayarak kendisinden yardım istedi. Karşılığında ise Malatya'yı kendisine vermeyi teklif etti. Malatya'ya hakimiyeti sayesinde nüfuzunun oldukça artacağına farkında olan Bohemund ise bu teklifi kabul ederek Malatya'ya doğru harekete geçti. Antakya'nın güvenliğini de tehlikeye atmak istemeyen Bohemund, yanına sadece kuzeni Salerno kontu Richard, üç yüz şövalye ve küçük bir piyade birliği ile yola çıktı. Bu kadar küçük bir birlikle Türklerin yenebileceğine dair yersiz inancıyla ağustos ayında Malatya ile Aksu vadisi arasındaki dağlık bölgeye vardı. Bohemund'un hareketini haber alan bölgedeki Ermeniler, kendileri için tehlike olarak gördüklerinden bu durumu Gazi Gümüştekin'e bildirdiler. Durumu öğrenen Gümüştekin ise kurduğu pusuyla Bohemund'u beklemeye başladı. İhtiyatsız bir şekilde bölgeye gelen Bohemund, Türklerin ani hücumu karşısında neye uğradığını şaşırды. Kısa ve şiddetli bir hücumun ardından tüm birliği tamamen imha olan Bohemund, kuzeni Richard ile birlikte Danişmendiler tarafından esir alınarak Niksar'a götürüldü. Bu durum Türk-İslam alemi tarafından büyük bir neşe ile karşılandı. Willwemus Tyrensis'in Haçlı Kroniği II, Türkçe çev. Ergin Ayan, Gece Kitaplığı, Ankara, 2018, s. 58; Fulcherius Carnotensis, s. 117-118; İbnü'l Esir, a.g.e., s.247; Urfalı Mateos, a.g.e., s.205-205; İbn Kalânisi, *Şam Tarihine Zeyl*, s. 7; Azîmî Tarihi, s.38; Münerrih Vardan, *Türk Fetihleri Tarihi (889-1269)* Türkçe çev. Hrant D. Andreasyan, Post Yayın Dağıtım, İstanbul, 2017, s. 52; Mehmet Ersan, *Selçuklular Zamanında Anadolu'da Ermeniler*, s. 75; Steven

Muhammed'in destekçileri için büyük bir sevinç, Hıristiyanlar içinse bir ıstırap kaynağıydı. Daha sonra zincirlerle Romanya'ya Danişment kralının yanına götürüldü. Onun yakalanmasından sonra Antakya, o kadar perişan bir hale düştü ki yardım edebilecek ya da teselli verebilecek kimse yoktu.

Bölüm 142

Kral Godefroi'in ölümü

Bir öncekini takip eden berbat bir hadise daha vuku buldu. Bu olay Kudüs'ün daha çok acı çekmesine neden oldu. Büyük bir kral olan ve Tanrı içinde barındıran Godefroi, Bohemund'un yakalanmasından kısa süre sonra öldü³⁴⁵. Saltanatının başlangıcından ölümüne kadar bir yıl geçmişti. Vefat etmeden önce, bedensel engeli bulunduğu halde, Patrik Daimbert'i, Arnoul'u ve diğerlerini yanına çağırdı. Onlara şöyle dedi: "İşte, öteki dünyaya geçmek üzereyim. Hala hayattayken, Kudüs'e benim yerime kimin hüküm sürmesi gerektiği konusunda tavsiyenizi almak isterim." Ancak onlar şöyle cevap verdiler: "Sizin takdirinize güveniyoruz. Bizim için kimi seçersen seç, tereddütsüz bir şekilde ona itaat ederiz." Buna karşılık olarak şu cevabı verdi: "Eğer alınan karar buysa, kardeşim Baudouin'in bu yüce görevi üstlenmesinin uygun olduğuna inanıyorum." Baudouin'in adını duyduklarında anda kabul ettiler. Bu seçimi överek ona itaat edeceklerine dair kesin bir yemin ettiler. Onun para konusunda cömert, savaşta bilgili, tevazu sahibi ve son derece cömert bir adam olduğunu farkındaydılar. Sanki doğa onu kendi eliyle şekillendirmişti. Kendisi bu sırada, yukarıda da belirtildiği gibi, prens olarak yönettiği ve bir süredir bulunduğu Urfa olarak adlandırılan Rages'deydi.

Runciman, s. 248-249; Işın Demirkent, Antakya Prinkepsi Bohemund'un Esir Alınması, Niksar'da Hapsedilmesi ve Serbest Bırakılması (1100-1103), Niksar'ın Fethi ve Danişmendliler Döneminde Niksar bilgi Şöleni Tebliğleri, içinde, Niksar, 1996. s. 113-115; Demirkent, *Sultan I. Kılıç Arslan*, s. 37-38; Ebru Altan, *Antakya Haçlı Prinkepsliği Tarihi*, s.102; Başat, *Bohemond*, s.134.

³⁴⁵Oldukça şiddetli bir hastalığa yakalanmış olan Godefroi de Boullion 18 Temmuz 1100'de öldü. Yerine ise Urfa Haçlı Kontu olan küçük kardeşi Baudouin de Boulonge ilk Kudüs Kralı olarak taç giydi. Ayrıntılı bilgi için bkz. Sevtap Gölgesiz Karaca, *Kudüs Haçlı Krallığı Siyasi Tarihi*, s. 69-72.

Bölüm 143

Baudouin, Kudüs krallığında Godefroi'in yerini alır. Tankred ise Antakya'da hakimiyeti ele geçirerek ve Misis, Adana ve Tarsus'u fetheder

Bu arada, adı geçen kral Golgota'ya gömüldükten sonra, tahtın varisi olarak seçilen kardeşi Baudouin'in Kudüs'e gelmesi için Urfa'ya bir haberci gönderildi³⁴⁶. Bu durum büyük bir fitne yayarak olası bir savaşın fitilini ateşledi. Ancak Tankred'in de bu sırada Antakya hakimiyetini devralmak üzere hareket etmesi bu çatışmanın önüne geçti. Çünkü ikisi de aynı zorunluluk nedeniyle harekete geçmişti. Böylece mirasçılar yerlerini aldılar; Kudüs'te Baudouin ve Antakya'da Tankred. Her ikisi de büyük bir hevesle şöhrete doğru koşuyorlardı. Her ne kadar her biri diğerine karşı kıskançlıkla yanıp tutuşsa da bu gençler en az büyükleri kadar erdemliydi³⁴⁷. Yeni edindiği bu rütbe, Marqius'un oğluna yük oldu, çünkü o bir prensten çok bir ev sahibi gibi görünüyordu. Kendisini daha değerli hale getirmesi gerekiyordu çünkü prens olarak sürdürdüğü bu hükümdarlığın Bohemund döndüğünde biteceğini biliyordu. Bu endişeler altında çalışarak ilk önce Baudouin'i ordu komutanlığından uzaklaştırdı³⁴⁸. Baudouin, Antakya'nın önde gelenleri arasında yer alıyordu ve bu boyunduruğa içerlemişti. Bohemund zamanında Antakya'daki garnizonun komutası ona verilmişti. Ancak bu olayın ardından kendisine bahşedilen Urfa Kontluğu, onun moralini yeniden yükseltti³⁴⁹. Tankred bu eylemi gerçekleştirdikten kısa bir süre sonra prensliğin sınırlarını Bohemund'un [esir alınmadan] kısa bir süre önce yönettiği ancak o zamandan beri Yunanlılar tarafından ele geçirilen sınırlara kadar genişletme fırsatı bulmuştu. Bu nedenle Misis, Adana ve Tarsus'a karşı kısa ama sert bir sefer düzenledi ve selefının tedbirsizliği nedeniyle ilk seferde mağlup oldukları için onları ikinci kez kendi yönetimine tabi tuttu³⁵⁰.

³⁴⁶ Kutsal Kabir'in de bulunduğu Golgotha/Calvary, bu tarihten itibaren Kudüs krallarının geleneksel mezar yeri haline geldi. Bernard S. Bachrach ve David S. Bachrach, *a.g.e.*, s.159.

³⁴⁷ Tankred ve Baudouin arasındaki rekabet Tarsus önlerine kadar uzanmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz. s.37 vd.

³⁴⁸ Bu, Godefroi'in kardeşi Baudouin de Boulogne değil, Baudouin kuzeni, Baudouin Le Bourg'dur.

³⁴⁹ Baudouin de Boulogne, Kudüs Kralı olmak üzere yola çıkmadan önce Urfa Haçlı Kontluğu'nu kuzeni Baudouin Le Bourg'a bırakmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Işın Demirkent, Urfa Haçlı Kontluğu Tarihi, c.I, s.71.

³⁵⁰ Antakya'da idareyi elen alan Tankred, hem kendisini bu konumda kanıtlamak için hem de Bohemund'un yokluğunda Bizans'a karşı devletin güvenliğini yeniden tesis edebilmek için harekete geçti. Tankred, Önce Kilikya'ya ardından da Bizans tarafından kısa bir süre önce geri alınmış olan Adana, Tarsus, Misis'e sefer düzenleyerek bu bölgeleri yeniden Antakya Prinkepsliği'nin sınırlarına dahil etti. Nisan 1101.

Bölüm 144

Tankred'in Lâzikiye'ye saldırması

Daha sonra ise yüzünü Lâzikiye'ye çevirerek var gücüyle saldırdı. Doğal tahkimatı sayesinde güçlü bir şekilde savunulan bu yer, demirin, çeliğin, kayanın ve insanın her türlü çabasının başarısız olduğu bu adama direndi. Bu şehrin bir zamanlar asil olduğu, kiliseleri, kalabalık nüfusu, zenginlikleri, kuleleri, sarayları, tiyatroları ve bir yeri güzelleştiren diğer her şeye sahip olduğu kalıntılardan anlaşılıyordu. Antakya'dan başka hiçbir şehir, çevresinde bu kadar büyük antik soyluluk belirtilerine sahip olmamıştı. Çok sayıda sütun dizisi, engebeli arazide uzanan su kemerleri, göklere doğru inşa edilen kuleler, uygun yerlerde duran heykeller, hepsi değerli malzemelerden iyi bir şekilde inşa edilmişti. Üzerinden geçen bunca zaman ve tahribata rağmen hala mevcut olan bu kayda değer eserlerin tümü, bugününden geçmişini, tahrip olmuş kalıntılarında eski görkemli zamanlarını, bugünkü terk edilmiş halinden de kalabalık nüfusunun ispatı niteliğindedi. Doğuya doğru küçük bir tepeye, batıya doğru ise denize uzanıyordu. Bir tarafında ova vardı. Çevresi ya duvarlarla çevrilmişti ya da harabelerle kaplanmıştı. Bu büyük nüfus hiçbir şeyden korkmuyordu ve aslında yakınlardaki diğer halklar için bir korku objesiydi. O dönemde, alanının çoğunu surların içine almaya bile gerek duymamış, bunun yerine birkaç tahkimatla yetinmişti.

Şimdilerde ise düşmanlarına karşı tek savunma noktası olan küçük tepeye geri dönüyorum. Bu zorlu ve dik tepe, savaşın dehşetinden korkup ovidan kaçan halkını geniş zirvesinde ağırlıyordu. Tırmanmanın zorluğu, duvarlara sahip olmasa bile kuşatanları püskürtmek için yeterliydi. Ancak bir de surla taçlandırıldığı için, düşmanlara karşı biri doğanın, diğeri ise insan çabasının yarattığı iki kat bir güç sunuyordu. Bu duvarların arasında korunan Yunanlılar, Tankred'in yaklaşmasını izledi. Ancak savaş konusunda bilgili ve aynı zamanda istekli olan bu lider, dışarı çıkan herkesi yakalayabilmeleri veya onları dışarı çıkmaya ikna edebilmeleri için çok sayıda avcı gönderdi. Ancak her zamanki gibi çok ihtiyatlı olan Yunanlılar, kimsenin dışarıda dolaşırken yakalanmaması ve dışarı çıkmaya kışkırtılmaması için dikkatli davrandılar. Kapıların korumasından ayrılan herkesin akli dengesinin bozuk olduğunu düşünüyorlardı. Kulelerinin dışındakilere baktıklarında koruma altında olmalarına rağmen ürperdiler.

Tankred bu davranıştan korktuklarını anladı. "Hey yoldaşlarım, gelin bu ağıla saldıralım" diye bağırdı. Zor olarak görüyorsunuz ama içi boş olduğunu biliyorsunuz.

Zenginliklerle dolu ama erkeklerden yoksun. Herhangi bir gerçek asker kapıların ardına kapatılmaktan utanır. Tepeye saldıralım. Baltalarımızdan, merdivenlerimizden önce bu duvar düşecek diyorum.” Prens emrini verdi ve askerler hücumla geçti. Duvarlara doğru koştu. Çekiçler, kazmalar, baltalar ve bu türden diğer tüm aletler kapıları dövüyordu. Çift kapı ve demirden yapılmış olmasına rağmen dayanamadı ve sanki ince daldan yapılmış tek bir kapı gibi sarsıldı. Demirin, taşın, hatta doğanın bile bu darbelere maruz kaldığını gören şehir halkı, güvenli alanlarını terk ederek silahlarına sarıldı. Kulelerden ağır taşlar yağdı. Her iki tarafta da atılan mızraklar oldukça fazlaydı. Duvarların içindeki herkes direndi. Ölüm korkusu, düşman korkusunu ortadan kaldırdı. Gerçekten de bu etki ne kadar yakınlaşırsa, bunu etkili hale getiren nedeni ortadan kaldırmada o kadar etkili oldular³⁵¹. Üstelik mekânın doğası da insanları direnmeye teşvik ediyordu. Her cinsiyetten ve her yaşta insanların kulelerden taş atması mümkündü. Buna cevap olarak da oklar kulelere doğru fırlatılıyordu. Bu oklar sıklıkla ellerine ve gözlerine gelip onları parçalıyordu. Böylece hem direncin hem de sadakların tükendiği, dinlenmenin gerekli olduğu o ana kadar her iki taraf da mücadeleye devam etti. Bu doğrudur, çünkü demir ve çelik, kapıları kırarken aynı zamanda kendileri de parçalanıyordu³⁵².

Bölüm 145

Kont Raymond’ın Trablus’u kuşatması, imparatorun yardım istemesi, ardından da hazinesiyle birlikte Antakya’ya götürülmesi

Bu sene boyunca pek çok savaş vuku buldu³⁵³. Yunanlılara yardım etmek isteyen Kont Raymond geri püskürtüldü. Türklerin liderleri kovuldu. Sonunda Kudüs büyük bir sıkıntı içerisindeyken yardım aldı. Bütün bunları bir kişi yaptı. Ancak Tankred Lâzikiye kuşatmasından vazgeçmedi, aksine kuşatmayı sürdürdü. Söylediğimiz gibi Persleri, Mısırlıları ve Provence kontunu kovdu³⁵⁴. Adı geçen son kont, gerçekten inanılmaz bir cesarete sahip bir adamdı. Binlerce kişiye karşı tek bir başına Trablus’u kuşattı³⁵⁵. Ağır silahlı atlı askerler ve

³⁵¹ Cadomensis’in burada yaptığı sosyolojik çözümleme onun aldığı eğitim hakkında fikir vermektedir.

³⁵² Lâzikiye 1099 yılında Bohemund tarafından da kuşatılmış ancak ele geçirilememiştir. Tankred ise şehri 1101 yılında kuşatma altına alır. Anna Komnena, s. 355-356; Ebru Altan, *Antakya Haçlı Prinkepsliği Tarihi*, s.107;

³⁵³ Söz konusu yılın 1101 olduğu anlaşılıyor.

³⁵⁴ Toulouselu Raymond.

³⁵⁵ Raymond, 1100 yılında Kudüs’ten ayrılarak İstanbul’a gidip burada İmparatorun hizmetine girdi. Daha sonra İmparator Aleksios’un temsilcisi olarak 1101 Haçlı Seferine katıldı. Bu Haçlı birliklerinin Türkler tarafından yok edilmesinin ardından İstanbul’a geri döndü. Daha sonra ise Lâzikiye’ye yardım etmek için Kuzey Suriye’ye geçti. Ancak aşağıda Cadomensis tarafından da anlatılacağı gibi, Tankred’in destekçisi Yabancı Bernard tarafından esir alındı. Antakya’da bir süre tutuklu kalan Raymond, sükûneti bozmayacağına söz verdikten sonra

piyadeler de dahil olmak üzere yaklaşık 400 Hıristiyan askeri vardı. Bu sayıya güvenerek şehrin yakınındaki küçük bir tepeyi duvar ve kulelerle güçlendirmeye başladı. Ortak mülkiyet olan bir ismi sahiplenerek buraya Seyyah Dağı adını verdi. Orada kalarak şehre karşı çok sayıda saldırı başlattı. Kasabalılar ise bu kaleyi neredeyse yok ediyordu. Onları ayıran düzlüğü her iki taraftan da kanın akmadığı nadir bir gündü. Bir taraf büyük zenginliği sayesinde, diğer taraf ise gücünün küçüklüğü ve yoksulluğu sayesinde savaşa enerji veriyordu. Az sayıda birliğin olduğu durumlarda, bu durum savaşın motivasyonunu arttırmaktadır. Bununla birlikte, çok sayıda asker olduğunda, savaşın dehşetinin basit bir faktörü olarak onların kanının dökülmesini hoş görmek daha kolaydır.

Ancak kale ve şehir birbirine meydan okurken gücünün azalması Raymond'u korkuttu. Bu da onu Yunan imparatorundan yardım istemeye zorladı. Yanında, kaşifini dünyevi ve sonsuz alevlere gönderen, yukarıda bahsedilen uydurma mızrağı da götürdü³⁵⁶. Yani diyorum ki; bunu, hediye olarak Aleksios'a götürdü. Karşılığında ise zengin bir şekilde ödüllendirildi. Getirilenler için minnettar olan [Aleksios], [Raymond'ın] bizzat getirmesine daha da minnettardı. Çünkü Kudüs'e giderken, onun davetlisi olarak [İstanbul'a uğradığında] bile yardım talep etmemişti. Şimdi bir duacı olarak geri döndü. Daha önce kendisine soru sorulduğunda kulaklarını tıkayan biriyken, artık yardım isteyen iyi bir dinleyiciydi.

Herkesin ortak düşmanı olan Antakya'ya duyulan nefret onları bir araya getiren faktördü. Yani diyorum ki Raymond, ortak düşmanları olan Marqius'un oğluyla savaşması için büyük hediyeler ile birlikte geri gönderildi. İnsanlar yeryüzündeki meseleyi düşünürken kerubilerin üzerinde oturan Tanrı, göklerdeki meseleyi yargılar³⁵⁷. Ey Aleksios, hazinelerin ağırlığından neredeyse batmak üzere olan Raymond'ın kadırgalarını kendi ellerinle Tankred'e gönderdin! Pek çok yerden, mutsuz bir uğurlama eşliğinde geçen bu ganimetler, sevinçle düşmanımızın hazinesine, yani yakındaki Tarsus limanına taşındılar. Fırtınalarla boğuşmalar ancak düşmanlarının eline düşmekten kurtulamadılar. Bu haber prensin kulağına ulaşınca, kontun ve Yunan hazinelerinin kendisine fayda sağlaması için Antakya'ya taşınmasını emretti, böylece onları kullanabilecekti. Ancak hesaplaşma uzun sürmedi. Kendisi hakkında söylenen her şey hakkında tövbe ve yemin etti. Yemin ettikten sonra kendisine kapılar

şehirden ayrılmasına izin verildi. Urfalı Mateos, *a.g.e.*, s.214-215; Anna Komnena, s.341,342,345; Ebru Altan, *Antakya Haçlı Prinkepsliği Tarihi*, s.107.

³⁵⁶ Pierre Bartholomaeus'un ateşe yürüyerek imtihan edilmesinden bahsediyor

³⁵⁷ Kerubilerin, Cennet Bahçesi'ndeki girişi korumakla görevli olduğuna inanılır.

açıldı. Kont bu şekilde hayatını kurtardı ama aynı zamanda seçeneklerini de ciddi şekilde sınırladı. İşler kaderin iradesiyle değişir, fakirler zengin, zenginler fakir olur³⁵⁸.

Bölüm 146

Lâzikiye'nin bir buçuk yıl sonra ele geçirilmesi

Tankred, kendisine koyduğu hedeflere her zaman, azimle devam etti. Bir işe bir kere başladı mı, onu asla bırakmazdı. Lâzikiye'yi kuşattı ve ele geçirincede kadar oradan ayrılmayacaktı. Ancak, Tanrı ona şehrin ele geçirilmesini sağlayacak yolları gösterdiğinde bir buçuk yıl geçmişti. Kuşatılanlar, kuşatanlara pusu kurmaya alışkındı. Gün ortasında bazen saldırıp uyuyanları rahatsız ediyorlar, çoğu zaman da ölüm ve yağma yapıyorlardı. İşaret verildiğinde, uyanan Franklar silahlandı. Ancak bu arada Lâzikiye'nin adamları saldırıyı gerçekleştirdikten sonra yara almadan çoktan geri dönmüşlerdi bile. Bir, iki, üçüncü kez ordunun üzerine saldırdılar. Ancak saldırılarını gerçekleştirdikleri yolu belli ettiler çünkü genellikle aynı rotayı izliyorlardı.

Tankred, bu taktiği aşabilmek için, pusuculara karşı bir pusu planladı. Daha önce kimsenin duyduğu ya da gördüğü çadırlardan daha büyük kapasiteli bir çadır kurulmasını emretti. Çok büyük bir ağırlığı taşıyabilecek, bir merkez sütun görevi görebilecek mümkün olan en uzun çam ağacı bulunacaktı. Tankred emretti ve iş bitti. Bir ağaç bulundu, geniş kıvrımları bir daire şeklinde yerleştirildi ve dalları kapatılıp bağlandı. Bu gurur verici hareketi gören kasabalılar, bu şaşalı gösterinin şehirdeki sarayları aşmayı amaçladığını düşündüler. Ancak şafak vakti Tankred ağır silahlı birliklerini çağırdı ve onları atlarının üzerinde gölgelerin arasına yerleştirdi. Zamanı geldiğinde mahmuzlarını kullanarak hiç gecikmeden savaşa gireceklerdi.

Güneş doğarken Tankred ordusunun önemli bir bölümünü tahıl toplamaya gönderdi ve bunu düşmanın gözü önünde yaptı. Onlar gittikten sonra yemek yedi ve uyuyormuş gibi yaparak izleyenlere umut vererek yağma fırsatı vaat etti. Kasabalılar yükseklerden sessizliğe baktılar ve alışık oldukları gibi orduyu rahatsız edebileceklerini ve düşmanın ağır misilleme çabaları fark edilmeden hızlı bir şekilde geri çekilerek kaçabileceklerini umuyorlardı. Geride yalnızca birkaç adam bırakarak neredeyse tamamı yola çıktı. Sahte fırsat tedbirsiz kasabalıları kandırmıştı. Ganimet toplamak için yola çıktılar. Sonra yükleriyle, evlerine dönerken

³⁵⁸ Cadomensis'in Tanrı yerine kadere atfı yapması dikkat çekicidir.

birbirleriyle karşılaştılar. Artık hazırlıklı olan ve gölgede saklananlar, yol açıldığında hemen saldırıya geçti. Geri dönenlere karşı kapıları tuttular. Tankred daha sonra kısıtılanların üzerine koştu ve onları ya öldürdü ya da esir aldı. Kalan muhafızların sayısı azdı ve dehşete düşmüşlerdi. Ne duvarlara ne de kendilerine güvenleri vardı. Barış istediler ve güvenlikleri konusunda anlaşmaya varmaları halinde duvarları teslim etmeyi teklif ettiler. Bu prens için tatmin ediciydi. Böylece uzun uğraşlardan sonra Antakya'daki evine geri döndü³⁵⁹.

Bölüm 147

Milano başpiskoposu ve Poitou kontunun Danişmendliler tarafından yenilgiye uğratılması ve Bohemund'un fidye ödenerek serbest bırakılması

O sıralarda Milano başpiskoposu Anselm ve Poitou Kontu William Romanya'da³⁶⁰ Danişmendlilere karşı savaştılar³⁶¹. Başpiskopos öldürüldü ve kont Türklerden güç bela kurtuldu. Yoksul, umutsuz ve çıplak bir halde Kilikya'ya kaçtı. Orada Tankred'i buldu. Her şeyden mahrum olduğu anlaşılan bu kişi, misafir edilerek ve bollukla donatıldı. Böylece rahatlayarak Hacı Dağı'na doğru yola çıktı. Kudüs'e giderken kont [Raymond'ın] koruma teklifini kabul etti.

Bu sıralarda Bohemund'un fidyesini toplamak halkın, özellikle de Tankred'in düşmanı olan Kont Baudouin'in üzerinde ağır bir yük oluşturuyordu. Baudouin, Bohemund'un esaretten kurtarmaları için Antakya'yı uyarılarla, yalvarışlarla ve sitemlerle azarladı. Yakın zamanda Patrikliğe yükselen Bernard da Bohemund'un fidyesini ödemek için büyük çaba harcadı³⁶². Bohemund'un geri dönüşü onun devam eden refahına bir engel olacak gibi görünse de Tankred bu çabaların önünde de durmadı. Kısmen bunlar ve kısmen de diğer olumlu çabalar sayesinde Bohemund, toplam 10.000 Michael³⁶³ karşılığında esaretten kurtuldu. Tankred, [Bohemund'dan] hem aldığını hem de alamadığını geri verdi. Birincisini

³⁵⁹ Anna Komnena, Tankred'in büyük bir azgınlık ve ciddiyetle Lâzikiye kuşatmasına devam ettiğini aktarmaktadır. Şehrin Bizans kumandanı Tzintziloukes ise Kıbrıs'tan yardım istemiş yardımın gecikmesi üzerine şehri Tankred'e bırakmaktan başka çaresi kalmamıştır. Böylece şehir 1103 yılının başlarında Tankred'in eline geçmiştir. Anna Komnena, s.345.

³⁶⁰ Anadolu.

³⁶¹ Milano başpiskoposu Buis'li Anselm, 1100 yılında Kudüs'e doğru yola çıkmıştır. Ancak Anadolu'daki Türk saldırılarından zor kurtularak 1101'de İstanbul'a geri dönmüş ve orada ölmüştür. Aquitaine Dükü IX William olarak da bilinen Poitou'lu William ise büyük bir kuvvetle 1101 Haçlı Seferine katılmıştır. Akitanyalılar ve Bavyalı Haçlılarının 1101 Eylül ayı başlarında Heraklea savaşında kesin yenilgiye uğramasının ardından Dük William kaçarak Tarsus'a zor ulaşmıştır. Kendisine Tankred'in destekçilerinden Yabancı Bernard tarafından yardım edilmiştir. Bernard S. Bachrach ve David S. Bachrach, *a.g.e.*, s.163.

³⁶² Valence'li Bernard, 1100 yılında Bohemund tarafından Antakya'nın Latin patriği olarak görev yapmak üzere atandı ve 1135'e kadar bu görevi sürdürdü.

³⁶³ Bu bir Bizans altın parasıdır.

isteyerek, ikincisini ise istemeyerek yaptı. Kendi çabalarıyla ele geçirdiği Lâzikiye, Misis, Adana ve Tarsus'u zincirlerden ve demirlerden kurtulmuş olana vermek zorunda kaldı. Böylece tüm mal varlığından ve hatta ordu arkadaşlarından mahrum bırakılan bu adam iki küçük kasaba için yalvarmak zorunda kaldı³⁶⁴.

Bölüm 148

Asurlular'ın savaşa girerek Urfa'yı kuşatması³⁶⁵. Bir savaş başlıyor³⁶⁶

Bu sıralarda Asurlular da savaşa girerek Urfa ve çevresini sonsuz bir kalabalıkla kuşattılar³⁶⁷. Yardım istendiğinde ise Bohemund gecikmedi. O dönemde Maraş şehrini yöneten patrik, Tankred ve Joscelin'in eşliğinde, elinde ne varsa birliklerini getirerek Fırat'ı geçti³⁶⁸. Türkler, Bohemund'un ilerleyişini duyunca Urfa'yı terk ettiler. Hâlâ savaşa hevesliydi ama aksini iddia ederek kısa bir mesafe uzaklaştılar. Belli bir ustalıkla çekilme taklidi yaparak kendilerini takip eden düşmanlarına haber vermeden saldırabiliyorlardı. Bir taraf güvene giden, bilinen yollardan geçerken, diğer taraf bilmediği yollardan tehlikeye doğru gidiyordu. Bir taraf erzak bulabilecekken diğer taraf açlığa devam etti. Bir taraf destek kuvvetlerine doğru ilerlerken diğer taraf kayıplara doğru ilerlemeye devam edecekti. Bu şekilde üç gün boyunca, bir taraf aldatırken diğer tarafı aldatılarak Harran şehrinin ötesine kadar ilerlediler. Bu durum Çobar nehrine ulaşip onu geçene kadar devam etti³⁶⁹.

Savaşın ertelenmesi Türkler için yeterliydi. Aldatmacalarından vazgeçip ağızlarıyla ve elleriyle savaşa hazırlandılar. Adamlarımızın kırılacaklarını, artık nehri geçtiklerine göre

³⁶⁴ Bohemund'un Tankred'e yönelik bu tutumu, Tankred'in Bohemund'un fidyesini ödemek için gereken parayı toplama konusundaki pek de güçlü olmayan çabalarıyla ilgilidir.

³⁶⁵ Cadomensis burada Asurlular derken Türkleri kastediyor. Latin kaynaklarında Türklerle ilgili, Büyük Selçuklu Devleti'nin hâkim olduğu coğrafyadan ötürü genellikle Pers ve İran terimleri kullanmışlardır.

³⁶⁶ Bu savaş, 7 Mayıs 1104'te gerçekleşen Harran savaşıdır

³⁶⁷ Urfa ve Antakya Haçlıları, 1103 yılı boyunca Müslüman topraklarına yağma düzenledikleri yağma akınlarının ardından 1104 yılında daha da büyük bir teşebbüste bulunmuşlardır. Suriye bölgesinin İran ve Irak'taki Müslümanlarla bağlantısını kesebilmek için Bohemund ve Urfa Kontu II. Baudouin önderliğinde Harran üzerine yürüdüler. İbnü'l Esir, bu dönemde Müslümanların aralarında savaştığına ve İslam birliği olmadığına değinmektedir. Harran'ın Haçlılar tarafından kuşatılması üzerine Mardin Artuklu hâkimi Sökmen ile Musul Valisi Şemsüddeve Çökürmüş, endişeye kapılarak aralarındaki husumeti bir kenara bırakıp Haçlılara karşı iş birliğine girmişlerdir. 1104 mayıs ayında Sökmen hafif Türkmen süvarilerinden oluşan oldukça güçlü bir birlik, Çökürmüş ise Selçuklu Türklerinden ve Araplardan derlenmiş daha küçük bir birlik ile Harran'a ilerlemiştir. Türklerin Ceylanpınar'da karargâh kurduğunu öğrenen Haçlılar ise kuşatmayı kaldırarak onlarla karşılaşmak için güneye inmişlerdir. Willermus Tyrensis, c.II, s. 110-112; İbn Kalânîsî, *Şam Tarihine Zeyl*, s.14; İbnü'l Esir, a.g.e., s.303; Ebru Altan, *Antakya Haçlı Prinkepsliği Tarihi*, s.116-117; Steven Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, c.II. 33-34; Harran savaşı ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Işın Demirkent, *Urfa Haçlı Kontluğu Tarihi*, s.88-99.

³⁶⁸ Patrik Bernard, Courtenay'lı Joscelin, Baldwin Le Bourg'un kuzeni ve önde gelen destekçilerindendi.

³⁶⁹ Belh Nehri. İbnü'l Esir, a.g.e., s.303.

kaçma umutlarının kalmadığını ve güçlerinin tükendiğini düşünüyorlardı. Düşünceden kısa bir süre sonra eylem gerçekleşti. Hıristiyanlar üç sıra halinde yürüyorlardı. Bohemund sağ, Kont Baudouin ise solu tuttu. İkisi de zırhını giymiyordu, ikisi de hazırlıksızdı ve her ikisi de düşmanın planlarından habersizdi. Tankred ortada konuşlanmıştı. Hazırlıklı, istekli ve silahlanmıştı. Önlerindeki Türkler neredeyse öncü gibi görev yapıyorlardı, Franklar arasındaki durumu bildiren izcileri vardı. Günün dördüncü çeyreği başlayıp dörtte üçü geçtikten sonra Franklar yukarıda belirtilen sıraya göre kamp kurmaya başladılar³⁷⁰. Türkler gözcülerinden kimin hazırlıklı, kimin hazırlıksız olduğunu öğrenince ani bir saldırıya giriştiler. Tankred'in gücünden kaçındılar ve Bohemund ile Baudouin'in ordularına saldırdılar. Hiçbiri zırhını giyemediği için başları ve göğüsleri çıplak olarak savaştılar. Antakya direnmeye çalıştı ancak çıplak oldukları için yüklerini bırakmak zorunda kaldılar. Daha sonra düşmanlar yükler ve değerli eşyalar ile meşgul olurken adamlarımız nefes alma fırsatı buldular. Bu nedenle, savaş konusunda yetenekli olan bu adamların canlarını kurtaran şey, mallarının kaybıydı. Sadece mallarını kaybettikleri için kendilerini şanslı saydılar.

Bölüm 149

Baudouin'in esir alınması ve Benedict'in ise Tankred tarafından kurtarılır.

Ancak hemen sonrasında Urfa'nın adamları aniden başarısızlığa uğradı. Yüklerini ve kendilerini koruyamadılar. Baudouin yakalanarak ve fidye için götürüldü. Şanssız başpiskopos Benedict de yakalanarak esir alındı. Zincirli adamların ikisinin de omuzlarında yük yüklüydü. Ancak, Tankred'in kuvvetlerinin önünden götürülürken şöyle bağırdı: "Tankred, Tankred, yardım et bana, Benedict'in çektiği acı seni de acımanı sağlasın." Marqius'un oğlu bu haykırışı duyup nereden geldiğini ve kim olduğunu anlayınca öne atıldı, onu esaretten kurtararak güvenilir bir yere götürdü. Özgür kalan adama bir katır verdi. Titreyen adamı teselli etti ve yanında kalarak korkacak bir şey olmadığına dair güvence verdi. O sırada yaklaşan gece ve askerlerinin itirazları, Tankred'in savaşa girme isteğine ters düştü. Aynı itirazlar, çarpışmayı ertesi güne ertelemeyi tercih eden Bohemund'u da engelledi. Bu sırada gecenin karanlığı dünyayı sardı. Böylece prensler gözcülerini gönderdikten sonra kendilerini uykuya teslim ettiler. Ancak sarayın konforuna sahip olmayan sıradan birlikler, ertesi gün kendilerini bekleyen kaderden korktukları için kaçmanın yollarını aradılar.

³⁷⁰ Gün, gün doğumu ve gün batımından başlayarak on iki saatlik iki kısma bölünür. Günün dördüncü kısmının başlangıcı güneş doğduktan sonraki onuncu saatin başlangıcıdır. Mayıs ayında, bölgede günün 5:30 civarında doğduğu düşünülürse Dördüncü kısım 15.30'a denk gelmektedir.

Bölüm 150

Hristiyanların geri çekilmesi

Nehir, geri dönüşü engelliyordu. Sadece tek bir sığ noktası mevcuttu. Geri kalanı dik yamaçlar tarafından kapatılmıştı. Muhafızlar, dehşete kapılmış bu insanların kaçmasını engellemek için bu bölgeyi sanki bir kapıyı izler gibi gözetliyorlardı. Eğer kaçmaya çalışanlar birkaç kişiden ibaret olsaydı, bu sığ nokta tutulabilir ve kaçış engellenebilirdi. Ancak sayı çok olunca bu pek mümkün olmuyordu. Ölüm korkusu birlikleri tedirgin edince, komutanların emirleri dikkate alınmadı. Böylece yasak kapılara doğru koşular ve taşan kalabalık gittikçe büyüdü. Bazıları kalasları köprü olarak kullanarak bir kıydan diğerine geçti. Muhafızlar böylesine bir güce karşı boyun eğmek zorunda kaldılar.

Muhafızlar daha sonra Bohemund'u uyandırarak, kendilerine karşı uygulanan ve firarla sonuçlanan bu güçten yakındılar. Bu haber aynı zamanda Tankred'i de harekete geçirdi. Her iki lider de adamları tarafından terk edildiklerini öğrendikten sonra geri çekilmeye hazırlandılar. Tankred çekilmeyi geciktirirken bazıları acele ediyordu. O, arkadan gelen düşmanların mızraklarına karşı duvar görevi üstlenecekti. Diğerleri kaçmaya hazırlandı. Bazıları dizginlerini, bazıları ise mahmuzlarını kullandı. Tanrı kullarına merhamet etti ve Türkler, geri çekilmeden habersiz kaldı. Hristiyanların ihtiyatlı çekilmesi yolları değerli eşyalarla süslerken onlar derin bir uyku çekiyorlardı. Giysileri, çadırları, gümüş ve altın kapları yani ağır olan ve onları yavaşlatacak her şeyi attılar. Hayatlarının koruyucusu olan silahlarını bile bir kenara attılar. Yağmur yolları kötüleştirecek tozları çamura dönüştürdü. Atlı askerler ve piyadeler, kaygan yol ve arkalarında sürükledikleri yükler nedeniyle yavaş hareket etmek zorunda kalıyorlardı.

Patrik Bernard da oradaydı. Kaçanlarla birlikte kaçıyorlardı ancak çamura bulanmış katırı onu yavaşlattı. Sanki yakınlarında kılıçları ve yayları çekilmiş sonsuz sayıda düşman varmış gibi görünüyorlardı. Bu korku, yüzlerinde olduğu kadar ruhlarında da kendini belli ediyordu. Bu nedenle geri çekilen yoldaşlarına; “beni dinleyin oğullarım, babanızı dinleyin” diye seslendi. “Kıçınızdan sarkan şu küreği kesin. Bu sadece yönünüzü şaşırta kalmıyor, aynı zamanda sizi geride tutuyor. Kesin şunu diyorum. Böylesine bir fırtınada, kesilip hafifletilen bu hayvanın sırtına basmaktan utanmayacağım. Onları serbest bırakın. Tanrı nasıl sizin günahlarınızı kestiği attıysa, ben de onu kesenlerin her şeyini bağışlıyorum.”

Birçoğu buna kulak asmadı çünkü kör bir korku onların kulaklarını kapatmıştı. Hiç kimse bir başkasını umursamıyor, herkes kendi sefaletinden mustarip durumdaydı. Şimdi, kaçan birliklerden bir adam, yukarıda bahsedilen [günahların] bağışlanması karşılığında bu çareyi kabul etti. Böylece tek kanunla iki mesele aklanmış oldu. Asker günahlarından arındı hayvan da yükünden kurtuldu. Yükü kesilen asker bereket ekip bereket biçti. Çünkü patrik onu ağzıyla, kalbiyle ve sağ eliyle kutsamıştı. Böylece asker, aynı anda hem yükü hem de lütfü biçen bir orakçı gibiydi. Başpiskopos, koşma yeteneğini geri kazandıklarıyla beraber Urfa'ya doğru yola çıktılar.

Bölüm 151

Urfa'nın kurtarıldıktan sonra Tankred'in hakimiyetine geçmesi ve düşmanın yakındaki kasabaları ele geçirdikten sonra Artah'a saldırması

Halk burada toplandıktan sonra liderler geldi. Baudouin'in yerine bu ağır yükü taşıyabilecek kimi atamaları gerektiği konusunda istişarede bulundular. Sonunda bu göreve Tankred layık görüldü seçildi ve şehri yönetmek üzere orada kaldı. Bohemund ise Antakya'ya döndü. Frenklerin yenilgisi şehirler arasında duyulunca Kilikya, Suriye ve Fenike hem boyun eğdirdikleri hem de boyun eğdirilebilecekleri için sevindiler. İlki, boyunlarındaki boyunduruktan kurtarıırken ikincisi ise kalplerindeki korkuyu attı. Tarsus, Adana ve Misis kendi hakimiyetlerine geri döndü. Türkler Artah'a saldırarak Asi nehrine kadar bütün bölgeyi harap ettiler³⁷¹. Sonunda çok sayıda Yunan gemisi Lâzkiye limanını doldurdu. Gemiler hem savaş hem de inşaat işleri yapabilmeleri için silahların yanı sıra ustalar ve askerlerle doldurulmuştu. Hem kesme taşı hem de duvar ustalarını getirerek inşaata başladılar. Yıkılan duvarlardaki taş ihtiyacı için bol miktarda malzeme vardı. Liman güçlendirildi ve inşaat hızlandırıldı. Bohemund'a söylentiyi duyduğunda işin henüz tamamlanamayacağı umuduyla harekete geçse de vardığında her şeyin tamamlanmış olduğunu gördü. Kapının üzerinde Aziz Elias'ın adını taşıyan eski bir kule duruyordu. Yeni yapıdan yalnızca kapıyla ayrılıyordu. Yunanlılar bunu da tahkim ederek kalelerine bağladılar. Artık kapının üzerine inşa edilen hisarla, kapı hem ileri geri geçiş hem de düşman gemilerinin girişine karşı savunma görevi görüyordu.

³⁷¹ Haleb Meliki Rıdvan hakimiyetindeki Türk birlikleri, Antakya'nın savunması için son derece önemli bir kale olan Artah'ı ele geçirdikten sonra Demir Köprü'ye kadar ulaştı. Bohemund ise bu durum karşısında çaresiz kaldı.

Bölüm 152

Bohemund, Tankred'i geri çağırır

Her şeyin kendisine karşı olduğunu gören Bohemund, Antakya'ya döndü. Kısa süre sonra adamlarıyla prensliğin durumunu tartıştı. Her şeyden önce sorumlulukların getirdiği yükleri paylaştığı Tankred'i geri çağırdı. Çağrıyla Tankred gecikmedi çünkü o, yaptığı hiçbir işte gecikmezdi. Meclis Aziz Petrus Bazilikası'nda toplandıktan sonra Bohemund şu şekilde konuştu: “Ey liderler, şu anda bizim için ortaya konan iş gerçekten büyüktür. Bunu ihmal edersek yok oluruz. Halklar bize karşı güçle ilerliyor. Yunanlılar ve Türkler etrafımızı kuşatıyor. Dünyanın en zengin iki gücünü, İstanbul ve İran'ı kızdırdık. Doğu bizi karadan korkuturken, Batı ise karadan ve denizden dehşete düşürüyor³⁷². Üstelik, bunu unutturmamak için, bir zamanlar Antakya'nın kalkanı olan Artah, artık bize yay uzatıp ve ok fırlatıyor. Sayımız oldukça az ve gündün güne azalıyor. Urfa kontunun da kaybedilmesi nedeniyle kuvvetlerimiz büyük ölçüde azaldı. Çok dikkatli olun ve bu kritik anda ne yapılması gerektiğini dikkatle düşünün. Kısaca neye inandığımı anlatacağım. Deniz karşı tarafındaki adamlardan yardım aramalıyız. Galyalıları ayağa kaldırmalıdır. Onların cesareti bizi özgürleştirecek, yoksa hiçbir şey başılamayacak. Yani diyorum ki kullanın beni, beni kullanın. Bu konuda aracı olarak hareket edeceğim. Güvenliğinizi sağlamak için bu görevi bir kenara bırakmayacağım. Bu çaba benim için büyük bir mutluluk kaynağı, bu sayede size rahatlık sağlayabileceğim.”

Sözlerini bitirip yerine oturduğunda Tankred ayağa kalktı ve şunları söyledi: “Ey liderler, bu konu ihtiyatlı ve açık bir şekilde ortaya konmuştur. Düşmanın gücünü, bizim zayıflığımızı, kökenini, sonunu, nedenlerini ve çaresini duydunuz. Efendimiz prens Bohemund bu konuları çok güzel, iyi ve doğru bir şekilde ortaya koydu. Bu hastalığa bir ilaç önermekten ve bu ilacı alacak kişi olarak kendisini sunmaktan da çekinmedi. Ama ey liderler, neden böyle olsun ki? İçimizde gönderilebilecek, daha önce gönderilmiş olan, daha doğrusu bizden uzakta olan kimse yok mu? Bir koyun ağılını bir kurt sürüsü çevrelediğinde, çobanın görevi yok olmak değil, orada olmaktır. Orada olursa tehlikeye karşı koyar, köpekleri çağırır, hırsızları kovar, sürüyü özgürleştirir. Ama o gidince havlamalar durur, yağma artar. O sustuğunda sürü dağılır. Bohemund gittiğinde Tankred'in evde kalacağını duyanlar, yaptığım

³⁷² Bu dönemde İmparator Aleksios da Antakya aleyhine topraklarını genişletmeye çalışmaktaydı. İmparator, gönderdiği kuvvetli bir filo ile Lâzkiye önlerine gelerek limanı işgal edip şehri kuşatmıştı. Zor durumda kalan Bohemund, bir yandan Türklerle mücadele ederken bir yandan da İmparatorluğa direniyordu.

aptallığı haklı olarak şiddetle kınayacaklar. Bu fikre kapıldım ve söylenenleri dinledikten sonra ruhumda olanı açıklığa kavuşturmak zorunda kaldım. Bu benim net irademdir ve bu konuda sessiz kalmayacağım. Halkımızın yararı için kendimi tehlikeye maruz bırakacağım. Bu göreve bağlı olarak güvenli bir şekilde yola çıkacağım. Talebimin destek bulması için bu görevi şevkle yerine getireceğime ve tez zamanda geri döneceğime Tanrı huzurunda söz veriyorum. Ayrıca sarhoşluk niyetimi bozmasın diye, suyla yetineceğim ve Antakya'ya dönünceye kadar şaraptan uzak duracağım. Keşke bu çatı altında iki gün kalmama izin verilse, bu daha önce benim için utanç verici bir durumdu. Bu yükleri özgürce omuzlarıma alırım ve eğer bana yüklerseniz daha da ağır yükler üstlenirim.”

Bohemund bu noktada itiraz etti: “Şu anda üzerinde durduğumuz konu çok ehemmiyetli ve çok tecrübeli bir kişiyle bile zar zor işe yarayacak. Amacımız büyük güçler yetiştirmektir. Bu her erkeğin yapabileceği bir şey değil. Önemli işler üstlenmek için tecrübe sahibi olmak gerekir. Bir meşe ağacını kökünden sökmek için şiddetli bir rüzgâr gerekir. Tankred'i dinlemezler. Artık barış içinde yaşayan yöneticiler, bir sefer işini üstlenmeye çağrıldıklarında Bohemund'u bile zar zor dinleyeceklerdir. Bu nedenle, başkasının gözü pekliği niyetime engel olmasın diye gitmeyi öneriyorum. Bu değiştirilemez. Sorun çözüldü. Bu arzunun tamamlanması gerekiyor ve benim bağlılığım onu kılıçla tamamlayacak. Aziz Leonard'ın merhameti beni akladı. Onu ziyaret etme yeminimi yerine getireceğim, yoksa bunu yaparken öleceğim.”

Bölüm 153

Antakya'yı tüm servetinden arındırılmış olarak Tankred'e bırakan Bohemund yola çıkar.

Herkes sustu ve prensin isteğine başka bir itiraz gelmedi. Çünkü herkes şu atasözünü biliyordu:

“Kral kanuna liderlik etmek isterse kanun kralı takip eder.”

Bu nedenle bir filo hazırlandı. Bunlar on kadirga ve genellikle sandaliae adı verilen tek sıra kürekli diğer üç gemiden oluşuyordu. Bohemund, bu sayıdan memnundu. Antakya'yı

Marquius'un oğluna bırakarak Yunan filusunun gözü önünden geçti³⁷³. Altınları, gümüşleri, mücevherleri ve elbiseleri götürdü. Şehir korumasız, maaşsız ve paralı askerler olmadan Tankred'e bırakıldı. Dürüst insanlar bana Tankred'in çok büyük bir yoksulluk içinde kaldığını, şaraptan uzak durduğunu ve suyla yetindiğini anlattılar. Midesini tedavi etmek için biraz şarap içmesi teşvik edildiğinde şöyle dedi: "Beni bırakın, çekimsiz kalanlardan uzak durayım. Herkese yetecek kadar meyve oluncaya kadar asmanın meyvesinden yememeye karar verdim. Asker arkadaşlarım kıtlıktan bitkin düşerken benim sarhoşluktan şişmem mümkün değil."

Bölüm 154

Aynı konu hakkında

Büyük miktarda tahıl geldiğinde ve gökten yoğun bir şekilde altın yağdığına neredeyse 40 gün geçmişti. Saraydaki yoksulluğunu duyan vatandaşlardan biri acıyarak Tankred'e geldi. Bedeli karşılığında bu sefaleti ortadan kaldıracabileceğini söyledi. "Bu şehrin yüzlerce vatandaşı var ve her birinin cebinde binlerce altını rahatlıkla dökebilecek keseleri var. Kendilerine sorduğunuzda bunu söylemezler ama bana sorun lordum, sorun ki sorgulamanız gerekenlerin isimlerini size vereyim." Tankred bu tavsiyeye uydu. Adamların isimleri, yazıya geçirilmesi için söylendi. Çağırabilmek için yazıya geçirildi. Sorulmak için de çağırıldı. İçeri girenlere de soruldu. Acil ihtiyaçlar sebep olarak gösterilerek mevcut taleplerin mazur görülmesi istenildi. Ödül vaadi de bu iddiayı destekliyordu. Düşmanların yakınlarda olduğu ve silahlı adamlar dışında onları kimsenin püskürtemeyeceği söylendi. Bu silahlı adamlara da altın verilmediği sürece dışarı çıkarak savaşmayacakları belirtildi. Bu ve buna benzer tüm nedenler belirtildikten sonra yukarıda belirttiğimiz ihtiyaç duyulan altın nihayet temin edildi.

Tankred, altını alınca rahatladı ardında da askerlerini rahatlattı. Yere düşenleri yeniden canlandırdı, zırhı olmayanları silahlandırdı ve ölenlerin yerini doldurdu. Para arzı devam ettikçe askeri gücünü de arttırmaya devam etti. Yerle bir olan Antakya artık toparlanmaya başladı. Dehşet, korkutucu olmaya başlamıştı. Artah'a hemen bir saldırı düzenlendi. Diğerleriyle birlikte burası da annesine saldırmıştı. Gerçekten de Suriye'deki yerlerin hem en

³⁷³ Anna Komnena bu konuyla ilgili olarak, Bohemund'un, Antakya kentini Tankred'e bıraktıktan sonra öldüğüyle ilgili söylentiler yaydığını ve İtalya'ya bir tabutun içinde geçtiğini kaydetmektedir. İnandırıcı olması için de boğazı kesilmiş bir horozu kullanarak çürümüş ceset kokusu verdiklerini ve Latinleri saçlarını yolarak feryat figan ağladıklarını aktarmaktadır. Anna Komnena, s. 357-358.

yakını hem de en acısıydı. Tankred, ilk önce burayı kuşattı ve onun emriyle taş bombardımanına tutulan kuleler zar zor ayakta kalabildi. Halep kralı Raduanus³⁷⁴ bunu duyunca, 30.000 askeriyle³⁷⁵, çokluğuna güvenerek bu küçük birliğin üzerine yürüdü. Artah'da bulunan birliklerde ona katıldı ve hepsi Antakya'ya karşı savaştı.

Bölüm 155

Rıdvan'ın Artah'tan kovulması

Antakya ile Artah arasında atların hızlı koşmasını engelleyen kayalık bir arazi vardı. Atlar eğer bu arazide koşmaya zorlanırlarsa ne toynak ayağı korur ne de at nalı toynağı. Keskin kayalar atın ayaklarını parçalar ve hem at hem de binicisi yere düşer. Bunun farkında olan Tankred, biraz geri çekildi ve düşmanın ilerlemesine izin verdi. Bu sayede ovanın zorlukları geri çekilmelerini zorlaştıracaktı. Raduanus, bu konuyu ya görmezden geldi ya da bundan habersizdi. Bu nedenle Hristiyan kuvvetlerine saldırdı. Hristiyanlar sanki uyuşukmuş gibi yerlerini korudular ve mızrakları saldırmaya hazır oluncaya kadar hareketsiz kaldılar. Daha sonra Türkler engebeli zemini geçince Tankred sanki uykudan uyandırılmış gibi aralarına hücum etti. Türkler, gelenekleri olduğu gibi kaçarken dönüp ateş etme umuduyla hızla geri çekildiler. Ancak umutları ve hileleri boşa çıktı ve hem Hristiyanların mızrakları hem de yol onlarla alay etti. İlki onlara sıkıştırdı, ikincisi ise ilerlemelerini yavaşlattı. Mızraklar arkalarından çarparken, yol da kaçmalarını engelledi. Atları işe yaramadı. Sadaklarını ve yaylarını bir kenara attılar ve çareyi ayaklarında aradılar. Atları başarısız olunca kendilerine güvenmek zorunda kaldılar. Onlar insandı ancak [kaçabilmek için] geyik olmayı arzuladılar. Raduanus, az da olsa başarı elde edebilmek için Hristiyanların bazıları oklar fırlattı. Ancak geri kalan Hristiyanlar onları kaçırdı. Okçularından bazıları yaralanmadan kurtuldu ama çoğu öldürüldü³⁷⁶.

³⁷⁴ Bahsettiği kişi, Halep şehrinin Türk hükümdarı Melik Rıdvan. Harran savaşından sonra Rıdvan kontrolündeki Türk birlikleri, Antakya için oldukça öneme sahip olan Artah'ı ele geçirip Asi Nehri'ne kadar ilerlemişlerdir. Tankred'in, gücünü toparladıktan sonra Artah'ı geri alması stratejik açıdan oldukça önemlidir.

³⁷⁵ İbnü'l Esir, Rıdvan'ın emrinde yedi bin piyade ve çok sayıda süvari olduğunu kaydetmektedir. İbnü'l Esir, a.g.e., s.318.

³⁷⁶ İki ordu 26 Nisan 1105 yılında karşı karşıya gelmiştir. Safları bozulan Türk birlikleri ağır bir mağlubiyet alarak büyük çoğunluğu öldürülmüştür. İbnü'l Esir, a.g.e., s.318; İbn Kalânisi, *Şam Tarihine Zeyl*, s.20-21. Tankred, bu zaferi sayesinde, Harran Savaşı'nın ardından kaybedilmiş olan şehir ve kaleleri geri alarak hakimiyetini yeniden güneye ve batıya doğru genişletme fırsatı bulmuştur. Ebru Altan, *Antakya Haçlı Prinkepsliği Tarihi*, s.141.

Bölüm 156

Tankred'in galip olarak Antakya'ya dönmesi ardından da Apamea'yı kuşatması

Böylece Tankred, Artah'ı ele geçirmiş oldu. Daha sonra burayı garnizon haline getirdikten sonra Antakya'ya döndü. Müminler, kâfirden alınan ganimetlerle teselli buldular ve sanki ölümden sonra hayat bulmuş gibi yeniden uyandılar. Yenilenen prensin talihinin de yenilenmiş olması sevindiriciydi. Uzun süre uçma yeteneğinden mahrum bırakılan ve kafeste kalması sebebiyle ruhu zayıflayan bir şahine benzetilebilirdi. Nihayet serbest bırakıldığında, eğer talih bir avı ele geçirmesini emrettiyse, bunlar şahinin arzusu için ikincil konulardır. Bir turna sürüsü gördüğünde saldırmak için uçar. Tankred de aynı derecede şevkle alevlendi. Zaferi elde ettikten sonra Halep ganimetleriyle zengin oldu.

Şimdi Yeni Lâzkiye'ye kuşatmak üzereydi, ancak eski şehrin çok sayıda birliklerle takviye edildiği konusunda uyarılmıştı. Kendisi de ordusunun geri kalanıyla birlikte Apamea'ya doğru yola çıktı. Tankred, kendi kalesinin karşısına bir kale kuran Yunanlılara aynı şekilde karşılık verdi. Şimdi bu kaleyi, kendi garnizonuyla abluka altına aldı. Apamea'yı küçük ama güçlü bir kuvvetle kuşattı³⁷⁷. Onun ölüme hazırlandığı gibi, beraberindekiler de ölüme hazırды. Yakınlarda Sysara, Hama, Raphanie kasabaları ve diğer birçok kasaba ve şehir bulunuyordu. Hepsisi tehlikelerle ve düşmanla doluydu. Hristiyanlar bir şehri, birçok şehir de Hristiyanları kuşattı. Tahıla ihtiyaçları olduğu zaman orduyu ikiye ayırmazlarsa onu arayamıyorlardı. Bir kısmı yola çıkarken diğer kısmı geride kalıyordu. Bu şekilde bölünmüş durumdayken, birlik olduklarında zar zor engelleyebildikleri tehlikeleri de bertaraf edebiliyorlardı. Bunu insan gücünden çok Tanrı'ya bağladılar. Mesih, Hristiyanlar için açıkça savaşıyordu.

Bölüm 157

Lâzkiye'de adamların büyük ihtiyacı

Tankred, adamlarının Lâzkiye'deki çaresizliklerine dair bir haber aldı. Onlara erzak göndermiş olmasına rağmen, kıtlık ile karşı karşıya kalmışlardı. Kısa zaman içerisinde tahıl

³⁷⁷ Bölgedeki hakimiyetini arttırmaya çalışan Tankred, Artah'ın ardından gözünü Apamea'ya (Efâmiye) çevirdi. Burası Halep Emiri Rıdvan'a bağlıyken, İbn Mulâib tarafından ele geçirilerek eşkıyalık faaliyetlerinin yürütüldüğü bir kale haline getirilmişti. Bunun üzerine Batıniler ile iş birliği kurularak şehir yeniden Rıdvan'ın hakimiyetine geçti. Şehrin idaresine ise Kadı Ebu'l Feth getirildi. İbnü'l Esir, a.g.e., s.328-329; İbn Kalânisi, *Şam Tarihine Zeyl*, s.22-23.

bulamadıkları taktirde kuşatmayı kaldırma zorunda kalacaklardı. Düşmanın büyük bir kısmı, yorulmadan yolları gözledikleri için herhangi bir arayışa giremiyorlardı. Prens bu haberlerden rahatsız oldu çünkü şehirleri ancak açlığın kurtarabileceğini biliyordu. Açlıktan ölen bir halk dehşet saçamazdı. O, çeşitli meseleleri değerlendirdi. Gelecekte sahip olabileceklerini şimdi sahip olduklarına mı, yoksa şimdi sahip olduklarını gelecekte sahip olabileceklerine mi tercih edeceğini düşündü. Lâzkiye kuşatmasından bu kadar çaba sarf ettikten sonra vazgeçmek kolay değildi. Ancak Apamea'yı da kolay bir şekilde ele geçireceğinden vazgeçemiyordu. Bir görevi diğerinden vazgeçmeden üstlenmesi imkânsız görünüyordu. Ancak imkânsız şeyleri mümkün kılan tek şey olan cesaret bu adamı teselli ediyordu. Talepte bulunanlara hızla yardımlarına koşacağını bildirdi. Kampı korumak için kalacak olan askerlerini ise “duyun beni ey İsa'nın şehitleri” diyerek teşvik etti. “Kanınızın akmasına ve O'nun için kan dökmeye hazırlanın. Kararlı kalın. İyi başladınız. İyi bitirin. Sayınızın azlığının sizi korkutmasına izin vermeyin. Zafer sayı meselesi değildir, Tanrı'nın gücünden gelir³⁷⁸.”

³⁷⁸Cadomensis'in tarihi burada sona eriyor.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Birinci Haçlı Seferi'nin katılımcıları tarafından yazılan veya olayları sefere katılan kişilerden dinleme fırsatı bulan Latin müellifler arasında Radulphus Cadomensis'in *Gesta Tancredi*'si en az bilineni ve üzerinde en az çalışma yapılmış olanıdır. Bu kroniklerin amaçları her ne kadar Haçlı seferlerini meşrulaştırmak ve Haçlı kuvvetlerinin cesaret ve kahramanlık öykülerini ön plana çıkarmak olsa da hem Anadolu hem de Suriye-Filistin coğrafyasındaki Türk-İslam tarihinin karanlık bir dönemine ışık tutması açısından oldukça önemli oldukları aşikardır. Ayrıca bu dönem hakkında bilgi veren İslam kaynaklarının yetersizlikleri de göz önüne alınacak olursa Latin kroniklerinde aktarılan her bilgi daha da önemli hale gelmektedir. Bu bağlamda *Gesta Tancredi*'nin hem Türkçeye çevrilmemiş olması hem de çağdaş diğer Latin kaynaklarda yer almayan pek çok özgün bilgiyi bizlere aktarması yaptığımız bu çalışmanın akademik değerini oldukça artırmaktadır.

Radulphus Cadomensis'i çağdaşı olan diğer kronikçilerden ayıran en belirgin özellik onun tarih ilmine bakış açısıdır. Bu durum kaleme aldığı bu eseri bir tarihçi bilinciyle yazmasına sebep olmuştur. Cadomensis'in hem *Gesta Tancredi*'ye yazdığı önsözde hem de eserinin tamamı boyunca, gelecek nesillerin geçmişe dair bakış açısını şekillendirmeye çalışan bir tarihçi olarak kendisini ifade ettiğini görmekteyiz. Bu bağlamda Cadomensis, tarih yazmanın asil bir disiplin olduğunu söyleyerek prenslerin yaptıklarını dürüst bir şekilde anlatmanın önemine vurgu yapmaktadır. Ayrıca ona göre bir tarihçi, sadece insanların kulağına hoş gelen olayları değil bilinmesi gereken her şeyi yazmalıdır. Cadomensis bu noktada müthiş bir tevazu örneği göstererek kendisini bu göreve layık olmadığını da açıkça vurgulamaktadır. Ancak ona göre çevresinde bu işi yapabilecek başka kişi de yoktur. Bu yüzden de yaşanan bu hadiseleri kendisinin anlatması gerekmektedir. Ancak o objektifliğinden ödün vermemek için eserini Tankred öldükten sonra yazmaya başlamıştır.

Müellifimiz Radulphus Cadomensis'in eserinde yarattığı olay örgüsü, Haçlı birliklerinin 1096 yılındaki askeri hareketiyle başlamaktadır. Müellifimiz yaşanan hadiselerin merkezine Tankred'i koyarak olayları onun perspektifinden anlatırken Norman kimliğini de gizleme ihtiyacı duymamıştır. Cadomensis gerek Müslümanlarla gerek de Provençaller ile yaşanan hadiseleri taraflı bir şekilde kaleme alsada çağdaş kronikler arasında Bizans İmparatorluğuna ve İmparator Aleksios'a karşı en objektif şekilde yaklaşan eser konumundadır. Eserin önemini arttıran unsurlardan birisi de Cadomensis'in hayatıdır.

Arnoul'un öğrencisi olarak başlayan kariyerine Bohemund'un ordu vaizi olarak devam eden müellifimiz daha sonra da Antakya'ya gelerek Tankred'in hizmetine girmiş burada geçirdiği süre içerisinde de bölgede yaşayan haçlılarla kurduğu iletişim sayesinde sefere dair pek çok bilgi edinmiştir. Yine bu yıllarda eski öğretmeni olan Arnoul'un Kudüs Patriği seçilmesiyle de nüfuzunu genişleterek sefere dair önemli belge ve bilgilere ulaşma fırsatı yakalamıştır. Cadomensis hem yazdığı önsözde hem de *Gesta Tancredi*'nin içerisinde bu durumu sık sık ifade etmiştir. Eserine “*Prenslerin yaptıklarını doğru bir şekilde anlatmak oldukça asil bir faaliyettir.*” sözleriyle başlayan Cadomensis, tarih yazımının önemini farkında olduğu anlaşılmaktadır. O ayrıca bu eseri yazarken bir Haçlı Seferi propagandası yapmaktansa geleceğe doğru bilgiler aktarmayı kendisine amaç gütmüştür. Bu sebepten de edindiği her bilgiyi kaleme almak yerine tarih yazma becerisinde olgunlaşmayı ve daha usta bir üsluba sahip olana kadar beklemeyi uygun görmüştür. Onun bu tutumu eserini çok daha güvenilir bir hale getirmektedir. Bunun sonucunda da kaleme aldığı bilgiler hem kronolojik hem de doğruluk açısından dönem kronikleriyle tutarlılık göstermektedir.

Gesta Tancredi, I. Haçlı Seferi'ni genel hatlarıyla anlatmasının yanı sıra dönemin kaynaklarında rastlanmayan pek çok özgün bilgiyi de bizlere sunmaktadır. Cadomensis, Tankred'in, Papa II. Urbanus'un silahlı hac çağrısına katılmak için Güney İtalya'daki hayatından vazgeçmesine neden olan askeri cesaret ve derin dindarlık gibi kişisel erdemlerini anlatarak başladığını eserinde özellikle Tankred ile Bohemund arasında seferin başından itibaren kendisini hissettiren çekişmeyi ve Tankred haricindeki diğer soyluların İmparator Aleksios'a biat etmesinden duyduğu rahatsızlığı oldukça net bir şekilde ele aldığını görmekteyiz. Bu satırlarda İmparator Aleksios, amaçlarına ulaşabilmek için hiç çekinmeden yalan, entrika ve abartılı vaatlere başvurabilecek bir portre ile tasvir edilirken başta Bohemund olmak üzere diğer haçlı reisleri ise değerli hediyeler karşısında sorgusuz sualsiz imparatora biat eden soylular olarak anlatılmaktadır. Cadomensis için gösterilmesi gereken en doğru tavır ise imparatora biat etmeyerek gizlice Anadolu'ya geçen Marqius'un oğlu Tankred tarafından sergilenmektedir.

Cadomensis, İznik kuşatmasıyla ilgili pek bilgi vermezken. Tankred'in Kilikya üzerine yaptığı sefere ayrıntılarıyla değinmektedir. Bu da *Gesta Tancredi*'yi diğer Latin kroniklerinden ayıran en temel özellik olarak karşımıza çıkmaktadır. Tankred'in bağımsız bir kumandan olarak liderlik yaptığı bu önemli sefer sırasında izlenen yol, Tarsus'un Türklerden geri alınması, Oşin önderliğindeki Kilikya Ermenilerinin dağlarda yaşayış tarzları ve

Türklerle olan mücadeleleri ile ilgili oldukça önemli ve özgün bilgiler kaydetmektedir. Ancak Cadomensis'in özellikle Tankred ile Baudouin mücadelesi sırasında aktardıkları hem Haçlı Seferlerinin kişisel çıkarlarını hem de Türklerin bölgedeki yönetimini gözler önüne sermesi açısından oldukça önemlidir. Bu satırları bizzat Tankred tarafından ifade edildiğini belirten Cadomensis, bölgeye Latinlerin gelmesiyle Tarsus halkının yaşadığı hayatın daha da kötüleştiğini ifade etmektedir. Hristiyan bir Norman yazar tarafından aktarılan bu bilgilere bakacak olursak, doğudaki din kardeşlerini kurtarmak için düzenlenen bu seferin Tarsus'ta yaşayan Hristiyanların hayatını daha kötü bir hale getirdiğini görmekteyiz.

Haçlı Seferleri sırasında birçok mucizevi olay ön plana çıkmaktadır. Bu olaylar arasındaki en dikkat çekici olanı ise Kutsal Mızrak hadisesidir. Bu hadiseye neredeyse tüm Latin kaynaklarında detaylı bir şekilde yer verilmektedir. Başta Raimundus Aguilers olmak üzere Provençal kökenli olan kişilerin bu olayın doğruluğuna inandığını görülürken Cadomensis ise bu hadisenin tamamen uydurma olduğunu iddia ederek bu olayın baş aktörü Pierre Bartolomaeus'un ise bir sahtekâr olduğunu vurgulamaktadır. Üstelik diğer hiçbir kaynaktan geçmeyen özgün bir bilgi vererek bu mızrağın bir Arap mızrağı olduğunu ve Pierre Bartolomaeus tarafından Aziz Petrus Bazilikasına koyulduğunu söylemektedir. Ayrıca mızrağın akıbeti hakkında da bilgi veren müellifimiz, bu mızrağın Kudüs'ün zaptından sonra Raymond tarafından İmparator Aleksios'a hediye edildiğini kaydetmektedir.

Cadomensis, ayrıca Haçlıların Antakya, Maarratünnümân ve Kudüs'te yaptıkları katliamlar hakkında en teferruatlı bilgiler veren müelliflerin başında gelmektedir. Özellikle Maarratünnümân'da yaşanan yamyamlık hadisesiyle ilgili verdiği bilgiler kan donduracak türdendir. Öyle ki Cadomensis bile bu olayları anlatırken utandığını ifade etmektedir. Çünkü Hristiyanların, çocukları şişlere takarak kızarttığını, yetişkinleri ise çömleklere koyarak pişirip öyle yediklerini aktarmaktadır. Bu korkunç hadisenin yanı sıra Haçlıların Kudüs'ün zaptı sırasında, ırka, cinsiyete ve yaşa bakmadan insanları nasıl katlettiklerini en çarpıcı şekilde aktararak kimseyi sağ bırakmadıklarını, kutsal mekanları bile acımadan yağmaladıklarını belirtmiştir.

Eserin başından itibaren Cadomensis'in, Türklerin savaşçı özelliklerinden oldukça etkilendiğini görmekteyiz. Türklerin yaşayış ve inanış tarzlarıyla ilgili pek fazla bilgi vermeyen müellifimiz, özellikle savaş sırasında kullandıkları taktiklere ve ok atma konusundaki hünerlerine değinmektedir. Türklerin atlarıyla birlikte çok hızlı hareket

ettiklerini, vurkaç taktiği sayesinde büyük zayıflar verdirttiklerini ve özellikle sahte ricat taktiğine çok sık başvurduklarını aktarmaktadır. Türklerin göğüs göğüsse yapılan muharebeler sırasında haçlılara pek zarar veremediğini ancak geri çekilirken, at üzerinde attıkları oklar sayesinde büyük kayıplar yaşattıklarına neredeyse her çatışma sırasında değinmektedir. Türklerin cesaret ve savaş sırasındaki hünerleri neredeyse tüm kaynaklarda karşımıza çıkan bir unsurdur. Ancak muharebeleri kaybetme sebeplerine genellikle değinilmemektedir. Cadomensis bunun sebebini Türklerin çok kalabalık olmasına bağlamaktadır. Cadomensis'e göre kalabalık ne kadar büyük, grup ne kadar yoğun olursa bu onları o ölçüde zayıflatmaktadır. Çünkü ölenler ve yaralanarak yere düşenler, savaşa devam eden Türklerin ayakta durmasını engelleyerek onlara büyük zarar vermektedir. Bu durum da Türklerin bazı savaşları kaybetmelerine neden olmaktadır. Cadomensis Türklerin savaş sırasında kullandıkları hilal şeklindeki kalkanlardan ve boynuz figürlü savaş aletlerinden de bahsetmektedir. Bu bilgiler, diğer kaynaklarda rastlanmaması ve Türklerin savaş sırasında kullandıkları aletler hakkında detay vermesi açısından oldukça önemlidir.

Cadomensis'in diğer Latin kroniklerinden farklı olarak ele aldığı bir başka konu ise Bizans'ın haçlı seferlerine karşı tutumudur. Dönemin tüm Latin kronikçileri, herhangi bir işin ters gitmesi durumunda İmparator Aleksios'u ihanetle suçlayarak ona hakaretler ettikleri görülmektedir. Cadomensis ise Bizans İmparatorluğu'nun haçlılara sağladığı desteğe dikkat çeken ender yazarlardan birisidir. Bu yardımlara ilk olarak İznik'in teslim alınmasının ardından “...onu elde eden Galya, yardım eden Yunanistan ve bunu meydana getiren Tanrı oldu.” sözleriyle değinmektedir. Antakya kuşatması sırasında ise Kıbrıs gibi Bizans'a ait olan topraklardan işelerin geldiğini ve İmparatorun habercisinin de karadan ve denizden yardım getirmek için uğraştığını kaydetmiştir. Son olarak da Lâzikiye'deki Bizans garnizonun, tahıl nakliyesi için bir aktarma istasyonu olduğuna değinmektedir. Ancak yine de Bizans'ın haçlılara yardım ettiğini kabul etmesi Cadomensis'in Bizans ya da İmparator Aleksios yanlısı bir tutum izlediğini anlamına gelmemektedir. Yukarıda da değindiğimiz gibi başta Bohemund olmak üzere diğer liderlerin İmparatora biat etmesine karşı olduğunu çok net şekilde dile getirmektedir.

Birinci Haçlı Seferinin 1099 yılındaki Kudüs'ün zaptı ile son bulmasının ardından yaşanan hadiseler ise Antakya Prensiği merkeze alınarak anlatılmaktadır. Eserde verilen bilgiler ise 1105 Lâzikiye kuşatmasının anlatımı sırasında kesilmektedir. Batılı Hristiyanların, daha önce görmediği bu coğrafyadaki 9 yıllık mücadelesinin anlatıldığı bu eserde, başta

Türkler olmak üzere Müslümanlarla yakın temaslar kurulmuştur. Dindar bir Hristiyan olan yazarımızın Norman bir bakış açısıyla yorumladığı olaylar sırasında Haçlılar özellikle de Normanlar, cesaret ve kahramanlık öyküleri ile kaleme alınırken Türkler ve Müslümanlar hakkında da oldukça önemli bilgiler verilmiş, bölgedeki şehirler detaylı bir şekilde tasvir edilmiştir.

KAYNAKÇA

- ALBERT OF AACHEN, **Historia Ierosolimitana History of the Journey to Jerusalem**, İng. Çev, Susan B Edginton, Surrey: Ashgate Publishing, 2013.
- ALTAN, Ebru, “**Haçlı Ordularının Anadolu’da Geçtiği Yollar**”, Belleten, LXV/243, 2001.
- ALTAN, Ebru, “**Yağsıyan**”, TDVİA, c.43, TDV Yayınları, İstanbul, 2013.
- ALTAN, Ebru, **Antakya Haçlı Prinkepliği Tarihi Kuruluş Devri (1098-1112)**, TTK, Ankara, 2018.
- Anonim, **The Chanson D’Antioche: An Old-French Account of the Firs Crusade**, çev. Susan B. Edginton and Carol Sweetenham. Ashagate Publishing, Surrey 201.
- **Anonim Haçlı Tarihi**, Türkçe çev. Ergin Ayan, Selenge Yayınları, İstanbul, 2013.
- ASBRIDGE, Thomas, **The First Crusade; A New History**, The Free Press, Londra, 2004.
- ASBRIDGE, Thomas, **Haçlı Seferleri**, Türkçe çev. Ekin Duru, Say Yayınları, İstanbul, 2014.
- AYÖNÜ, Yusuf, “**Bizans Ordusunda Ücretli Türk Askerler (XI-XII. Yüzyıllar)**”, Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, sayı 25, Aralık, 2009.
- **Azîmî Tarihi: Selçuklular Dönemiyle İlgili Bölümler (H. 430-538= 1038/39-1143/44)**, çev. Ali Sevim, TTK, Ankara, 2006.
- BARBER, Malcolm, **The Crusader States**, Yale University Press, New Haven, 2012.
- BAŞAT, Umut, **Antakya Princepsi Bohemond’un Hayatı ve Faaliyetleri**, Selenge Yayınları, İstanbul, 2021.
- BAUER, Susan Wise, **Ortaçağ Dünyası**, Türkçe çev. Mehmet Moralı, Alfa Yayınları, İstanbul, 2014.
- BİLGİLİ, Ali Sinan, “**Tarsus**”, TDVİA, c.40, TDV Yayınları, İstanbul, 2011, s. 111-114.
- BOEHM, Laetitia, “**Die ‘Gesta Tankredi’ des Radulf von Caen. Ein Beitrag zur Geschichtsschreibung der Normannen um 1100**”, Historisches Jahrbuch, 75,1956.
- BOZKURT, Nebi, “**Kubbetü’s-Sahre**”, TDVİA, c.26, TDV Yayınları, Ankara, 2002.

- CARNOTENSIS, Fuchorius, **Kudüs Seferi (Kutsal Toprakları Kurtarmak)**, Türkçe çev. İlcan Bihter Barlas, IQ kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2009.
- DEMİRKENT, Işın, **Antakya Prinkepsi Bohemund'un Esir Alınması, Niksar'da Hapsedilmesi ve Serbest Bırakılması (1100-1103), Niksar'ın Fethi ve Danışmendliler Döneminde Niksar bilgi Şöleni Tebliğleri**, içinde, Niksar, 1996.
- DEMİRKENT, Işın, **Haçlı Seferleri**, Dünya Yayıncılık, İstanbul, 1997.
- DEMİRKENT, Işın, “**Misis**”, TDVİA, c.30, TDV Yayınları, Ankara, 2020, s. 178-181.
- DEMİRKENT, Işın, “**Maarratnu'mân**”, TDVİA, c.27, TDV Yayınları, Ankara, 2011, s.247-276.
- DEMİRKENT, Işın, **Türkiye Selçuklu Hükümdarı Sultan I. Kılıç Arslan**, TTK, Ankara, 2020.
- DEMİRKENT, Işın, **Urfa Haçlı Kontluğu Tarihi**, C.I, TTK, Ankara, 2013.
- DEMİRKENT, Işın “**Haçlı Seferleri Düşüncesinin Doğuşu ve Hedefleri**”, İst. Üniv. Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi, Prof. Dr. Hakkı Dursun Yıldız Hatıra Sayısı, 35 (1994), s.65-78
- ERSAN, Mehmet, **Selçuklular Zamanında Anadolu'da Ermeniler**, TTK, Ankara, 2007.
- EDGİNTON, Susan, “**The First Crusade: Reviewing the Evidence**”, in **The First Crusade: Origins and Impact**, ed. Jonathan Phillips (Manchester, 1997), 57–77.
- FAYDA, Mustafa Fayda, “**Askalân**”, TDVİA, c.3, TDV Yayınları, İstanbul, 1991.
- HAGENMEYER, Heinrich, **Die Kreuzzugsbriefe aus den Jahren 1088–1100**, Hildesheim, 1973.
- HALAÇOĞLU, Yusuf, “**Bağras**”, TDVİA, c.4, TDV Yayınları, İstanbul, 1991, s. 450-451.
- HARMAN, Ömer Faruk, “**Meryem**”, TDVİA, c.29, TDV Yayınları, Ankara, 2004.
- HARMAN, Ömer Faruk, “**Kudüs**”, TDVİA, c.26, TDV Yayınları, Ankara, 2002.
- İBN KALÂNİSÎ, **Şam Tarihine Zeyl**, Türkçe çev. Onur Öztağ, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2015.
- İBNÜ'L-ADÎM, **Bugyetü't-taleb fi Tarihi Haleb (Seçmeler): Biyografilerle Selçuklular Tarihi**, çev. Ali Sevim, TTK, Ankara, 1982.
- İBNÜ'L ESÎR, **İslâm Tarihi (el-Kâmiş fi't-Târih Tercümesi)**, c.10, Türkçe çev. Abdülkerim Özaydın, Türkiyat Matbaacılık, İstanbul, 1987.

- KANAT, Cüneyt, BURÇAK, Devrim, **Sorularla Haçlı Seferleri**, Yeditepe Yayınları, İstanbul, 2013.
- KARACA, Sevtap Gölgesiz, **Kudüs Haçlı Krallığı Siyasi Tarihi (1099-1187)**, TTK, Ankara, 2020.
- KESİK, Muharrem, **Danışmendliler (1085-1078)**, Bilge Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2017.
- KOMNENA, Anna, **Alexiad**, Türkçe çev. Bilge Umar, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 1996.
- MALATERRA, Geoffrey, **The Deeds of Count Roger of Calabria and Sicily and of His Brother Duke Robert Guiscard**, (Translated by Kenneth Baxter Wolf), Michigan University Press, 2008.
- NICHOLSON, R. L., **Tankred: A Study of his Career and Work**, Chicago, 1940.
- NİKOLE, David, **Birinci Haçlı Seferleri 1096-1099**, İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2011.
- GLAESENER, H., ‘**Raoul de Caen historien et écrivain**’, Revue d'histoire ecclésiastique, 46, 1951.
- OSTROGORSKY, Georg, **Bizans Devleti Tarihi**, Türkçe çev. Fikret Işıltan, TTK, Ankara, 1999.
- RAIMUNDUS AGUILERS, **Haçlılar Kudüs'te: Bir Papazın Gözünden İlk Haçlı Seferi**, Türkçe çev. Süleyman Genç, Yeditepe Yayınevi, İstanbul, 2019.
- RALPH OF CAEN, **The Gesta Tankredi: A History of the Normans on the First Crusade**, ing. çev. Bernard S. Bachrach ve David S. Bachrach, Ashgate Publishing, Hampshire, 2005.
- RAYMON D'AGUILERS, **Historia Francorum Qui Ceperunt Iheruselem**, nşr. John Hugh Hill ve Laurita L. Hill The American Philosophical Society, Philadelphia 1968.
- ROBERT the MONK, **Historia Iherosolimitana**, nşr. Carol Sweetenham, Ashgate Publishing, Surrey 2005.
- RİLLEY-SMİTH, J., **The First Crusade and the Idea of Crusading**, Philadelphia, 1986.
- ROWE, J.G ‘**Pascal II and the Relation Among the Spiritual and Temporal Powers in the Kingdom of Jerusalem**’, Speculum, 32, 1957.

- RUNCIMAN, Steven, **Haçlı Seferleri Tarihi**, Türkçe çev, Fikret Işıltan, c. I, TTK, Ankara, 2019.
- RUNCIMAN, Steven, **Haçlı Seferleri Tarihi**, Türkçe çev, Fikret Işıltan, c. II, TTK, Ankara, 2019.
- PETER TUDEBODUS, **Bir Tanığın Kaleminden Birinci Haçlı Seferi: Kudüs'e Yolculuk**, Türkçe çev. Süleyman Genç, Kronik Kitap, İstanbul, 2019.
- PETER TUDEBODE, **Historia de Hierosoymitano Itinere**, nşr. John Hill ve Peters, Edward, The American Philosophical Society, Philedelphia 1974
- SEVİM, Ali, “**Rıdvân b. Tutuş**”, TDVİA, c.35, TDV Yayınları, İstanbul, 2008, s.49-50.
- SEVİM, Ali, **Suriye ve Filistin Selçuklu Devleti Tarihi**, TTK, Ankara, 2000.
- SEVİM, Ali, “**Sökmen b. Artuk**”, TDVİA, c.37, TDV Yayınları, İstanbul, 2009.
- SEVİM, Ali, **Anadolu Fatih Kutalmışoğlu Süleymanşah**, TTK, Ankara, 2018.
- SEYYİD, Eymen Fuad “**Fâtîmîler**”, TDVİA, 12, TDV Yayınları, İstanbul, 1995, s. 228-237.
- ŞAHİN, Seyhun, “**Norman İstilasının I. Haçlı Seferine Yansımaları (Antakya'nın İşgaline Kadar I. Bohemund ve Tankred'in Faaliyetleri)**”, Cappadocia Journal of History and Social Sciences, v. 1, 2013.
- ŞEN, Fatih, **Normanların Güney İtalya ve Sicilya'yı Fetihleri, 1059- 1130**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon, 2015.
- **Urfalı Mateos Vakayi-nâmesi (952-1136) ve Papaz Grigor'un Zeyli (1136-1162)**, Türkçe Çev, Hrant D. Andresyan, TTK, Ankara, 2019.
- USTA, Aydın, **Haçlı Seferlerinde Kuşatma**, Yeditepe Yayınları, İstanbul, 2015.
- **Willermus Tyrensis'in Haçlı Kroniği I**, haz. Ergin Ayan, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2016.
- **Willwemus Tyrensis'in Haçlı Kroniği II**, Türkçe çev. Ergin Ayan, Gece Kitaplığı, Ankara, 2018.

TEŞEKKÜR

Tez çalıőmam boyunca çok değerli bilgi ve deneyimlerinden yararlandığım, yardım ve hoőgörösünü hiçbir zaman esirgemeyen değerli danıőman hocam Sayın Prof. Dr. Mehmet ERSAN'a teőekkürlerimi sunarım. Ayrıca, hayatım boyunca maddi-manevi destekleriyle her zaman yanımda olan annem, babam ve ablama sonsuz teőekkürlerimi sunarım. Hayatımın her alanında olduğu gibi çalıőmalarım boyunca da manevi desteğini benden esirgemeyen kız arkadaşım Damla GÜNEY'e çok teşekkür ederim.

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı: Yunus Emre ÇAKIR

Lisans Üniversitesi: : Ege Üniversitesi Tarih Bölümü / 2014-2019

Yüksek Lisans Üniversitesi: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı

